

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1948:44
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
MED FÖRSLAG TILL
NYA GRUNDER FÖR
AVLÖNINGEN AV PRÄSTER, M. M.
DEL I
AVGIVET AV
1946 ÅRS PRÄSTLÖNEKOMMITTÉ

S T O C K H O L M
1 9 4 8

Statens offentliga utredningar 1948

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag rörande organisation och avlöningsförhållanden m. m. vid lantmäteristyrelsen och länslantmäterikontoren. Idun. 120 s. Jo.
2. Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av verksamheten för jordbrukets yttre och inre rationalisering. Idun. 220 s. Jo.
3. Betänkande med förslag till ändrad butikstängningslagstiftning. Norstedt. 148 s. I.
4. Markutredningen. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i expropriationslagstiftningen. Marcus. 169 s. Ju.
5. Trädgårdsundervisningen. Norstedt. 200 s. Jo.
6. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:6-7. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras rätkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Östergötlands län. Beckman. 75 s. K.
7. Parlamentariska undersökningskommissionen angående flyktingärenden och säkerhetstjänst. 3. Betänkande angående säkerhetstjänstens verksamhet. Norstedt. 490 s., 1 pl. I.
8. Betänkande med förslag till ny Kungl. Maj:ts förordning angående explosiva varor m. m. Norstedt. 231 s. H.
9. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 3. Smalspåriga järnvägar i Östra Småland och Östergötland. Idun. 243 s. K.
10. Betänkande angående skärgårdstrafiken m. m. V. Pettersson. 424 s. K.
11. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 4. Förslag angående partiellt arbetsförs anställning i allmän tjänst. Katalog och Tidskriftstryck. 132 s. S.
12. Statens trädgårdsförsök. Norstedt. 75 s. Jo.
13. Betänkande angående statens järnvägars organisation. Del 1. Den centrala ledningen. Katalog och Tidskriftstryck. 55 s. K.
14. Den öppna läkarvården i riket. Idun. 411 s. I.
15. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:16. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras rätkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Skaraborgs län. Beckman. 48 s. K.
16. Förslag till sjarbetslagslag. Hæggström. 101 s. H.
17. Betänkande angående utbildning av sjuksköterskor och annan sjukvårdspersonal. I. Kihlström. 228 s. I.
18. Betänkande rörande vägnämndernas och länsvägnämndernas arbetsuppgifter m. m. Beckman. 56 s. K.
19. Den svenska spritfabrikationen och dess avsättningsförhållanden. Marcus. 95 s. Fi.
20. Betänkande med förslag till åtgärder för höjande av trafiksäkerheten. Kihlström. 413 s. K.
21. Ungdomen och arbetet. Ungdomsvårdskommitténs betänkarde. 6. Idun. 317 s. Ju.
22. 1944 års allmänna skattekommitté. 2. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående beskattning av livförsäkringsanstalter och livförsäkringstagare m. m. Marcus. 227 s. Fi.
23. Betänkande med förslag till lag om nykterhetsvård m. m. Marcus. 334 s., 6 pl. I.
24. Bilagor till medicinalstyrelsens utredning om den öppna läkarvården i riket. Idun. 393 s. I.
25. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:5. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras rätkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Östergötlands län. Beckman. 42 s. K.
26. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 8. Tiden juli 1946-juni 1947. Av K. Amark. Idun. 394 s. Fo.
27. 1946 års skolkommissions betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling. Hæggström. xvi, 561 s. E.
28. Betänkande med förslag till nya mellaninstanser för folkskoleväsendet. Katalog och Tidskriftstryck. 129 s. E.
29. Betänkande rörande vissa utrikeshandelsfrämjande åtgärder. Marcus. 96 s. H.
30. Betänkande och förslag angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Del 2. Estetiskt folkbildningsarbete. Beckman. 200 s. E.
31. Betänkande med förslag angående isbrytningens ordnande längs Norrlandskusten m. m. Idun. 100 s., 1 karta. H.
32. Utredning rörande skogstillgångarna och skogsindustriernas råvaruförsörjning i övre och mellersta Norrland m. m. Kihlström. 200 s. Jo.
33. 1943 års sockersjukutrednings betänkande angående sockersjukvården i riket. Idun. 191 s. I.
34. Betänkande med förslag till vägtrafikförordning m. m. Marcus. 323 s. K.
35. Förslag rörande förbättring av statens järnvägars bostadsbestånd. V. Pettersson. 100 s. K.
36. Betänkande med förslag angående artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur. Katalog och Tidskriftstryck. 118 s. Jo.
37. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 4. Synpunkter och förslag rörande sinnessjukvården. Beckman. 195 s. I.
38. Betänkande med förslag till förordning angående kollekte. Beckman. 51 s. E.
39. Socialvårdskommitténs betänkande. 16. Utredning och förslag angående lag om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Beckman. 532 s. S.
40. Strafflagberedningens promemoria med förslag till lagstiftning om domstols rätt att nedsätta eller eftergifta på följd för brott samt om eftergift av åtal. Marcus. 43 s. Ju.
41. Betänkande med utredning och förslag rörande ortoped- och vanförevårdens organisation. Katalog och Tidskriftstryck. 192 s. I.
42. Betänkande och förslag angående studentsociala stödåtgärder. Katalog och Tidskriftstryck. 292 s. E.
43. Biltraktorn. En undersökning rörande ett för jordbruket och försvaret gemensamt drag-, last- och personfordon. Del 1. Idun. 156 s., 4 pl. Fö.
44. Betänkande med förslag till nya grunder för avlöningen av präster, m. m. Del 1. Idun. 252 s. E.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklelesiastikdepartementet. Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1948: 44
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
MED FÖRSLAG TILL
NYA GRUNDER FÖR
AVLÖNINGEN AV PRÄSTER, M. M.
DEL I
AVGIVET AV
1946 ÅRS PRÄSTLÖNEKOMMITTÉ

STOCKHOLM 1948
IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG, ESSELTE AB
817556

REPORT

OF THE

COMPTROLLER

FOR THE YEAR ENDING

1900

ALBANY

1901

STATE OF NEW YORK

OFFICE OF THE COMPTROLLER

ALBANY

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Skrivelse till Herr Statsrådet Nils Quensel	5
<i>Inledning</i>	7
1. Utredningsuppdraget	7
2. Prästerliga befattningar och anställningar inom den statskyrkliga organisationen och till denna anslutna institutioner av publik karaktär. Allmän översikt	12
3. Särskilda förutsättningar för en reform i närvarande läge av löne- och pensionssystemet för prästerna, m. m.	14
 <i>Avd. I. Historik och nuvarande förhållanden</i>	
Kap. 1. De prästerliga församlingstjänsterna	17
Kap. 2. Församlingsprästernas avlöning	23
Kap. 3. Stiftsprästerna	35
Kap. 4. Garnisons- och amiralitetsprästerna samt utlandspastorerna ..	36
Kap. 5. Biskoparna	39
Kap. 6. Prästgårdarna	41
Kap. 7. Semesterfrågan	52
Kap. 8. Resekostnadsersättning	55
Kap. 9. Pensionering	59
Tjänstepension, s. 59. — Familjepension, s. 62.	
Kap. 10. Rekryteringsförhållanden	64
Kap. 11. Finansieringen av kostnaderna för prästerskapets avlöning och pensionering	68
 <i>Avd. II. Kommitténs förslag.</i>	
A. Tjänsteorganisation och avlöning	71
Kap. 12. Avlöningssystemet	71
Kap. 13. Löneavvägningen för ordinarie präster	72
Kyrkoherdarna, s. 74 — Komministrarna, s. 78 — Domprostarna, s. 85.	
Kap. 14. »Kommunala tillägg» och förmån av donation »över lönen»	86
Kap. 15. Metoden för inplacering av kyrkoherdebefattningarna i tjänsteklass	91
Kap. 16. Tjänstebostäderna	94
Kap. 17. De icke-ordinarie församlingsprästerna	104
Pastoratsadjunkterna, s. 104 — Kyrkoadjunkterna, s. 115.	
Kap. 18. Semester	115
Kap. 19. Kallortstillägg	122
Kap. 20. Sjukvårdsförmåner m. m.	124
Kap. 21. Resekostnadsersättning m. m.	130
Kap. 22. Språktillägg	134
Kap. 23. Tjänstedrätt	139
Kap. 24. Ordinarie prästs förflyttningsskyldighet	142
Kap. 25. Särskilda lönetekniska frågor	148
Kap. 26. Kontraktsprostarna	149
Kap. 27. Stiftsprästerna	150

	Sid.
Kap. 28. Garnisons- och amiralitetsprästerna	150
Kap. 29. Utlandspastorerna	151
Kap. 30. Biskoparna	151
B. Pensionering	152
C. Kostnadsberäkningar	164
D. Finansieringen av kostnaderna för avlöning och pensionering	167
E. Allmänna grunder för övergångsregleringen	173
<i>Sammanfattning av prästlönekommitténs förslag</i>	175

Bilagor:

1. Förteckning över ärenden, överlämnade till 1946 års prästlönekommitté för att av kommittén tagas i övervägande vid utredningsarbetet	181
2. Redogörelse för stiftsbandsfrågans tidigare behandling	183
3. Instruktion för kontraktsprostarna inom Uppsala stift	186
4. Sammanställningar över arvodesregleringen för kontraktsprostarna inom de olika stiftet	188
5—13. Tabeller (nr 1—9) över utfallet av prästlönekommitténs statistiska undersökning rörande de prästerliga tjänstebostäderna på kyrkoherde- och komministersprästgårdarna	189
14. Hysesersättningar till ordinarie präster, gällande den 1 januari 1948	198
15. Kyrkomusikerutredningens redogörelse för kyrkofonden, med särskild hänsyn till fondens anlåtande för bestridande av kostnaderna för kyrkomusikernas verksamhet	200
16. Av kammarkollegiet och statskontoret i skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 augusti 1948 verkställd beräkning av allmänna kyrkoavgiften för år 1949	211
17. Kyrkofondens bokslut 1947/48	214
18. Förteckning över av Kungl. Maj:t jämlikt 10 § prästlönerregleringslagen fastställda löneförhöjningar för prästerskapet, gällande under löpande lönerregleringsperiod	217
19 a. Av Kungl. Maj:t den 28 januari 1944 fastställda lönetillägg åt vissa prästmän i Stockholms stad	218
19 b. Kungl. Maj:ts beslut den 17 november 1944 angående lönetillägg åt vissa prästmän i Stockholms stad	219
20. Redogörelse för tillkomsten av 7 § prästlönerregleringslagen	220
21. 1927 års prästlönesakkunnigas yttrande och förslag i fråga om donationsförmån »över lönen»	223
22. Förteckning över för närvarande (juni 1948) kända fall av donationsförmån »över lönen» vid prästerlig befattning	228
23. P. M. angående tjänstebostadens inordnande i ett avlöningssystem för prästerskapet	233
24. Tabell över antalet fasta prästerliga befattningar i de särskilda kontrakten inom stiftet	250

Särskilda yttranden:

av herrar Berger och Helander, gemensamt	251
av herr Berger	252
av herr Helander	252
av herr Rubbestad	252

Till

Herr Statsrådet Nils Quensel.

1946 års prästlönekommitté får härmed, efter slutförande av en första etapp av sitt arbete, vördsamt överlämna betänkande med utredning och förslag beträffande nya grunder för avlöning av präster m. m.

Särskilda yttranden av undertecknade Berger, Helander och Rubbestad finnas fogade vid betänkandet.

Stockholm den 9 oktober 1948.

A. WESTLING

ÅKE BERGER

DICK HELANDER

J. W. MÅRTENSSON

AXEL RUBBESTAD

TOM WOHLIN

/N.-E. Brolin

INLEDNING

1. Utredningsuppdraget.

Genom beslut den 1 mars 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t statsrådet Nils Quensel att tillkalla högst sju sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag till revision av bestämmelserna om prästerskapets avlöning och vad därmed sammanhör.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, varmed statsrådet Quensel anmälde berörda ärende, anförde han följande.

»Den ännu i sina huvuddrag gällande grundläggande författningen rörande församlingsprästers avlöning — lagen om reglering av prästerskapets avlöning — är av gammalt datum. Den tillkom såsom en integrerande del i den vidlyftiga lagstiftning på det kyrkligt-ekonomiska området, som efter frågans fall vid riksdagarna åren 1908 och 1909 omsider antogs av statsmakterna år 1910.

Prästlönereglingslagen bygger på ett avlöningssystem, som redan vid tiden för dess tillkomst starkt avvek från den samtida avlöningregleringen inom de civila och militära förvaltningsområdena. Sedan avlöningväsendet på sistnämnda områden liksom även inom det statsunderstödda skolväsendet under de senaste årtiondena varit föremål för en fortgående, på många punkter ingripande modernisering, har klyftan mellan avlöningssystemen för å ena sidan de prästerliga befattningshavarna och å andra sidan civil- och militärstaterna och befattningshavarna inom skolväsendet ytterligare vidgats.

Avlöningen vid rikets inemot 1 400 kyrkoherdetjänster och inemot 900 komministerstjänster (ordinarie befattningar) utgår sålunda allttjämt enligt s. k. nettoavlöningsystem, varvid förmånen av fri tjänstebostad (prästgård) visserligen ingår i avlöningen men icke inräknats däri med något i penningar fixerat värde. Den kontanta avlöningen är i prästlönereglingslagen bestämd till vissa minimi- och maximibelopp, inom vilka gränser avlöningen vid varje befattning — efter särskilda invecklade regler — närmare fixeras. Avlöningen bestäms specifikt för varje befattning. Dessa bestämmanden tillkomma Kungl. Maj:t i ekklesiastikdepartementet och ske, efter ärendenas föregående beredning först hos vederbörande domkapitel och därefter hos central myndighet, kammarkollegiet, genom särskild för varje pastorat utfärdad s. k. lönereglingsresolution. Giltigheten av sådan lönereglering är emellertid tidsbegränsad, i regel för en tid av tjuu år. Före utgången av den löpande lönereglingsperioden måste följaktligen — efter beredning i enahanda ordning — ett förnyat bestämmande företagas av avlöningen vid varje tjänst.

Även det gällande systemet för avlöningen av de extra ordinarie prästerna — för närvarande inemot 40 stifts- och kontraktsadjunkter, inemot 300 kyrkoadjunkter samt drygt 400 pastoratsadjunkter — saknar till sin tekniska struktur varje motsvarighet inom det offentliga löneväsendet i övrigt. Avlöningen till extra ordinarie församlingspräster utgår allttjämt, utöver visst av Kungl. Maj:t bestämt kontant arvode, i avsevärd utsträckning in natura i form av kosthåll och bostad hos »adjunktstagaren» eller med en av domkapitlet för varje särskilt fall efter levnadskostnaderna å orten bestämd ersättning härför i penningar. Bestämman-

det av sådan ersättning har visat sig inom de olika stiftens ske efter föga enhetliga grunder.

De i prästlönerregleringslagen utmätta, på levnadskostnadsförhållandena i början av detta århundrade grundade avlöningsbeloppen ha måst tid efter annan på ett stadigvarande sätt upphjälpas. Sålunda tillades — enligt år 1929 tillkommen särskild lagstiftning — de ordinarie församlingspräster utöver s. k. reglerad lön »provisorisk tilläggslön» och de extra ordinarie utöver adjunktsarvodet »provisoriskt tilläggsarvode», med vilka tilläggsförmåner avsågs att kompensera penningvärdets fortgående »normala» fall fram till senare hälften av 1920-talet. Härutöver ha prästerna i gemen fått sig tillerkända dyrtids- och kristillägg, vilka utgå enligt huvudsakligen samma grunder, som för vissa övergångsfall ännu äro gällande för statens befattningshavare inom civilförvaltningen med s. k. reglerad avlöning.

De erfarenheter, som redan vid prästlönerregleringslagens första tillämpning (företrädesvis under åren 1914—1925) vunnos rörande det prästerliga avlöningssystemets ändamålsenlighet, voro mycket ogynnsamma. Arbetet med lönerregleringarnas genomförande visade sig omständligt, tidsödande och kostsamt.

Den 20 juli 1927 tillkallades särskilda sakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag rörande en allmän revision av 1910 års kyrkligt-ekonomiska lagstiftning i, bland annat, förevarande ämne. I sitt den 31 december 1929 avlämnade betänkande (SOU 1929: 39) framförde ifrågavarande sakkunniga en stark kritik av det prästerliga avlöningssystemet. Sitt allmänna omdöme om systemet sammanfattade de sakkunniga sålunda:

Den kardinala anmärkningen mot löneberäkningen drabbade den tids- och kostnadsödande finvägning av löneposter av olika slag, som systemet betingade och som i själva verket gjort beredningen av dessa ärenden mera till uträkningar av invecklade ackordstariffer än till reglering av tjänstemannalöner i vanlig mening. — Stadgandet i 4 § i prästlönerregleringslagen angående en särskild lönefyllnad hade givit anledning till ett lönekineseri, som efter svenska förhållanden saknade motstycke. — Det kunde med fog påstås, att det gällande prästerliga löneväsendet i dess teori och praxis, helst om man däri inbegrepe även ordningen för finansieringen av lönemedlen, svällt ut till ett lärosystem av ansevärd mått, vars fulla behärskande blivit förbehållet ett fåtal experter.

I det förslag till en ingripande revision av det prästerliga avlöningssystemet, som framlades av omförmälda sakkunniga, förordades en allmän omläggning därav till huvudsaklig överensstämmelse med de principer, som vunnit tillämpning inom den civila statsförvaltningen och numera även lagts till grund vid avlöningsregleringen för befattningshavare tillhörande det statsunderstödda skolväsendet. Sakkunnigförslaget rönt hos de myndigheter och övriga vederbörande, som hade att yttra sig däröver, en rätt allmän anslutning men ledde likväl icke till något Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. Frågan om ändrade grunder för prästerskapets avlöning uppdrogs i stället den 23 januari och 18 juni 1931, i samband med vissa andra hithörande frågor, till förnyad utredning av särskilda utredningsmän och sakkunniga. Ej heller dessas förslag i förevarande fråga, som framlades i betänkanden den 30 juni 1931 (SOU 1931: 24) och den 15 oktober 1931 (SOU 1931: 25), föranledde något Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande.

De båda centrala ämbetsverk, kammarkollegiet och statskontoret, till vilkas verksamhetsområde beredningen av de prästerliga avlöningsfrågorna närmast hör, ha under tiden härefter upprepade gånger påtalat den otillfredsställande regleringen på hithörande område och — senast i särskilda skrivelser i mars 1940 — hemställt, att en lösning av denna gamla fråga på grundval av sakkunnigförslaget av år 1929 omsider måtte komma till stånd.

Särskilt under de gångna krigsåren har den antikverade regleringen på det

prästerliga avlöningsområdet berett betydande olägenheter. Stora vanskligheter mötte exempelvis, när det gällde, att i det prästerliga avlöningssystemet infoga de erforderliga bestämmelserna för reglering av prästernas avlöningsförhållanden vid inkallelse till militär beredskapstjänstgöring. Det stod härvid icke att undvika, att de utfärdade föreskrifterna i detta ämne blevo högeligen omständliga, invecklade och för andra än experter svårtolkade. Sedan länge föreligger även ett starkt praktiskt behov av ett inarbetande i gällande avlöningsreglemente för prästerna av vissa allmänna stadganden beträffande löneavdrag vid tjänstledighet, varom Kungl. Maj:t enligt hittills tillämpad praxis plägar förordna från fall till fall. En dylik författningsmässig reglering på denna speciella punkt har dock icke ansetts i närvarande läge tillräddig. Ett revisionsarbete måste här först företagas från grunden.

I detta sammanhang bör även påpekas, att prästernas semestermöjligheter äro synnerligen otillfredsställande.

Den tjänstepensionsreglering, som finnes för prästerna genomförd, grundar sig på den samtidigt med prästlönerregleringslagen utfärdade lagen om emeritilöner för präster. Även denna reglering bygger på principer, som avsevärt avvika från dem, vilka vunnit tillämpning för flertalet övriga grupper av befattningshavare i allmän tjänst. Möjlighet att erhålla tjänstepension (emeritilön) är icke ordnad för alla inom statskyrkan tjänstgörande präster. På grund av särskild bestämmelse i emeritilönelagen var finansieringen ur kyrkofonden av emeritilönerna från början förbunden med vissa såsom garantier för fondens bärighet uppställda förbehåll. Dessa förbehåll äro väl numera — från och med år 1938 — icke längre gällande, men lagstiftningen på detta område intager likväl alltjämt den ståndpunkten, att de ifrågakommande prästerliga befattningshavarna icke erhållit någon formell rätt till tjänstepension, på sätt som tillkommer de statliga befattningshavarna, t. ex. inom civilstaten enligt det allmänna tjänstepensionsreglementet. Därtill kommer, att emeritiåldern är för prästerna i förhållande till övriga befattningshavare exceptionellt hög.

Under senare hälften av 1930-talet yppade sig ett trängande behov att öka pensionerna för efterlevande till präster. Denna pensionering omhänderhades av gammalt och då alltjämt av en halvenskild pensionsinrättning (prästerskapets änke- och pupillkassa). Åt särskilda sakkunniga uppdrogs att verkställa utredning och framlägga förslag rörande en förbättrad ordning på detta område. I sitt den 28 december 1940 avgivna betänkande anförde de sakkunniga, bland annat:

'Det skulle väl med hänsyn till de föreliggande omständigheterna kunna vid ett första bedömande synas mindre lämpligt att skrida till en reformering av det prästerliga familjepensionsväsendet före och utan samband med den nyordning efter tidsenliga grunder av själva avlöningssystemet och den därmed omedelbart sammanhörande reglering av tjänstepensioneringen, som i allt fall icke lär kunna så mycket längre undanskjutas. Avgörande betänkligheter mot en sådan behandlingsordning skulle väl också få anses ha mött, därest den motsedda avlöningsreformen skulle kunna förväntas syfta till en allmän lönerreglering i vedertagen mening eller, med andra ord, till en förhöjning av den nuvarande lönenivån för här ifrågakommande tjänstemannakår. Något sådant motiv för avlöningsreformen föreligger emellertid icke. I själva verket är det — särskilt då en jämförelse göres med civilstatstjänstemännen — uppenbart, att den prästerliga tjänstemannakåren, efter den avsevärda löneförstärkning densamma erhöll genom de från och med den 1 maj 1930 utgående s. k. provisoriska tilläggslönerna och tilläggsarvodena, ingalunda är missgynnad i lönehänseende. Då man sålunda icke har anledning till annat antagande än att en förestående nyordning beträffande de präst-

terliga avlöningsförhållandena skall komma att begränsas till en — må vara ingripande — omgestaltning av avlöningssystemets så att säga lönetekniska struktur och sålunda komma att, åtminstone i det hela, lämna den reala lönesättningen för här ifrågakommande befattningshavare orubbad, hava de sakkunniga ansett, att något avgörande hinder icke bör möta för en rationell lösning av familjepensionsfrågan redan på det gällande prästerliga avlöningssystemets grund och utan någon sammankoppling med frågan om revision av den gällande ordningen för prästernas tjänstepensionering.

Det av de nämnda familjepensions-sakkunniga utarbetade förslaget till reformering av det prästerliga familjepensionsväsendet byggde på grunder, som i det väsentliga anslöto sig till vad i detta hänseende gällde inom den statliga civilförvaltningen. De sakkunniga framhöll emellertid, att varje reglering av det prästerliga familjepensionsväsendet i dåvarande läge, innan en genomgripande löneteknisk revision av själva avlöningssystemet kommit till stånd, med nödvändighet måste erhålla en i vissa hänseenden blott provisorisk karaktär. — De sakkunnigas förslag blev år 1941 av statsmakterna godkänt. Den nya lagstiftningen på området, vilken trädde i kraft från och med ingången av år 1942, har såvitt förspors i tillämpningen utfallit i huvudsak tillfredsställande.

Av vad jag här anfört torde vara tillräckligt klarlagt, att en reformering av det prästerliga avlönings- och pensioneringssystemet är i högsta grad påkallad. En sådan reformering kan dock numera icke begränsas till den rent lönetekniska sidan.

Jag får erinra om, att Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1945 tillsatt en under finansdepartementet lydande kommitté med uppdrag att verkställa revision av gällande avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid den civila och militära statsförvaltningen och vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet. Enligt direktiven för denna kommitté skall densamma främst ha att taga ställning till själva löneavvägningen (reallönestandarden) för befattningshavarna och därmed förbundna speciellare lönespörsmål (dyrortsgraderingen m. m.) men även ha att överväga vissa mera rent lönetekniska problem, såsom övergången till ett nettolönesystem med de särskilda pensionsavdragen frånräknade redan i löneplanen. Genom beslut den 26 oktober 1945 har Kungl. Maj:t uppdragit åt förenämnda lönekommitté att jämväl avgiva förslag rörande sådana ändringar i gällande tjänste- och familjepensionsförfattningar, som påkallas i samband med avlöningsrevisionen.

Det torde med hänsyn till direktiven för den sålunda igångsatta allmänna löne- och pensionsutredningen ligga i sakens natur, att en utredning i närvarande läge rörande prästerskapets löne- och pensionsförhållanden likaså måste taga sikte på den reala löne- och pensionsutmätningen och härutinnan söka ernå en rättvis lösning. Tydligt är ock, att den definitiva utformningen av ett förslag till revision av de prästerliga avlönings- och pensionsbestämmelserna icke kan ske utan tillbörligt beaktande av 1945 års lönekommittés blivande arbetsresultat rörande även andra sådana principiella och praktiska spörsmål, som med hänsyn till ämnets natur äro för de båda utredningsuppdragen gemensamma.

Jag får ytterligare erinra om att, sedan i prop. nr 3 till den nu samlade riksdagen framlagts förslag om en provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl., genom proposition den 8 februari 1946, nr 71, till riksdagen hänskjutits frågan om en motsvarande provisorisk förbättring av löneställningen för vissa präster.

I detta sammanhang är även att beakta, hurusom de extra ordinarie prästerna för närvarande — organisatoriskt sett — intaga en rätt olikartad, i vissa hänseenden mindre trygkad ställning i förhållande till motsvarande kategori befattningshavare inom exempelvis den civila statsförvaltningen. Det torde vid en all-

män utredning rörande de prästerliga avlöningsförhållandena visa sig ofrånkomligt, att frågan om de extra ordinarie prästernas tjänsteorganisatoriska ställning jämväl tages under omprövning.

Med hänsyn till naturen av de skiftande spörsmål, som vid den här ifrågasatta utredningen rörande de prästerliga avlönings- och pensionsförhållandena måste komma under bedömande, synes syftet med utredningen bäst främjas, om den i det huvudsakliga får bedrivas förutsättningslöst. Några bindande direktiv för utredningsarbetet — utöver vad jag härförut berört — lärer fördenskull lämpligen icke böra meddelas.

De sakkunniga, å vilka utredningen kommer att anförtros, böra under densamma bereda vederbörande prästerliga sammanslutningar tillfälle att inför de sakkunniga göra sina synpunkter på hithörande spörsmål gällande.»

Den 1 mars 1946 tillkallade statsrådet Quensel såsom sakkunniga landshövdingen *Erik Axel Westling*, kyrkoherden i Hölö pastorat *Åke Bror Harald Berger*, professorn vid universitetet i Uppsala *Dick Adolf Viktor Heltander*, ledamoten av riksdagens andra kammare, numera överrevisorn i statens arbetsmarknadsstyrelse *Johannes Wiktor Mårtensson*, ledamoten av riksdagens andra kammare, förutvarande statsrådet, lantbrukaren *Axel Ludvig Rubbestad* och kammarrådet *Tom Hugo Wohlin*, varjämte uppdrogs åt Westling att såsom ordförande leda utredningsarbetet. Den sålunda bildade beredningen antog benämningen 1946 års prästlönekommitté.

Till sekreterare hos kommittén utsåg enligt vederbörligt bemyndigande statsrådet Quensel den 21 mars 1946 numera förste kanslissekretären i ecklesiastikdepartementet *Nils-Erik Brolin*.

Sedan kommittén upptagit sitt utredningsarbete vid ett första sammanträde den 17 juni 1946, har arbetet därefter, med vissa av omständigheterna förorsakade uppehåll, bedrivits i form av överläggningar mellan samtliga sakkunniga eller genom olika frågors beredning av de enskilda ledamöterna i kommittén.

Efter särskilda av kommittén därom gjorda framställningar har statsrådet Quensel tillkallat *dels* genom beslut den 29 december 1947 e. o. länsbokhållaren vid länsstyrelsen i Värmlands län *Nils Johan Hörjel* för att från och med den 1 januari 1948 såsom särskild expert biträda kommittén vid upprättande av förslag till avlönings- och andra av det kommittén anförtrodda utredningsarbetet påkallade författningsbestämmelser m. m., *dels* genom beslut den 26 april 1948 t. f. förste aktuarien i statens pensionsanstalt *Olof Harald Kalén* för att — likaledes såsom särskild expert — biträda kommittén vid upprättande av förslag till pensioneringsbestämmelser för prästerskapet. Hörjel och Kalén ha härjämte bestritt sekreterargöromål vid utarbetande av vissa delar av kommitténs nu förevarande betänkande.

Med vederbörligt tillstånd har kommittén låtit verkställa en statistisk undersökning rörande omfattningen och beskaffenheten av de å insynad prästgård inom rikets särskilda församlingar för kyrkoherde och komminister anordnade tjänstebostäderna m. m. Undersökningen har stått under ledning av aktuarien *Sören Öhman*.

I frågan om tjänstebostadsförmånens inordnande i ett avlöningssystem för prästerskapet har kommittén, med vederbörligt bemyndigande, biträts av t. f. byråchefen i socialstyrelsen *Knut Gunnar J:son Hävermark*.

Genom remisser ha till kommittén, för att tagas i övervägande vid utredningen, överlämnats handlingarna i ett större antal ärenden, vilka finnas särskilt förtecknade i en vid detta betänkande fogad bilaga (Bil. 1).

Under utredningsarbetets gång har dessutom direkt till kommitténs ordförande eller särskilda dess ledamöter ingivits ett antal framställningar från prästerliga organisationer, enskilda prästerliga befattningshavare m. fl.

Efter särskilda uppdrag har kommittén avgivit följande utlåtanden, nämligen

den 7 mars 1947 till ecklesiastikdepartementet angående provisoriskt lönetillägg åt präster för tiden 1 juli 1947—30 juni 1948;

den 7 mars 1947 till Kungl. Maj:t angående provisorisk förbättring av avlöningen för utlandspastorerna och vissa sjömanspräster;

den 19 april 1947 till ecklesiastikdepartementet angående tjänste- och familjepensionsförbättring för prästerskapet;

den 13 februari 1948 till Kungl. Maj:t angående provisorisk avlönings- och pensionsförbättring för prästerna för tiden efter den 30 juni 1948 m. m.;

den 28 februari 1948 till Kungl. Maj:t angående provisoriskt representationsbidrag åt biskoparna för tiden 1 juli 1948—30 juni 1949; samt

den 23 april 1948 till statsrådet Quensel angående förskott åt präster för vissa resekostnader.

Överläggning har förekommit mellan kommittén samt allmänna svenska prästföreningen och Sveriges yngre prästers förbund, varvid organisationerna företrätts,

allmänna svenska prästföreningen av domprosten *Ivar Hylander*, kyrkoherden *Alfred Wihlborg*, kyrkoherden *John Einar Svensson* och komministern *Erik Gottfrid Nordlund*; samt

Sveriges yngre prästers förbund av domkyrkosysslomannen och kyrkoadjunkten *Ove Lage Ivar Hassler*, kyrkoadjunkten *Gunnar Anders Peter Forkman*, komministern *Oskar Werner Martin Lemark*, komministern *Axel Gustaf Oskar Elving* och advokaten *Rune Kristensson*, Stockholm.

2. Prästerliga befattningar och anställningar inom den statskyrkliga organisationen och till denna anslutna institutioner av publik karaktär. Allmän översikt.

De högsta cheftjänsterna inom den lokala prästerliga organisationen äro *biskopsbefattningarna* i rikets tretton stift.

I övrigt äro här i första hand att märka *församlingsprästerna*, till vilken huvudgrupp av prästerliga befattningshavare gemenligen räknas de i ter-

ritoriella pastorat — med undantag av Karlsborgs pastorat — tjänstgörande prästmän. Huvudtjänsterna äro *kyrkoherdebefattningarna*. Innehavaren av kyrkoherdebefattningen i domkyrkoförsamling är — utom i Visby — i denna sin egenskap tillika *domprost*. I ett betydande antal av de territoriella pastoraten finnas härjämte inrättade en eller flera stadigvarande biträdestjänster, *komministersbefattning* och (eller) *kyrkoadjunktsbefattning*. I pastoraten tjänstgöra vidare — i egenskap av vikarier och tillfälliga ämbetsbiträden — såsom *pastoratsadjunkter* anställda präster. — Stifteten äro av gammalt indelade i kontrakt eller prosterier. I varje kontrakt finnes en *kontraktspäst*. Han har såsom sådan icke någon befattning eller anställning i formell mening utan är — vanligen — kyrkoherde med av biskopen meddelat personligt uppdrag att fullgöra kontraktspästs åligganden.

Inom stifteten finnas vidare anställda vissa präster med speciella tjänsteuppgifter, här och i det följande med en sammanfattande beteckning kallade *stiftspräster*, nämligen *stiftsadjunkter* och *kontraktspäster*. Kontraktspäster förekomma endast i Luleå stift.

Utöver de förut omnämnda prästerliga befattningarna i de territoriella pastoraten finnas följande med dessa i viss mån likställda men särreglerade tjänster, nämligen

- a) pastorsbefattningen i hovförsamlingen;
- b) amiralitetspastors- och amiralitetspredikantsbefattningarna i Skeppholms församling och i Karlskrona amiralitetsförsamling;
- c) garnisonspastorsbefattningarna i Karlsborgs pastorat och i Boden;
- d) vissa domkyrkosysslomannabefattningar; samt
- e) pastorsbefattningarna i de svenska utlandsförsamlingarna.

Ytterligare ett antal prästerliga anställningar finnes på det civila förvaltningsområdet, såsom *dövstumspräster*, *fångvårdspräster*, *sjukhuspräster*, vartill komma vissa präster inom försvarsväsendet (*militär- och marin-pastorer*).

De befattningar, som innehavas av församlings- och stiftspräster, äro samtliga s. k. heltidstjänster med undantag av ett fåtal med domkyrkosysslomannatjänst förenade kyrkoadjunkter. Detsamma gäller de ovan under a)–e) förtecknade befattningarna med undantag dels för pastorsbefattningen i hovförsamlingen, dels för flertalet domkyrkosysslomannabefattningar, vilka i detta liksom andra hänseenden ha en speciellt ålderdomlig karaktär. Även dövstumsprästers befattningar liksom några av predikantsysslorna inom fångvården äro heltidstjänster. De anställningar, som innehavas av övriga i detta sammanhang nämnda, på de civila och militära förvaltningsområdena verkande präster, äro bisysslor, med undantag för anställningen såsom sjukhuspräst vid Lunds lasarett, vilken är organiserad såsom heltidstjänst.

Tre kyrkliga organ böra i detta sammanhang omnämnas, nämligen

Svenska kyrkans missionsstyrelse, Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse och Svenska kyrkans diakonistyrelse.

Missionsstyrelsen, för vilken ärkebiskopen är ordförande, bedriver verksamhet på fem fält, nämligen på Zulufältet, Rhodesiafältet och Tanganyikafältet i Afrika samt på Indiafältet och Kinafältet i Asien. På dessa fält verka en biskop, ett par prostar, ett flertal präster och åtskilliga andra missionsarbetare med olika kvalifikationer. I missionsstyrelsens tjänst verkar i hemlandet ett flertal sekreterare. Medel till verksamheten erhållas på frivillig väg.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, som har skapats genom en utbrytning från missionsstyrelsen, utövar svenska kyrkans verksamhet bland sjömän och andra landsmän i utlandet — däri dock ej inbegripet vårderna av de svenska församlingarna i utlandet. Ärkebiskopen är även ordförande i denna styrelse. I dess tjänst verka i hemlandet ett par sekreterare. Verksamheten finansieras väsentligen genom frivilliga medel. Dock erhåller sjömansvårdsstyrelsen från kyrkofonden bidrag till avlönandet av åtta sjömanspräster och en präst i Misiones i Argentina.

Svenska kyrkans diakonistyrelse är en central för frivillig verksamhet inom kyrkan. Den har till uppgift att verka för en rikare utveckling av församlingslivet och den kristliga kärleksverksamheten inom kyrkan. Ärkebiskopen är självskriven ordförande för styrelsen, i vars tjänst flera sekreterare äro anställda. Verksamheten finansieras genom frivilliga gåvor och ett årligt anslag ur kyrkofonden. Under styrelsen sorterar även Svenska kyrkans lekmannaskola i Sigtuna.

I anslutning till kyrkan arbeta även fem **diakonianstalter**, nämligen Ersta diakonissanstalt i Stockholm, Samariterhemmet i Uppsala, Vårsta diakonissanstalt i Härnösand, Göteborgs diakonissanstalt och diakonanstalten å Stora Sköndal vid Stockholm. I dessa anstalters tjänst äro flera präster anställda. Medel till verksamheten erhållas på frivillig väg. Diakoniarbete utföres även av **Stockholms stadsmission**.

Jämlikt särskilda bestämmelser må förste sekreteraren i missionsstyrelsen, förste sekreteraren i diakonistyrelsen, förste sekreteraren i sjömansvårdsstyrelsen, föreståndarna för lekmannaskolan i Sigtuna, de nämnda diakonianstalterna och Stockholms stadsmission erhålla emeritilön från kyrkofonden, därest de äro präster.

3. Särskilda förutsättningar för en reform i närvarande läge av löne- och pensionssystemet för prästerna, m. m.

Såsom i kommitténs direktiv redan är omnämnt har frågan om en allmän revision av 1910 års prästlönelagstiftning tidigare varit under behandling, nämligen under åren 1927—1932. Frågan om själva lönesyste-

met och löneavvägningen blev därvid, i likhet med vad som tidigare under det fortgående reformarbetet inom detta avsnitt av den kyrkliga ekonomien varit övligt, sammankopplad med problem om sättet för finansieringen av avlöningsskostnaderna och förvaltningen av prästlönejorden. Hela frågekomplexet blev härigenom till ytterlighet svårhanterligt och vidlyftigt. Under starka meningsbrytningar nåddes 1932 en lösning av de två sistnämnda spörsmålen. Prästlönefrågan i egentlig mening blev däremot skjuten på framtiden.

Kommittén har vid studiet av det mycket omfattande äldre utredningsmaterialet stannat i den bestämda övertygelsen att, om man över huvud eftersträvar en lösning inom rimlig tid av den omedelbart trängande frågan om en omläggning av själva lönesystemet, såväl problemet om förvaltningen av prästlönejorden som även — åtminstone i det huvudsakliga — frågekomplexet om ordningen för finansieringen av prästlönekostnaderna måste i närvarande läge avskiljas från löne- och pensionsfrågornas behandling. Kommittén är också av den meningen, att en reform i åsyftad riktning av själva avlöningssystemet såsom sådant väl låter sig genomföra utan rubbning av de allmänna grunder, varpå rättsregleringen beträffande boställsväsendet och finansieringen för närvarande är fotad.

Kommittén har varit i något tvivelsmål, huruvida kommitténs utredningsuppdrag avser andra grupper prästerliga befattningshavare än sådana, som omfattas av gällande prästlöneregeringslag eller sålunda församlingspräster (domprostar, kyrkoherdarna i de territoriella pastoraten utom Karlsborgs pastorat samt komministrar, kyrkoadjunker och pastoratsadjunker). Kommittén har emellertid trots sig böra i utredningen inbegripa icke blott stifts- och kontraktsadjunkterna och den hittills särreglerade kyrkoherdebefattningen i Karlsborgs pastorat utan även biskoparna, utlandskyrkoherdarna, de i Skeppsholms församling och i Karlskrona amiralitetsförsamling anställda prästerna samt garnisonspastorn i Boden.

En reform av det prästerliga avlöningssystemet aktualiserar mer eller mindre direkt ett stort antal frågor av speciellt tjänsteorganisatorisk natur. Hithörande speciella frågor ha i allmänhet det gemensamt, att stor meningskiljaktighet av gammalt råder om bästa sättet för deras uppordnande. Kommittén har trots sig förfara riktigast genom att i förevarande utredning till behandling upptaga endast sådana av här åsyftade spörsmål, som ha ett tvingande samband med huvudfrågan. Ett särskilt spörsmål, nämligen stiftsbandsfrågan, skall dock här i korthet beröras.

I en vid kommitténs betänkande fogad bilaga (Bil. 2) lämnas en översiktlig redogörelse för den uttänjda behandling, för vilken stiftsbandsfrågan hittills varit föremål. Frågan om stiftsbandets avskaffande och spörsmålet om en omläggning av det prästerliga avlöningssystemet kunna ju sägas så till vida ha ett slags samband som icke blott avlöningsregleringen utan även stiftsbandet har sin givna betydelse för de vid varje tid-

punkt rådande befordringsförhållandena. Men något inbördes sammanhang av tvingande natur föreligger här icke. En skeende allmän reformering av avlöningssystemet föregriper sålunda icke ett efterföljande ställningstagande till frågan om stiftsbandets avskaffande, och omvänt kan ej heller, såvitt kommittén kan finna, en eventuell sådan reform påverka de grunder för en allmän avlöningsreglering, som eljest må finnas lämpliga att genomföra. Kommittén vill erinra om, att ett upphävande av stiftsbandet förutsätter lagstiftning enligt regeringsformen § 87 mom. 2. I sådan lagstiftning äger som bekant kyrkomötet deltaga med samma befogenhet som riksdagen. Kommittén håller det väl för möjligt, måhända troligt, att kyrkomötet — om tillfälle bereddes detsamma att från allsidiga utgångspunkter taga stiftsbandsfrågan under förnyad omprövning — nu skulle finna stiftsbandet ha utspelat sin kyrkohistoriska roll. Men hur än med detta kommitténs antagande må förhålla sig, har kommittén ansett sig icke böra tillråda, att de båda spörsmålen — avlöningsfrågan och stiftsbandsfrågan — nu i behandlingsordningen kopplas samman. Kommittén anser sig endast böra framhålla det önskvärda i att, efter det avlöningsfrågan förts i hamn, anstalter vidtagas för att utan vidare tidsutdräkt bringa även stiftsbandsfrågan under ny prövning. Kommittén vill emellertid här erinra, att prästvalsakkunniga i sitt den 31 december 1932 avgivna betänkande såsom ett verksamt medel mot de med stiftsbandsinstitutet förbundna olägenheterna rekommenderade ett vidgat utnyttjande av den Kungl. Maj:t tillkommande rätten att i enskilda fall medgiva övergång från ett stift till ett annat. Även kommittén finner ett dylikt utvidgat dispensförfarande kunna om ej avhjälpa så dock mildra de olägenheter, varom här är fråga. Enligt kommitténs förmenande vore det lyckligt, om Kungl. Maj:t i fortsättningen och intill dess stiftsbandsfrågan kunnat få sin slutliga lösning, tillvaratoge den möjlighet till här föreliggande olägenheters minskande, som sålunda och i övrigt står Kungl. Maj:t till buds.

AVDELNING I

HISTORIK OCH NUVARANDE FÖRHÅLLANDEN

Kapitel 1. De prästerliga församlingstjänsterna.

I nedan intagna översiktstablåer 1—5 meddelas vissa statistiska uppgifter rörande pastoratsindelningen samt i pastoraten inrättade prästerliga tjänster (kyrkoherde-, komministers- och kyrkoadjunktsbefattningar). På grund av delvis ofullständigt uppgiftsmaterial kunna detaljsiffrorna i dessa tablåer tyvärr icke göra anspråk på att vara exakta. För den översikt, som här åsyftas, får detta dock anses sakna betydelse.

I efterföljande tablåer 6 och 7 ha sammanställts särskilda uppgifter till belysning av de »extra ordinarie» prästernas tjänstgöringsförhållanden.

Tab. 1. Antalet territoriella pastorat i riket den 1 januari 1948, fördelade i förhållande pastoratens invånarantal den 1 januari 1947, samt medeltal invånare vid sistnämnda tidpunkt per dylikt pastorat.

Stift	Antal pastorat med ett invånarantal av											Antal pastorat, summa	Medeltal invånare per pastorat	
	högst 600	601-1000	1001-1500	1501-2000	2001-3000	3001-4000	4001-6000	6001-8000	8001-10000	10001-15000	över 15000			
Landsbygds-pastorat														
Uppsala.....	1	9	33	15	22	14	14	4	1	3	—	116	2 80	
Linköping....	—	7	30	29	21	11	12	1	—	1	—	112	2 35	
Skara.....	—	8	24	26	21	13	7	2	1	—	—	102	2 30	
Strängnäs....	1	5	20	21	18	13	4	—	1	—	—	83	2 20	
Västerås.....	1	7	14	11	16	13	7	5	6	2	—	82	3 17	
Växjö.....	—	2	29	25	37	20	16	3	—	—	—	132	2 68	
Lund.....	1	6	24	38	64	21	26	7	1	—	—	188	2 80	
Göteborg....	1	2	7	13	33	22	15	5	1	2	—	101	2 82	
Karlstad....	—	2	10	11	10	12	13	9	1	2	—	70	4 35	
Härnösand...	—	—	1	14	19	18	22	4	3	3	—	84	4 27	
Luleå.....	—	—	2	2	3	6	12	8	5	8	3	49	7 20	
Visby.....	—	5	10	8	6	—	—	—	—	—	—	29	1 55	
Stockholm...	—	1	6	1	4	6	2	1	1	1	3	26	5 55	
Summa	5	54	210	214	274	169	150	49	21	22	6	1 174	—	
Blandade stads- och landsbygds-pastorat														
Uppsala.....	—	—	—	—	2	1	1	1	1	1	1	8	6 75	
Linköping....	—	—	—	—	1	2	1	1	1	1	—	7	6 00	
Skara.....	—	—	—	—	—	—	1	1	2	1	4	9	13 37	
Strängnäs....	—	—	—	—	1	1	1	2	—	3	2	10	10 20	
Västerås.....	—	—	—	—	—	2	—	—	3	2	2	9	12 40	
Växjö.....	—	—	—	—	—	1	—	—	2	2	1	6	10 75	
Lund.....	—	—	—	—	1	1	2	—	2	—	2	8	9 20	
Göteborg....	—	—	—	—	—	1	2	1	1	—	4	9	13 80	
Karlstad....	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	1	4	10 80	
Härnösand...	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	9 00	
Luleå.....	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	3	14 00	
Visby.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Stockholm...	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	2	10 50	
Summa	—	—	—	—	5	10	8	8	15	11	19	76	—	
Stadspastorat														
Uppsala.....	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	4	6	20 97	
Linköping....	—	—	—	—	—	—	1	2	—	3	4	10	17 25	
Skara.....	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	4	17 30	
Strängnäs....	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	4	7	16 25	
Västerås.....	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	1	5	17 25	
Växjö.....	—	—	—	—	1	1	—	1	1	1	3	8	12 85	
Lund.....	—	—	1	—	—	—	2	1	1	4	11	20	18 85	
Göteborg....	—	—	1	—	—	1	1	—	3	3	7	16	20 77	
Karlstad....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	24	10	
Härnösand...	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	2	5	15 70	
Luleå.....	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	3	5	13 90	
Visby.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	13 85	
Stockholm...	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	19	22	33 80	
Summa	—	—	2	—	2	2	7	10	8	19	62	112	—	

Tab. 2. Antalet territoriella pastorat i riket den 1 januari 1948, fördelade i förhållande till et efter pastoratets invånarantal den 1 januari 1947 på varje prästerlig (kyrkoherde-, omministr- och kyrkoadjunkts-)tjänst i pastoratet belöpande antalet invånare, samt medeltal invånare vid sistnämnda tidpunkt per dylik prästerlig tjänst.

Stift	Antal pastorat med ett invånarantal per prästerlig tjänst av											Antal pastorat, summa	Medeltal invånare per prästerlig tjänst
	högst 600	601-1000	1001-1500	1501-2000	2001-2500	2501-3000	3001-4000	4001-6000	6001-8000	8001-10000	över 10000		
Landsbygds- pastorat													
Uppsala.....	5	18	50	16	10	12	2	2	1	—	—	116	1 600
Linköping...	1	17	45	30	9	7	2	1	—	—	—	112	1 550
Skara.....	1	24	48	20	4	4	1	—	—	—	—	102	1 350
Strängnäs...	2	12	26	27	9	6	—	1	—	—	—	83	1 500
Västerås.....	2	9	19	23	10	17	2	—	—	—	—	82	1 775
Växjö.....	1	24	34	41	27	5	—	—	—	—	—	132	1 500
Lund.....	1	16	40	39	55	19	17	1	—	—	—	188	2 000
Göteborg.....	1	9	28	28	19	10	5	1	—	—	—	101	1 700
Karlstad.....	2	6	16	21	10	8	4	3	—	—	—	70	2 075
Härnösand...	2	4	8	26	19	9	14	2	—	—	—	84	2 200
Luleå.....	—	—	5	11	13	14	5	1	—	—	—	49	2 350
Visby.....	—	6	14	4	2	3	—	—	—	—	—	29	1 225
Stockholm...	1	3	5	6	3	1	2	3	2	—	—	26	3 150
Summa	19	148	338	292	190	115	54	15	3	—	—	1 174	—
Blandade stads- och landsbygds- pastorat													
Uppsala.....	—	—	2	1	1	—	3	1	—	—	—	8	2 750
Linköping...	—	—	—	2	3	—	—	2	—	—	—	7	2 875
Skara.....	—	—	—	—	2	2	3	1	1	—	—	9	3 600
Strängnäs...	—	—	1	1	1	1	2	3	1	—	—	10	3 700
Västerås.....	—	—	—	2	—	1	3	3	—	—	—	9	3 525
Växjö.....	—	—	—	1	—	1	2	2	—	—	—	6	3 575
Lund.....	—	—	—	—	—	3	2	3	—	—	—	8	3 775
Göteborg.....	—	—	—	—	—	1	2	5	1	—	—	9	4 650
Karlstad.....	—	—	—	1	—	1	—	2	—	—	—	4	3 625
Härnösand...	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	2 250
Luleå.....	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	3	4 000
Visby.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholm...	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	2	3 050
Summa	—	—	3	9	9	11	17	23	4	—	—	76	—
Stadspastorat													
Uppsala.....	—	—	—	—	—	—	3	1	2	—	—	6	4 925
Linköping...	—	—	—	—	1	—	4	3	2	—	—	10	4 525
Skara.....	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	4	5 625
Strängnäs...	—	—	—	—	2	—	1	1	3	—	—	7	4 850
Västerås.....	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—	5	4 800
Växjö.....	—	—	—	1	1	—	1	4	1	—	—	8	4 300
Lund.....	—	—	1	—	1	1	2	7	5	3	—	20	5 500
Göteborg.....	—	—	1	—	1	1	2	6	3	2	—	16	5 150
Karlstad.....	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	3	5 425
Härnösand...	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	5	4 275
Luleå.....	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—	—	5	4 200
Visby.....	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	3 450
Stockholm...	—	—	—	1	—	2	—	6	6	4	3	22	7 000
Summa	—	—	2	2	7	4	19	41	25	9	3	112	—

Tab. 3. Antalet territoriella pastorat i riket den 1 januari 1948, fördelade i förhållande pastoratens omfattning i kvadratkilometer, samt medelarealen per dylikt pastorat.

Stift	Antal pastorat med en areal i kvadratkilometer av											Antal pastorat, summa	Medelareal per pastorat	
	högst 50	51—100	101—300	301—500	501—1000	1001—1500	1501—3000	3001—5000	5001—10000	10001—15000	över 15000			
Landsbygds-pastorat														
Uppsala.....	3	29	58	18	6	2	—	—	—	—	—	—	116	25
Linköping...	13	31	63	5	—	—	—	—	—	—	—	—	112	16
Skara.....	14	50	36	2	—	—	—	—	—	—	—	—	102	11
Strängnäs...	2	32	48	1	—	—	—	—	—	—	—	—	83	13
Västerås.....	1	13	34	17	9	3	5	—	—	—	—	—	82	44
Växjö.....	23	33	66	10	—	—	—	—	—	—	—	—	132	18
Lund.....	83	72	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	188	7
Göteborg....	17	32	45	6	1	—	—	—	—	—	—	—	101	14
Karlstad....	1	4	36	19	9	1	—	—	—	—	—	—	70	34
Härnösand..	1	3	12	25	22	8	9	4	—	—	—	—	84	96
Luleå.....	1	—	3	5	7	9	13	4	4	1	2	—	49	295
Visby.....	1	11	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	10
Stockholm...	7	10	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	9
Summa	167	320	460	108	54	23	27	8	4	1	2	1 174	—	—
Blandade stads- och landsbygds-pastorat														
Uppsala.....	—	5	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	8	19
Linköping...	1	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	12
Skara.....	1	3	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	14
Strängnäs...	—	4	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	15
Västerås.....	—	2	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	9	30
Växjö.....	1	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	6	18
Lund.....	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	3
Göteborg....	3	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	7
Karlstad....	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	4	27
Härnösand..	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	34
Luleå.....	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	3	227
Visby.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholm...	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Summa	14	25	25	8	2	1	—	—	1	—	—	—	76	—
Stadspastorat														
Uppsala.....	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	5
Linköping...	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	3
Skara.....	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1
Strängnäs...	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	2
Västerås.....	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	13
Växjö.....	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	3
Lund.....	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	1
Göteborg....	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	1
Karlstad....	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	17
Härnösand..	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	6
Luleå.....	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	266
Visby.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3
Stockholm...	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	1
Summa	93	14	3	1	—	—	—	—	—	1	—	—	112	—

Tab. 4. Antalet territoriella pastorat i riket den 1 januari 1948, fördelade i förhållande till areal efter pastoratets totala areal på varje prästerlig (kyrkoherde-, komministers- och kyrko-djunktstjänst) i pastoratet belöpande antalet kvadratkilometer, samt medelarealen per dylik prästerlig tjänst.

Stift	Antal pastorat med en areal i kvadratkilometer per prästerlig tjänst av											Antal pastorat, summa	Medelareal per prästerlig tjänst	
	högst 50	51—100	101—300	301—500	501—1000	1001—1500	1501—2000	2001—3000	3001—4000	4001—5000	över 5000			
Landsbygds-pastorat														
Uppsala.....	9	48	50	7	2	—	—	—	—	—	—	—	116	140
Linköping....	23	41	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112	105
Skara.....	34	58	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	102	65
Strängnäs...	5	51	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83	90
Västerås.....	4	19	43	10	3	1	—	2	—	—	—	—	82	260
Växjö.....	13	63	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	100
Lund.....	108	64	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	188	50
Göteborg....	22	58	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	101	75
Karlstad....	6	14	42	5	3	—	—	—	—	—	—	—	70	165
Härnösand..	4	4	28	24	17	3	2	2	—	—	—	—	84	490
Luleå.....	1	—	14	7	14	5	4	1	1	1	1	—	49	970
Visby.....	1	16	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	85
Stockholm...	14	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	45
Summa	244	447	368	53	39	9	6	5	1	1	1	1	1174	—
Blandade stads- och landsbygds-pastorat														
Uppsala.....	5	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	65
Linköping....	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	50
Skara.....	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	30
Strängnäs...	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	45
Västerås....	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	80
Växjö.....	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	50
Lund.....	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	20
Göteborg....	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	30
Karlstad....	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	75
Härnösand..	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	85
Luleå.....	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	3	525
Visby.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholm...	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5
Summa	47	20	7	1	—	1	—	—	—	—	—	—	76	—
Stadspastorat														
Uppsala.....	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	10
Linköping....	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	15
Skara.....	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	10
Strängnäs...	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	10
Västerås....	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	25
Växjö.....	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	15
Lund.....	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	5
Göteborg....	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	2
Karlstad....	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	35
Härnösand..	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	15
Luleå.....	4	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	5	670
Visby.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10
Stockholm...	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	2
Summa	108	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	112	—

Tab. 6. Uppgift å antalet den 30 april 1948 inom varje stift tjänstgörande extra ordinarie präster.

Stift	Kyrko- ad- junkter	Stifts- och kon- trakts- ad- junkter	Vakansvika- riat och lik- nande å		Vikariat under tjänst- ledighet för inne- havare av			Ämbetsbiträde åt		
			kyrko- herde- tjänst	komm- nisters- tjänst	kyrko- herde- tjänst	komm- nisters- tjänst	kyrko- ad- junktur	kyrko- herde	komm- nister	kyrko- ad- junkter
Uppsala	33	4	2	3	3	4	1	10	1	—
Linköping.....	19	3	2	2	4	4	2	19	2	—
Skara.....	17	3	1	2	1	3	—	15	1	—
Strängnäs.....	13	1	1	7	4	2	—	8	—	—
Västerås.....	19	3	2	3	2	4	2	9	1	—
Växjö.....	23	3	1	7	8	4	2	23	1	—
Lund.....	61	4	8	11	5	1	1	36	2	1
Göteborg.....	43	3	3	3	6	—	3	23	2	—
Karlstad.....	15	3	—	2	2	3	1	14	1	—
Härnösand.....	17	3	1	1	2	6	2	4	—	—
Luleå.....	30	8	2	6	—	4	1	4	1	—
Visby.....	5	1	—	—	1	1	—	1	2	—
Stockholm.....	42	2	—	6	1	2	5	8	2	—
Summa	337	41	23	53	39	38	20	174	16	1

Tab. 7. Uppgift å antalet den 30 april 1948 inom varje stift ej tjänstgörande men till stiftet hörande extra ordinarie präster (ej emeriti).

Stift	Ej tjänstgörande på grund av				
	prästerlig församlings- tjänstgöring inom annat stift	annat offent- ligt uppdrag eller tjänst	sjukdom eller för hälsans vårdande	uppdrag av mera enskild natur, studier eller egna an- skilda ange- lägenheter	avstängning från tjänst- göring eller eljest avsak- nad av för- ordnande
Uppsala.....	6	11	—	5	—
Linköping.....	—	1	—	4	—
Skara.....	2	21	—	3	—
Strängnäs.....	5	10	1	3	—
Västerås.....	7	32	—	4	—
Växjö.....	1	6	1	1	—
Lund.....	5	24	1	5	—
Göteborg.....	1	8	—	8	—
Karlstad.....	—	4	—	10	—
Härnösand.....	—	13	2	7	—
Luleå.....	—	11	—	5	—
Visby.....	—	2	—	—	—
Stockholm.....	—	13	—	—	1
Summa	27	156	5	55	1

Kapitel 2. Församlingsprästernas avlöning.

Sedan mitten av förra århundradet ha de prästerliga avlöningsförhållandena tvenne gånger varit föremål för en allmän omgestaltning. Den första omdaningen ägde rum genom kungl. förordningen den 11 juli 1862 angä-

ende allmänt ordnande av prästerskapets inkomster. Den senare och i allt väsentligt ännu bestående regleringen tillkom genom det komplex av lagar, som utfärdades den 9 december 1910 (lag om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför; lag om reglering av prästerskapets avlöning; lag om emeritlöner för präster; lag om kyrkofond samt ecklesiastik boställsordning). Sistnämnda två lagar ha, i och med viss omläggning av däri reglerade speciella rättsförhållanden, ersatts av lagen om kyrkofond den 30 augusti 1932 och ecklesiastik boställsordning av samma datum. En betydande tidrymd ligger sålunda mellan de angivna lagstiftningsetapperna åren 1862 och 1910. Var för sig voro de också resultatet av lika stora som långvariga mödor.

Löneregleringarna på grundval av 1862 års prästlöneförordning fastställdes pastoratsvis och individuellt för varje tjänst. De hade giltighet för i regel femtio år och utlöpte successivt under åren 1914—1934. De »nya» löneregleringarna på grundval av 1910 års prästlönelag fastställas ävenledes pastoratsvis och individuellt för varje tjänst, för en period av i regel tjugo år i sänder. År 1934 voro sålunda alla rikets kyrkoherde- och komministerstjänster första gången »nyreglerade». Sistnämnda år tog löne-regleringsarbetet vid för den andra tjugoårsperioden.

Årsserierna omfatta följande antal pastorat (siffrorna måhända ej fullt exakta):

1934	12	1945	16
1935	34	1946	9
1936	110	1947	5
1937	179	1948	2
1938	202	1949	2
1939	204	1950	1
1940	222	1951	2
1941	156	1952	3
1942	113	1953	7
1943	59	1954	2
1944	24		

Enligt vad som inhämtats å ecklesiastikdepartementets kyrkobyrå ha de justeringar av lönebeloppen, som företagits vid de hittills fastställda löne-regleringarna av »andra omgången» (såväl höjningar som sänkningar), i regel rört sig om småbelopp, som icke kunna sägas ha någon egentlig betydelse för prästernas allmänna löneställning.

De genom 1910 års prästlönelag fastställda avlöningsförmånerna för kyrkoherdar och komministrar avse den s. k. *reglerade lönen* och representera numera endast bottenavlöningen för dessa befattningshavare. Vid de fortgående löne-regleringarna bestämmas endast de löneposter, som tillhöra den reglerade lönen. Under tidsskedet 1918—1948 ha emellertid kyrko-

herdarna och komministrarna i »nyreglerade pastorat» uppburit en serie tillägg till denna lön:

under åren 1917—1920 under beteckning krigstidsunderstöd, krigstidstillägg, krigstidshjälp och dyrtidstillägg;

under åren 1920—1929 under beteckning tillfällig löneförbättring, dyrtidstillägg och lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande (s. k. nådårstillägg); samt

under åren 1930—1948 under beteckningen provisorisk tilläggs-lön, dyrtidstillägg, nådårstillägg, kristillägg, tillfälligt lönetillägg och provisoriskt lönetillägg; allt löneposter, vilka — med undantag av det tillfälliga lönetillägget — alltjämt (juli 1948) utgå.

Vid vissa befattningar i Härnösands och Luleå stift utgår härjämte (alltsedan år 1925) s. k. ödebygdstillägg.

Den som åstundar en mera ingående kännedom om det gällande prästerliga avlöningssystemets grundvalar och successiva utveckling hänvisas till de uttömmande redogörelser, vilka — för tiden fram till 1932 — återfinnas i betänkandena SOU 1930: 39 samt 1931: 24 och 25.

De för närvarande gällande bestämmelserna om församlingsprästers avlöning¹ äro i huvudsak följande.

A. Ordinarie församlingspräster (domprostar, andra kyrkoherdar samt komministrar).

Ordinarie präst åtnjuter:

- 1) kontant årslön eller s. k. reglerad lön jämte, i särskilda fall, ett speciellt ålderstillägg,
- 2) hyresfri bostad eller hyresersättning,
- 3) provisorisk tilläggs-lön,
- 4) resanslag,
- 5) bidrag till tjänstebostads uppvärmning,
- 6) ödebygdstillägg i vissa fall,
- 7) lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande,
- 8) semesterkostnadsbidrag,
- 9) dyrtidstillägg,
- 10) kristillägg,
- 11) provisoriskt lönetillägg.

1. Kontant årslön eller reglerad lön, m. m.

Kyrkoherdes och komministers lön i penningar skall jämlikt 1 § präst-löneregleringslagen så beräknas, att honom därigenom beredes en efter

¹ Ifrågavarande bestämmelser, tidigare spridda på ett stort antal författningar, äro numera sammanförda i *reglementet den 15 februari 1935 för prästerskapets avlöning*.

tjänstegrad och ämbetsåligganden ävensom levnadskostnaderna i orten eller andra särskilda förhållanden lämpad anständig bärning, utan att särskild ersättning för honom på grund av tjänsten åliggande förrättningar må äga rum.

Den reglerade lönen delas i *grundbelopp* och *fyllnadsbelopp*.

Grundbeloppet utgör för kyrkoherde 4 000 kronor och för komminister 2 500 kronor.

Fyllnadsbelopp beräknas efter pastoratets folkmängd och areal i land samt med hänsyn till särskilda förhållanden i pastoratet.

Fyllnadsbeloppet för folkmängd utgör för kyrkoherde 30 kronor för varje fullt 100-tal personer över 1 000 till och med 3 000 och med 40 kronor för varje överskjutande fullt 100-tal personer, dock att härvid folkmängd i församling, där komminister på eget ansvar under pastors tillsyn sköter kyrkobokföringen icke medräknas, samt för komminister efter folkmängd i den eller de församlingar, för vilka han är anställd, med 15 kronor för varje fullt 100-tal personer över 1 000.

Fyllnadsbeloppet för areal i land utgör för såväl kyrkoherde som komminister 50 kronor för varje fullt 100-tal kvadratkilometer till och med 1 000 och 100 kronor för varje överskjutande fullt 500-tal kvadratkilometer, dock ej för mer än tillhoppa 10 000 kvadratkilometer, samt med iakttagande för komminister att, där flera komministrar finnas, beloppet beräknas för dem alla tillsammans till lika fördelning mellan dem.

Fyllnadsbeloppet för särskilda förhållanden i pastoratet — såsom synnerligen höga levnadskostnader i orten eller prästerskapet åliggande skylldighet att duplicera eller med tjänstens skötande förenad synnerlig besvärighet eller för prästerskapet eljest ökade utgifter — utgår, där Kungl. Maj:t så prövar skäligt, med högst 1 000 kronor för kyrkoherdetjänst och högst 750 kronor för komministerstjänst. För Stockholm gäller dock icke denna begränsning. Vidare skall iakttagas, att ersättning för duplicering därvid ej må upptagas till mer än 600 kronor för duplikation varje predikodag och 300 kronor för duplikation varannan predikodag.

Sammanlagda reglerade lönen må i regel icke för kyrkoherde eller komminister sättas lägre än vad, på sätt ovan nämnts, i ettvar fall grundbeloppet skall uppgå till. För domprost i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm utgör reglerade lönen 10 000 kronor samt för annan domprost lägst 8 000 kronor. Lönen för kyrkoherde och komminister må emellertid under vissa omständigheter fastställas till lägre belopp än 4 000 kronor respektive 2 500 kronor, nämligen om särskild lönereglering fastställts för den tid tjänstinnehavaren kvarstår i tjänst (8 §), om innehavare av viss prästerlig tjänst genom donation av enskild tillförsäkrats viss förmån utöver lönen (7 §), om Kungl. Maj:t på framställning av församling medgivit bibehållande eller inrättande av tjänst, som icke befunnits nödig för själavårdens behöriga handhavande (9 §) samt om på grund av särskilda omständig-

heter lönebeloppet skulle befinnas allt för högt i förhållande till det med tjänsten förenade arbetet (4 §). Vid sänkning av lönen enligt 4, 8 eller 9 § må densamma, efter vad prövas skäligt, minskas med högst 500 kronor för kyrkoherde och högst 250 kronor för komminister.

Enligt 7 § skall vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne särskild förmån utöver lönen oavkortat komma tjänstinnehavaren till godo; dock må vid lörens bestämmande, i den mån skäligt prövas, hänsyn tagas till befintligheten av sådan donation.¹

Högsta lönebeloppet utgör för domprost 10 000 kronor, för kyrkoherde 8 000 kronor och för komminister 5 000 kronor.

I vissa fall utgår ålderstillägg å lönen. Präst, som under minst tio år innehåft och med gott vitsord bestritt ordinarie befattning inom sin grad, äger nämligen att, där lönen — utom i fall, som i 8 och 9 §§ avses — blivit fastställd till lägre belopp än 4 500 kronor för kyrkoherde och 3 000 kronor för komminister, utfå ålderstillägg, så avpassat, att lönen jämte ålderstillägget uppgår till nämnda belopp, dock med iakttagande, att ålderstillägget icke i något fall må överstiga 500 kronor.

Enligt 10 § skall, därest församling för sin del beslutar höja lön, som Kungl. Maj:t fastställt för viss tjänst, sådant beslut för att bliva bindande underställas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse.

2. *Hyresfri bostad eller hyresersättning.*

Se härom närmare 6 kap., prästgårdarna.

3. *Provisorisk tilläggslön.*

Jämlikt lagen den 13 december 1929, nr 382, om provisorisk tilläggslön åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat m. m. utgår sådan tilläggslön till kyrkoherdar och komministrar med 2 100 kronor för år.

4. *Resanslag.*

Se härom närmare 8 kap., resekostnadsersättning.

5. *Bidrag till tjänstebostads uppvärmning.*

Enligt 11 § 4 mom. prästlönerregleringslagen åligger det pastoratet att såsom bidrag till uppvärmning av tjänstebostad gälda, till kyrkoherde 200 kronor och till komminister 160 kronor för år.²

¹ Det förekommer alljämt tid efter annan, att särskild förmån utöver lönen genom dom i därom anhängiggjord rättegång eller eljest tillfaller prästerlig tjänstinnehavare. I de av Kungl. Maj:t periodvis utfärdade resolutionerna angående lönerreglering för prästerskapet i rikets särskilda pastorat intages numera det förbehållet, att därest dylik förmån skulle under tiden för lönerregleringens giltighet tillfalla någon i resolutionen omfördäld prästerlig tjänstinnehavare, de däri angivna löneförmånerna skola till denne utgå, »intill dess Kungl. Maj:t i anledning av sådant förhållande annorlunda förordnar».

² Den kyrkoherde och komminister tidigare tillkommande rätten till bränsle från boställsskog ersattes genom år 1932 vidtagen ändring av 11 § 4 mom. prästlönerregleringslagen med en

Särskild gottgörelse åt vissa prästgårdsinnehavare för bränslekostnad har medgivits senast genom kungörelse den 26 juni 1948, nr 539. Ingå i tjänstebostad å insynad prästgård verkliga boningsrum till större antal än sju för kyrkoherde och fem för komminister — expeditjonsrum och andra särskilda utrymmen oräknade — må efter stiftsnämndens beprövande viss gottgörelse utgå för eldningssäsongen 1948/49. Gottgörelsen utgår för säsongen med högst 50 kronor för varje verkligt boningsrum utöver sju respektive fem, som prästen disponerat för sig och sin familj och därvid hållit uppvärmt med av honom bekostat bränsle. Gottgörelsen må ej utgå för fler än åtta överskjutande rum för kyrkoherde och tio överskjutande rum för komminister. Har bostaden under eldningssäsongen innehafts av mer än en tjänst innehavare, skall stiftsnämnden fördela gottgörelsen mellan innehavarna efter skäligheten.

Enligt av domkapitlen lämnade uppgifter har särskild gottgörelse av ifrågavarande slag för eldningssäsongen 1946/47 utbetalats till sammanlagt 1 381 befattningshavare med tillhoppa 172 445 kronor enligt följande specifikation för de särskilda stiftet:

S t i f t	Antal befattningshavare	Summa kronor för stiftet
Uppsala.....	122	14 590
Linköping.....	109	14 900
Skara.....	134	15 645
Strängnäs.....	106	10 950
Västerås.....	111	15 050
Växjö.....	182	24 106
Lund.....	178	25 181
Göteborg.....	135	15 710
Karlstad.....	92	10 850
Härnösand.....	104	13 350
Luleå.....	69	8 013
Visby.....	11	950
Stockholm.....	28	3 150

6. Ödebygdstillägg.

Enligt lagen den 21 november 1925, nr 455, angående särskilda lönetillägg (ödebygdstillägg) vid vissa prästerliga befattningar inom Härnösands och Luleå stift kunna utgå ödebygdstillägg till kyrkoherdar och komministrar, vilkas bostad och huvudsakliga verksamhetsområde äro förlagda till sådana trakter inom Härnösands och Luleå stift, där vistelsen och verksamheten på grund av hårt klimat, utvecklade kommunikationer och allmän kulturell isolering måste antagas utöva en särskild påfrestning å prästen. Kungl. Maj:t beslutar om ödebygdstillägg efter framställning av

allmän förpliktelse för vederbörande pastorat att till sådan befattningshavare gälda visst bidrag till uppvärmning av tjänstebostad. Bestämmelsen har emellertid beträffande varje kyrkoherde- och komministerstjänst trätt i tillämpning först successivt i och med att ny löneroglering för tjänsten blivit fastställd. Reformen är numera genomförd — fränsett det fåtal pastorat, för vilka lönerogleringsperioden utgår något av åren 1948—1954.

domkapitlet. Tilläggen må fastställas till högst 1 400 kronor årligen under löneregleringsperioden. Inträda, sedan dylikt tillägg blivit fastställt för viss befattning, sådana ändrade förhållanden, att befattningen kan anses hava förlorat den karaktär, som ovan angivits, skall, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, ödebygdstillägget vid tjänstinnehavarens avgång upphöra eller ned sättas.

7. »Nådårstillägg».

Enligt lagen den 17 december 1926, nr 526, om vissa lönetillägg åt präster i anledning av nådårsrättens upphörande m. m. utgår sådant tillägg med 1,5 procent av den för kyrkoherde och komminister jämlikt prästlöneregleringslagen fastställda kontanta lönen, ålderstillägg inberäknat, oavsett huruvida sådant blivit intjänat.

8. Semesterkostnadsbidrag.

Se härom närmare 7 kap., semesterfrågan.

9. Dyrtidstillägg.

I lagen den 23 november 1934, nr 544, om dyrtidstillägg åt präster stadgas, att där i enlighet med av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade grunder dyrtidstillägg eller annan därmed jämförlig förmån utgår till befattningshavare i statens tjänst, må enligt grunder, som i samma ordning beslutas, och jämlikt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t utfärdas, utgå dyrtidstillägg till präster, som åtnjuta lön eller arvode enligt prästlöneregleringslagen. I kungörelse den 17 januari 1936, nr 7, angående dyrtidstillägg åt präster (i vissa delar ändrad genom kungörelserna den 22 juni 1939 nr 543 och den 31 augusti 1945 nr 626) har därefter föreskrivits, att dyrtidstillägg skall, såvitt nu är i fråga, tillkomma innehavarna av kyrkoherde- eller komministerstjänst. Tillägget utgår, beräknat för månad, i form av procentuellt tillägg, i förekommande fall ökat med ett fast tillägg (barntillägg). Barntillägget, som för närvarande utgör 9 kronor per månad, beräknas, liksom dyrtidstillägget i övrigt, enligt de allmänna grunder, som äro eller varda bestämda för beräkning av dyrtidstillägg eller motsvarande förmån åt sådana befattningshavare i statens tjänst, vilka åtnjuta reglerad avlöning men ej äro underkastade det civila avlöningsreglementet, dock att det för dessa befattningshavare gällande procenttalet därvid i varje särskilt fall minskas med 3. Rörande dylika befattningshavare äro föreskrifter meddelade i kungörelsen den 15 juni 1923 nr 265 med däri vidtagna ändringar (bl. a. genom kungörelsen den 18 juni 1937 nr 433 rörande barntilläggets storlek) m. fl. författningar. Såsom underlag för dyrtidstilläggets beräkning tages det avlöningstagaren för månaden tillkommande lönebeloppet, däri vid kyrkoherde- och komministerstjänster inräknas reglerad lön, provisorisk tilläggs-lön, ålderstillägg och

ödebygdstillägg. För närvarande utgår dyrtidstillägget med 23 procent å berörda avlöningsförmåner.

10. Kristillägg.

Enligt kungörelsen den 13 juni 1941 nr 411 och vissa efterföljande författningar, den senaste den 30 juni 1948 nr 555, avseende tiden 1 juli 1948—31 december 1948, erhålla präster, som åtnjuta dyrtidstillägg enligt ovan nämnda kungörelse den 17 januari 1936 nr 7, visst kristillägg. Kristilläggsunderlaget utgöres av summan av det i månadsavlöningen ingående belopp, varå dyrtidstillägg utgår, och det procentuella dyrtidstillägg, som å avlöningen erhålles, då det för beräkning av sådant tillägg fastställda talet för den efter ingången av augusti månad 1914 inträdda levnadskostnadsökningen utgör 56 (= 7 procent). Kristillägget utgör för närvarande 24,4 procent av kristilläggsunderlaget.

11. Provisoriskt lönetillägg.

För budgetåret 1948/49 ha bl. a. nu ifrågavarande präster erhållit sådant lönetillägg enligt kungörelsen den 30 juni 1948 nr 542. Tillägget utgår för kyrkoherdar och komministrar, som ej äro tillförsäkrade särskild löneförmån jämlikt 7 eller 10 § prästlönereglingslagen, med visst belopp för månad, beroende på grundavlöningens storlek. Med grundavlöning avses den reglerade lönen samt i förekommande fall ålderstillägg. För kyrkoherde med en årlig grundavlöning av 3 500—3 900 kronor utgår tillägget månatligen med 155 kronor, 3 901—4 200 kronor med 130 kronor, 4 201—5 000 kronor med 110 kronor, 5 001—5 900 kronor med 85 kronor, 5 901—6 300 kronor med 65 kronor och 6 301—8 000 kronor med 60 kronor. För komminister med en årlig grundavlöning av högst 2 600 kronor utgår tillägget månatligen med 155 kronor, 2 601—2 900 kronor med 135 kronor, 2 901—3 500 kronor med 105 kronor, 3 501—3 900 kronor med 80 kronor, 3 901 kronor och däröver med 60 kronor. För präst, som innehar särskild löneförmån jämlikt 7 eller 10 § prästlönereglingslagen utgör det månatliga tillägget 60 kronor eller, där domkapitlet på av tjänst innehavaren därom gjord särskild framställning finner skäligt så medgiva, visst högre belopp.

Slutligen må här nämnas, att kyrkoherde och komminister vid ledighet för viss militärtjänstgöring jämlikt 11 § 6 mom. prästlönereglingslagen äger åtnjuta löneersättning enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande.

B. Icke-ordinarie församlingspräster¹ (kyrkoadjunkter och pastoratsadjunkter).

Kyrkoadjunkt och pastoratsadjunkt åtnjuta:

- 1) adjunktsarvode,
- 2) ålderstillägg,
- 3) provisoriskt tilläggsarvode,

- 4) bostads- och vivreersättning,
- 5) ödebygdstillägg i vissa fall,
- 6) lönetillägg i anledning av nådårrättens upphörande eller arvodesförhöjning för familjepensionering,
- 7) semesterkostnadsbidrag,
- 8) dyrtidstillägg,
- 9) kristillägg,
- 10) kostnadsfri skjuts i tjänsteärenden eller, till vissa kyrkoadjunker, resanslag,
- 11) provisoriskt lönetillägg.

1. Adjunktsarvode.

Enligt 12 § prästlönereglingslagen skall varje tjänstgörande adjunkt åtnjuta årligt adjunktsarvode, ej understigande 1 000 kronor, enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t därom meddelar. Tjänstgör extra ordinarie präst vid två ordinarie befattningar, skall adjunktsarvodet enligt samma paragraf ökas med hälften av det såsom adjunktsarvode i allmänhet utgående belopp. I prästlönereglementet stadgas i 2 kap. 3 § beträffande kyrkoadjunkt, att arvodet skall utgå med belopp, som blivit bestämt vid löne-reglering enligt prästlönereglingslagen. I allmänhet utgå kyrkoadjunks-arvodena med belopp mellan 1 800—2 500 kronor för år. Kyrkoadjunks arvode jämte ålderstillägg benämns i reglementet *reglerat adjunktsarvode*. Pastoratsadjunkt åtnjuter jämlikt 2 kap. 4 § i reglementet arvode med 1 200 kronor. Pastoratsadjunks arvode jämte ålderstillägg och ifrågakommande arvodesförhöjning för familjepensioneringen benämns *allmänt adjunktsarvode*.

2. Ålderstillägg.

Kyrko- och pastoratsadjunkter åtnjuta tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor för år, det första efter tre, det andra efter sex och det tredje efter nio års väl vitsordad tjänstgöring (2 kap. 3 och 4 §§ i prästlönereglementet enligt deras lydelse jämlikt kungörelsen den 31 juli 1945 nr 595).

3. Provisoriskt tilläggsarvode.

Sådant arvode utgör för kyrkoadjunkt 900 kronor för år och för pastoratsadjunkt 1 000 kronor för år (2 kap. 3 och 4 §§ prästlönereglementet, sistnämnda paragraf enligt dess lydelse jämlikt kungörelsen den 31 juli 1945 nr 595).

4. Bostads- och vivreersättning.

Enligt 12 § prästlönereglingslagen skall varje tjänstgörande adjunkt såsom löneförmån åtnjuta bostad och vivre. Yrkas av adjunkten eller av den, som har att tillhandahålla bostad och vivre, att i stället för dessa förmåner må lämnas gottgörelse i penningar, skall sådan gottgörelse till

adjunkten utgivas i enlighet med de av Kungl. Maj:t därom meddelade föreskrifter. Till kyrkoadjunkt utgår förmånen alltid i penningar. Bostads- och vivreersättningen bestämmes av domkapitlet med hänsyn till levnads-kostnaderna i orten. Ersättningen, som icke må bestämmas till lägre än 600 kronor för år för bostad och vivre tillhopa (2 kap. 20 § prästlönereglementet), utgår för närvarande till kyrkoadjunkt med belopp från 2 840 till 4 080 kronor och till pastoratsadjunkt i allmänhet med belopp å 1 800—4 000 kronor.

5. *Ödebygdstillägg.*

För kyrkoadjunkt utgår ödebygdstillägg under samma förutsättningar som ovan angivits för ordinarie präster. Beträffande pastoratsadjunkt gäller enligt 2 kap. 23 § 2 mom. prästlönereglementet, att vid av Kungl. Maj:t bestämd ödebygdstjänst må utgå ett särskilt ödebygdstillägg till pastoratsadjunkt, som biträder vid tjänsten eller uppehåller densamma. Pastoratsadjunkten för sådant fall tillkommande ödebygdstillägg skall utgå med belopp, motsvarande tre fjärdedelar av ödebygdstillägget för innehavaren av tjänsten.

6. *»Nådarstillägg» eller arvodesförhöjning för familjepensionering.*

Till kyrkoadjunkt utgår på samma sätt som för ordinarie församlingspräster i anledning av nådårsrättens upphörande ett lönetillägg å 1,5 procent av det fastställda arvudet, ålderstillägg inberäknat, oavsett huruvida sådant blivit intjänat. Pastoratsadjunkt åtnjuter, därest han är underkastad familjepensionsreglementet för prästerskapet, jämlikt 2 kap. 4 § prästlönereglementet arvodesförhöjning med 60 kronor för år.

7. *Semesterkostnadsbidrag.*

Se härom närmare 7 kap., semesterfrågan.

8. *Dyrtidstillägg.*

I likhet med kyrkoherdar och komministrar åtnjuta kyrko- och pastoratsadjunkter dyrtidstillägg å vissa löneförmåner. Som underlag för tilläggets beräkning tages det månatliga lönebeloppet, nämligen för kyrkoadjunkt reglerat adjunktsarvode, provisoriskt tilläggsarvode och ödebygdstillägg samt för pastoratsadjunkt allmänt adjunktsarvode (frånräknat däri ingående förhöjning för familjepensionering), provisoriskt tilläggsarvode, ödebygdstillägg och vikariearvode jämte arvodesförhöjning under tjänstgöring vid två befattningar.

9. *Kristillägg.*

Kristillägg utgår till kyrko- och pastoratsadjunkter enligt samma grunder som till kyrkoherdar och komministrar.

10. *Kostnadsfri skjuts m. m.*

Se härom närmare 8 kap., resekostnadsersättning.

11. *Provisoriskt lönetillägg.*

Enligt ovannämnda kungörelse den 30 juni 1948 nr 542, vilken jämväl upptager bestämmelser om provisoriskt lönetillägg till kyrko- och pastoratsadjunkter, är tilläggets storlek beroende av grundavlöningsens storlek. Med grundavlöning förstås för kyrkoadjunkt det i löneredgeringsresolutionen fastställda årsarvodet tillika med av domkapitlet för tjänsten senast bestämd ersättning för år för bostad och vivre samt för pastoratsadjunkt årsarvodet å 1 200 kronor tillika med av domkapitlet för anställningshavaren senast bestämd gottgörelse för år i penningar för förmånen av bostad och vivre eller, där sådan av domkapitlet bestämd gottgörelse ej utgår, beräknat årsvärde av samma förmån. Allt efter antalet ålderstillägg som adjunkten intjänat, 0, 1 eller 2—3, utgår tillägget månatligen *för kyrkoadjunkt*: med en grundavlöning understigande 4 600 kronor med respektive 75, 105 och 125 kronor, om grundavlöningen uppgår till eller överstiger 4 600 kronor och understiger 5 400 kronor med respektive 50, 80 och 100 kronor och om grundavlöningen uppgår till eller överstiger 5 400 kronor med respektive 50, 65 och 85 kronor samt *för pastoratsadjunkt*: om grundavlöningen understiger 3 700 kronor med respektive 110, 150 och 165 kronor, om grundavlöningen uppgår till eller överstiger 3 700 kronor och understiger 4 200 kronor med respektive 95, 140 och 160 kronor och om grundavlöningen uppgår till eller överstiger 4 200 kronor med respektive 90, 130 och 150 kronor.

Slutligen må här nämnas, att kyrkoadjunkt äger vid ledighet för viss militär tjänstgöring uppbära arvodesersättning i likhet med vad som gäller för ordinarie präst, samt att pastoratsadjunkt för fall av ledighet på grund av sjukdom och under ledighet för här avsedd militär tjänstgöring kan tillerkännas särskilt arvode. Vid dylika ledigheter för pastoratsadjunkt utgår denne eljest tillkommande provisoriskt lönetillägg med 90 kronor, om han vid tjänstgöring ej ägt uppbära något ålderstillägg, samt med 120 kronor, om han ägt uppbära ett, och 130 kronor, om han ägt uppbära mer än ett ålderstillägg, allt per månad.

C. *Kontraktsprestarna.*

Jämlikt 17 § prästlöneredgeringslagen åtnjuter kontraktsprest — utöver avlöning vid den befattning han innehar — *arvode*, fördelat i grundbelopp å 150 kronor samt fyllnadsbelopp med 15 kronor för varje pastorat, som kontraktet omfattar, samt med 5 kronor för varje fullt 100-tal kvadratkilometer av kontraktets areal i land till och med 1 000 och därutöver med 10 kronor för varje överskjutande fullt 500-tal kvadratkilometer; dock att

Tab. 3. Antalet ordinarie och icke-ordinarie prästerliga befattningar i rikets territoriella pastorat med undantag av Karlsborgs, fördelade efter storleken av vid tjänsten utgående grundavlöning (vid ordinarie befattning: reglerad lön, vid icke-ordinarie: adjunktsarvode + bostads- och vivreersättning),

med angivande tillika av i ett vart löneläge *dels* närmast före den 1/7 1947, *dels* från och med den 1/7 1948 utgående nettoavlöning, d. v. s. grundavlöning + provisorisk tilläggs-lön resp. tilläggsarvode + nådårstillägg (vid anställning såsom pastoratsadjunkt: arvodesförhöjning för familjepensionering) + procentuellt dyrtids- och kristillägg + fast uppvärmningsbidrag (vid ordinarie befattning) + provisoriskt lönetillägg — familjepensionsavdrag, men utan inräknande av värde av förmån av hyresfri tjänstebostad (vid ordinarie befattning) liksom ej heller av i vissa fall utgående särskilda avlöningstillägg och kostnadsersättningar (ålderstillägg, ödebygdstillägg, resanslag m. m.).

Befattningar (anställning)		Grundavlöning kronor	Nettoavlöning, kronor	
för	antal		Före 1/7 1947	Nuvarande
Domprost	2	8 000	14 039	14 854
	3	9 000—9 500	15 045—15 552	15 860—16 367
	7	10 000	16 060	16 875
	Summa 12			
Kyrkoherde	19	3 500—4 000	8 539—9 218	10 242—10 830
	144	4 001—4 500	9 219—9 907	10 667—11 160
	397	4 501—5 000	9 908—10 598	11 161—11 896
	338	5 001—5 500	10 599—11 285	11 597—12 328
	154	5 501—6 000	11 286—11 972	12 329—12 909
	74	6 001—6 500	11 973—12 578	12 821—13 393
	45	6 501—7 000	12 559—13 045	13 374—13 860
	34	7 001—7 500	13 046—13 531	13 861—14 346
	145	7 501—8 000	13 532—14 039	14 347—14 854
	Summa 1 350			
Komminister	11	2 250—2 500	6 777—7 122	8 368—8 735
	137	2 501—3 000	7 123—7 807	8 635—9 074
	248	3 001—3 500	7 808—8 499	8 866—9 602
	162	3 501—4 000	8 501—9 178	9 304—9 890
	82	4 001—4 500	9 179—9 868	9 787—10 521
	240	4 501—5 000	9 869—10 558	10 522—11 256
Summa 880				
Kyrkoadjunkt	34	4 600—5 000	6 888—7 371	7 286—7 787
	137	5 001—5 500	7 372—7 871	7 788—8 287
	87	5 501—6 000	7 872—8 454	8 288—8 915
	88	6 001—6 500	8 455—9 079	8 889—9 540
Summa 346				
(ungefärliga uppgifter)				
Pastoratsadjunkt	20	2 700—3 000	4 934—5 234	6 007—6 307
	150	3 001—3 500	5 235—5 734	6 308—6 807
	165	3 501—4 000	5 735—6 234	6 808—7 127
	20	4 001—4 500	6 235—6 734	7 128—7 567
	10	4 501—5 000	6 735—7 234	7 568—8 067
Summa 365	(därav 175 vikarierande och 190 ämbetsbiträden)			

fyllnadsbeloppet för areal icke utgår för mer än tillhoppa 30 000 kvadratkilometer.

Till kontraktsprost utgår härjämte

dels, jämlikt lagen den 13 december 1929, nr 382, *provisoriskt tilläggsarvode* med ett belopp, motsvarande 80 procent av det av Kungl. Maj:t enligt 17 § prästlöneregeringslagen fastställda arvodet, dock högst 250 kronor för år,

dels dyrtidstillägg och kristillägg å såväl prostarvodet som provisoriska tilläggsarvodet,

dels ock resekostnads- och traktamentsersättning ävensom, i vissa fall, ersättning för kostnad för vikaries avlöande.

Vid betänkandet äro fogade dels — till belysning av kontraktsprostarnas tjänsteuppgifter — den för prostarna inom ärkestiftet gällande instruktionen, dels ock två sammanställningar utvisande utfallet av den nuvarande arvodesregleringen för ifrågavarande befattningshavare (Bil. 3 och 4).

I förutstående tablå 8 lämnas en sammanställning av de i detta kapitel behandlade ordinarie och icke-ordinarie prästerliga befattningshavarnas sammanlagda kontanta avlöningsförmåner (*nettoavlöning*) i skilda lönelägen, dels vid tiden närmast före den 1 juli 1947 eller innan de tillerkändes nuvarande differentierade provisoriska lönetillägg, dels från och med ingången av juli 1948 eller alltså med inräknande av gällande provisoriskt lönetillägg.

Kapitel 3. Stiftsprästerna.

Stifts- och kontraktsadjunkternas arbetsuppgifter finnas närmare angivna i Kungl. Maj:ts cirkulär den 13 juni 1947 till statskontoret m. fl. angående vissa bestämmelser rörande dessa präster. Enligt cirkuläret skola adjunkterna ha till uppgift att biträda församlingarnas prästerskap. Stiftsadjunkt biträder vid ungdomsvården, vid sjömansvården i stiftets hamnar samt vid ledningen av kyrkligt bildningsarbete och andra likartade grenar av frivilligt kyrkligt arbete inom stiftet eller inom viss för honom såsom tjänstgöringsområde anvisad del därav. Kontraktsadjunkt tjänstgör vid församlingsarbetet i allmänhet inom visst kontrakt eller annan för honom såsom tjänstgöringsområde anvisad del av stiftet.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 13 juni 1947 må från och med den 1 juli 1947 tills vidare, längst dock intill utgången av juni 1950, i riket anställas 4 kontraktsadjunkter, alla i Luleå stift, samt 40 stiftsadjunkter, nämligen 5 i Luleå stift, 4 i ett vart av Uppsala och Lunds stift, 3 i ett vart av Linköpings, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Göteborgs, Karlstads och Härnösands stift, 2 i Stockholms stift och 1 i Visby stift.

Enligt 2 kap. 5 § prästlönereglementet sådant detta författningsrum lyder

jämlikt kungörelsen den 13 juni 1947 nr 309 åtnjuta stifts- och kontraktsadjunkterna

1) arvode med 5 580 kronor för år jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor för år — det första efter tre, det andra efter sex och det tredje efter nio års väl vitsordad tjänstgöring,

2) ödebygdstillägg enligt Kungl. Maj:ts särskilda bestämmande samt

3) ersättning för tjänsteresor i enlighet med vad Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer, antingen i form av visst belopp för år eller i form av resekostnadsersättning, eventuellt även traktamentsersättning, jämlikt allmänna resereglementets bestämmelser. Enligt Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut åtnjuta stifts- och kontraktsadjunkterna i Luleå och Visby stift sådan ersättning enligt allmänna resereglementet med den sammanlagda kostnadsersättningen för stiftet maximerad till visst belopp, samt i övriga stift ersättning med visst för varje befattningshavare fixerat belopp, varierande mellan 900 och 2 400 kronor. Stifts- och kontraktsadjunkterna i Luleå stift åtnjuta även traktamentsersättning.

Stifts- och kontraktsadjunkter äga vidare uppbära dyrtidstillägg, utgående med procentuellt tillägg å arvode med ålderstillägg samt ödebygdstillägg och i förekommande fall ökat med barntillägg, allt enligt de grunder, som äro eller varda bestämda för beräkning av dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, vilka åtnjuta s. k. reglerad avlöning men ej äro underkastade det civila avlöningsreglementet. Därutöver åtnjuta stifts- och kontraktsadjunkter kristillägg.

En av ifrågavarande adjunkter, nämligen kontraktsadjunkten i Lappmarks andra kontrakt, innehar tjänstebostad och skall för denna förmån vidkännas avdrag å sin lön med 930 kronor om året.

Slutligen åtnjuta stifts- och kontraktsadjunkterna enligt kungörelsen den 30 juni 1948, nr 542, provisoriskt lönetillägg för tiden den 1 juli 1948—den 30 juni 1949 med 60 kronor i månaden, om de uppbära högst ett ålderstillägg, och med 75 kronor i månaden, om de uppbära mer än ett ålderstillägg.

Kapitel 4. Garnisons- och amiralitetspräster samt utlandspastorerna.

För *garnisonspastorn i Karlsborgs församling, prästerskapet i Skeppsholms församling i Stockholm och Karlskrona amiralitetsförsamling* samt *garnisonspastorn i Boden* gälla särskilda avlöningsbestämmelser, meddelade av Kungl. Maj:t dels i administrativ ordning, dels i särskilda fall med riksdagens godkännande.

Karlsborgs församling är en blandad territoriell och icke-territoriell församling, i det att dit höra *dels* den å Karlsborgs fästning förlagda militära och civilmilitära personalen jämte de därstädes eljest bosatta personer, vilka enligt gällande bestämmelser skola tillhöra militär kyrkoförsamling, *dels ock* den övriga inom Karlsborgs socken bosatta befolkningen. För gar-

nisonspastorn i församlingen gäller för närvarande lönereglering enligt Kungl. Maj:ts resolution den 17 mars 1933, avseende tiden från och med den 1 maj 1933 tills vidare under 20 år. Jämlikt denna resolution skall garnisonspastorn, vilken även benämnes kyrkoherde, äga — jämte bostadsboställe eller naturainkvartering — åtnjuta avlöning av statsmedel¹ med 3 000 kronor, varav 2 000 kronor lön och 1 000 kronor arvode, ävensom, så länge avlöning av statsmedel ej understigande nämnda belopp utgår till honom och så länge nuvarande grunder för prästerskapets avlöning gälla, uppbära följande lönebidrag: *grundlön*, vars storlek beräknas med hänsyn till i församlingen kyrkobokförd folkmängd sålunda, att för varje kyrkobokförd person beräknas en krona, dock ej lägre än 2 000 kronor och ej högre än 5 000 kronor; *provisorisk tilläggslön* 2 100 kronor; *arvode till vikarie* under tjänstledighet för enskilda angelägenheter under högst sex veckor med belopp, motsvarande vad i förekommande fall enligt gällande författningar utgå ur kyrkofonden i arvode åt vikarie för kyrkoherde i territoriellt pastorat; *dyrtidstillägg* å grundlönen, provisoriska tilläggslönen och vikariearvodet enligt de grunder, som äro eller bliva gällande för dyrtidstillägg åt kyrkoherdar i nyreglerade pastorat; *fast resanslag* 300 kronor samt *bidrag till skrivhjälp* 300 kronor.

För prästerskapet i Skeppsholms församling och Karlskrona amiralitetsförsamling, vilka utgöra icke-territoriella församlingar, har Kungl. Maj:t fastställt löneregleringar, för prästerskapet i den förra församlingen den 14 februari 1941 att gälla för tiden 1/1 1941—31/12 1960 och för prästerskapet i den senare den 27 oktober 1939 att gälla för tiden 1/1 1940—31/12 1959. I Skeppsholms församling äga prästerna, förutom dem å marinens ecklesiastikstat² tillkommande arvoden samt amiralitetspastorn av kronan tillhandahållen tjänstebostad, åtnjuta *amiralitetspastorn* kontant årslön 5 000 kronor ävensom lönetillägg med belopp, motsvarande vad kyrkoherde i territoriellt pastorat enligt därom gällande bestämmelser äger att åtnjuta dels i provisorisk tilläggslön, dels i lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande, dels ock i dyrtidstillägg eller därmed jämförlig förmån, samt *amiralitetspredikanten* (vilken även innehar annan prästerlig tjänst) årligt arvode 600 kronor. I Karlskrona amiralitetsförsamling äga prästerna, förutom dem å marinens ecklesiastikstat³ tillkommande arvoden, åtnjuta *amiralitetspastorn* kontant årslön 6 000 kronor och hyresersättning 3 000 kronor, *amiralitetspredikanten* och *extra amiralitetspredikanten* vardera kontant årslön 3 800 kronor och hyresersättning 2 200 kronor, ävensom alla tre befattningshavarna lönetillägg med belopp, motsvarande för amiralitetspastorn vad kyrkoherde och för de båda

¹ Anslaget numera överfört å kyrkofonden.

² Anslaget, utgående med 1 860 kronor för amiralitetspastor och 1 410 kronor för amiralitetspredikant, numera överfört å kyrkofonden.

³ Anslaget, utgående med 2 000 kronor för amiralitetspastor, 1 200 kronor för amiralitetspredikant och 1 020 kronor för extra amiralitetspredikant, numera överfört å kyrkofonden.

amiralitetspredikanterna vad komminister i territoriellt pastorat äger att åtnjuta dels i provisorisk tilläggs-lön, dels i lönetillägg i anledning av nåd-årsrättens upphörande och dels i dyrtidstillägg eller därmed jämförlig för-mån. För prästerskapet i båda nu förevarande församlingar gäller vidare, att därest för dem å marinens ecklesiastikstat vid tidpunkten för löneregle-ringens fastställande utgående årligt arvode ändras, skola ovan angivna löneförmåner utgå endast, intill dess Kungl. Maj:t i anledning av sådant förhållande annorlunda förordnar. Till dessa präster utgår även kristillägg jämlikt kungörelsen den 30 juni 1948 nr 555.

För garnisonspastorn i Boden har Kungl. Maj:t, i enlighet med beslut av 1943 års riksdag, den 8 oktober 1943 fastställt ett årligt arvode av 7 600 kronor, varå utgår dyrtids- och kristillägg såsom för församlingspräst.

Samtliga innehavare av nu angivna militära prästbefattningar utom amiralitetspredikanten i Skeppsholms församling åtnjuta jämväl, enligt kungörelsen den 30 juni 1948 nr 542, provisoriskt lönetillägg för tiden 1/7 1948—30/6 1949 med 60 kronor i månaden.

Utlandspastorerna. För närvarande finnas sju svenska församlingar i utlandet, för vilka Kungl. Maj:t fastställt kyrkoordning, nämligen Gustafs-församlingen i Köpenhamn, Victoriaförsamlingen i Berlin, Sofiaförsam-lingen i Paris, Olaus Petri-församlingen i Helsingfors, Margaretaförsam-lingen i Oslo, Ulrika-Eleonoraförsamlingen i London och svenska försam-lingen i Buenos Aires.

Kostnaderna för utlandspastorernas kontanta avlöning utgå numera be-träffande pastorn i London delvis och beträffande övriga utlandspastorer helt av kyrkofonden. Utlandspastorernas avlöningsanslag upptogs tidigare å statsbudgeten men har genom beslut vid 1941 års riksdag (Kungl. Maj:ts prop. nr 238 och riksdagens skrivelse nr 313) överförts å kyrkofonden. För tiden 1/7 1948—30/6 1949 ha bestämmelser om avlöning av pastorer vid svenska församlingar i utlandet meddelats i kungl. brev den 26 juni 1948 (Kungl. Maj:ts prop. nr 156/48 och riksdagens skrivelse nr 244). Dessa be-stämmelser äro av följande innehåll.

Avlöningen för angivna tid till en var av pastorerna i Köpenhamn, Berlin, Paris, Helsingfors, Oslo och Buenos Aires utgöres av *dels* grundavlöning med provisorisk förhöjning å tillhopa för år 8 100 kronor, *dels* procentuellt dyrtidstillägg och kristillägg därå enligt de grunder för åtnjutande av så-dana tillägg, som för motsvarande tid må gälla för kyrkoherde i territoriell hemlandsförsamling, *dels* provisoriskt lönetillägg med 60 kronor för månad, *dels* ock tillfälligt utlandstillägg med 2 600 kronor för pastorn i Berlin, 2 000 kronor för pastorerna i Paris och Buenos Aires samt 1 600 kronor för pastorerna i Köpenhamn, Helsingfors och Oslo ävensom därutöver för den, som på grund av försörjningsplikt underhåller barn under 19 års ålder, ett tilläggsbelopp för år å 750 kronor för ett och 500 kronor för varje

ytterligare barn under 10 års ålder samt 2 000 kronor för varje barn, som fyllt 10 år. För pastor i London¹ utgöres avlöningen från kyrkofonden — under förutsättning att han under budgetåret bibehålles vid de löneförmåner från församlingen, som tillkommit honom under närmast föregående budgetår — av provisoriskt lönetillägg å 60 kronor för månad och tillfälligt utlandstillägg å 2 000 kronor för år jämte eventuella tilläggsbelopp för barn enligt ovanstående.

Utlandspastor, som kommer i åtnjutande av härförut nämnd grundavlöning, må icke mottaga särskild ersättning för honom på grund av tjänsten åliggande förrättningar, vare sig sådan förrättning avser i utlandsförsamlingen inskrivna medlemmar eller andra till därvarande svenska koloni hörande personer eller resande eller eljest på orten tillfälligt vistande landsmän. Uppbär utlandspastor jämte honom tillkommande prästerlig avlöning särskilt arvode eller annan fast ersättning för tjänsteuppdrag vid sidan av pastorstjänsten, skall för tid, varunder dylik ersättning till honom utgår, grundbeloppet av hans utlandstillägg minskas med ett mot ifrågavarande ersättning svarande belopp.

Kapitel 5. Biskoparna.

Enligt förordningen den 27 november 1936, nr 578, med ändrade bestämmelser för biskoparnas avlöande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel (biskopsavlöningsförordningen) äger biskop åtnjuta kontant lön jämte förmån av hyresfri tjänstebostad samt vissa bidrag och kostnadsersättningar.

Biskops kontanta lön består av *dels* grundlön, utgörande för ärkebiskopen 29 000 kronor, för biskopen i Lund 24 500 kronor samt för övriga biskopar utom biskopen i Visby 21 000 kronor, *dels ock* dyrtidstillägg och kristillägg därå enligt de grunder, som äro bestämda för befattningshavare i statens tjänst, som åtnjuta reglerad avlöning. Biskopen i Visby, som i egenskap av kyrkoherde i Visby församlings pastorat uppbär avlöning, utgående i därför stadgad ordning, skall äga vid biskopstjänsten åtnjuta lönefyllnad så bestämd, att hans kontanta lön för året uppbringas till ett belopp av 21 000 kronor jämte dyrtidstillägg och kristillägg därå enligt de bestämmelser, som angivits för övriga biskopar. Vid bestämmande av nämnda lönefyllnad skola tagas i beräkning samtliga för kyrkoherdebefattningen i prebendepastoratet fastställda kontanta allmänna löneförmåner, därå utgående

¹ Denne präst uppbär den huvudsakliga delen av sin avlöning från vederbörande församling, som för sitt underhåll förfogar över vissa skepps- eller tonnageavgifter av svenska fartyg, som anlöpa hamn i Storbritannien. Denna rätt till skatteuppbörd av sjöfarten härleder sig från år 1716 och grundar sig på ett av Kungl. Maj:t därtill genom särskild författning meddelat tillstånd. Pastors kontanta årliga avlöningsförmåner från församlingen utgöra för närvarande grundlön 460 £, provisorisk löneförhöjning 100 £ och dyrtidstillägg 100 £, tillhopa alltså 660 £ för år. Härtill kommer hyresfri bostad med kostnadsfritt lyse och bränsle.

tillägg inberäknade, men må därvid avdrag ske — intill ett belopp av 170 kronor för månad — för vad biskopen visar sig ha för månaden avstått såsom ersättning till vikarie å eller ämbetsbiträde vid berörda befattning. — Jämlikt kungörelsen den 30 juni 1948, nr 542, utgår biskops provisoriska lönetillägg för tiden 1/7 1948—30/6 1949 med 60 kronor för månad.

Tjänstebostad beredes biskop enligt Kungl. Maj:ts bestämmande å för ändamålet anvisad publik fastighet. Där särskilda förhållanden därtill föranleda, må dock Kungl. Maj:t i stället tilldela biskopen antingen åt honom förhyrd tjänstebostad eller hyresersättning. I förmånen av tjänstebostad ingår även dispositionsrätt till planterat område. Vad sålunda stadgats om tjänstebostad och hyresersättning skall dock icke gälla för biskopen i Visby, så länge han i egenskap av kyrkoherde i Visby äger åtnjuta förmånen av prästgård enligt ecklesiastik boställsordning. Åt biskop upplåten tjänstebostad ävensom den av biskopen i Visby disponerade prästgården må genom det allmännas försorg förses med möblering för högst fyra till representation avsedda rum.

Sådan för biskoparnas avlöning anslagen fastighet eller del därav, som anvisats för tjänstebostad åt biskop, utgör *biskopsgård* (1 § i förordningen den 27 november 1936, nr 579, ang. förvaltningen av de för biskoparnas avlöande anslagna fastigheter). I cirkulär den 30 april 1937 ha givits närmare bestämmelser angående biskopsgårds förvaltning. Förvaltningen åligger stiftsnämnden. Denna skall anställa gårdskarlar samt må årligen för en kostnad av högst 1 000 kronor låta utföra för löpande underhåll av hus, anläggningar och inventarier nödiga arbeten. Vid behov av underhållskostnader till högre belopp skall frågan underställas Kungl. Maj:t.

För uppvärmning av åt biskop upplåten tjänstebostad samt för bränsle, som i sådan bostad eljest användes för hushållsändamål, äger biskop, i den ordning och omfattning Kungl. Maj:t bestämmer, erhålla bidrag intill tre fjärdedelar av kostnaderna. I ovannämnda cirkulär har detta bidrag närmare bestämts. Det varierar mellan 59 och 75 procent av kostnaderna för uppvärmning och bränsle.

För underhåll av till tjänstebostad hörande planterat område må biskop tilldelas visst bidrag.

Biskop äger erhålla resekostnads- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente för i tjänsten föreslagna resor.

Ärkebiskopen må, för avlöande av biträde, som erfordras för handläggning av ärende, sammanhängande med de honom i denna hans egenskap åvilande särskilda ämbetsförpliktelserna, tilldelas bidrag med högst 7 000 kronor för år.

Enligt brev till statskontoret den 26 juni 1948 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att för tiden 1 juli 1948—30 juni 1949 skall till biskop ur kyrkofonden utgå ett särskilt provisoriskt representationsbidrag med 2 000 kronor för året.

Kapitel 6. Prästgårdarna.

Prästlöneregleringslagen av den 9 december 1910, vilken avser prästerskapet i de territoriella pastoraten med undantag av Karlsborgs, stadgar i första paragrafen, att varje i dylikt pastorat tjänstgörande ordinarie präst — kyrkoherde eller komminister — skall i avlöning äga åtnjuta, förutom enligt lagen bestämd lön i penningar, förmånen av hyresfri bostad. Sådan bostad skall, jämlikt 11 § 2 mom. i lagen, regelmässigt beredas befattningshavaren genom upplåtelse till honom av prästgård, så anordnad som i 1932 års ecklesiastika boställsordning stadgas. Därest Kungl. Maj:t för visst fall finner, att på grund av särskilda omständigheter hinder möter mot dylik upplåtelse, skall det emellertid åligga pastoratet att, försåvitt ej annan bostad varmed befattningshavaren åtnöjes av pastoratet beredes denne, i stället gälda hyresersättning till honom med belopp, som Kungl. Maj:t bestämmer med hänsyn till de på orten rådande förhållandena.

De närmare föreskrifterna angående prästgårds anordnande återfinnas i andra kapitlet av ecklesiastika boställsordningen. I enlighet med vad där stadgas skall prästgård, allt efter Kungl. Maj:ts bestämmande, förläggas antingen på något till pastoratet hörande ecklesiastiskt boställe eller ock på annat område, som pastoratet för så fall har att tillhandahålla.

Prästgård skall omfatta område av lämplig storlek, innefattande jämväl — såvitt möjligt — mark till trädgård för tjänst innehavarens husbehov.

Rörande prästgårds bebyggelse och övriga anordnande, vare sig det gäller nyanläggning eller ändringar å äldre prästgård, beslutar vederbörande ecklesiastika boställsnämnd. Härvid liksom vid arbetenas utförande skall särskilt beaktas vad god byggnadskultur kräver. Där planerade byggnads- eller andra anläggningsarbeten å prästgård kunna anses från kulturhistorisk eller estetisk synpunkt vara av betydelse för prästgårdens yttre eller inre byggnadskaraktär, skall boställsnämndens beslut i frågan underställas stiftsnämndens prövning och fastställelse.

Prästgårds bebyggande liksom anläggning av gårdsplan och vägar för prästgården och uppförande av stängsel kring densamma samt iordningställande av trädgård, där sådan ifrågakommer, och plantering därstädes av sedvanliga träd och buskar ankommer på pastoratet, som även svarar i det hela för prästgårdens underhåll.

Beträffande byggnadernas utförande lämnas i boställsordningen vissa allmänna anvisningar. Dessutom föreskrives i första hand, att å prästgård skola finnas boningshus, visthus, hushållskällare, tvättstuga, vedbod och hemlighus samt, där sådant prövas erforderligt, garage och brunn. Dessa s. k. laga hus må dock även, i den mån det befinnes lämpligt, sammanbyggas. Efter Kungl. Maj:ts medgivande må jämväl i särskilda fall prästgårdar i sin helhet sammanbyggas för två eller flera tjänst innehavare.

För boningshus på kyrkoherdeprästgård må enligt boställsordningen bestämmas, utöver kök och övriga nödiga utrymmen, minst fem och högst

åtta boningsrum, av vilka ett tillika skall vara expeditionsrum. För boningshus på komministersprästgård må på samma sätt föreskrivas minst fyra och högst sex boningsrum. Erfordras för kyrkoarkivaliers förvaring brandfritt valv eller annan brandsäker och fuktfri arkivlokal i prästgård, skall vid ny- eller ombyggnad av densamma dylik lokal där anordnas.

Med avseende å inredningen skall vidare iakttagas, att prästgård skall förse med nödiga och lämpliga anordningar för boningsrummens uppvärmning. Enligt stadfäst praxis skall detta ske medelst centraluppvärmning, där sådan lämpligen kan ordnas. Likaledes kan enligt praxis pastoratet förpliktas att, i den mån förhållandena sådant medgiva, anordna avloppsledning för prästgården, varemot vattenlednings indragande ej ansetts alltid ovillkorligen betingat. Finnes i orten elektrisk ström för belysningsändamål att tillgå, skall prästgård även förse med elektrisk belysning i erforderlig utsträckning, såframt detta utan oskäligen kostnad kan ske.

I övrigt skall vid bestämmandet av storlek och inredning av byggnad på prästgård samt byggnadens allmänna beskaffenhet iakttagas, att — med beaktande av byggnadens varaktighet — genom densamma tillgodoses tjänst innehavarens skäligen behov, samtidigt med att kostnaderna för byggnaden icke bliva för pastoratet onödigen betungande.

Anordnas i prästgård särskild lokal för pastorexpedition och ingår denna ej i tjänst innehavarens bostad, är pastoratet ålagt att bekosta möblering, uppvärmning och städning av sådan lokal jämte därtill hörande utrymmen.

För egen del är tjänst innehavaren ålagd att väl vårda åt honom på prästgården upplåtna byggnader jämte trädgård. Har han egna hus på prästgården, är han skyldig att vid prästgårdens avträdnad avstå dessa till pastoratet eller sin efterträdare i tjänsten mot lösen eller, därest inlösen ej kommer till stånd, bortföra desamma och iordningställa området efter dem.

Prästgård skall av tjänst innehavare avträdnas samtidigt med att denne frånträder övriga avlöningsförmåner vid tjänsten. Skola avlöningsförmånerna frånträdnas på grund av tjänst innehavarens dödsfall, d. v. s. normaliter med utgången av den månad varunder dödsfallet inträffat, äga dock hans dödsbodelägare kvarsitta å prästgården till den fardag för tillträde och avträde av förhyrd lägenhet, som infaller näst efter tre månader efter dödsfallet. Dödsbodelägarna äro för så fall skyldiga att under tiden ej mindre ansvara för prästgårdens behöriga skötsel och vård än även upplåta nödigen utrymme i prästgården åt den, som i egenskap av vikarie uppehåller tjänsten eller såsom ny innehavare tillträtt denna.

De ur 1932 års ecklesiastika boställsordning här ovan återgivna bestämmelserna angående huru tjänstebostad för kyrkoherde och komminister skall anordnas i prästgård överensstämma i stort sett med motsvarande bestämmelser i den tidigare boställsordningen av den 9 december 1910. Dessa

bestämmelser hava alltså numera i sak varit gällande under närmare fyrtio år. Det är emellertid uppenbart, att bestämmelser av denna art — i synnerhet med avseende å tjänstebostads storlek men även beträffande dess utrustning och allmänna standard — svårigen kunnat hittills avsätta några spår av betydelse inom det nuvarande prästgårdsbeståndet i andra fall än då prästgård under tiden nybyggt eller underkastats någon ombyggnad av större omfattning. Enbart själva innehållet i de gällande byggnadsbestämmelserna och i därtill anslutna övriga föreskrifter rörande prästgårdarna kan fördenskull icke giva en klar bild av prästgårdsbeståndets karaktär i dess helhet av antingen fullgoda eller mer eller mindre olämpliga eller eventuellt undermåliga tjänstebostäder. Med hänsyn härtill och i beaktande av den stora vikt, som tjänstebostädernas beskaffenhet speciellt måste förutsättas hava för en avlöningsreglering för prästerskapet, har prästlönekommittén, på sätt inledningsvis redan omnämnts, föranstaltat om en särskild undersökning av prästgårdarna i riket och en statistisk bearbetning av härvid insamlat och i övrigt tillgängligt uppgiftsmaterial.

Primärmaterialet till denna undersökning har utgjorts av de uppgifter, som avlämnats till 1945 års allmänna bostadsräkning. Med ledning av från samtliga stiftsnämnder införskaffade förteckningar över de inom de särskilda stiftens belägna, i vederbörlig ordning insynade prästgårdarna, varå dessas kamerala fastighetsbeteckning utsatts, hava ur det hos socialstyrelsen samlade bostadsräkningsmaterialet uttagits de bostadsuppgifter, som avse prästgårdarna. Härvid har dock en del uppgifter — mestadels för församlingar omfattande större samhällen — ej kunnat återfinnas, vare sig detta berott av att någon uppgift överhuvudtaget icke av tjänst innehavaren eller kyrkorådet avgivits eller av att fastighetsbeteckningen på inkommen uppgift varit ofullständig. Inalles hava till följd härav av förekommande 1 289 kyrkoherdeprästgårdar och 715 komministersprästgårdar 97 av det förra och 50 av det senare slaget icke i detta sammanhang kunnat statistiskt bearbetas.

Den för prästgårdarna i övrigt nu genomförda särskilda bostadsundersökningen har resulterat i ett stort antal statistiska specialtabeller, fördelade sig i första hand på följande sex undersökningsuppgifter:

A. Prästgårdarnas¹ ålder från deras första färdigställande och tidpunkten för därefter eventuellt företagen större ombyggnad.

B. Prästgårdarnas storlek, angiven i husets bottenplansyta i utvändigt mått.

C. Prästgårdarnas storlek, uttryckt i antal boningsrum, jämte förekomsten därutöver av hallar och särskilda expeditionslokaler.

D. Prästgårdarnas utrustning med vatten och avlopp, centraluppvärmningsanordning, enskilt badrum, vattenklosett och elektriskt lyse.

¹ Här liksom även i den efterföljande resumén åsyftas närmast med beteckningen »prästgård» den åt vederbörande befattningshavare såsom tjänstebostad anvisade bostadsbyggnaden inom det insynade prästgårdsområdet.

E. Förekomsten i prästgårdarna av vissa slags mindervärdiga boningsrum (s. k. kallrum och rum med för låg takhöjd samt rum, belägna på otillräcklig höjd över marknivån).

F. Storleken av till prästgårdarna hörande trädgårds- och parkområde.

De för dessa undersökningsuppgifter redovisade statistiska tabellerna hava sedermera kompletterats genom en särskild undersökning av prästgårdarnas fördelning på hyresgrupper¹ med hänsyn tagen till dels prästgårdarnas rumsantal, dels deras kvalitet, i ett vart hänseende enligt utfallet av bearbetningen av de ovan under C och D angivna uppgifterna.

Då den under B omnämnda undersökningen rörande prästgårdarnas storlek till följd av primärmaterialets begränsade uppgifter måste inskränkas till att endast avse prästgårdarnas grundyta och då av liknande skäl undersökningen enligt C, i vad gäller förekomsten av expeditiionsutrymmen i prästgårdarna, icke gav den fullständiga belysning som avsetts, föranleddes kommittén att söka såvitt möjligt komplettera även dessa två undersökningar. I sådant syfte lät kommittén föranstalta om en speciell stickprovsundersökning beträffande prästgårdarna och övriga prästerliga tjänstebostäder inom ett stiftsnämndsområde, ärkestiftet jämte därtill ansluten del av Stockholms stift. För denna undersökning hava alltså genom stiftsnämnden i Uppsala införskaffats uppgifter å de särskilda tjänstebostadslägenheternas nettovåningsyta (d. v. s. totala ytan innanför ytterväggarna, utan frånräknande av mellanväggar m. m.) samt ytan av däri ingående expeditiionslokaler.

De med ledning av de ovan angivna primära undersökningarna utvunna statistiska uppgifterna hava utförts i separat för kyrkoherdeprästgårdarna och för komministersprästgårdarna uppgjorda tabeller, vilka sammanställts dels stiftsvis beträffande prästgårdarna på landsbygden, dels totalt beträffande prästgårdar inom rikets städer och köpingar. Dessa specialtabeller hava härefter tillika med vissa statistiska uppgifter från de efterföljande kompletterande undersökningarna sammanfattats för riket i dess helhet i nio slutliga tabeller, vilka såsom bilagor intagits i betänkandet (Bil. 5—13).

I fråga om det statistiska utfallet av den sålunda företagna undersökningen med avseende å församlingsprästernas tjänstebostäder hänvisas i första hand till nyssangivna bifogade tabeller. Härutöver må dock följande framhållas.

A. Prästgårdarnas byggnadsår.

Över hälften av alla kyrkoherdeprästgårdar (618 av 1 192 eller 51,8 %) äro byggda 1880 eller tidigare. Knappt en femtedel av kyrkoherdeprästgårdarna har uppförts efter år 1920. I förhållande härtill äro komministersprästgårdarna yngre. Således utgöras dessa till endast cirka en tredjedel

¹ Enligt den för folkskolans lärare jämlikt kungörelse den 16 januari 1948 (nr 12) gällande hyresgruppsindelningen.

(218 av 665 eller 32,8 %) av hus byggda 1880 eller tidigare. Från tiden för förra världskriget har en betydande nybyggnad ägt rum. Således är en tredjedel av komministersprästgårdarna uppförd efter 1920. Under förra hälften av 1920-talet kulminerade denna nybyggnadsverksamhet med 83 nybyggda prästgårdar.

För att ge en mera överskådlig bild av prästgårdarnas åldersfördelning har i nedanstående tablåer antalet »åldersklasser» reducerats.

Tab. 9. Kyrkoherdeprästgårdarna fördelade efter ålder och ombyggnadsår.

Byggnadsår	Antal		Ombyggda			Procentuella antalet ombyggda i varje åldersklass
	abs. tal	rel. tal	1921—30	1931—45	Summa	
1936—1945.....	74	6,2	—	1	1	1,4
1921—1935.....	155	13,0	1	37	38	24,5
1901—1920.....	115	9,6	9	53	62	53,9
1881—1900.....	123	10,3	13	74	87	70,7
1880 el. tidigare....	618	51,8	76	345	421	68,1
Obesvarade.....	107	9,1	11	49	60	56,1
Summa	1 192	100,0	110	559	669	56,1 %

Tab. 10. Komministersprästgårdarna fördelade efter ålder och ombyggnadsår.

Byggnadsår	Antal		Ombyggda			Procentuella antalet ombyggda i varje åldersklass
	abs. tal	rel. tal	1921—30	1931—45	Summa	
1936—1945.....	58	8,7	—	—	—	—
1921—1935.....	168	25,3	2	41	43	25,6
1901—1920.....	91	13,7	5	39	44	48,4
1881—1900.....	62	9,3	4	42	46	74,2
1880 el. tidigare....	218	32,8	15	125	140	64,2
Obesvarade.....	68	10,3	2	29	31	45,6
Summa	665	100,0	28	276	304	45,7

Beträffande prästgårdarnas åldersfördelning föreligga rätt stora skillnader mellan de olika stift. I Växjö, Lunds och Luleå stift har sålunda cirka 30 % av kyrkoherdeprästgårdarna tillkommit efter 1920 medan nytillskottet av dessa i Uppsala, Skara och Västerås stift för motsvarande tid endast uppgår till något över 10 % av samtliga prästgårdar. Visby stift har ej erhållit någon ny kyrkoherdeprästgård efter 1910.

I Göteborgs och Härnösands stift har hälften av komministersprästgårdarna uppförts efter 1920. Beståndet av komministersprästgårdar i Luleå stift är ävenledes tämligen nytt. Ärkestiftet redovisar däremot ett mycket lågt tillskott av komministersprästgårdar efter 1920 (15,3 %). Även Västerås och Växjö stift ligga här betydligt under genomsnittet (24,4 resp. 22,5 % uppförda efter 1920).

B och C. Prästgårdarnas storlek.

En ungefärlig bild av prästgårdarnas »storlek» kan nog i viss mån erhållas av uppgifterna om husens längd och bredd. Vissa felaktigheter, som härvid uppkomma till följd av att en del hus icke hava rent rektangulär eller kvadratisk form, torde kunna bortses ifrån såsom mindre betydelsefulla. Däremot är att uppmärksamma, att den sålunda uträknade ytan blott representerar bottenplanets yta (inkl. ytterväggar). Men en prästgård omfattar kanske ofta två våningsplan eller åtminstone ett och ett halvt. Med ledning av de vid bostadsundersökningen i här berört hänseende tillgängliga uppgifterna har sammanställts följande tablå över kyrkoherde- och komministersprästgårdarna, fördelade efter *husens* storlek.

Tab. 11.

Husets storlek i m ² (= längd × bredd)	Kyrkoherdeprästgårdar			Komministersprästgårdar		
	på landsbygden	i städer och köpingar	Summa	på landsbygden	i städer och köpingar	Summa
75—124.....	44	—	44	114	30	144
125—174.....	283	30	313	281	39	320
175—224.....	396	35	431	90	21	111
225—274.....	168	32	200	18	8	26
275—324.....	70	12	82	4	2	6
325—374.....	15	6	21	4	3	7
375—424.....	5	3	8	—	1	1
425—.....	7	3	10	1	3	4
Obesvarade.....	69	14	83	30	16	46
Summa	1 057	135	1 192	542	123	665

Av denna tablå synes alltså som om den »typiska» storleken skulle för kyrkoherdeprästgårdarna vara omkring 200 kvm och för komministersprästgårdarna omkring 150 kvm. Vissa extremvärden i tablåen bero närmast av att i uppgifterna även ingått ett fåtal lägenheter belägna i flerfamiljshus.

Med avseende å *rumantalet* i prästgårdarna är att beakta, att i uppgiftsmaterialet för bostadsundersökningen sammanförts rum av den normala storleken om minst 9 kvm med i särskilda fall förekommande mindre rum om 6—9 kvm.

Av tabellerna (Bil. 7 och 8) över antalet boningsrum i prästgårdarna framgår i första hand, att huvudmassan av kyrkoherdeprästgårdarna omfattar lägenheter om 7—9 rum och kök (853 av 1 192 eller 71,5 %). Lägenhetskategorierna 6 samt 10 rum och kök förekomma dessutom där i 124 resp. 103 fall. Större lägenheter om 11 eller flera rum och kök samt smålägenheter om högst 5 rum och kök äro däremot mindre vanliga på kyrkoherdeprästgårdarna. Växjö, Lunds och Göteborgs stift ha relativt flera stora kyrkoherdelägenheter (d. v. s. med mer än 8 rum och kök) än övriga stift.

I Uppsala, Linköpings, Skara, Strängnäs, Luleå samt Visby stift äro där-
emot lägenheter om 7 rum och kök de för kyrkoherdeprästgårdarna van-
ligast förekommande.

Av samtliga 665 komministerslägenheter ligga 614 lägenheter (eller över
90 %) inom lägenhetskategorierna 5—8 rum och kök. Den vanligast före-
kommande lägenhetskategorien totalt består av 6 rum och kök. Växjö,
Lunds och Göteborgs stift ha något större komministerslägenheter än övriga
stift.

Ett visst samband har ansetts föreligga mellan husets ålder och präst-
gårdslägenhetens storlek. På de tabeller, som upprättats för varje stift, har
för de större lägenheterna lämnats uppgift jämväl över husets byggnadsår.
Sambandet däremellan och förekomsten å kyrkoherdeprästgårdarna av lä-
genheter om 9 rum och kök eller större samt å komministersprästgårdarna
av lägenheter om 8 rum och kök eller större belyses av följande två tablåer.

Tab. 12. Frekvensen av större lägenheter i gamla och nya kyrkoherdeprästgårdar.

	Summa	Därav med 9 eller flera rum och kök	
		abs. tal	rel. tal
Kyrkoherdeprästgårdar.....	1 192	413	34,7
Därav byggda 1880 eller tidigare.....	616	248	40,3
Byggnadsår obesvarade.....	108	32	29,6
Byggda 1931 eller senare.....	104	11	10,6

Tab. 13. Frekvensen av större lägenheter i gamla och nya komministersprästgårdar.

	Summa	Därav med 8 eller flera rum och kök	
		abs. tal	rel. tal
Komministersprästgårdar.....	665	110	16,6
Därav byggda 1880 eller tidigare.....	217	45	20,7
Byggnadsår obesvarade.....	68	10	14,7
Byggda 1931 eller senare.....	88	6	6,8

I avseende å den för Uppsala och del av Stockholms stift företagna spe-
cialundersökningen rörande de prästerliga tjänstebostädernas storlek hava
på grundval av därvid erhållna uppgifter å tjänstebostädernas nettovånings-
yta uträknats storleken av den egentliga bostadslägenheten (= bostadsytan).
Uppgifterna härom och om storleken av expeditionslokaler m. m. hava för
de olika lägenhetskategorierna sammanställts särskilt för Stockholms stad
och särskilt för Upplandsdelen av de två stiftet samt särskilt för den nord-
ligare delen av ärkestiftet. Såsom en lägenhetskategori för sig har härvid
även upptagits ett antal kyrkoadjunktslägenheter, som främst förekomma
inom Stockholms stad och Gävleborgsdelen av Uppsala-stiftet. Vid bedöm-
ningen av resultatet av denna undersökning bör märkas, att prästlägen-

heterna inom Stockholms stad såtillvida skilja sig från de övriga, att ingen av dem är belägen i insynad prästgård eller omfattar en hel byggnad. — Utfallet av undersökningen redovisas i sin helhet i efterföljande tablåer 14—15.

D och E. Prästgårdarnas kvalitet.

Av den verkställda undersökningen framgår, att kyrkoherdeprästgårdarnas kvalitet med avseende å utrustningen med vatten och avlopp, centraluppvärmningsanordning, enskilt badrum, vattenklosett och elektriskt lyse genomgående måste betraktas som relativt hög. Endast 185 eller 15,5 % av samtliga kyrkoherdelägenheter uppvisa brister i något av angivna hänseenden. Fördelas de här förekommande lägenheterna med »brister» efter antalet sådana finner man, att ungefär hälften av bristlägenheterna redovisar blott en brist. En sammanställning över vilka »bristkombinationer», som finnas i materialet, ger vid handen, att av de 185 bristlägenheterna 56 sakna både enskilt badrum, vattenklosett och centralvärme. Centralvärme, taget ensamt för sig, saknas i 119 lägenheter (d. v. s. 10 %) samt enskilt badrum och vattenklosett i 111 resp. 116 lägenheter. Vatten och avlopp samt elektriskt ljus saknas i endast 6 resp. 2 lägenheter.

Komministersprästgårdarnas kvalitet i angivna hänseenden synes totaliter sämre än kyrkoherdeprästgårdarnas (143 bristlägenheter eller 21,5 % av samtliga komministersprästgårdarna), trots att de förras genomsnittsålder är lägre. »Bristkombinationen» enskilt badrum, vattenklosett och centralvärme omfattar 43,3 % eller 62 av samtliga dessa bristlägenheter. Av de olika bekvämligheterna saknas här enskilt badrum i 118 lägenheter. Vattenklosett och centralvärme saknas vardera i 96 lägenheter (14,4 %). Endast 3 resp. 2 av lägenheterna äro ej utrustade med vatten och avlopp samt elektriskt ljus.

Av kyrkoherdelägenheterna med brister förekommer en hög procent särskilt i Växjö och Visby stift men även i Uppsala och Linköpings stift. I synnerhet är antalet dylika lägenheter med tre brister stort i ärkestiftet, Linköpings stift och Växjö stift. I dessa tre stift finnas tillhopa 37 av samtliga 58 kyrkoherdelägenheter med tre brister, d. v. s. 63,7 %. Kyrkoherdelägenheterna i Lunds, Göteborgs och Härnösands stift hava däremot en mycket hög standard i förevarande hänseenden.

Av komministerslägenheterna äro de i Växjö stift de sämst utrustade. Icke mindre än halva antalet utgöres där av bristlägenheter, och ej mindre än 23 eller 37,0 % av stiftets samtliga komministerslägenheter redovisa tre brister. Av alla komministerslägenheter med tre brister (inalles 63 stycken) ligga 36,5 % i Växjö stift. Ett relativt stort antal bristlägenheter finnes vidare i ärkestiftet och i Linköpings stift (33,9 resp. 35,0 %). Strängnäs, Västerås och Göteborgs stift uppvisa det härutinnan bästa lägenhetsståndet.

Tab. 14. Bostadsytan¹ i prästlägenheterna inom Uppsala stiftsnämndsområde² med fördelning på storleksgrupper och lägenhetskategorier.

Bostadsyta i kvm.	Kyrkoherdelägenheter			Komministerslägenheter			Kyrkoadjunktägenheter		
	Stockholms stad	Uppland	Gästrikland, Hälsingland	Stockholms stad	Uppland	Gästrikland, Hälsingland	Stockholms stad	Uppland, Gästrikland, Hälsingland	Summa
75—124.....	—	1	1	—	2	—	1	4	2
125—174.....	—	2	2	10	6	3	6	2	19
175—224.....	3	21	4	11	29	16	2	3	56
225—274.....	4	38	7	10	9	10	2	—	29
275—324.....	5	25	7	1	2	8	—	—	11
325—374.....	3	11	8	—	1	2	—	—	3
375—424.....	4	6	9	—	—	—	—	—	—
425—474.....	1	1	1	—	—	—	—	—	—
475—524.....	—	1	3	—	—	1	—	—	1
525—574.....	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Summa	20	107	43	32	49	40	11	9	121

¹ D. v. s. nettovåningsytan minus ytan av expeditjonslokaler o. dyl.

² Omfattande Uppsala stift och del av Stockholms stift med Stockholms stad.

Tab. 15. Storleken av expeditiionslokaler o. dyl.¹ i prästlägenheterna inom Uppsala stiftsnämndsområde².

Expeditiionsutrymmenas yta i kvm.	Kyrkoherdelägenheter				Komministerslägenheter				Kyrkoadjunktslägenheter		
	Stock- holms stad	Uppland	Gästrik- land, Häl- singland	Summa	Stock- holms stad	Uppland	Gästrik- land, Häl- singland	Summa	Stock- holms stad	Uppland, Gästrik- land, Häl- singland	Summa
0—9.....	17	2	9	28	30	10	22	62	9	6	15
10—19.....	—	16	4	20	1	14	7	22	—	3	3
20—29.....	1	48	10	59	—	14	5	19	2	—	2
30—39.....	1	16	3	20	1	7	3	11	—	—	—
40—49.....	—	10	7	17	—	3	2	5	—	—	—
50—59.....	—	4	5	9	—	—	—	—	—	—	—
60—69.....	—	5	3	8	—	—	1	1	—	—	—
70—79.....	1	5	1	7	—	1	—	1	—	—	—
80—89.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
90—99.....	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
100—109.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
110—119.....	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Summa	20	107	43	170	32	49	40	121	11	9	20

¹ Hitt ha förutom rena expeditiionslokaler även inräknats förrättningsrum, arkiv m. m.

² Omfattande Uppsala stift och del av Stockholms stift med Stockholms stad.

I fråga om mer eller mindre för bostadsändamål mindervärdiga rum (s. k. kallrum, rum med takhöjd understigande 210 cm och rum, vars nivå ligger lägre än 30 cm över angränsande mark) synes det av bostadsundersökningen framgå, som om dylika blott till ett ringa fåtal förekomme på kyrkoherde- och komministersprästgårdarna. Undersökningsmaterialet torde emellertid med avseende å dessa rum få anses ganska otillförlitligt. Något större antal brister av denna art lärer likväl inte vara till finnas bland prästgårdarna. Vid dyrortsgrupperingsarbetet, vilket likvisst endast avser rena hyreslägenheter om 1—3 rum och kök, granskas mycket uppmärksamt förekomsten av brister i här omnämnda hänseenden. Härvid är dock att märka, att sådana brister givetvis måste tillmätas större betydelse för ifrågavarande mindre lägenhetskategorier än för de gemenligen större lägenheter varom här är fråga.

Bortser man för prästgårdarnas del i första hand från eventuell förekomst av vissa mindervärdiga rum av den art, som nu berörts, skulle man, i anslutning till vad som tillämpas vid bearbetningen av hyresräkningsmaterialet för indelningen i hyres- och dyrortsgrupper, för bedömningen av prästgårdslägenheternas bostadskvalitet främst hava att utgå ifrån förekomsten eller avsaknaden av sådana bekvämligheter i prästgårdarna som vatten och avlopp, centraluppvärmningsanordning och enskilt badrum. En uppdelning i enlighet härmed av prästgårdarna i kvalitetsgrupper ger med stöd av bostadsundersökningsmaterialet följande resultat (tab. 16).

Tab. 16.

Kvalitetsgrupp	Kyrkoherdeprästgårdar		Komministersprästgårdar	
	abs. tal	rel. tal	abs. tal	rel. tal
1. Centralvärme och badrum finnes	1 034	86,7	534	80,3
2. Centralvärme men ej badrum finnes.....	38	3,2	34	5,1
3. Centralvärme saknas.....	114	9,6	94	14,1
4. Vatten och avlopp saknas.....	6	0,5	3	0,5
Summa	1 192	100,0	665	100,0

F. Storleken av prästgårdarnas trädgårds- och parkområde.

Uppgifterna till bostadsundersökningen i detta hänseende äro i stor utsträckning — särskilt för vissa stift — ofullständiga och dessutom ej sines mellan helt jämförbara. I åtskilliga fall, där arealuppgifter lämnats, hava sålunda ibland medtagits i uppgiften allenast rena trädgårdsland, medan i andra fall — såsom förutsattes — även inräknats parkområden.

Oberoende av dessa oregelbundenheter i primärmaterialet framgår det dock av undersökningen, att de tomtområden, som tillhöra prästgårdarna,

äro relativt betydande. Sålunda hava 775 (65 %) kyrkoherdeprästgårdar tomter överstigande 5 000 kvm. Cirka hälften av komministersprästgårdarna hava jämväl tomter av sådan storleksordning (307 eller 46,1 %).

Såsom vid redogörelsen för avlöningsbestämmelserna för församlingsprästerskapet angivits, skall kyrkoherden såväl som varje komminister, för fall att tjänstebostad i prästgård icke tillhandahålles honom, antingen beredas annan bostad, varmed han åtnöjes och som skall av pastoratet anvisas, eller i stället för dylik bostadsförmån äga av pastoratet uppbära hyresersättning med av Kungl. Maj:t bestämt belopp.

Tjänstebostad annorstädes än i prästgård förekommer, enligt vad ungefärligen kunnat beräknas, i cirka ett 40-tal fall för kyrkoherde och omkring 75 fall för komminister. Dylik tjänstebostad upplåtes merendels i församlingshus eller byggnad av likartad karaktär, vilken för så fall ofta inrymmer lägenheter för flera på samma ort stationerade präster ävensom särskild pastorsexpedition. Huvudsakligast förekommer dylik tjänstebostad i Stockholm och en del andra större samhällen.

Hyresersättning utgår för närvarande till 33 kyrkoherdar och 90 komministrar bland församlingsprästerskapet. Sådan ersättning har även bestämts för de tre i Karlskrona amiralitetsförsamling fast anställda prästerna. Av hyresersättningarna till komministrarna i de territoriella pastoraten äro fyra tillsvidare ej slutligt bestämda. Till de övriga församlingsprästerna utgå ersättningarna med belopp, växlande för kyrkoherdarna från 700 kronor för år i en landsförsamling i Linköpings stift till 4 500 kronor för år i Göteborgs-församlingarna samt för komministrarna mellan 700 kronor för år i en skånsk landsförsamling samt 3 200 kronor för år i Göteborgs-församlingarna. I bilaga till betänkandet lämnas uppgift å de särskilda hyresersättningarnas storlek (Bil. 14).

Kapitel 7. Semesterfrågan.

Frågan om beredande åt prästerna av en rätt till semester är gammal. En redogörelse för denna frågas behandling fram till år 1930 lämnas i 1927 års prästlönesakkunnigas betänkande (SOU 1930:39) sid. 182 ff. Till denna redogörelse ävensom till nämnda sakkunnigas eget yttrande i ämnet må här hänvisas.

Som bekant sakna prästerna alltjämt semesterrätt i egentlig mening, d. v. s. en rätt till viss tids »kostnadsfri ledighet» årligen från tjänstegörö-målen. Dessa befattningshavares semesterförhållanden äro över huvud taget icke reglerade i vidare mån än att präst för vissa fall kan komma i åtnjutande av s. k. semesterkostnadsbidrag. De första bestämmelserna om sådant bidrag tillkommo år 1937 och upptogos i 11 § prästlönerreglerings-

lagen. I enlighet med dessa bestämmelser må sådant bidrag utgå till kyrkoherdar och komministrar för beredande åt dem, i den mån så prövas erforderligt, av semester under högst trettio dagar av året. Det är emellertid enligt förevarande bestämmelser icke alla kyrkoherdar och komministrar, som kunna komma i fråga till erhållande av dylikt bidrag. Eventuellt bidragsberättigade äro sålunda endast *dels* innehavaren av kyrkoherdetjänsten i pastorat, där annan präst icke finnes till kyrkoherdens biträde anställd eller där jämte kyrkoherden endast finnes biträdande präst, som enligt vad särskilt är stadgat på eget ansvar sköter kyrkobokföringen för del av pastoratet, *dels* innehavare av komministerstjänst i annexförsamling med egen kyrkobokföring eller i del av församling, utgörande eget kyrkobokföringsdistrikt, där ej denne tjänstinnehavare åtnjuter biträde av adjunkt. — Bidraget utgår jämlikt berörda lagrum med belopp, beräknat efter 75 kronor för hel semesterledighet under trettio dagar.

Vid avvägningen av det angivna bidragsbeloppet å 75 kronor togs viss hänsyn till den enligt gammal praxis i rätt vidsträckt omfattning tillämpade ordningen, att två ordinarie präster — för möjliggörande av en turvis semesterledighet för dem båda — vikariera å varandras tjänster under samtidigt uppehållande av sin egen och utan anspråk å eljest utgående pekuniär gottgörelse för bestridandet av den andra tjänsten. Vid beräkningen av bidragsbeloppet förfors sålunda. Man utgick från att den utgift, som en vikarie enligt avlöningsförfattningarna skulle åsamka den ordinarie prästen, kunde i genomsnitt uppskattas till 150 kronor för månad. Härvid hade man att beakta, att även den ordinarie präst, som kunde bereda sig semesterledighet genom tjänstebyte, icke alltid kunde erhålla denna förmån helt utan vederlag. Förutom en viss, åtminstone formellt utsträckt tjänstgöringsskyldighet under tjänstealterneringstiden, syntes han icke så sällan få underkasta sig även en pekuniär uppoffring, nämligen för ett särskilt predikobitråde, vars tillkallande med hänsyn till predikoturerna i vederbörande pastorat kunde befinnas erforderligt. I betraktande härav borde semesterkostnadsbidraget, för att icke därigenom någon markerad olikställighet i personliga ekonomiska uppoffringar skulle uppstå mellan de bidragsberättigade och de icke bidragsberättigade prästerna, icke sättas för högt. Man stannade vid att fixera bidragsbeloppet till hälften av den uppskattade utgiften för en vikarie, eller sålunda till 75 kronor.

I avvaktan å en allsidig lösning av prästernas semesterfråga ha — med provisorisk giltighet för åren 1947—1949 — utfärdats vissa bestämmelser, innefattande såväl en höjning av semesterkostnadsbidragets belopp som även en utsträckning av själva bidragssystemet såsom sådant att gälla för församlingsprästerna i gemen. De för åren 1948 och 1949 gällande bestämmelserna i ämnet finnas upptagna i kungörelserna resp. den 10 juli 1947 nr 499 och den 26 juni 1948 nr 541. Vad angår kalenderåret 1949 må se-

Tab. 17. Antal ordinarie församlingspräster, som under ett vart av åren 1943—1946 enligt domkapitlens förordnanden åtnjutit semesterledighet eller särskild annan, därmed jämförbar tjänstledighet under nedan angivna antal dagar.

Å r	Kyrkoherdar				Komministrar				Inalles antal	
	Högst 10 dagar	Högst 20 dagar	Högst 30 dagar	Summa kyrkoherdar	Högst 10 dagar	Högst 20 dagar	Högst 30 dagar	Summa komministrar	präster	dagar, högst
Semesterledighet med semesterkostnadsbidrag										
1943.....	8	73	212	293	1	21	58	80	373	10 070
1944.....	7	81	199	287	2	12	66	80	367	9 900
1945.....	11	65	233	309	5	25	61	91	400	10 780
1946.....	13	49	243	305	3	20	70	93	398	10 930
Summa	39	268	887	1 194	11	78	255	344	1 538	41 680
Medeltal per år	10	67	222	299	3	19	64	86	385	10 420
Semesterledighet genom tjänstebyte										
1943.....	13	65	250	328	9	51	239	299	627	17 210
1944.....	25	81	271	377	22	61	242	325	702	18 700
1945.....	14	62	284	360	12	60	265	337	697	19 170
1946.....	23	72	316	411	10	54	288	352	763	20 970
Summa	75	280	1 121	1 476	53	226	1 034	1 313	2 789	76 050
Medeltal per år	19	70	280	369	13	56	259	328	697	19 012
Särskild tjänstledighet,										
som av domkapitlet bedömts vara — på grund av förhinder för vederbörande att erhålla semesterledighet som ovan avsetts — uttagen för rekreation i stället för semester										
1943.....	27	68	166	261	12	30	58	100	361	9 070
1944.....	34	81	143	258	20	47	71	138	396	9 520
1945.....	43	74	152	269	17	38	87	142	411	10 010
1946.....	36	75	153	264	18	47	82	147	411	10 030
Summa	140	298	614	1 052	67	162	298	527	1 579	38 630
Medeltal per år	35	74	154	263	17	40	75	132	395	9 658
<i>Sammanfattning:</i> Semester per år uttagen i genomsnitt av varje ifrågakommande präst, med semesterkostnadsbidrag under 27 dagar samt av cirka 17,2 % av samtliga ordinarie präster, genom tjänstebyte ..... » 27 1/4 » » » » 31,2 % » » » » och i form av annan tjänstledighet » 24 1/2 » » » » 17,7 % » » » » ; sammanlagt alltså semester uttagen av cirka 66 % av samtliga ordinarie präster.										

mesterkostnadsbidrag ur kyrkofonden utgå till i prästlönereglementet avsedd präst, som för samma år av domkapitlet erhåller semesterledighet eller — beträffande pastoratsadjunkt, stiftsadjunkt och kontraktsadjunkt — motsvarande befrielse från prästerligt förordnande. I övrigt gäller om dessa bidrag huvudsakligen följande.

Semesterkostnadsbidrag må tilldelas ordinarie präst och vakansvikarie för sådan under högst trettio dagar och kyrkoadjunkt och vakansvikarie

för sådan samt pastoratsadjunkt, stiftsadjunkt och kontraktsadjunkt under högst tjugu dagar. Bidraget är för ordinarie präster, kyrkoadjunkter och vakansvikarier avvägt med hänsyn till huruvida de ha att under ledigheten — för vikarie eller eljest — vidkännas avdrag å sina löneförmåner. Bidraget utgår för dessa präster med fem, eventuellt två kronor femtio öre för dag. Beträffande övriga präster utgår bidraget

till pastoratsadjunkt med belopp, motsvarande honom eljest tillkommande å ifrågavarande tid belöpande allmänt adjunktsarvode och provisoriskt tilläggsarvode jämte därå belöpande dyrtids- och kristillägg samt provisoriskt lönetillägg, och därutöver med fem kronor för dag samt

till stiftsadjunkt och kontraktsadjunkt med belopp, motsvarande honom i dylik egenskap eljest tillkommande å ifrågavarande tid belöpande arvode jämte därå utgående dyrtids- och kristillägg samt provisoriskt lönetillägg.

Präst, som uppbär semesterkostnadsbidrag enligt här återgivna bestämmelser, äger icke att tillika påfordra dylikt bidrag enligt 11 § 5 mom. prästlönerregleringslagen, vilket lagrum alltjämt är i kraft.

Vissa statistiska uppgifter rörande församlingsprästernas semesterförhållanden under åren 1943—1946 meddelas i förutstående tablå 17.

Kapitel 8. Resekostnadsersättning.

Jämlikt lagen den 21 november 1925, nr 449, om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat må, i den mån så prövas erforderligt, till *kyrkoherdar* och *komministrar*, som avses i prästlönerregleringslagen — d. v. s. angivna prästerliga befattningshavare i territoriella pastorat, med undantag för Karlsborgs pastorat — ävensom till adjunkt, som avses i 14 § 3 mom. sistnämnda lag (*kyrkoadjunkt*), utgå *fast resanslag* med belopp av högst 500 kronor för år.

I regel bestämmer Kungl. Maj:t det fasta resanslaget för vederbörande prästman i samband med fastställande av lönerreglering för pastoratets prästerskap. Resanslagets storlek göres beroende i första hand av pastoratets ytvidd och i övrigt av förekomsten av duplikation, särskild pastors-expedition å annan plats än den vanliga, avlägset belägna predikoställen med flera omständigheter, som härvidlag kunna vara av betydelse. Såvitt angår ytvidden har i regel det fasta resanslaget bestämts sålunda:

för kyrkoherde:	vid areal under	50 kv.-km	till 200 kr.
	» » mellan	50—75	» » 300 »
	» » »	75—100	» » 400 »
	» » över	100	» » 500 »
för komminister:	vid areal under	50	» » 150 »
	» » mellan	50—100	» » 250 »
	» » »	100—200	» » 400 »
	» » över	200	» » 500 »

Kyrkoadjunktens resanslag brukar bestämmas till ungefär samma belopp som en komministers eller något lägre.

Såsom förutsättning för att tilldela kyrkoadjunkt fast resanslag plägar uppställas, att denne är bosatt å annan ort än den ordinarie präst, vilken han biträder, eller, om kyrkoadjunkten är bosatt å samma ort, att domkapitlet fastställt vederbörlig tjänstefördelning mellan prästerna. Detta har skett för att förhindra, att den ordinarie prästen genom att i väsentlig utsträckning uppdraga åt adjunkten att företaga tjänsteresor gör en icke avsedd besparing å sitt eget fasta resanslag.

Därest kyrkoadjunkten icke erhåller eget fast resanslag, ankommer det såsom regel å den ordinarie prästen att svara för dennes resekostnader.

För pastoratsadjunkt har likaledes såsom regel den präst, till vilkens biträde adjunkten är anställd, att svara för resekostnaden.

För den händelse det fasta resanslaget skulle visa sig vara otillräckligt för prästens resor, har denne jämlikt 3 och 4 §§ nämnda lag om resanslag möjlighet att erhålla ett *tillfälligt resanslag*, vilket utgår direkt ur kyrkofonden. Härför må av kyrkofondens medel tagas i anspråk högst 200 000 kronor årligen.

I 3 kap. A prästlönereglementet upptagas närmare bestämmelser om villkoren för erhållande av tillfälligt resanslag. Dessa bestämmelser innehålla i huvudsak följande.

Den präst, som för visst år önskar komma i åtnjutande av tillfälligt resanslag, har att efter årets utgång och senast den 20 januari påföljande år därom ingiva ansökan till domkapitlet. Sökanden skall därvid uppgiva

1. de tjänsteförrättningar, som regelbundet föranleda tjänsteresor, och därvid
  - a) medeltalet resor per år,
  - b) väglängden i kilometer — utefter landsväg, med järnväg eller sjöledes — till förrättningsstället från sökandens bostad och
  - c) den uträknade kostnaden per resa fram och åter enligt gällande resereglementes bestämmelser för resklass II, med angivande av därvid i varje särskilt fall beräknat färdstätt;
2. avståndet i kilometer mellan tjänstinnehavarens bostad och kyrkan;
3. storleken av vid sökandens befattning per år utgående fast resanslag; samt
4. arealen i kvadratmeter av till sökanden upplåten prästgård jämte arealen av däri ingående trädgård, annan odlad mark och äng, med angivande
  - a) huru sistnämnda arealer huvudsakligast utnyttjas och
  - b) sökandens nettoinkomst från dessa i medeltal per år särskilt av naturaförbrukning och särskilt av försäljning; även som, såvitt så kan ske,
5. storleken av i sökandens reglerade lön ingående
  - a) fyllnadsbelopp enligt 3 § prästlöneregleringslagen med hänsyn till pastoratets areal och
  - b) förhöjning enligt 4 § samma lag, som föranletts av andra omständigheter än levnadskostnader och behovet att köpa bränsle.

Vidare stadgas, att tillfälligt resanslag ej må utgå, om resekostnaderna i endast ringa mån överstigit det fasta resanslaget, att kostnaden för resor

mellan tjänst innehavarens bostad och förrättningsställe, då avståndet understiger 2 kilometer, ej utan synnerliga skäl må tagas i beräkning, *samt att* till grund för kostnadsberäkningen ej må läggas dyrare färdsätt än förhållandena kräva.

Vid bestämmandet av tillfälligt resanslag skall i övrigt hänsyn tagas

»ej mindre, såvitt kan utronas, till huruvida i sökandens reglerade lön ingående förhöjning enligt 4 § prästlönereglingslagen bestämts med hänsyn bland annat till behovet för tjänst innehavaren att jämväl på sådant sätt erhålla bidrag till bestridande av kostnaden för skjuts i tjänsteärenden, såsom då sådan förhöjning helt eller delvis motiverats av prästgårdens belägenhet eller av tjänst innehavarens skyldighet att bekosta tjänsteresorna för i pastoratet anställd kyrkoadjunkt,

samt huruvida sökanden genom det fyllnadsbelopp, som beräknats efter pastoratets areal, kan anses hava fått någon gottgörelse för en av större areal föranledd ökning i reskostnad,

än även till i vad mån sökanden från prästgård åtnjuter förmåner, som kunna anses innebära en kompensation för reskostnaderna».

Sedan domkapitlet granskat ansökningshandlingarna, har domkapitlet att före utgången av februari månad till Kungl. Maj:t inkomma med uppgifter å de präster, som för ifrågakomna år åtnjutit fast resanslag och tillika för samma år sökt tillfälligt resanslag, ävensom å av dessa i ansökningarna begärda bidrag och av domkapitlet för en var av dem approximativt beräknat anslagsbelopp.

Domkapitlets framställning i ämnet remitteras städse till kammarkollegiet för yttrande.

Sedan Kungl. Maj:t meddelat besked om storleken av det anslag ur kyrkofonden, som för ifrågakomna år må ställas till ett vart domkapitels förfogande för utdelande av tillfälliga resanslag inom stiftet, har domkapitlet att efter slutlig prövning av de därom gjorda ansökningarna, tilldela varje därtill berättigad sökande tillfälligt resanslag till skäligt belopp.

Kungl. Maj:ts beslut i förevarande ärenden rörande tillfälliga resanslag ha åren 1943, 1944, 1945, 1946 och 1947 meddelats respektive den 11 juni, den 28 april, den 27 april, den 26 april och den 13 juni. Sedan Kungl. Maj:ts beslut föreligger, dröjer det ytterligare någon tid, innan domkapitlet slutligt prövat ansökningarna. Detta medför, att de tillfälliga resanslagen komma att utbetalas först lång tid efter det resorna företagits och bekostats av prästerna. Till undanröjande av bl. a. nämnda olägenhet har Kungl. Maj:t i cirkulär den 4 juni 1948 till statskontoret, samtliga domkapitel och stiftsnämnder meddelat vissa bestämmelser angående förskott åt präst för bestridande av utgifter för resor i tjänsteärenden. Enligt dessa bestämmelser må präst, som åtnjuter fast resanslag — på särskild ansökan — av domkapitlet beviljas förskott till bestridande av på honom för året ankommande utgifter för egna samt ämbetsbiträdes och vikaries resor i tjänsteärenden, vilka icke täckas med det fasta resanslaget. Vid bestämmandet av

Tab. 18. År 1946 utgående fasta resanslag för kyrkoherdar, komministrar och kyrkoadjunkter.

Stift	Kyrkoherdar			Komministrar			Kyrkoadjunkter			Summa fasta resanslag, kronor
	Totalt antal	med fast resanslag (under max.-belopp)	med fast resanslag (max.-belopp)	Totalt antal	med fast resanslag (under max.-belopp)	med fast resanslag (max.-belopp)	Totalt antal	med fast resanslag (under max.-belopp)	med fast resanslag (max.-belopp)	
Uppsala.....	134	50	78	75	38	36	30	25	2	88 190
Linköping.....	128	68	55	66	42	18	18	5	—	69 640
Skara.....	115	58	56	83	67	15	16	14	—	76 260
Strängnäs.....	100	57	41	51	45	6	13	8	—	52 660
Västerås.....	97	40	57	72	38	33	22	9	5	67 200
Växjö.....	146	58	85	98	75	22	23	17	—	95 100
Lund.....	218	129	75	68	44	13	64	51	—	115 090
Göteborg.....	127	50	69	87	51	36	45	12	4	86 990
Karlstad.....	77	23	53	77	41	35	18	4	7	62 310
Härnösand.....	89	15	72	70	13	55	21	7	6	74 780
Luleå.....	56	5	49	78	5	74	32	11	19	79 110
Visby.....	30	6	24	7	7	—	5	3	—	17 760
Stockholm.....	48	36	9	61	55	2	42	32	—	29 040
	1 365	595	723	893	521	345	349	198	43	914 120

Tab. 19. För åren 1942—1946 beviljade tillfälliga resanslag för kyrkoherdar, komministrar och kyrkoadjunkter.

Stift	Totalsumma för stiftet, kronor					Summa
	1942	1943	1944	1945	1946	
Uppsala.....	2 210	2 550	3 565	3 895	4 930	17 150
Linköping.....	5 445	9 195	10 470	10 860	11 000	46 970
Skara.....	8 219	7 593	9 301	11 260	24 560	60 933
Strängnäs.....	2 232	2 843	2 964	3 701	4 620	16 360
Västerås.....	1 738	2 700	3 290	2 750	2 275	12 753
Växjö.....	2 595	4 055	6 985	8 590	9 355	31 580
Lund.....	7 237	9 437	11 433	12 679	17 473	58 259
Göteborg.....	11 983	13 909	20 138	22 628	28 135	96 793
Karlstad.....	425	400	975	1 725	2 510	6 035
Härnösand.....	4 030	6 830	7 123	8 590	9 825	36 398
Luleå.....	11 430	11 911	14 720	18 050	25 550	81 661
Visby.....	10 866	11 859	10 560	16 852	12 375	62 512
Stockholm.....	—	—	—	350	1 468	1 818
	68 410	83 282	101 524	121 930	154 076	529 222

förskottsbeloppet har domkapitlet att taga skälig hänsyn till vad under 3 kap. A prästlönerreglementet stadgas med avseende å prövningen av ansökningar om tillfälligt resanslag. Förskottsbeloppet bör i fråga om präst, som föregående år uppburit eller ansökt om dylikt resanslag, i allmänhet bestämmas till 75 procent av sålunda ifrågakommet resanslag.

I reglementet för prästerskapets avlöning upptagas vissa bestämmelser om ersättning till *pastorats- och kyrkoadjunkt* för av sådan prästerlig be-

fattningshavare företagen resa till tjänstgöringsort. Ersättningen utgår enligt resereglementet och gäldas jämlikt 14 § p. 5 prästlöneregleringslagen av kyrkofondens medel.

Samma reglemente upptager även en del föreskrifter om kostnadsbidrag för ämbetsbiträdens och vikariers resor mellan olika pastorat. Enligt dessa föreskrifter må — där präst, som förordnats att jämte fullgörande av honom i visst pastorat åliggande tjänstgöring biträda vid eller uppehålla prästerlig befattning i annat pastorat — den som jämlikt därom meddelade bestämmelser har att bekosta dessa resor kunna av Kungl. Maj:t jämlikt 6 § andra stycket p. 2 lagen om kyrkofond¹ under vissa förutsättningar tillerkännas bidrag ur kyrkofonden med skäligt belopp.

Enligt ett genom lag den 13 juni 1947 gjort tillägg till 17 § prästlöneregleringslagen äger *kontraktsprost* ur kyrkofonden erhålla resekostnads- och traktamentsersättning i anledning av särskilda förrättningar ävensom ersättning för kostnad, som han på grund av sådana förrättningar måst vidkännas för vikaries avlönande. I prästlönereglementet lämnas närmare föreskrifter härom. Reseersättningen avser resor, som föranledas av förrättningar, som kontraktsprosten i denna sin egenskap har att företaga till orter utom det pastorat, där han är anställd som församlingspräst, såsom för tjänstgöring som valförrättare vid biskops- m. fl. val, för utförande i biskopens ställe av visitationer, kyrkoherdeinstallationer, invigning av kyrkor m. m. samt för verkställande av inventering av kyrkoarkiv eller kontraktsprostarkiv.

Stifts- och kontraktssadjunkterna åtnjuta resekostnadsersättning enligt särskilda därom av Kungl. Maj:t meddelade beslut, för vilka en redogörelse lämnats i 3 kap.

I härförut intagna tablåer 18—19 lämnas vissa statistiska uppgifter rörande de fasta och tillfälliga resanslagen till kyrkoherdar, komministrar och kyrkoadjunkter.

Kapitel 9. Pensionering.

T j ä n s t e p e n s i o n .

Församlingspräster, stiftspräster och utlandspastorer. Sedan prästerskaps pensionsfråga ända sedan 1850-talet stått på dagordningen utan att vinna någon lösning, erhöll 1897 års prästlöneregleringskommitté i uppdrag att jämte sitt utredningsarbete i övrigt verkställa utredning angående möjligheten av och sättet för beredande av pension åt de prästmän, som av ålder eller sjukdom ej förmådde behörigen uppehålla sina tjänster. Kommitténs år 1903 i ämnet framlagda förslag kom att ligga till grund för

¹ Även å sådant resekostnadsbidrag må förskott beviljas enligt cirkuläret den 4 juni 1948.

den av 1910 års riksdag antagna lagen om emeritilöner för präster (sv. förf.-saml. nr 141), vilken författning i sina huvudgrunder alltjämt gäller.

Emeritilönelagens tillkomst innebar icke någon tjänstepensionsreglering i egentlig mening. Tilldelandet av emeritilön — benämningen på prästerlig tjänstepension — gjordes nämligen beroende av Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall. Antalet emeritilöner var från början också begränsat, i det att summan av de under ett år utgående emeritilönerna var maximerad. Denna inskränkning upphävdes år 1937. Då lagen sålunda ej kom att stadga någon ovillkorlig rätt till tjänstepension, ålades prästerna ej heller några avgifter för sin pensionering.

Enligt den nuvarande lydelsen av lagen må emeritilöner, under vissa betingelser, från kyrkofonden utgå till ordinarie och extra ordinarie präster, vilka tjänstgöra i annan territoriell församling än Karlsborgs församling, ävensom till stifts- och kontraktsadjunkter samt till pastor vid sådan svensk församling i utlandet, för vilken kyrkoordning blivit av Kungl. Maj:t fastställd. Av de nu uppräknade prästerna hava församlingsprästerna varit underkastade lagen från dess tillkomst, stifts- och kontraktsadjunkterna från den 1 januari 1942 samt utlandspastorerna från den 1 juli 1947.

Emeritilönen består av grundbelopp och ett år 1930 tillkommet provisoriskt tilläggsbelopp. För ordinarie befattningshavare motsvarar grundbeloppet för år i allmänhet 80 procent av den reglerade lönen, dock lägst 3 200 kronor för kyrkoherde och 2 400 kronor för komminister och högst 4 500 kronor. För kyrkoadjunkt utgör grundbeloppet 2 000 kronor och för annan extra ordinarie präst 1 500 kronor. För utlandspastor är grundbeloppet 4 500 kronor. Det provisoriska tilläggsbeloppet utgör för samtliga 1 000 kronor.

Ordinarie präst är pliktig att, mot åtnjutande av emeritilön, avgå från tjänsten när han fyllt 70 år eller när han fyllt 65 år samt under mer än tre av de senast förflutna fem åren varit i följd av obotlig sjukdom eller ålderdomssvaghet urståndsatt att själv fullgöra sina tjänståligganden och av sådan anledning åtnjutit tjänstledighet, eller när han — utan att uppfylla nyssnämnda villkor — efter att under fem på varandra följande år på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen.

Avgångsskyldigheten är beträffande annan präst än utlandspastor övergångsvis på olika sätt inskränkt. Befattningshavare, utnämnd senast den 8 december 1910, är sålunda över huvud taget icke mot sitt bestridande skyldig att, mot åtnjutande av emeritilön, avgå från sin befattning. Befattningshavare, som utnämns efter nyssnämnda dag men före den 1 maj 1930, är icke skyldig att mot emeritilön avgå, förrän han fyllt 75 år eller på sätt nyss sagts vid 65 års ålder befunnits urståndsatt att tjänstgöra. Utlandspastor är icke mot sitt bestridande skyldig att avgå, därest han utnämns före den 1 juli 1947.

Extra ordinarie präst må erhålla emeritilön, när han uppnått 60 års ålder,

eller när han — utan att hava uppnått sagda ålder — intjänat minst tio prästerliga tjänstår och under minst två år i följd på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra samt finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen.

Utgående emeritilön är alltid oakkortad, utom när avgången ägt rum på grund av för framtiden bestående oförmåga till tjänstgöring. I sistnämnda fall avkortas pensionen i samma mån som antalet prästerliga tjänstår ej uppgår till trettiofem, dock att pensionen icke må understiga sjuttiofem procent av hel emeritilön.

Innehavare av emeritilön utses, efter anmälan av domkapitlet, av Kungl. Maj:t. Avgång från tjänsten äger i regel rum med mars månads utgång närmast efter det skyldighet att avgå inträtt. Emeritilönen utgår från och med månaden näst efter avgången.

Enligt för tiden intill den 1 juli 1947 tillämpade bestämmelser utgick på emeritilön dels s. k. reglerat dyrtidstillägg enligt kungörelsen den 18 juni 1925 nr 275, dels ock kristillägg såsom för f. d. befattningshavare i statens tjänst med rätt till nyssnämnt dyrtidstillägg.

För tiden den 1 juli 1947—30 juni 1948 har emeritilön utbytt mot s. k. nyreglerad emeritilön jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 25 augusti 1947 nr 664. Beloppen för nyreglerad hel emeritilön hava härvid utgjorts av de tjänstepensionsunderlag, som enligt allmänna tjänstepensionsreglementet från och med den 1 juli 1947 gälla för statliga lönegrader. Sålunda har kyrkoherde hänförs till högst lönegrad Ca 27 och lägst lönegrad Ca 24, komminister till högst lönegrad Ca 22 och lägst lönegrad Ca 20, kyrkoadjunkt till lönegrad Ce 20 samt pastorats-, stifts- och kontraktsadjunkt till lönegrad Ce 19. Domprost och utlandspastor hava likställts med kyrkoherde. Å nyreglerad emeritilön har beräknats rörligt tillägg efter 12 procent i enlighet med vad som gällt för f. d. statlig befattningshavare med pension enligt 1947 års allmänna bestämmelser. Enligt kungörelse den 26 juni 1948 nr 540 skall utbyte, som nyss sagts, äga rum även för tid mellan den 30 juni 1948 och den 1 juli 1949, varvid dock, enligt i samma kungörelse utfärdad bestämmelse, rörligt tillägg skall utgå efter det antal procent, som för samma tid gäller för förhöjning av månadslön enligt statens löneplansförordning.

I samband med utlandspastorernas inordnande under emeritilönelagen (lag den 13 juni 1947 nr 274) utfärdades en särskild tilläggsbestämmelse till emeritilönelagen, varigenom samtliga under emeritilönelagen lydande präster — annan, före den 1 januari 1947 utnämnd tjänstinnehavare än utlandspastor dock icke utan hans eget godkännande — äro förpliktade underkasta sig framdeles beslutade ändringar med avseende å tjänstepensioneringen.

Biskopar. Bestämmelser angående biskoparnas pensionering meddelades första gången genom kungörelsen den 22 april 1927, nr 114, angående be-

redande av emeritilöner åt biskopar, varigenom dessas pensionsfråga löstes i nära anslutning till bestämmelserna i emeritilönelagen av år 1910. Numera gällande föreskrifter rörande biskoparnas pensionering innefattas i biskopsavlöningsförordningen den 27 november 1936 nr 578, enligt vilken biskop är skyldig att mot åtnjutande av emeritilön ur kyrkofonden avgå från tjänsten när han fyllt 70 år, eller när han — utan att hava uppnått nämnda ålder — under tre på varandra följande år varit på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte ur stånd att utöva sin tjänst och av sådan anledning finnes vara för framtiden därtill oförmögen. Biskop, som utnämnts till sin tjänst före den 1 mars 1935, är dock icke skyldig avgå förrän han fyllt 75 år.

Kungl. Maj:t utser innehavare av emeritilön och bestämmer den tidpunkt, då emeritilönen skall tillträdas. I regel har emeritilönen börjat utgå med ingången av månaden näst efter den då avgångsskyldigheten inträtt. Emeritilön till biskop utgår med ett belopp av 9 000 kronor för år, vartill komma tillägg enligt samma bestämmelser som för prästerna i övrigt.

Sedan den 1 juli 1947 utbytes biskops emeritilön mot nyreglerad emeritilön enligt samma bestämmelser som för motsvarande tid gälla beträffande utbyte av emeritilön för övriga präster. Biskop hänföres därvid till lönegrad Co 19.

Med ovan nämnt förbehåll beträffande den, som är utnämnd före den 1 mars 1935, äro även biskoparna förpliktade att underkasta sig framdeles ändrade pensioneringsbestämmelser.

Garnisons- och amiralitetspräster. Emeritilön i överensstämmelse med den allmänna emeritilönelagens bestämmelser tillkommer enligt gällande löner regleringsresolutioner prästerskapet i Karlskrona amiralitetsförsamling ävensom pastorn i Skeppsholms församling i Stockholm. Sådan emeritilön utgår dock ej från kyrkofonden utan gäldas helt av vederbörande församling själv. Här ifrågavarande präster hava ej heller blivit delaktiga i den provisoriska nyreglering av emeritilönerna, som kommit de förut nämnda prästerna till del.

F a m i l j e p e n s i o n .

För de prästerliga befattningshavarna var familjepensioneringen tidigare ordnad genom en halvprivat pensionskassa, prästerskapets änke- och pupillkassa. Det för denna kassa senast gällande reglementet var utfärdat av Kungl. Maj:t genom kungörelse den 17 december 1926 nr 529. En redogörelse för kassans verksamhet ävensom för vissa äldre former för understöd åt efterlevande till avlidna präster finnes intagen som särskild bilaga (nr I) till Kungl. Maj:ts proposition nr 219/1941 angående ordnande av familjepensionsväsendet för präster m. m.

Sedan staten övertagit prästänkekassan från den 1 januari 1942, är familjepensioneringen för prästerna — biskoparna inbegripna — numera ordnad genom ett den 28 november 1941 (sv. förf.saml. nr 904) utfärdat

särskilt reglemente, familjepensionsreglementet för prästerskapet. Detta reglemente tillförsäkrar prästerna mot viss avgiftsplikt rätt till familjepension, däri innefattad — enligt på det statliga pensionsområdet senare införd terminologi — rätt till familjelivränta för präst, som avgår utan att erhålla emeritilön och som räknar minst fem tjänstår. Reglementet omfattar — förutom de präster, vilka jämlikt den nuvarande lydelsen av 1910 års emeritilönelag kunna tilldelas emeritilön från kyrkofonden — även biskoparna samt ordinarie och extra ordinarie präster i garnisons- och amiralitetsförsamlingarna och garnisonspastorn i Boden.

Bestämmelserna i familjepensionsreglementet för prästerskapet stå i nära överensstämmelse med bestämmelserna i det för statstjänstemännen intill den 1 juli 1942 gällande 1936 års allmänna familjepensionsreglemente. Enär den ifrågavarande familjepensionsregleringen för prästerna genomfördes fristående, utan samtidig reglering av förhållandena på det prästerliga löne- eller tjänstepensionsområdet, råda självfallet i fråga om bestämmelsernas utformning skiljaktigheter mellan de båda reglementena. Sålunda ha familjepensionsunderlagen måst anknytas till en särskild lönegruppsindelning, vilket har sin grund i att prästerliga lönegrader i egentlig mening saknas. Vidare är pastoratsadjunkt i regel under en tvåårig väntetid undantagen från familjepensionsrätt — en inskränkning, som motive-rats av att anställningsformerna för prästerna icke inrymma någon motsvarighet till den för statstjänstemännen normala utbildnings- och prövningstiden i anställningar utan pensionsrätt. Enligt familjepensionsreglementet gäller ytterligare, att extra ordinarie präst med anställning såsom stifts-, kontrakts- eller pastoratsadjunkt i familjepensionshänseende skall anses fortfarande innehava sin adjunktsanställning dels under tid, för vilken han med befrielse från förordnande i anställningen i följd av sjukdom eller för fullgörande av militär tjänstgöring åtnjuter för dylikt fall i särskild ordning bestämt arvode såsom präst, dels även vid sådant avbrott i anställningen under längst tre månader i följd, varunder han på grund av för honom i vederbörlig ordning meddelat förordnande såsom vikarie uppehåller prästerlig tjänst, med vilken icke är förenad pensionsrätt enligt familjepensionsreglementet för prästerskapet. Slutligen må erinras om att samma reglementes föreskrifter angående avdragsfrihet vid tjänstårsberäkningen erhållit en i jämförelse med motsvarande föreskrifter i allmänna familjepensionsreglementet förmånlig utformning, vilket motiverats dels av att prästerna intaga en sämre ställning än statstjänstemännen i fråga om rätten till semester, dels av att extra ordinarie präst icke, över huvud taget, kommer i åtnjutande av tjänstledighet i vanlig mening.¹

I detta sammanhang må även framhållas, att beräkningen av tid för tjänstår och s. k. utökningsår för bestämmande av pension till avliden ordi-

¹ För flertalet präster gäller sålunda enligt familjepensionsreglementet i fråga om tjänstledighet för enskilda angelägenheter, att antalet avdragsfria dagar är 30, under det att motsvarande antal för civilstatstjänstemännen i gemen är högst 15.

narie prästs efterlevande icke grundas på hela tiden fram till emeritilöneåldern utan avbrytes vid 65 års ålder. Att en sådan särbestämmelse införts för prästerna har sin grund i att en bestämmelse om högre gräns för tillgodoräkning av tid som nyss sagts ansetts kunna verka föregripande på en blivande tjänstepensionsreglering.

Enligt familjepensionsreglementet för prästerskapet utgående familjepension består av en i förhållande till pensionsunderlag och antalet tjänst- och utökningsår bestämd fast del samt en rörlig del. Den rörliga delen beräknas å den fasta delen efter samma procenttal, som gäller för beräkning av dyrtidstillägg å s. k. nyreglerad avlöning. Å familjepensionens fasta del utgår dessutom ett kristillägg såsom för i tjänst varande befattningshavare med nyssnämnt dyrtidstillägg.

Även enligt familjepensionsreglementet utgående pensioner nyregleras tills vidare, intill den 1 juli 1949, enligt bestämmelserna i de tidigare nämnda kungörelserna den 25 augusti 1947 nr 664 och den 26 juni 1948 nr 540. Ifrågavarande reglering innebär en förbättring och uppräkningsfamiljepensionerna i anslutning till de i 1947 års allmänna familjepensionsreglemente angivna pensionsunderlagen för de lönegrader, vilka antagits såsom bestämmande för motsvarande nyreglerad emeritilön. Å nyreglerad familjepension utgår rörligt tillägg enligt samma grunder, som gälla för beräkning av rörligt tillägg å nyreglerad emeritilön.

Genom särskild föreskrift i familjepensionsreglementet äro de präster, å vilka reglementet erhåller tillämpning, pliktiga underkasta sig ändrade bestämmelser med avseende å familjepensioneringen.

Slutligen må här omnämnas de undantag, som genom de s. k. särskilda familjepensionsbestämmelserna för prästerskapet (kungörelse den 28 november 1941 nr 910) blivit gällande för de delägare i prästänkekassan, vilka vid statens övertagande av kassan innehade anställning, som medförde pensionsrätt enligt det nya familjepensionsreglementet. Beträffande dessa kassadelägare har stadgats, att pensionsrätten enligt det nya reglementet, till följd av tidigare högre delaktighet i kassan, i vissa fall skulle kunna grundas på högre pensionsunderlag än eljest skulle blivit gällande, att familjepension för efterlevande till den, som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt emeritilön, ej skulle reduceras med hänsyn till bristande antal tjänstår, att änkan skulle äga pensionsrätt, även om kassadelägaren vid äktenskapets ingående uppnått en levnadsålder av 60 år, blott han då ännu icke fyllt 65 år, samt att pensionsrätten för egna arvsberättigade barn skulle upphöra först vid utgången av det kalenderhalvår, varunder barnet uppnår 21 levnadsår eller dessförinnan träder i äktenskap.

Kapitel 10. Rekryteringsförhållanden.

I 19 kap. 1—6 §§ av 1686 års i denna del ännu gällande kyrkolag stadgas angående förutsättningarna och villkoren för prästs ordination (prästvigning) och därmed ock för inträdet i predikoämbetet (prästämbetet). I

22 kap. kyrkolagen återfinnas de närmare bestämmelserna om själva prästvigningen. Enligt de förstnämnda kyrkolagsstadgandena må ingen »träda till predikoämbetet, som icke är lagligen och ordentligen kallad och begärd och av sin biskop skicklig befunnen, godkänd och vigd» (1 §). Vidare stadgas (6 §), att ingen får ordineras till präst, därest han inte förut innehar anställning vid undervisningsväsendet, »varigenom han sig redligen nära och föda kan», eller »någon annan viss lägenhet (prästerlig) är ledig, till vilken han kan befordras». Till beaktande av dessa villkors efterlevnad varder härefter biskopen »allvarligen förbjudet att viga flera präster, än som nödtorftligen behövas och med lägenheter kunna förses».

Utöver dessa kyrkolagens stadganden synas några allmänna bestämmelser icke vara meddelade rörande prästaspirants kallande eller villkoren för hans ordination och slutliga inträde i prästämbetet. I ett kungl. brev av den 19 december 1748 har Kungl. Maj:t emellertid, under erinran till biskoparna och konsistorierna om kyrkolagens stadgande, att flera präster inte må utses än som nödvändigtvis behövas och kunna tilldelas tjänsteförordnande, samt att adjunkt åt kyrkoherde eller komminister icke i onödan må förordnas, meddelat vissa med de förut återgivna kyrkolagsstadgandena sakligt överensstämmande anvisningar angående hjälpprästs anställande. I brevet utsäges sålunda, att, därest i visst fall adjunkt är av behovet påkallad, må den, som sådan önskar, väl anhålla att »till sin hjälp få någon viss uti stiftet ledig varande präst» men däremot icke »till den ändan begära nya prästers förordnande, så länge dugliga och redan ordinerade präster ... äro att tillgå».

Det har syntts prästlönekommittén erforderligt att närmare undersöka i vad mån dessa ålderdomliga bestämmelser i kyrkolagen rörande prästernas första antagande alltjämt äro tillämpbara och även i praktiken tillämpade. För ett fullständigt bedömande av de prästerliga rekryteringsförhållandena har det därjämte visat sig önskvärt att vinna en överblick av tillgången på prästaspiranter nu och under någon tid närmast härföre ävensom kännedom om de linjer efter vilka gallring bland aspiranterna eventuellt under åren må ha skett. I detta syfte har kommittén den 8 december 1947 i skriftelse till en var av rikets biskopar begärt upplysningar i följande hänseenden:

A. Antalet prästaspiranter, som under ett vart av de senaste tio åren (1938—1947) genom prästvigning antagits för tjänstgöring inom respektive stift.

B. De överväganden från stiftsledningens sida, som varit bestämmande för omfattningen av nämnda prästrekrytering.

C. Om och i så fall i vilken omfattning under något år av nämnda tidsperiod prästaspiranter med stadgad kompetens anmält sig till prästvigning för respektive stift i större antal än som då kunnat där erhålla anställning och sålunda kunnat prästvigas.

D. Stiftsledningens uppfattning om utsikterna under de närmast följande

åren för den fortsatta rekryteringen i erforderlig utsträckning av präster till respektive stift.

Av de besked, som kommittén på dessa sina förfrågningar erhållit från biskoparna, har kunnat inhämtas följande, vilket här nedan för översiktlig-
hetens skull återgives i särskilda avdelningar (A—D) i anslutning till en var
av de här ovan angivna frågorna.

Avdelning A. Svaren på denna fråga ha sammanställts i nedanstående
tablå.

Stift	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	Summa
Uppsala...	11	10	6	12	14	5	4	0	10	5	77
Linköping...	8	7	4	10	5	10	7	10	3	5	69
Skara.....	16	2	15	6	0	8	6	5	8	2	68
Strängnäs..	0	13	6	4	9	2	8	2	5	6	55
Västerås...	7	3	5	9	8	8	5	3	1	7	56
Växjö.....	9	10	14	11	12	5	3	9	9	6	88
Lund.....	10	9	10	2	8	1	4	8	4	19	75
Göteborg..	14	7	10	7	0	19	8	5	5	13	88
Karlstad..	6	12	6	6	8	2	7	3	14	2	66
Härnösand	8	5	11	7	5	5	2	2	0	6	51
Luleå.....	6	5	5	7	2	7	7	6	6	5	56
Visby.....	3	2	2	3	2	0	3	2	1	0	18
Stockholm.	—	—	—	—	—	7	10	3	10	5	35

Till denna tablå må här endast fogas följande kompletterande anmärk-
ningar.

I tablå ha endast upptagits de prästaspiranter, som efter prästvigningen
fullgjort praktisk församlingstjänst samt kvarstannat i dylik tjänst. I
tablå ha för Uppsala och Luleå stift ej heller medräknats ett mindretal
präster (8 resp. 1) som omedelbart efter prästvigningen övergått till annat
stift för tjänstgöring där eller vid bildandet av Stockholms stift överförts
till detta. Härutöver ha inom åtta stift (Uppsala, Skara, Västerås, Växjö,
Lunds, Härnösands, Luleå och Stockholms stift) prästvigts ett smärre an-
tal aspiranter, vilka omedelbart eller efter viss kortare församlingstjänst-
göring ägnat sig åt annan verksamhet. En del av dessa ha fortsatt sina stu-
dier eller övergått till lärarbanan, medan andra åter avgått exempelvis till
missionen, svenska kyrkans diakonistyrelse, evangeliska fosterlandsstif-
telsen eller de kristna samfundens nykterhetsrörelse.

Avdelning B. Inom nio stift har prästrekryterings omfattning i stort
sett kunnat bestämmas enbart efter det föreliggande behovet. De övriga
fyra stift (Västerås, Växjö, Lunds och Luleå stift) ha på grund av där
ordinerade prästers ålder, hälsotillstånd och dödlighet samt övergången till
annan verksamhet nödgats giva sin rekrytering en mera elastisk karaktär.
Härvid har man dock städe fasthållit grundprincipen att i första hand en-
bart tillgodose det oundgängligen nödvändiga behovet. Erfarenheten synes
emellertid hava visat, att en viss marginal varit behöflig för att nödortfittigt
tillgodose hastigt uppkommande nya behov av präster inom dessa stift.

Vad beträffar Västerås, Växjö och Lunds stift har alltså under den senaste tioårsperioden en viss avgång till annan verksamhet i förening med för Västerås del ett ökat antal sjukdomsfall, för Växjös del ett ökat antal dödsfall och för Lunds del ett antal präster av hög ålder föranlett och berättigat en viss nyrekrytering utöver det oundgängligen nödvändiga behovet. Vid rekrytering inom Luleå stift har man bland annat nödgats taga hänsyn till att den kyrkliga organisationen inom detta stift varit och alltjämt är stadd i tillväxt.

Avdelning C. Genomgående har man i alla stiftet i första hand sökt bereda stiftets »egna söner» plats. Detta tyckes helt och fullt ha lyckats för ärkestiftet, Västerås, Karlstads, Härnösands, Luleå, Visby och Stockholms stift. Även i Linköpings, Skara och Växjö stift ha — med undantag för några enstaka fall — de »egna» kunnat placeras. Strängnäs stift har intill det senaste året i allmänhet ej kunnat mottaga mer än hälften av dem som önskat inträda i stiftet. Under det sista året har däremot där ingen avvisats. Under periodens första år till och med 1944 har ett icke ringa antal prästaspiranter avvisats i Lunds stift, vilket i första hand berott på den starka tillströmningen av präster till detta stift under slutet av 1920-talet. Även Göteborgs stift har fått mottaga anmälningar utöver sitt behov. Under det sista året ha dock där alla anmälda kunnat placeras. Vad beträffar sökande utifrån ha — förutom i Strängnäs, Lunds och Göteborgs stift, vilka stift ju ej kunnat bereda plats åt »egna» sökande — åtskilliga avvisats i Skara, Västerås, Karlstads och Visby stift, under det att i ärkestiftet, Linköpings, Växjö, Härnösands och Luleå stift endast i undantagsfall avvisats någon utifrån sökande. I Stockholms stift ha kunnat placeras alla utifrån sökande.

Avdelning D. Samtliga biskopar — förutom biskoparna i Strängnäs och Stockholm — tyckas vara ense om att en snart inträdande allmän prästbrist såväl inom deras egna stift som för hela svenska kyrkans vidkommande är att förvänta under de närmast följande åren. Även om orsakerna härtill synes enighet råda. Den sedan femton år tillbaka allt kraftigare nedgången av antalet studerande vid universitetens teologiska fakulteter i förening med den nuvarande skolorganisationens alltjämt stegrade behov av lärarkrafter utgjorde ett allvarligt hot mot kyrkans nyrekrytering, i synnerhet som lärarbanan med sina för närvarande betydligt gynnsammare avlönings- och befordringsförhållanden numera utövade och även i fortsättningen komme att utöva större dragningskraft på de nytexaminerade teologerna. En del av biskoparna uttala också den meningen att en förbättring av de prästerliga lönevillkoren skulle kunna komma att skapa gynnsammare förutsättningar för prästrekryteringen. I detta sammanhang torde kunna inskjutas, att Luleå stift — varest knapphet på präster redan råder — alltid varit beroende av ett visst tillskott av prästaspiranter söderifrån. Vid inträdande allmän prästbrist inom riket kan nämnda stift givetvis icke längre påräkna dylikt tillskott, vilket kommer att ytterligare förvärpa situationen inom

detta stift. Biskopen i Stockholm synes icke räkna med någon som helst brist inom stiftet, och biskopen i Strängnäs förmenar, att visserligen någon, men kortvarig, brist på prästaspiranter kan komma att uppstå. De flesta övriga biskoparna — i synnerhet ärkebiskopen samt biskoparna i Linköping, Skara och Lund — beteckna emellertid det nuvarande läget som ytterst allvarligt och bekymmersamt.

Kapitel 11. Finansieringen av kostnaderna för prästerskapets avlöning och pensionering.

Med hänsyn till de av kommittén redan inledningsvis (sid. 15) angivna förutsättningarna för en reform i närvarande läge av det prästerliga avlöningssystemet har kommittén icke funnit erforderligt att här lämna en uttömmande redogörelse för den omfattande och höggradigt invecklade författningsreglering, som berör finansieringen av prästlönekostnaderna. De huvudsakliga reglerna äro följande.

Jämlikt 19 § prästlönerregleringslagen skall till bestridande av de för kyrkoherde och komminister fastställda lönerna, däri inräknat bidrag för uppvärmning av tjänstebostad enligt 11 § 4 mom. samma lag, ävensom ersättning och arvode åt kyrkoadjunkt användas i första hand avkastningen av pastoratets prästlönetillgångar och i andra hand församlingsavgifter. Enligt 3 § 1 mom. lagen om provisorisk tilläggs-lön skola provisorisk tilläggs-lön åt kyrkoherdar och komministrar samt provisoriskt tilläggsarvode åt kyrkoadjunkt jämväl gäldas av pastoratet. Samma är förhållandet med det fasta resanslaget (2 § lagen om resanslag åt vissa präster i vissa nyreglerade pastorat) samt med ödebygdstillägg och nådårstillägg.

Med prästlönetillgångar avses löneboställena och därtill knutna fonder samt landgillen och dylikt, som är avsett för prästerskapets avlöning. Skulle prästlönetillgångarna i ett pastorat lämna så stor avkastning, att därå uppkommer överskott sedan prästlönekostnaderna under året samt visst virkesbehov enligt 55 § ecklesiastik boställsordning blivit täckta, skall pastoratet till kyrkofonden inleverera hälften av sådant överskott (4 § lagen om kyrkofond).

Räcka icke avkastningen av prästlönetillgångarna — avkastningen av boställena därvid beräknad enligt fastställd »normalavkastning» — (och pastoratets andel i avkastningen från stiftets prästlönefondsjord och prästlönefondshemman) till täckande av prästlönekostnaderna, har pastoratet att utdebitera församlingsavgifter till ett belopp, motsvarande högst en uttaxering för skatte-krona inom pastoratet av det öretal, Kungl. Maj:t för året bestämmer (7 § kyrkofondslagen). Nämda öretal skall bestämmas till dubbla beloppet av vad för skatte-krona uttages i kyrkoavgift (8 § kyrkofondslagen), dock att samma öretal ej må överstiga tjugu.

Åtgår till gäldande av prästlönekostnaderna högre belopp än som täckes av dels uppskattade avkastningen av prästlönetillgångarna och dels ovan-

nämnda utdebitering av församlingsavgifter, äger pastoratet för vad ytterligare erfordras erhålla tillskott ur kyrkofonden (7 § kyrkofondslagen).

Kyrkofonden, som förvaltas av statskontoret, upplades den 1 januari 1914 enligt föreskrift i lagen den 9 december 1910 om kyrkofond. Denna lag har ersatts av ovannämnda lag den 30 augusti 1932 om kyrkofond i samband med omläggningen av den ecklesiastika boställsförvaltningen. Till kyrkofonden överfördes 1914 de avlöningstillgångar, som förut legat fonderade i prästerskapets lönerегleringsfond och de ecklesiastika boställes skogsfond. Sedermera ha även vissa andra fonderade medel överlämnats till kyrkofonden.

Kyrkofondens inkomster utgöras enligt 3 § i lagen av *dels* ersättning från statsverket för varje år för prästerskapets till statsverket indragna tionde m. m., för vissa tidigare av prästerskapet i territoriella pastorat åtnjutna statsanslag och för statsanslag, som förut åtnjutits av biskopar och pastor primarius eller utgått till biskopslönerегleringsfonden, *dels* inkomsten av allmänna kyrkohemman, klockarhemman och biskopshemman, *dels* såsom ovan nämnts, överskott å avkastningen av pastoratens prästlönetillgångar, *dels* ersättning av pastorat för kostnader för tillfälligt biträde till upprättande av hushållningsplan för löneboställes skog, *dels* familjepensionsavdrag och familjepensionsavgifter enligt familjepensionsreglementet för prästerskapet jämte övriga, därtill anslutna bestämmelser angående familjepension för efterlevande till präster, så ock bidrag jämlikt 3 § lagen om vissa lönetillägg åt präster i nyreglerade pastorat i anledning av nådårsrättens upphörande m. m., *dels* allmän kyrkoavgift, *dels* ränta och annan vinst å kyrkofondens tillgångar och *dels* ränta och annan vinst å en del andra av statskontoret förvaltade kapitaltillgångar (vissa till kyrkofonden överlämnade fonder för biskoparnas avlöande).

I 6 § av kyrkofondslagen angivas kyrkofondens utgifter. Utav kyrkofondsmedel gäldas följande här aktuella prästerliga avlöningskostnader, nämligen

ålderstillägg till kyrkoherdar och komministrar,
kontraktsprostarnas arvoden,
tillfälliga resanslag,
lönersättning åt kyrkoherde och komminister vid militär tjänstgöring,
kontraktsprosts resekostnads- och traktamentsersättning i anledning av särskilda förrättningar ävensom kostnad för vikaries avlöande på grund av sådan förrättning,
semesterkostnadsbidrag,
dyrtidstillägg,
kristillägg,
provisoriskt lönetillägg,
särskild bränslegottgörelse,
arvode åt pastoratsadjunkt (dock ej den förhöjning därav, som inträder, då adjunkten tjänstgör vid två ordinarie befattningar),

ålderstillägg till pastoratsadjunkt,
 provisoriskt tilläggsarvode åt pastoratsadjunkt,
 arvode åt extra ordinarie präst vid sjukdom och militärtjänstgöring,
 ersättning för adjunkts resa till tjänstgöringsorten,
 pastoratsadjunkts arvodesförhöjning för familjepensionering,
 emeritilöner för präster enligt emeritilönelagen,
 familjepension enligt familjepensionsreglementet för präster samt tillägg
 å sådan pension,

bidrag till kostnad för resa till pastorat, där präst förordnas att, jämte fullgörande av honom i annat pastorat åliggande tjänstgöring, biträda vid eller uppehålla prästerlig befattning,

stifts- och kontraktsadjunkternas avlöning (anslaget härtill, som tidigare var maximerat till 400 000 kronor, bestämmes enligt lagändring den 13 juni 1947 nr 272 av Kungl. Maj:t jämlikt av riksdagen godkända grunder),

avlöning till garnisonspastorn i Boden,

avlöningen till garnisonspastorn (kyrkoherden) i Karlsborgs pastorat och till prästerna i Skeppsholms och Karlskrona amiralitetsförsamling, med undantag av de avlöningsposter, som skola gäldas av nämnda pastorat och församlingar (se ovan 4 kap. och K. br. till statskontoret den 30 juni 1946 angående anslag ur kyrkofonden för avlöande av i fredsorganisationen vid försvarsväsendet anställda präster),

avlöningen till biskoparna med undantag av den del av avlöningen till biskopen i Visby, som skall gäldas av Visby församling (se ovan 5 kap.), samt

avlöningen till utlandspastorerna, med undantag av viss del av avlöningen till pastor i London (se ovan not sid. 39).

Ur kyrkofonden gäldas slutligen de såsom skatteutjämningsbidrag utgående »tillskotten till pastorats prästlönekostnader».

På sätt framgår av redogörelsen under 2 kap. gäldas avlöningen till pastoratsadjunkt i regel till viss del av den präst, för vilken adjunkten är förordnad såsom *vikarie* eller hos vilken han såsom *ämbetsbiträde* tjänstgör.

Regleringen av kyrkofondens och pastoratens ekonomiska mellanhavanden sker genom ett *årligt avräkningsförfarande*, varom gälla särskilda författningsbestämmelser (reglementet för ecklesiastik medelsförvaltning).

För en ytterligare orientering på förevarande lagstiftnings område biläggas:

1) en av 1942 års kyrkomusikerutredning sammanställd redogörelse för kyrkofonden — dess tillkomst, utveckling och allmänna funktion (Bil. 15);

2) av kammarkollegiet och statskontoret i skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 augusti 1948 verkställd beräkning av den allmänna kyrkoavgiften för år 1949 (Bil. 16);

3) kyrkofondens bokslut för budgetåret 1947/48 (Bil. 17).

AVDELNING II

KOMMITTÉNS FÖRSLAG

A. Tjänsteorganisation och avlöning.

Kapitel 12. Avlöningssystemet.

Det av 1927 års prästlönerregleringssakkunniga¹ för numera snart ett tjugotal år sedan framlagda förslaget (i det följande benämnt 1929 års förslag) innebar, att församlingsprästernas löner borde regleras i huvudsaklig överensstämmelse med de principer, som dåmera sedan rätt länge vunnit tillämpning inom den civila statsförvaltningen. Med förslaget avsågs, i första hand, att ernå en avveckling av det på 1910 års prästlönelagstiftning grundade lönesystemet, som enligt rätt samstämmiga vittnesbörd befunnits behäftat med betydande praktiska olägenheter. Ett av förslagets väsentliga positiva syftsmål var att omsider lägga en sådan ny grundval för avlöningsbestämmelserna, som möjliggjorde en såväl av lönetekniska skäl som framför allt ur rättvisesynpunkt nödvändig jämförbarhet mellan, å ena sidan, prästernas och, å den andra, övriga samhällstjännares avlöningsförmåner. Förslaget kom att stanna på papperet. År 1931 framlade för ändamålet tillkallade nya sakkunniga ett förnyat förslag i ämnet. Det byggde på ett bibehållande i huvudsak av 1910 års prästerliga lönesystem. Detta senare förslag drabbades av samma öde. 1946 års prästlönekommitté har icke ansett sig böra här belasta utrymmet med en närmare redogörelse för sistnämnda förslag. Kommittén finner sig nämligen kunna räkna med såsom givet, att detta förslag — icke minst med hänsyn till de allmänt antagna grundsatser, som under 1930-talet och fram till närvarande tidpunkt varit vägledande för det fortgående lönerregleringsarbetet beträffande andra grupper befattningshavare i allmän tjänst — numera icke kan ha annat än historiskt intresse. Det har för kommittén stått tydligt, att den nu eftersträfvade äntliga lösningen av prästerskapets lönefråga måste sökas efter den av 1927 års sakkunniga härför anvisade huvudlinjen.

Då kommittén sålunda förordar, att det statliga lönesystemet nu lägges till grund även för regleringen av prästernas löner, vill kommittén tillfoga

---

¹ Dåvarande häradshövdingen¹ i Norra Hälsinglands domsaga f. d. revisionssekreteraren Nils Wihlborg, ordförande, samt kammarrådet Tom Wohlin, kyrkoherden och teologie doktorn Karl Axel Ihrmark och dåvarande förste kanslissekreteraren, adjungerade ledamoten i kammarrätten Erik Behrendtz.

en kortfattad erinran. Någon skulle måhända finna skäl för anmärkningen, att fördelen av en sådan omläggning kunde te sig tvivelaktig, då ej heller det statliga lönesystemet — i allt fall numera — kunde sägas besitta någon förebildlig enkelhet. Man skulle dock härvid förbise, att inveckling — eller, populärare uttryckt, tillkrångling — är en relativitet. Det ännu gällande prästerliga avlöningssystemet intager i detta hänseende en plats för sig helt utom tävlan. Den för förvaltningen uppkomna tyngden i de prästerliga avlöningsfrågornas behandling har emellertid icke enbart varit föranledd av det prästerliga lönesystemets här karakteriserade beskaffenhet i och för sig. En speciellt belastande faktor har i själva verket varit de båda lönesystemens rent tekniska oförenlighet, ett förhållande som försvårat, ja rent av omöjliggjort det fortgående bedömandet av prästernas löneställning i förhållande till övriga samhällstjänares. Ett av lönesystemen måste redan av denna anledning lämna rum för det andra. Att det härvid måste bli det prästerliga systemet, som får vika, synes självfallet.

I de närmast härefter följande kapitlen (13—17) behandlar kommittén till en början det statliga lönesystemets tillämpning för församlingsprästerna.

Kapitel 13. Löneavvägningen för ordinarie präster.

Beträffande löneavvägningen för kyrkoherdar (utom domprostar) och komministrar upptog 1929 års förslag huvudsakligen följande grunder:

1. Löner till kyrkoherdar och komministrar bestämmas i penningar. Vid regleringen av lönerna hänföras tjänsterna till särskilda klasser (*tjänsteklasser*), fyra för kyrkoherdebefattningarna och tre för komministersbeställningarna. Inom varje tjänstegrad betecknas den i lönehänseende lägst ställda tjänsteklassen såsom tjänsteklass 1.

Vid inordningen av de särskilda tjänsterna i resp. tjänsteklasser skall avseende fästas vid pastoratens folkmängd, svårigheten vid deras skötsel och andra därmed jämförbara omständigheter.

2. Lönebeloppen för de till viss tjänsteklass hänförda befattningarna grundas å den löneplan, som finnes gällande för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Kyrkoherdar i lägsta tjänsteklass placeras i 26 lönegraden, komministrar i lägsta tjänsteklass i 22 lönegraden. Den förhöjning i lön, som skall utgå i en var av de högre tjänsteklasserna inom resp. tjänstegrad, bestämmas till summan av två ålderstillägg. Följaktligen kommer av kyrkoherdeklasserna den andra att placeras i 28 lönegraden, den tredje i 30 lönegraden och den fjärde i en lönegrad, som — efter företagen påbyggnad av avd. B i förenämnda löneplan efter de för densamma gällande grunder — kommer att motsvara en 32 lönegrad. Av komministersklasserna kommer den andra att hänföras till 24 och den tredje till 26 lönegraden.

Kommittén erinrar om, att den i förslaget åsyftade löneplanen för civilstatstjänstemännen var den, som var upptagen i avlöningsreglementet den

22 juni 1921 nr 451 med efterföljande ändringar, främst genom kungörelsen den 6 juni 1925 nr 270.

I utredningsuppdraget för 1927 års sakkunniga ingick icke utarbetande av några författningsförslag. De nämnda sakkunnigas behandling av lönefrågan fick härigenom mera karaktären av en skiss än en utförd och färdig konstruktionsritning. Att beakta är vidare, att under den långa tid, som förflutit sedan de sakkunniga framlade sitt betänkande, utvecklingen på löneområdet stegvis fortskridit såväl för civilstatstjänstemännens del som för församlingspräster. För förstnämnda tjänstemän markeras som bekant huvudetapperna i denna utveckling av 1939 års civila avlöningsreglemente samt av statens löneplansförordning den 30 juni 1947, nr 376, och det samma dag utfärdade allmänna avlöningsreglementet, vilken senare författning numera ersatts av statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1948, nr 436. Vad åter angår församlingspräster har, såsom kommittén i det föregående framhållit, under denna mellanliggande tid företagits en serie tillägsregleringar — allt på det prästerliga avlöningssystemets gamla, starkt fallfärdiga grund. Det torde med hänsyn till vad här berörts stå klart, att 1927 års sakkunnigas ovan återgivna förslag, såvitt det avser prästlönerns anknypning till löneskalan för civilstatstjänstemännen, nu påfordrar bedömanden från i viss mån förändrade utgångspunkter. Innan kommittén ingår på denna och därmed omedelbart sammanhängande frågor, får kommittén förutskicka några allmänna erinringar.

Med uppgifterna i den å sid. 34 intagna tablån 8 torde vara klarlagt, att 1910 års prästlönelagstiftning, vad särskilt berör avlöningsförhållandena vid kyrkoherde- och komministerstjänsterna, lett fram till i flera hänseenden oförnuftiga resultat. Omdömet träffar icke blott den inbördes avlöningsrelationen mellan dessa tjänstegrader såsom sådana utan även — och detta framför allt — relationen mellan högsta och lägsta kyrkoherde- respektive komministerlön. Vad dessa sistberörda spännvidder angår finner man, att — innan de för tiden den 1 juli 1947—30 juni 1949 beviljade provisoriska lönetilläggen härutinnan kommit att verka något utjämnande — skillnaden mellan högsta och lägsta kyrkoherde-, respektive komministerlön kan beräknas ha uppgått till belopp, som för komministerstjänsterna motsvarade drygt 7 löneklasser och för kyrkoherdetjänsterna något mer än 9 löneklasser, allt å den för civilstatstjänstemännen enligt 1939 års avlöningsreglemente gällande löneplanen. Till frågan om avlöningsrelationen mellan kyrkoherde- och komministerstjänstegraderna såsom sådana återkommer kommittén i det följande. Vad återigen beträffar de alltjämt bestående helt onormala spännvidderna mellan högsta och lägsta avlöning inom respektive tjänstegrader torde få anses utan vidare uppenbart att — hur än prästlönerns anknypning till den för civilstatstjänstemännen gällande löneskalan i övrigt företages — en väsentlig beskärning av dessa spännvidder är starkt påkallad.

Kyrkoherdarna.

En fråga av åtminstone principiellt intresse är här den: kan beskärningen av de för närvarande förefintliga lönespännvidderna tänkas bära ske ända därtill, att lönen för alla kyrkoherdar, respektive alla komministrar sättes lika? Förespråkare för en dylik ytterligt gående löneutjämning saknas icke. Argumenteringen, sådan den vanligen framföres för likalöneprincipens berättigande i fråga om *kyrkoherdarna*, kan sammanfattas ungefär sålunda.

Utbildning och behörighetskraven i övrigt äro för alla kyrkoherdetjänster lika. En var kyrkoherdetjänst i riket är — i samband med fortgående omprövningar av pastoratsindelningens ändamålsenlighet — så organiserad, att befattningen förutsatts ge sin innehavare full sysselsättning. Icke mindre, men ej heller mer. I pastorat, där de prästerliga göromålen måst antagas överskrida det skäligen arbetsmåttet för en kyrkoherde, anställas hjälppräster — komministrar eller kyrkoadjunkter — till behöfligt antal. Den samfälliga arbetsbördan i pastoratet delas härvid upp på två eller flera befattningshavare med i allt väsentligt samma kompetens. En kyrkoherdes tjänsteuppgifter äro — från en betydelsefull synpunkt sett — av tvåfaldigt slag. I första hand ingå i hans tjänstearbete konkreta åligganden, som grunda sig på uttryckliga stadganden i lag och annan författning, på Kungl. Maj:ts bestämmanden i samband med tjänstens organisation eller på speciella föreskrifter från stiftsstyrelsens sida. Hit höra kyrkoherdens medverkan vid de fastställda allmänna gudstjänsterna, konfirmationsundervisningen och de till genomsnittligt antal beräknliga prästerliga förrättningar: dop, vigslar och jordfästningar. Vidare äro hit att hänföra ordförandeskapet i kyrkoråd, s. k. sockenbud å sådana orter, där denna sedvänja ännu är bevarad, samt en på många platser dessvärre tidsödande befattning med folkbokföringen. De uppräknade göromålen kunna betecknas såsom kyrkoherdetjänstens fasta och »obligatoriska» del. Men det är förutsatt, att denna kyrkoherdetjänstens tidsinrutade del icke skall vara mera skrymmande än att den lämnar tjänstens innehavare tillbörligt utrymme även för hans fria initiativ. Det blir i denna helt personligt präglade verksamhet, som hans intresse och fallenhet för prästkallet företrädesvis kunna göra sig gällande och komma till sin rätt. Det synes knappast behöva befaras, att det »lilla» landspastoratet härvid skulle erbjuda ett otillräckligt arbetsfält. I själva verket kan man säga, att en ensamt sittande kyrkoherde i ett dylikt pastorat — vid en jämförelse med kyrkoherden i den »stora» stadsförsamlingen, i vilken en eller flera hjälppräster finnas anställda — såtillvida har den »svårare» uppgiften som han saknar en ämbetsbroder på platsen, med vilken han kan rådgöra i brydsamma fall och med vilken han efter lägligheten kan samsas om utförande av tjänsteförrättningar, när bestyren tränga på. Den »fria verksamheten» i den stora stadsförsamlingen får och måste ofta nog få en extensiv prägel. För lantprästen kan vad som brister i omfång ersättas med intensitet och kvalitet. Skulle det oaktat i särskilda fall det »lilla» landspastoratet anses erbjuda för få tillfällen till prästerliga insatser, så torde det rätta korrektivet häremot icke vara en lägre löneställning för kyrkoherden i ett dylikt pastorat. Riktigare torde vara att sammanslå pastoratet med ett närliggande till en större enhet. — Det framhålls understundom, att kyrkoherdarnas i friare former utförda församlingsarbete är svårkontrollerbart. Det synes vara en av biskopsämbetets främsta uppgifter att fortgående tillse, att det icke eftersättes.

För den nuvarande lönedifferentieringen vid kyrkoherdetjänsterna har en utslagsgivande betydelse tillerkänts pastoratens befolkningstal. Det har

i kritiken mot en lönedifferentiering på denna grund särskilt framhållits, att densamma kommit att gynna de folkrikare stadspastoraten på landsbygdspastoratens bekostnad. I regel sökte sig nämligen, av lätt insedda skäl, de starkare kvalificerade prästmännen till de kyrkoherdebeställningar, som erbjöde den bättre utkomsten.

Giltigheten i och för sig av de sålunda andragna motiven för ett likställande av alla kyrkoherdar i lönehänseende kan måhända icke bestridas. Kommittén är dock av den meningen, att en viss lönedifferentiering här — från i någon mån andra utgångspunkter — har sitt även principellt sett fulla berättigande. Till denna frågas ytterligare belysning får kommittén erinra om följande. Det förhåller sig visserligen så, att en kyrkoherde i sin fria prästerliga verksamhet icke ens inom det till folkmängden medelstora eller mindre pastoratet har möjlighet att skapa en närmare personlig kontakt med mer än en del av de inom tjänstgöringsområdet bosatta personerna. Inom de folkrikaste stadspastoraten kan här av lätt insedda skäl endast bli fråga om en bråkdel av folkmängdstalet. Uppenbart är dock, att de konkreta möjligheterna för en kyrkoherde till insatser på detta viktiga avsnitt av hans tjänstearbete måste bli på ett avgörande sätt beroende på hans personliga initiativkraft och arbetsresurser, hans intellektuella rörlighet och hans förmåga att förstå och möta skiftande strömningar i det inom stora församlingar vanligen starkt differentierade samhällslivet. Det kan vid sådant förhållande knappast vara annat än följdriktigt, att man söker till kyrkoherdebefattningarna i de folkrikare och folkrikaste pastoraten i första hand förvärva prästmän med ett dokumenterat högre mått av dessa speciella kvalifikationer. En lönepolitik, som tar sikte på en något högre avlöning vid dessa senare kyrkoherdetjänster, torde fördenskull vara icke blott försvarlig utan välbetänkt.

Kommittén får emellertid framhålla att — vilken ställning man än intager till lönedifferentieringens principiella sida — ett accepterande av denna linje likväl i nuvarande utgångsläge för den tillämnade avlöningsreformen ter sig som nära nog tvingande. Man måste nämligen konstatera, att en omedelbar och oförmedlad övergång till en enhetslön för alla kyrkoherdar skulle medföra så stora förskjutningar (uppåt och nedåt) för ett mycket betydande antal av rikets inemot 1 400 kyrkoherdetjänster, att man rätt naturligt ryggat tillbaka för beträdande av denna väg. Må vara att här endast skulle bli fråga om »övergångsförhållanden». Det gäller dock övergångsförhållanden, som måhända i ett stort antal fall skulle bli bestående under en mansålder.

Det bör ej heller förbises, att med en inom måttliga gränser bibehållen lönedifferentiering för kyrkoherdarna även en positiv praktisk fördel står att vinna. Kommittén vill sålunda fästa uppmärksamheten på följande. Kyrkoherdetjänst är, såsom tidigare framhållits, att anse såsom sluttjänst i detta ords sedvanliga bemärkelse. På grund av den ur befordringssynpunkt i stort sett förmånliga relationen mellan antalet kyrkoherdetjänster,

å ena, och antalet biträdestjänster (komministraturer och kyrkoadjunkt-befattningar), å den andra sidan, blir denna sluttjänst — åtminstone i princip — uppnåelig för de flesta av dem, vilka efter inträde på den prästerliga banan visat sig äga allmänt tillfredsställande förutsättningar för kyrkoherdetjänstens handhavande, låt vara att denna princip i praktiken stundom genomskäres av gällande prästvalslags verkningar. Vidtagas, så som kommittén förutsatt, åtgärder för att genom dispenser från stiftsbandsreglerna undanröja eller åtminstone mildra nu rådande ojämnheter i avseende å befordringsförhållandena mellan de särskilda stiftens inbördes, kan man räkna med att befordran till kyrkoherdetjänst i flertalet fall skall kunna vinnas vid jämförelsevis unga år, även om förhållandena kunna bli något växlande och i vissa stift mindre förmånliga. Sättes nu avlöningen vid ett visst antal av kyrkoherdetjänsterna i något högre lönelägen, komme för en till dylik tjänst i ett lägre löneläge befordrad prästman alltjämt att kvarstå utsikten att förr eller senare — efter tävlan om en till högre »tjänstklass» hänförlig kyrkoherdebefattning — kunna ernå en ytterligare förbättring i sin utkomst. Utan tvivel är en sådan utsikt ägnad att i sin mån motverka den benägenhet till avslappning i tjänstearbetet med stigande ålder, som hos människor i allmänhet lätt nog inställer sig. Och en dylik utsikt kan antagas i många fall tjäna som en icke överksam stimulans för en befattningshavare att genom fullföljda studier eller på annat särskilt sätt söka ytterligare stärka sina redan förvärvade kvalifikationer för verksamheten som präst.

Kommittén anser på grund av vad sålunda anförts, att en differentiering av avlöningen vid kyrkoherdetjänsterna nu bör, dock inom sammanpressade marginaler, bibehållas. Mot den av 1927 års sakkunniga för en indelning av kyrkoherdetjänsterna efter avlöningens storlek föreslagna beteckningen *tjänstklasser* har kommittén intet att erinra.

Den nuvarande löneställningen för kyrkoherdarna har icke framgått genom någon jämförelse med löneavvägningen för någon i det hela såsom likställd ansedd grupp befattningshavare inom annat offentligt förvaltningsområde. Uppenbart är, att en sådan jämförelse nu — då församlingsprästerna avses att omsider inordnas under den löneplan, som allmänt är gällande för statens befattningshavare — icke kan underlåtas. För jämförelsen komma här, rätt naturligt, i första hand i betraktande lärare vid de statliga och vid de högre kommunala undervisningsanstalterna. Församlingsprästernas tjänstearbete utföres visserligen i mångt och mycket i andra former än vad som är fallet beträffande dessa lärare. Men uppgiften att vara *undervisare* har prästen med läraren gemensamt. De kyrkoherdarna åvilande tjänstställgandena av administrativ natur ha för en speciell grupp lärare, nämligen rektorerna, en påtaglig motsvarighet.

Kommittén har vid sitt övervägande av alla de särskilda omständigheter, som här måste påverka bedömandet, stannat i den uppfattningen, att lön

vid kyrkoherdebefattning i högsta tjänsteklass skäligen bör i det hela sammanfalla med den löneställning, som för närvarande tillkommer innehavare av rektorstjänst vid kommunal mellanskola i högsta lönegrupp. Sådan rektor åtnjuter begynnelselön enligt löneklass 33 i löneplan 1 av statens löneplansförordning.

Enligt 1929 års förslag avvägdes lönedifferentieringen vid kyrkoherdetjänsterna på det sättet, att avlöningen vid kyrkoherdetjänst tillhörande den lägsta tjänsteklassen sattes sex lönegrader lägre än avlöningen enligt samma förslag för en kyrkoherdetjänst i den högsta tjänsteklassen. Kommittén har emellertid funnit vägande skäl att vid den tillämnade omläggningen av avlöningssystemet reducera avståndet mellan högsta och lägsta kyrkoherdelön till ett penningbelopp som svarar mot, förslagsvis, fyra lönegradsskillnader enligt den nu gällande löneplanen nr 1. Det bör härvid uppmärksammas, att redan genom de för tiden från och med den 1 juli 1947 beviljade provisoriska lönetilläggen marginalen mellan högsta och lägsta kyrkoherdelön blivit, så att säga på förhand, icke så oväsentligt sammanträngd. Godtages den nu angivna utgångspunkten, torde lämpligen böra insättas en tredje tjänsteklass i mellanläget eller sålunda på en avlöningsnivå, som ligger två lönegradsskillnader under den högsta och likaledes två lönegradsskillnader över den lägsta.

Vid en avlöningsreglering enligt de av kommittén här föreslagna grunderna skulle lönen vid en kyrkoherdebefattning i lägsta tjänsteklass komma att endast föga understiga avlöningen vid exempelvis lektorstjänst. Det skulle möjligen kunna göras gällande, att en sådan löneavvägning vid den prästerliga befattningen vore väl hög, särskilt i betraktande av de för närvarande högt ställda kraven på lärdomsmeriter vid lektorstjänst och den därmed förbundna längre och kostsammare utbildningen. Kommittén kan dock icke finna en sådan invändning befogad. De speciella kvalifikationskraven för lektorstjänst motsvaras för kyrkoherdetjänstens del av icke mindre betydelsefulla krav av annat slag. De senare hänföra sig i viss mån till den större bundenheten vid tjänstgöringen året runt men i övrigt till den mera framträdande mångsidigheten i arbetsuppgifterna, det pressande i det offentliga framträdandet och, framför allt, det större måttet av självständighet i tjänsteverksamheten.

Den nyss förordade löneavvägningen vid kyrkoherdetjänsterna — vilken tillika skulle sammanfalla med lönesättningen för rektor vid kommunal mellanskola i lägsta, mellersta och högsta lönegrupperna — skulle motsvara lön enligt de statliga lönegraderna Ca 29, 31 och 33.

Kommittén har övervägt, huruvida den avsedda lönesättningen borde genomföras genom en direkt inplacering av tjänsterna i nämnda tre lönegrader eller genom placering av alla tjänsterna i den lägsta av dem med lönedifferentiering genom särskilda arvoden eller »avlöningsförstärkningar», till beloppen motsvarande lönegradsskillnaderna. Den från praktisk syn-

punkt betydelsefullaste olikheten i de båda metoderna framträder som beaktant däri, att sådana arvoden eller avlöningsförstärkningar regelmässigt icke bli pensionsgrundande. Kommittén har icke kunnat finna bärande skäl föreligga för att ej hela den vid befattningarna såsom i och för sig skälig ansedda avlöningen skulle få läggas till grund för utmätningen av befattningshavarens pensionsförmåner. Då ej heller i övrigt synes föreligga något skäl för att differentieringen av avlöningen skulle givas formen av förhöjning av årslönen med visst arvode eller avlöningsförstärkning, anser sig kommittén böra tillstyrka, att differentieringen genomföres medelst tjänsternas inplacering i särskilda lönegrader.

Kommittén föreslår på grund av det anförda, att kyrkoherdarna (bortsett från domprostarna) hänföras till tre tjänsteklasser med placering, kyrkoherdar i lägsta tjänsteklass (tjänsteklass 1) i lönegrad Ca 29, kyrkoherdar i den mellanliggande tjänsteklassen (tjänsteklass 2) i lönegrad Ca 31 och kyrkoherdar i den högsta tjänsteklassen (tjänsteklass 3) i lönegrad Ca 33.

Vid en reglering av avlöningen vid kyrkoherdebefattningarna på ovan angivet sätt påkallas givetvis en allmän norm till ledning för det konkreta bestämmandet av tjänsteklassen för varje dylik befattning. I 1929 års förslag förordades i sådant syfte en föreskrift av innehåll, att vid sådan klassificering avseende skulle fästas »vid pastoratens folkmängd, svårigheterna vid deras skötsel och andra därmed jämförbara omständigheter». Om man — såsom kommittén anser även språkligt sett riktigt — i uttrycket »svårigheterna vid pastoratens skötsel» — inlägger den meningen, att väsentligen »svårigheter» av kvalitativ natur här skola komma i betraktande, har kommittén intet att erinra mot den sålunda föreslagna formeln. Frågan om inplaceringen av kyrkoherdebefattningarna i de för dem avsedda tre nya tjänsteklasserna är dock, såsom lätt inses, icke uppordnad med blotta angivandet av en dylik formel. Här möter i själva verket ett praktiskt problem av betydande svårighetsgrad, för vilket måste sökas den möjligast enkla lösningen. Kommittén finner det lämpligast att upptaga denna fråga till särskild behandling i ett efterföljande kapitel (15 kap.).

Kommittén ingår härefter på frågan om löneavvägningen för

K o m m i n i s t r a r n a .

Komministrarnas — enligt äldre språkbruk kapellanernas — tjänstställning finnes i kyrkolagen klart angiven. Jämlikt kap. 24 paragraf 25 i nämnda lag äro komministrarna kyrkoherdens medhjälpare och såsom sådana ställda under kyrkoherdens förmanskap. Komministerstjänstens karaktär av biträdesbefattning rubbas icke i princip därav, att en reglering i viss omfattning av arbetsfördelningen mellan pastor och komministern eller komministrarna i ett pastorat plägar ske genom särskilda bestämmanden av Kungl. Maj:t och stiftsstyrelsen.

Under giltigheten av de på 1862 års förordning grundade löne regleringarna var komministrarnas löneställning starkt nedpressad i förhållande till kyrkoherdarnas («måttligt skola kaplanerna hava»). Detta gällde såsom regel även för komministerstjänsterna i de folkrikaste stadsförsamlingarna. Till belysning härav kan exempelvis nämnas, att enligt Kungl. Maj:ts löneresolution den 18 december 1874 för prästerskapet i S:ta Klara församling i Stockholm — vid den tiden med dess inemot 20 000 församlingsbor en av stadens folkrikaste — en var av de två i nämnda församling anställda komministrarna åtnjöt avlöning i lösen för spannmål och i kontanta penningar, som motsvarade endast cirka 40 procent av de för kyrkoherden i församlingen bestämda avlöningsförmånerna av berörda slag.

De i 1910 års prästlönelagstiftning upptagna nya grunderna för beräkningen av församlingsprästers avlöning medförde en avsevärd och av förhållandena starkt påkallad förhöjning av medellöneläget för komministrarna i jämförelse med den genomsnittliga lönenivån för kyrkoherdarna. Konstruktionen av de i det nya avlöningssystemet infogade »fyllnadsbeloppen» utöver »grundlönen» — företrädesvis det fyllnadsbelopp, som är satt i relation till pastoratets (församlingens) folkmängd — resulterade, såsom tidigare framhållits, i en utomordentligt långt driven differentiering av lönebeloppen icke blott inom kyrkoherde- utan även inom komministersgraden. Metoden ledde emellertid, vad angår komministerstjänsterna, även till den, som det vill synas, icke tillbörligen uppmärksammade konsekvensen, att löneskalan för komministrarna kom att skjuta ett gott stycke upp i jämbredd med löneskalan för kyrkoherdarna. Innebörden härav har sålunda blivit den, att för ett betydande antal komministraturer fastställts en högre avlöning än den, som blivit gällande för en avsevärd grupp av de i lönehänseende lägre ställda kyrkoherdebefattningarna. Förhållandet finnes siffermässigt belyst i den å sid. 34 intagna tablån 8. Av denna framgår, att — innan viss utjämning ägde rum genom det provisoriska lönetillägget — nettoavlöningen vid närmare 300 komministraturer översteg avlöningen vid det 20-tal kyrkoherdebefattningar, vid vilka den reglerade lönen utgår med normalt förekommande lägsta belopp. Tillhoppa omkring 175 komministraturer med reglerad lön motsvarande maximibeloppet för sådan tjänst lågo i förevarande hänseende över eller i jämbredd med 560 av rikets 1 350 kyrkoherdetjänster.

Såsom i det föregående framhållits skapar relationen mellan, å ena sidan, antalet komministraturer och, å den andra, antalet kyrkoherdebefattningar i riket, rent siffermässigt sett, relativt förmånliga utsikter för en komminister att nå befordran till den naturliga sluttjänsten — kyrkoherdebefattningen. Men bilden blir här en annan, om man ger termen »befordran» dess rätta och reella innebörd. Med befordran kan givetvis icke förstås blotta övergången från en »lägre» tjänst till en »högre» sådan. Man måste härförutom ställa kravet, att den »högre» tjänsten bereder den befodrings-

sökande en bättre avlöning än den han redan innehar. Lämnar man denna begreppsbestämning ur sikte, förlorar varje eftersträvad befordringsgång — det må gälla det kyrkliga verksamhetsfältet eller annat publikt tjänsteområde — sitt viktigaste fotfäste på verklighetens mark. Av tidigare i olika sammanhang uppgjorda sammanställningar till belysning av de prästerliga befordringsförhållandena kan exempelvis utläsas, att under vissa tidsavsnitt ett växlande antal komministrar med relativt många prästerliga tjänstar ännu icke nått befordran till kyrkoherdebefattning. Det kunde ligga nära till hands att på grundval av sådana siffror för antalet äldre obefordrade komministrar söka draga vissa allmänna slutsatser rörande befordringsförhållandena för dessa befattningshavare. Slutsatser av detta slag ge emellertid i det hela en missvisande bild. Man förbiser nämligen härvid, att den högt avlönade komministern och framför allt då den med s. k. maximilön såsom regel saknar intresse av att tävla om andra kyrkoherdetjänster än sådana, som äro bättre avlönade än den prästerliga biträdesbefattning han själv redan innehar. Att en sådan komminister, intill dess en dylik kyrkoherdetjänst kommer inom hans räckhåll, hellre kvarstår såsom »obefordrad», är icke annat än naturligt. — Den nu berörda förryckningen i avlöningsrelationen mellan komministers- och kyrkoherdegraderna utgör också till stor del förklaringen till den egenartade företeelsen, att befordringsgången här i viss utsträckning sökt sig vägen baklänges. Enligt av kommittén inhämtade uppgifter har sålunda — vad exempelvis angår komministerstjänsterna i huvudstaden, vilka alla äro reglerade till maximilön — vid de under åren 1938—1947 inträffade 25 ledigheterna vid dylik tjänst av de sammanlagt 174 sökande, som därvid anmält sig, 31 varit ordinarie innehavare av kyrkoherdetjänst.

Det kan måhända vara av intresse att nämna, att det förhållande, som här av kommittén i korthet berörts, synes — i allt fall intill senaste tid — ha haft sin motsvarighet i Norge. Frågan upptogs sålunda av de särskilda, av norska kirke- og undervisningsdepartementet tillkallade sakkunniga, vilka i februari 1942 avlämnade ett betänkande om det norska prästerskaps avlöningsförhållanden. De sakkunniga anföra, bland annat:

När löneklasserna för kyrkoherdar skola bestämmas, må uppmärksammas, att den gällande ordningen med högt avlönade komministrar bör avvecklas. Särskilt i de större städerna med maximilöner för komministrar (kr. 7 000:—) har erfarenheten visat, att komministrarna förbli sittande i sina befattningar alltför lång tid. Såväl från administrativ som kyrklig synpunkt har detta inneburet en föga tillfredsställande ordning. — Det naturliga är att erfarna, dugliga präster övertaga arbetet såsom kyrkoherdar i församlingarna och att det underordnade prästerliga arbetet i församlingarna blir utfört av yngre folk.

Vad de norska sakkunniga här yttrat har, såvitt kommittén kunnat finna, sin allmänna giltighet även beträffande det prästerliga tjänstearbetet i vårt land. Kommittén anser sig till frågans ytterligare belysning blott behöva

erinra om den centrala ställning i församlingsarbetet, som *ungdomsvården* numera och med rätta kommit att intaga, särskilt i större samhällen med sammanträngd befolkning. För att här nå de önskade resultaten kräves utan tvivel i första hand, att den omedelbara ledningen av denna gren av den kyrkliga verksamheten lägges i händerna på prästmän, som ännu icke nått en mera framskriden ålder.

Till försvar för den nuvarande ordningen med likställighet i lönehänseende mellan de högst avlönade komministerstjänsterna och de lägst ställda kyrkoherdebefattningarna har gjorts gällande, att arbetet i de pastorat, där dessa komministraturer äro placerade, på grund av pastoratens storlek och struktur ofta måste ställa sådana krav på befattningshavarnas arbetsförmåga och personliga duglighet, att befattningarna trots det mindre ansvaret vore jämförliga med kyrkoherdetjänster i pastorat med mindre krävande tjänstgöringsförhållanden. Kommittén vill icke bestrida, att synpunkter av denna art kunna äga ett visst mått av berättigande och att de kräva ett beaktande vid lönesättningen. Kommittén kan dock icke finna, att dessa synpunkter böra leda till en avvägning, som innebär likställighet i lönehänseende mellan en befattningshavare i biträdande ställning och innehavare av en befattning i chefsställning med de otillfredsställande verkningar i befordringshänseende och eljest, som följa av en dylik anordning.

1946 års prästlönekommitté finner sig på grund av det anförda böra förorda, att löneavvägningen vid komministersbefattningarna företages från den utgångspunkten, att avlöningen vid komministerstjänst i varje fall bör understiga avlöningen vid de till lägsta tjänsteklass hänförliga kyrkoherdetjänsterna.

Då det gäller att från här angiven utgångspunkt finna den lämpliga och rättvisast möjliga grundvalen för inplaceringen av komministrarna i den för civilstatstjänstemännen nu gällande löneskalan, ligger, enligt vad kommittén kunnat finna, den löneställning, som läroverksadjunkterna för närvarande intaga, rätt nära för en jämförelse. Den förberedande studie- och utbildningstiden torde få anses — för normala fall — vara för läroverksadjunkten och för prästen i det hela sammanfallande. Den tidrymd från första anställningen, inom vilken läraren och prästen kunna påräkna befordran till adjunktstjänsten, respektive komministraturen, är beroende på ett flertal faktorer, som visserligen kunna för de båda befattningshavargrupperna tid efter annan ställa sig olika. Att på dylika osäkra faktorer grunda ett företräde i löneställning för endera av dem, lär dock knappast böra ifrågasättas. Det har anmärkts, att förevarande grupp av läroverkslärare hade och även i rätt vidsträckt omfattning begagnade sig av tillfällen till utnyttjande av sin yrkeskunskap för förvärvsarbete under tid, som tjänsten lämnade fri, en möjlighet som prästen praktiskt taget helt saknade. Man har i detta förhållande velat se ett skäl för en högre löneplacering för komministrarna. Den olikställdhet, som här i viss mån torde före-

ligga, kan väl enligt kommitténs mening icke helt fränkännas betydelse. Det bör dock, å andra sidan, uppmärksammas, att adjunktsbefattningen för sin innehavare — med få undantag — är en sluttjänst, medan komministern oftast kan räkna på befordran till mera inkomstbringande befattning. Kommittén har också stannat i den meningen, att den löneställning, som tillkommer läroverksadjunkterna, kan anses vara — i det hela — rätt väl anpassad för komministrarna i gemen.

Den frågan uppställer sig då, huruvida avlöningen vid alla komministraturer nu bör sättas lika eller huruvida någon differentiering av komministerslönerna alltjämt bör ske. Kommittén får härvid till en början göra en mera allmän erinran. Det har enligt kommitténs mening, när det gäller huvudbefattningarna — kyrkoherdetjänsterna — synts påkallat att vid utgestaltningen av en moderniserad avlöningsplan för dessa befattningar icke helt frånse det faktiska utgångsläge för avlöningsreformen, som det gällande avlöningssystemet under en rätt lång utveckling här tillskapat. Vad återigen angår komministerstjänsterna lär, redan i betraktande av deras utpräglade karaktär av övergångstjänster, ett motsvarande hänsynstagande till det förhållandet, att avlöningen för närvarande är starkt differentierad, icke vara nödvändigt eller tillrådligt. Det måste här gälla att, utan bundenhet av de hittillsvarande förhållandena, lägga den nya grundval, som med sikte på framtiden kan finnas vara lämpligast. En sådan reglering berör icke de nu sittande befattningshavarnas rätt. Denna rätt bör givetvis på övligt sätt tryggas genom bestämmelser av övergångsnatur.

Att de hittills tillämpade reglerna för differentieringen av avlöningen för komministrarna — vilkas tjänsteuppgifter i så hög grad äro beroende dels av *antalet* biträdesbefattningar inom ett pastorat, dels av den mer eller mindre tillfälliga *arbetsfördelningen* mellan de i pastoratet anställda prästerna — icke äro rationella, har för kommittén stått rätt klart. Vissa skäl kunna för övrigt anföras till stöd för tanken på en enhetslön för alla komministrar. Kommittén har emellertid vid sitt övervägande av frågan om bibehållande eller ej av en lönedifferentiering vid komministerstjänsterna stannat i den uppfattningen, att en sådan i viss utsträckning är sakligt befogad.

Beträffande sättet för genomförande av en dylik differentiering har inom kommittén diskuterats, huruvida ej en anordning kunde genomföras, som för komministerstjänsterna i allt fall i viss mån anknöte till den bestående differentieringen. Inom kommittén ha framkommit vissa sympatier för denna tanke med hänsyn till önskvärdheten av att undvika allt för stora omkastningar i nuvarande förhållanden. Efter närmare undersökning beträffande verkningarna av en sådan differentieringsmetod har likväl kommittén ansett sig icke kunna beträda denna väg. En lönesättning, som för komministrarna skulle för framtiden mer eller mindre konservera den enligt hittillsvarande differentieringsgrunder framkomna avlöningsskalan,

skulle leda till irrationella resultat. Kommittén har funnit, att den önskvärda differentieringen i stället bör ske på det sättet, att en något högre löneställning beredes innehavare av vissa komministerstjänster av speciell karaktär.

De i gällande prästlöneregleringslag upptagna reglerna för komministerslönernas beräkning ha för en omfattande grupp komministrar — nämligen dem, som enligt Kungl. Maj:ts bestämmande äro anställda för handhavande av pastoralvården i viss eller vissa församlingar (annexförsamling) — medfört den konsekvensen, att avlöningen för en sådan komminister kan bliva *lägre* än avlöningen för annan i pastoratet anställd komminister, vilken allenast tillagts skyldigheten att i allmänhet biträda kyrkoherden i dennes arbete inom pastoratet. Den förre komministern får sålunda merendels för beräkningen av det s. k. folkmängdstillägget allenast räkna sig till godo befolkningstalet för det särskilda område, för vilket han är anställd, medan den senare för samma tilläggs bestämmande regelmässigt tillgodoföres pastoratets hela befolkningstal i övrigt. Mot den här berörda löne-regleringsbestämmelsen har sedan länge riktats en stark och, enligt kommitténs mening, berättigad kritik. Att märka är, att sådana församlingar och andra tjänstgöringsområden, om vilka här är fråga, icke sällan äro avsidet belägna, stundom med långa och besvärliga kommunikationsleder till den plats inom pastoratet, där kyrkoherden är stationerad. En given följd härav blir den, att en för sådan del av ett pastorat anställd komminister får inom det honom anvisade tjänstgöringsområdet övertaga en hel del funktioner, som eljest normalt ankomma på kyrkoherdetjänstens innehavare. Komministern blir här i regel pastor, om ej till namnet så dock till gagnet. Kommittén finner det i princip riktigt, att det högre mått av självständighet och därmed förbundet ansvar, som i allmänhet utmärker dessa komministerstjänster, kompenseras icke såsom nu merendels sker med en lägre utan tvärtom med en något högre löneställning. Det förhåller sig emellertid så, att många av här berörda särskilda tjänstgöringsområden kunna ha en jämförelsevis oansenlig folkmängd, även om de omfatta mer än en församling. Det kan med hänsyn härtill vara motiverat, att den grupp av komministratorer, åt vilken, enligt vad kommittén här velat förorda i princip, borde beredas en något högre löneställning, avgränsas på det sätt, att den högre löneställningen icke tillägges tjänsten i fråga, med mindre det särskilda tjänstgöringsområdets sammanlagda befolkningstal uppgår till viss, såsom minimum härför angiven siffra. Kommittén har för en sådan avgränsning undersökt olika alternativ och stannat vid att föreslå, att den minsta befolkningssiffra, som här skulle bli bestämmande, fixeras till 1 000. Härvid bör, enligt kommitténs förmenande, med *särskilt tjänstgöringsområde* förstås varje sådan del av ett pastorat, för vilken jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmande komminister är anställd för handhavande av pastoralvården därstädes — vare sig tjänstgöringsområdet utgöres av en

hel annexförsamling eller av två eller flera sådana församlingar eller av särskilt avskilt kyrkobokföringsdistrikt eller av annan del av pastoratet, som i detta syfte av Kungl. Maj:t bestämts.

Men även beträffande en annan kategori komministerstjänster synes — på sätt i det föregående antytts — klokheten bjuda, att man genom viss högre löneställning än den, som skulle tillkomma komministrarna i gemen, söker till tjänsterna förvärva yngre prästmän med särskilt goda kvalifikationer. Kommittén syftar här på komministerstjänsterna i de företrädesvis i de större och största städerna förekommande församlingarna (pastoraten) med särdeles höga befolkningstal. Det måste visserligen enligt kommitténs mening noga fasthållas, att den stegrade omfattningen i sådana församlingar av de legalt föreskrivna prästerliga bestyren bör mötas med den utökning av biträdesbefattningarnas antal, som för varje fall visar sig behöflig. Obestriddigt är emellertid, att förhållandena i dessa ofta onormalt »stora» församlingar ställa icke blott kyrkoherdarna utan även komministrarna inför både mera skiftande och mera komplicerade arbetsuppgifter än dem som gemenligen föreligga i de »mindre» församlingarna. Att finna det befolkningstal, som skulle på ett fullt »rättvist» sätt avgränsa den kategori komministraturer, vilken här borde komma i fråga för den högre löneställningen, är av lätt insedda skäl ogörligt. Man får här åtnöjas med en reglering, som syftar till det rätta. Kommittén har härvid i första hand stannat för ett befolkningstal för pastoratet av 10 000, varvid dock i befolkningstalet ej bör inräknas folkmängden i tjänstgöringsområde, för vilket är särskilt anställd en biträdande präst (komminister eller kyrkoadjunkt). Emellertid har kommittén ansett riktigt att vid lönedifferentieringen även taga hänsyn till relationen mellan det faktiska befolkningstalet och antalet i pastoratet stadigvarande anställda biträdande präster, som ej ha sin verksamhet inom ett särskilt tjänstgöringsområde. Det kan måhända vara av intresse att erinra om, att enligt 3 § i gällande prästlönereglingslag en motsvarande fördelningsprincip lagts till grund för beräkningen av arealtillägget för komminister, när i pastoratet finnas anställda mer än en sådan befattningshavare. Kommittén har beträffande här föreliggande avvägningensfråga undersökt ett flertal alternativ. Resultatet av undersökningen har blivit, att ifrågakommande relationstal ansetts lämpligen kunna sättas vid 6 000. Här avsedd högre löneställning torde även böra tillkomma komminister för särskilt tjänstgöringsområde, därest dettas folkmängd — eventuellt fördelad på komministern och till hans biträde för området anställd kyrkoadjunkt — överstiger 6 000 invånare.

Av skäl, som här i korthet utvecklats, får kommittén föreslå, att även komministrarna hänföras till tre olika tjänsteklasser. Löneskillnaden mellan tjänsteklasserna torde böra begränsas till en lönegrad. Kommittén förordar sålunda en placering för komminister i lägsta tjänsteklass (tjänsteklass 1) i lönegrad Ca 26, för komminister i mellersta tjänsteklassen

(tjänsteklass 2) i lönegrad Ca 27 och för komminister i högsta tjänsteklass (tjänsteklass 3) i lönegrad Ca 28.

För de särskilda komministerstjänsternas uppdelning på de sålunda bestämda tjänsteklasserna och därmed inplacering i vederbörlig lönegrad kan, i enlighet med nu föreslagna inplaceringsgrunder, uppställas följande schema:

a) till *tjänsteklass 1* hänföras komministrarna i gemen, d. v. s. de befattningshavare som icke jämlikt punkt b eller c skola tillhöra högre tjänsteklass;

b) till *tjänsteklass 2* hänföres komminister, anställd för särskilt tjänstgöringsområde (bestämt på sätt ovan sagts) vars totala folkmängd överstiger 1 000 invånare och högst uppgår till 6 000 per präst, som finnes för området stadigvarande anställd;

c) till *tjänsteklass 3* hänföres

dels komminister, anställd för särskilt tjänstgöringsområde med större folkmängd än under punkt b sägs,

dels komminister, anställd för ett pastorat såsom sådant, därest pastoratets folkmängd — efter frånräknande av folkmängden i tjänstgöringsområde för vilket finnes stadigvarande anställd särskild biträdande präst — antingen totalt överstiger 10 000 invånare, och för pastoratet — utöver präst för särskilt tjänstgöringsområde — icke finnas stadigvarande anställda flera biträdande präster,

eller i annat fall överstiger 6 000 invånare per sådan biträdande präst.

Det bör här anmärkas, att förändringar i de folkmängds- och relationstal, som av kommittén föreslagits, böra medföra ny lönegradsplacering endast i den mån efter förändringen nybesättning av vederbörande tjänst äger rum.

Enligt av kommittén företagna beräkningar skulle vid lönedifferentiering för komministrarna enligt de av kommittén här föreslagna grunderna komma att av de nuvarande befattningarna hänföras

till tjänsteklass 1	.....	457	komministerstjänster;
»	»	2	..... 263 » ; samt
»	»	3	..... 160 » .

Kommittén har slutligen i detta sammanhang att behandla frågan om löneavvägningen för

Domprostarna.

Enligt kommitténs mening saknas giltiga skäl för ett bibehållande av den hittillsvarande olikställigheten i lönehänseende vid de särskilda domprostbefattningarna i riket. I sin egenskap av icke blott kyrkoherde vid stifts kyrkan utan därjämte vice preses i domkapitlet samt stiftschefens ställföreträdare i många av dennes episkopala funktioner kan innehavare av domprostbefattning uppenbarligen göra anspråk på en väsentligt högre

löneställning än den som tillägges även de i lönehänseende högst placerade kyrkoherdarna. Kommittén föreslår, att domprostbefattning placeras i lönegrad Ca 37.

Kapitel 14. »Kommunala tillägg» och förmån av donation »över lönen».

I 10 § i 1910 års ännu gällande prästlönelag upptages ett stadgande, som ger ett pastorat möjlighet att — under vissa speciella förutsättningar — bevilja präst ett tillägg till hans författningsenligt utgående, av Kungl. Maj:t i särskild löneroglering för tjänsten närmare bestämda avlöning. Grunden för stadgandet har varit det förhållandet, att dylik individuell löneroglering för tjänsten fastställes för viss bestämd tid i sänder, i regel tjugo år, samt att under loppet av en så lång tidsperiod förändringar — såsom folkmängdsökning o. d. — kunna inträffa, som motivera en förhöjning av nämnda avlöning. Dyligt beslut av pastorat om lönetillägg skall dock alltid, för att vinna bindande kraft, underställas Kungl. Maj:t för prövning och fastställelse. Kungl. Maj:ts godkännande av lönetillägget gäller endast för den löpande lönerogleringsperioden. Såvitt kommittén kunnat utröna utgå sådana av Kungl. Maj:t godkända lönetillägg för närvarande (juni 1948) endast vid ett mycket begränsat antal befattningar, nämligen vid fyra kyrkoherde-, fem komministers- och fyra kyrkoadjunktsbefattningar. Tilläggen äro satta till varierande belopp — lägst 200, högst 1 000 kronor för år. Fallen finnas närmare förtecknade i en bilaga till detta betänkande (Bil. 18).

Det speciella motiv, som förelegat för upptagande i prästlönelagstiftningen av ifrågavarande lönetilläggsinstitut, kommer med övergången till det statliga lönesystemet att helt förlora sin giltighet. Med lönerogleringen falla nämligen de fixerade »lönerogleringsperioderna» bort. Lönegradsinplaceringen av en prästerlig befattning blir gällande allenast tills vidare. Inträffa förändringar, som påverka arbetsförhållandena vid viss befattning, vilken icke redan har den för sådan befattning gällande högsta lönegradsinplaceringen, skall givetvis frågan om en förhöjd löneställning för befattningen kunna utan vidare, där tillräckliga skäl därtill föreligga, upptagas till prövning och avgörande av Kungl. Maj:t. Kommittén finner det redan av här angivna skäl uppenbart, att på pastoratsbeslut grundade lönetillägg till präst efter lönerogleringens genomförande icke vidare böra förekomma.

Man har emellertid att uppmärksamma, att kommunala lönetillägg av viss annan karaktär hittills icke så sällan förekommit vid prästerlig befattning och, så vitt kommittén har anledning antaga, alltjämt på sina håll utgå. Grunden för dessa lönetillägg har i själva verket icke varit annan än den, att vederbörande pastorat funnit den författningsenligt bestämda avlöningen onöjaktig och för låg. De kommunala tilläggen av detta slag ha i det hela haft till syfte att — i konkurrensen pastoraten emellan om de dugligaste prästerliga arbetskrafterna — göra befattningen i det egna pas-

toratet mera begärlig. Lönetillägg av ifrågavarande natur äro redan enligt gällande prästlönelag rättsstridiga, och då fall, där dylika lönetillägg utgått till präst, kommit till Kungl. Maj:ts kännedom, har anstalt vidtagits för deras avveckling (se härom närmare Bil. 19 a och b).

Kommittén vill till den förevarande frågans ytterligare belysning erinra om, att statsmakterna vid den år 1937 genomförda avlöningsregleringen för folkskolans lärarpersonal tagit allmän ställning till de dittills i viss omfattning åt sådana lärare utgående kommunala lönetilläggen och därvid, av såväl principiella som praktiska skäl, funnit dylika lönetillägg oförenliga med de grunder, varpå nämnda avlöningsreglering var fotad. I anslutning härtill blev ett förbud för skoldistriktet att bevilja lärare sådana lönetillägg genomfört i den formen, att såsom villkor för statsbidraget till dessa lärares avlöning uppställdes kravet, att läraren icke utöver den av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämda avlöningen av skoldistriktet tillerkändes ersättning för utförande av arbetsuppgifter, som ålåge honom i tjänsten.

De skäl, som föranlett detta ståndpunktstagande från statsmakternas sida till frågan om kommunala lönetillägg för lärare, äro självfallet i lika mån giltiga när det gäller det prästerliga löneväsendet. Enligt kommitténs mening hör sålunda i samband med lönerregleringen förbud stadgas mot beviljande av dylika lönetillägg.

Kommittén nödgas härefter beröra den i gällande avlöningssystem för prästerna förekommande speciella avlöningsförmån, som vanligen benämnes förmån av donation »över lönen». Stadgandet härom finnes upptaget i 7 § prästlönerregleringslagen. Stadgandet i fråga har följande lydelse.

Vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne särskild förmån utöver lönen skall oavkortat komma samme tjänstinnehavare till godo; dock må vid lönens bestämmande, i den mån skäligt prövas, hänsyn tagas till befintligheten av sådan donation.

Den speciella avlöningsförmån det här gäller kan väl med hänsyn till de hithörande fallens hittills förhållandevis ringa antal knappast sägas vara för prästerskapet i gemen av någon större betydelse i lönehänseende. Den för prästerna tillämnade lönerreformen nödvändiggör nu likväl ett ställningstagande till förevarande säregna avlöningsinstitut. Även oberoende härav föreligga enligt kommitténs mening skäl till en omprövning av avlöningsinstitutets berättigande. Själva den rättsliga grundvalen för den ifrågavarande lagbestämmelsen har visat sig vara ytterligt bristfällig. Följden härav har blivit en serie av processer, vilka stundom varit av den art, att de för rättsordningen blivit en belastning.

Kommittén bilägger till en början den av 1927 års prästlönesakkunniga sammanställda redogörelsen för tillkomsten av 7 § prästlönerregleringslagen (Bil. 20) och får vidare förutskicka följande allmänna erinringar.

Under en lång historisk utveckling ha prästerna »på lön» innehaft bo-

ställen (jordbruksfastigheter med ofta tillhörande betydande skogsmarker). Boställena ha i allmänhet anvisats av den kyrkliga menigheten («socknemännen», socknen, församlingen, pastoratet) eller av kronan. Men alltsedan äldsta tider ha i Sverige, liksom annorstädes, bland prästerna löneinkomster ingått även gåvor av enskilda, s. k. fromma gåvor (dispositioner »ad pios usus»). Sådana fromma gåvor utgjordes icke blott a nyttigheter, som fingo av den tillfällige prästen fritt disponeras och förbrukas. Ofta bestodo gåvorna av värdefullare förmögenhetsobjekt (företrädesvis jord- och skogsegendomar), till vilka denne endast erhöi bruksnings och avkomsträtten för sin tjänstetid, med skyldighet för honom att hålla egendomen vid makt för sina efterträdare. Kapitallångingar av detta slag blevo sålunda — i likhet med boställsanslagen från den kyrkliga menigheten och från kronan — »avlöningsstillgångar» vid den prästerliga befattningen såsom sådan. Jorddonationer av enskilda personer till prästerna torde — där de härröra från den katolska tiden — icke sällan ha naturer av s. k. själagåvor, d. v. s. gåvor, som förbundos med förbehållet, att prästen — befattningshavare efter befattningshavare — skulle på varje årsdag av givarens död läsa en själamässa till dennes räddning ur skärselden.

I vilken omfattning ingå då i de prästerliga avlöningstillgångarna i våra cirka 2 600 församlingar av enskilda donerade förmögenhetsobjekt? Och i vilken utsträckning kunna dessa avlöningstillgångar antagas härröra från anslag av den kyrkliga menigheten eller av kronan?

Vid seklets början trodde man sig böra söka ett svar på dessa frågor. Ett sakligt intresse förelåg också vid den tiden att söka vinna upplysning om hithörande rättsförhållanden, i den mån uppgifter härom kunde framletas ur våra arkiv. Enligt förordningen den 11 juli 1862 angående allmänt ordnande av prästerskapets inkomster samt på denna förordning grundade författningar av senare datum gällde nämligen vissa särskilda regler om dispositionen av prästboställe och av avkastningen av därtill hörande skog för de fall att bostället upplåtits av kronan och där det anskaffats av menighet eller donerats av enskild. År 1902 beviljade riksdagen ett första anslag för igångsättande av den s. k. ecklesiastiska boställsutredningen. Utredningsarbetet pågick i cirka tjugo år, och då 1922 års riksdag vägrade fortsatt anslag för ändamålet och forskningsarbetet i anledning därav avbröts, voro prästboställena i blott cirka 370 församlingar närmare undersökta (församlingarna inom de norrländska länen samt Kopparbergs och Värmlands län). Beträffande inemot hälften av de undersökta boställsfastigheterna hade någon uppgift om ursprunget över huvud icke kunnat påträffas. Men av utredningen bestyrktes bland annat, vad som redan från början kunnat antagas, nämligen att — även i ifrågavarande delar av riket med relativt sen bygghet — boställsegendomar, som med större eller mindre säkerhet kunde antagas vara av enskilda personer donerade, vore icke sällan förekommande.

I själva verket hade, då den ecklesiastika boställsutredningen nedlades, huvudändamålet med densamma fallit undan. Ny lagstiftning om präster-
nas löneförhållanden hade år 1910 tillkommit, varigenom all prästlönejord,
varom här är fråga — den månde ursprungligen ha blivit av kronan upp-
låten, vara av menighet anskaffad eller vara av enskild man såsom from
gåva donerad — i princip likställdes. Prästernas avlöning övertogs i och
med den ifrågavarande lönereformen av samhället såsom sådant, och kost-
naden härför fördelades på rikets alla medborgare. Pastoraten insattes
såsom de direkta lönegivarna för församlingsprästerna, och avkastningen
av de »lokala» prästerliga avlöningstillgångarna anvisades pastoraten till
lindring i den på kommunal grund anordnade beskattningen för prästlöne-
ändamål. Men från principen om de av enskild donerade avlöningstillgång-
arnas likställande med prästlönetillgång av annat ursprung gjordes ett —
såsom det sedermera visat sig — olyckligt avsteg. Man föreställde sig, att
praktisk möjlighet förefanns att bland de historiskt tillkomna donationerna
av enskild person urskilja sådana, som avsåge att bereda prästen en sär-
skild förmån »utöver lönen», och sådana som *icke* hade dylikt syfte. Den
generella omöjligheten av ett särskiljande utav den ena prästlönedonation-
en från den andra på här angiven grund blev av 1927 års prästlönesak-
kunniga påvisad. Kommittén bilägger nämnda sakkunnigas yttrande i
frågan (Bil. 21).

Av de utav präster eller deras rättsinnehavare mot kronan anhängig-
gjorda processerna om tillämpning av 7 § prästlönerегleringslagen ha icke
mindre än inemot ett tjugotal fullföljts i högsta instans.¹ För de slump-
artade utfallen av dessa rättegångar kunna domstolarna icke tadlas. An-
svaret härför faller på en med otillräcklig insikt i hithörande invecklade
rättsförhållanden tillkommen lagstiftning. Såsom exempel på ett för hit-
hörande slag av rättegångar representativt mål hänvisar kommittén till det
i *Nytt juridiskt arkiv avd. I* för år 1929, s. 358, refererade målet kyrkoher-
den J. Stoltz mot kronan ang. donation för hållande av själamässor. Någon
närmare kommentar till målet torde icke vara behövlig. Tillika bilägger
kommittén en på uppgifter från domkapitlen sammanställd förteckning å
de för närvarande kända fallen av donationsförmån »över lönen» (Bil. 22).

Enligt kommitténs uppfattning kan det icke anses riktigt att, sedan en
allmän lönerегlering genomförts efter en såsom skälig ansedd avvägning,
denna lönesättning därefter får på vissa punkter genombrytas genom en-
skilda förordnanden. Såsom i det föregående framhållits äro »kommunala
tillägg» till den av statsmakterna i alla detaljer reglerade avlöningen till
folkskolans lärarpersonal icke tillåtna, och kommittén har föreslagit, att
denna grundsats skall gälla även beträffande avlöningen till församlings-
prästerskapet. Men har det befunnits riktigt och nödvändigt att stadga för-

¹ Se, bl. a. N. J. A. 1921: 480, 1922: 570, 1923: 394, 1925: 229, 1925: 589, 1929: 353, 1929: 358,
1932: 263, 1934: 57, 1936: 265, 1938: 157, 1941: 80, 1944: 458, 1945: 67.

bud för våra borgerliga och kyrkliga kommuner — vilka dock, i första hand, intaga ställningen såsom arbets- och lönegivare åt sina lärare och präster — att med godtyckligt tillskurna lönetillägg genombryta den av statsmakterna företagna löneavvägningen vid hithörande publika befattningar, så böra ju så mycket mindre enskilda personer — de må nu vara sedan länge döda eller ännu befinna sig i livet — kunna ställa rimligt anspråk på att få på dylikt sätt korrigerande ingripa i lönesättningen vid en sådan befattning och dymedelst påtvinga samhället sin vilja. Allra minst kan det anses för- enligt med kyrkans intresse och med ett tillbörligt vårdande av de prästerliga befattningshavarnas anseende att upprätthålla ett system, som upp- ammar processer om materiella fördelar åt kyrkans tjänare, grundade på förfoganden vilka träffats under längesedan avvecklade förutsättningar. För kommittén står det därför klart, att bestämmelsen under paragrafen 7 i ännu gällande prästlönelag nu bör utmönstras ur lagstiftningen rörande prästernas löneförhållanden.

Man ställes härvid inför frågan: hur bör då lämpligen förfaras med de ifrågavarande prästlönedonationerna »över lönen», åt vilka genom berörda lagbestämmelse hittills givits en rättslig särställning?

Finansregleringen i 1910 års prästlönelagstiftning kan sägas såtillvida ha erhållit en »konfiskatorisk» karaktär som därigenom för vissa fall till kyrkofonden centraliserats viss avkastning även av sådana lokala prästlönetillgångar, vilka härröra av donationer av enskilda. Kommittén är av den meningen, att när det gäller en om disposition av prästlönedonationerna »över lönen» en motsvarande väg varken behöver eller lämpligen bör beträdas. Vår samfundsordning besitter nämligen ett rättsmedel, som är speciellt väl lämpat för en lösning av den här uppkomna situationen och härvid är från flera synpunkter att föredraga. Kommittén syftar härvid på den Kungl. Maj:t tillkommande s. k. permutationsrätten, varigenom stiftelseändamål, för vilka förändrade tidsförhållanden ryckt undan grunden, kunna efter behovet jämkas. Vid begagnandet av sitt här berörda prerogativ följer som bekant Kungl. Maj:t fortgående den principen, att det otjänligt vordna stiftelseändamålet permuteras (förändras) till ett annat, till syftet näraliggande, som följaktligen också — låt vara först i andra hand — kan antagas ha legat donator om hjärtat.¹

Kommittén föreslår, att en avveckling av de för närvarande bestående prästlönedonationerna »utöver lönen» företages i den rättsliga ordning, som här angivits. Det synes i enlighet härmed böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare granskning av donationsurkunden i varje särskilt fall

¹ Det kan måhända vara av intresse att erinra om, att de från katolska tiden härrörande prästlönedonationerna redan tidigare en gång, nämligen i och med reformationen, varit föremål för en permutationsakt från samhällets sida. Respekten för donators vilja blev dock därvid icke på något förebildligt sätt upprätthållen. Ty det måste ju tyvärr antagas ha varit på ett alldeles särskilt sätt stridande mot den medeltida donators yttersta vilja, att avkomsten av hans fromma gåva skulle tillfalla präst av kättersk lära.

och efter hörande av vederbörande pastorat meddela beslut om den om-disposition av donationstillgångens avkastning, som må befinnas lämplig.¹ Enligt vad kommittén föreställer sig lär det väl vid dylik av Kungl. Maj:t företagen prövning i regel komma att ligga närmast till hands, att sådan avkastning tillägges pastoratet till lättnad i den pastoratet åvilande skatt-skyldigheten för där anställda prästers avlöning, för byggnad och under-håll av prästgård och tillhandahållande av annan tjänstebostad åt präst samt för den allmänna kyrkoavgiften. En sådan disposition skulle innebära, att tillgångar av detta slag omsider återbördades till pastoratet och — då avkastningen givetvis icke bör ingå i avräkningen med kyrkofonden — för varje fall komme pastoratsborna och endast dessa till godo. Men fall kunna tilläventyrs förekomma, då — med hänsyn till donationsurkundens innehåll eller annan särskild omständighet — anledning föreligger att med avkomsten av donationen tillgodose något mera speciellt kyrkligt ändamål, som någon i pastoratet ingående församling har att vårda.²

Kapitel 15. Metoden för inplacering av kyrkoherdebefattningarna i tjänsteklass.

Kommittén ingår härefter på frågan om den metod, som lämpligen bör följas för inordnandet av kyrkoherdetjänsterna i de för dem avsedda tre nya tjänsteklasserna. Från praktisk synpunkt har man här att särskilja tillvägagångssättet dels vid den första inplaceringen av (alla) de berörda tjänsterna i samband med övergången till det nya lönesystemet, dels i de efterföljande, tillfälligt uppkommande situationer (i första hand vid framdeles skeende ändringar i församlings- och pastoratsindelningen), då ett motsvarande bestämmande för särskilt fall blir erforderligt.

Den nuvarande starka differentieringen i avlöningen vid olika kyrkoherdetjänster har uppkommit dels genom de särskilda s. k. folkmängds- och arealtilläggen, siffermässigt uträknade enligt vissa legalt bestämda

¹ Där donator till äventyrs ännu skulle vara i livet, bör givetvis även denne höras med honom förbehållen rätt att, där han det hellre önskar, återkalla donationen. Är donator död men hans närmare arvingar kända, synes också tillbörligt, att dessas yttrande inhämtas i ärende av förevarande slag.

² Det kan förtjäna en erinran, att vid vissa lärartjänster vid de allmänna läroverken finnes ett relativt fåtal donationer av enskilda, varav tjänstinnehavaren alltjämt åtnjuter avkastningen »över lönen». Avkastningsbeloppen äro merendels obetydliga. En uttänjd diskussion har sedan århondens tillbaka — i samband med frågan om regleringen av *kronans* äldre anslag till hithörande slag av publika tjänster — pågått om möjligheten för en avveckling även av nämnda donationer, vilka fortgående vålla löneadministrationen omgång och besvär. Att alla försök i sådan riktning hittills strandat har sin särskilda förklaring. Ifrågavarande lärartjänster äro som bekant rent statliga befattningar, och avlöningen vid desamma bestrids genom anslag å statsbudgeten. Man har tydligen — att döma av vad som förekommit under frågans behandling — icke övertvägt annat alternativ för sakens uppordnande än att donationstillgångarna *indroges till kronan* (statsverket). En sådan åtgärd har befunnits mindre tilltalande. Det är ägnat att väcka för åning, att man härvid förbi-sett den närmast liggande utvägen ur dilemmat: stiftelseändamålets »permutering». Det borde icke vara omöjligt att även här finna ett med donators yttersta vilja förenligt ändamål för donationsavkastningens disposition, varigenom de mot en indragning av donations-tillgångarna framställda invändningarna bortfölle.

grunder, dels genom en finvägning i särskilt uppskattade penningbelopp av ett stort antal för tjänsten såsom »försvårande» ansedda faktorer av annat slag. Man har härvid underlåtit att hålla i sär sådana faktorer, som hänföra sig till tjänsteuppgifternas kvalitativa sida (svårighetsgrad i egentlig mening) och sådana, som blott avse bestyrens *antal* och sålunda i stort sett påverka endast vad man gemenligen betecknar såsom *arbetsmängden*. Lönedifferentieringen från dessa utgångspunkter har resulterat i en spännvidd i den »reglerade lönen» vid de olika kyrkoherdetjänsterna, som sträcker sig från lägst 3 500 kronor till högst 8 000 kronor.

Ett lika omfattande som mödosamt arbete har under de senast förflutna trettiotal åren såväl hos kammarkollegiet som vid den departementala beredningen av de prästerliga löneregeringsärendena nedlagts på försöket att verkställa en fingradering i lönehänseende av pastoraten inbördes. Även om härvid den åsyftade millimeter-rättvisan icke uppnåtts, kan dock sägas att man med dessa fingraderingar vunnit en i stort sett acceptabel indelning. Det bör emellertid enligt kommitténs mening ej ifrågasättas att nu upprepa ett motsvarande försök till finavvägning. Enkelhet måste här framför allt eftersträvas.

Givetvis skulle man i den föreliggande situationen teoretiskt kunna tänka sig att konstruera fram en helt ny konkret klassificeringsregel, baserad endast på rent objektivt (statistiskt) fastställbara faktorer, exempelvis enbart befolkningstalet eller — alternativt — befolkningstalet i någon relation till pastoratets ytvidd. Och man kunde här, utan att släppa kravet på den objektiva grundvalen, i en dylik formel insätta en bestämd koefficient även för andra »lönestegrande» faktorer än befolkningstalet och ytvidden. En högre lönegradsinplacering skulle sålunda, exempelvis, kunna tänkas skäligen böra tillkomma en viss grupp kyrkoherdar, nämligen kyrkoherdarna i en-prästpastoraten. Tanken på en dylik relativ uppvärdering i lönehänseende av dessa kyrkoherdebefattningar skulle i själva verket icke vara gripen helt ur luften. Det kan sålunda förtjäna att erinras om, att vid den senast i Finland genomförda regleringen av församlingsprästernas avlöning »ensittarkyrkoherdarna» fått ett visst relativt företräde i löneställning framför kyrkoherdar i pastorat, i vilka en eller flera hjälppräster finnas anställda.

Kommittén har ingående övervägt åtskilliga inplaceringsmetoder av här angivet slag men funnit sig med hänsyn till de praktiska komplikationer, varmed de alla visat sig vara förbundna, nödsakad att låta projekten falla. Kommittén förordar en lösning av det föreliggande problemet på det sättet, att man såsom en i och för sig antaglig grund för den första klassificeringen av kyrkoherdetjänsterna lägger det belopp, vartill den »reglerade lönen» enligt den senast fastställda individuella löneregeringen för varje särskild kyrkoherdetjänst bestiger sig. Förfaringssättet skulle, närmare bestämt, bli följande. Den totala spännvidden för den »reglerade lönen» vid kyrko-

herdetjänsterna utgör nu 4 500 kronor, eller sålunda ett belopp jämt delbart med 3. De kyrkoherdetjänster, vid vilka den reglerade lönen ligger mellan 3 500 kronor och 5 000 kronor, hänföras till den lägsta nya tjänsteklassen, kyrkoherdetjänsterna med reglerad lön över 5 000 kronor men högst 6 500 kronor hänföras till mellersta nya tjänsteklassen och slutligen kyrkoherdetjänster med reglerad lön därutöver till den nya högsta tjänsteklassen. Den sakliga innebörden av den här föreslagna klassificeringsmetoden bleve följaktligen den, att samma särskilda faktorer, som enligt den hittills gällande lönesättningen kommit att påverka lönedifferenteringen vid kyrkoherdetjänsterna, visserligen komme att öva inflytande även för den nya klassificeringen. Men på grund av den mycket väsentligt minskade spännvidden i den föreslagna nya löneskalan för kyrkoherdetjänsterna bleve dessa faktorers siffermässiga betydelse starkt reducerad.

Kommittén vill emellertid förorda, att man vid tillämpningen av det föreslagna klassificeringsförfarandet gör ett par särskilda korrekitioner, dock av helt begränsad räckvidd.

Då de specifika »lönerogleringarna» för prästerskapet i varje särskilt pastorat för närvarande äro tidsbegränsade (i regel för tjugo år), har följden härav blivit den, att sådana omräkningar av den »reglerade lönen», som påkallas av inträdda förändringar i de statistiska förhållandena, m. m. inom de respektive pastoraten, i regel endast företagas periodvis, allt efter som giltigheten av dessa lönerogleringar upphör. Det skulle med hänsyn härtill bli en ren tillfällighet, huruvida vid tidpunkten för den nya klassificeringens företagande en sådan omräkning nyligen ägt rum eller om den kanske — i stället — skulle vara omedelbart förestående. Kommittén finner vissa skäl tala för, att vid den här avsedda allmänna klassificeringen av kyrkoherdetjänsterna sådan »justering» verkställes av den enligt då gällande löneroglering fastställda reglerade lönen, som må betingas av en dåmera inträdd stegring i pastoratets folkmängdstal. En dylik räkneoperation låte sig lätt utföra.

Vid vissa av de kyrkoherdebefattningar, vid vilka innehavaren tillagts donationsförmån »över lönen», har den »reglerade lönen» med hänsyn därtill reducerats. De här ifrågakommande befattningarna torde böra inplaceras efter det belopp, vartill den reglerade lönen skulle ha fastställts, om dylik förmån icke förekommit.

Sedan efter en allmän klassificering av de nuvarande kyrkoherdetjänsterna på sätt här förordats skapats en ny fast grundval för dessa tjänsters värdering i lönehänseende, bör givetvis fråga om en upp- eller nedflyttning i tjänsteklass för en dylik tjänst icke kunna därefter väckas annat än på synnerligen välgående skäl. Inplaceringen av en nyinrättad kyrkoherdetjänst i den för densamma bäst avpassade tjänsteklassen skulle ej behöva vålla någon större svårighet. Jämförelseleden bleve här lätt funna.

Vid en inplacering i tjänsteklass av kyrkoherdebefattningarna en-

ligt den av kommittén föreslagna metoden skulle, bortsett från de smärre korrekitioner, som enligt vad i det föregående förutsatts därvid borde ske, komma att av de nuvarande hänföras

till tjänsteklass 1	.....	560	kyrkoherdebefattningar;
»	»	2	..... 566 » ; samt
»	»	3	..... 224 » .

Kapitel 16. Tjänstebostäderna.

På sätt i 8 kap. omnämmts tillkommer f. n. tjänstebostad legaliter allenast ordinarie församlingspräst. De för regleringen av själva tjänstebostadsförhållandet gällande författningsbestämmelserna äro få. Avlöningsförfattningen innehåller endast ett stadgande om att de ordinarie prästerna såvitt möjligt skola erhålla tjänstebostad och eljest hyresersättning; härutöver finnes i nämnda författning intet, som angiver prästens rättigheter och skyldigheter såsom tjänstebostadsinnehavare. I övrigt förekomma i ecklesiastika boställsordningen vissa bestämmelser, som röra prästernas tjänstebostäder. Dessa stadganden avse dock blott tjänstebostad i prästgård. Bestämmelserna i 17—19 §§ handla *dels* om prästens skyldighet att vårda sig om tjänstebostad med tillhörande trädgård, som upplåtits åt honom å prästgård, och om förfarandet med prästen tillhörig överloppsbyggnad därstädes, *dels ock* om prästgårdens avträdande vid prästs frånträddande i följd av dödsfall eller eljest av löneförmånerna vid tjänsten och om skyldighet för dödsbodelägare att i förekommande fall upplåta utrymme i prästgården för vikarie och efterträdare. Boställsordningens övriga bestämmelser om prästgårdarna gälla ej omedelbart tjänstinnehavarna utan rikta sig närmast mot pastoraten såsom bostadsupplåtare och ansvariga förvaltare av prästgårdarna. Rörande andra för prästerna tillhandahållna tjänstebostäder — i annan av pastoratet disponerad byggnad än prästgård — finnas för närvarande icke några reglerande föreskrifter.

Vid en avlöningsreform för prästerna inställer sig frågan, huruvida samtidigt härmed böra meddelas några nya eller ändrade bestämmelser för reglering av sådana förhållanden, som mera direkt sammanhånga med tjänstebostadsinnehavet.

Att såsom hittills tjänstebostad i allmänhet bör tillhandahållas de ordinarie församlingsprästerna av pastoratet, därom synes någon tveksamhet ej kunna råda. Å ena sidan är det uppenbart, att i de många landsbygdsförsamlingarna, där någon hyresmarknad ofta ej existerar, bostad alljämt måste tillhandahållas genom pastoratets försorg. Å andra sidan är prästernas verksamhet av den art, att den oftast kräver en bostad med relativt stora utrymmen, som i många fall icke kunna beredas befattningshavaren utan det allmännas mellankomst. Det nuvarande prästgårdsbestån-

det är dessutom så betydande och i fråga om bostädernas storlek och beskaffenhet i övrigt så särpräglad, att det skulle möta stora svårigheter att utnyttja beståndet för annat ändamål än hittills.

Beträffande upplåtelse av tjänstebostad åt befattningshavare med avlöning enligt statens allmänna avlöningsreglemente finnas vissa allmänna regler i reglementet (38 §), varjämte specialbestämmelser förutsättas kunna av Kungl. Maj:t eller vederbörande myndighet meddelas rörande sådan tjänstebostads anordnande samt angående dess vård och underhåll. Reglementet innefattar stadgande om befattningshavares förpliktelse att mottaga och bebo åt honom anvisad tjänstebostad, om hans skyldighet att gälla ersättning för bostaden och i förekommande fall jämväl ersättning för bränsle och belysning. Härutöver stadgas i reglementet om tjänstebostads avträdande samt om befattningshavares och dennes dödsbodelägars skyldighet att vid behov upplåta utrymme i tjänstebostaden för vikarie och efterträdare.

I folkskolans avlöningsreglemente (26 §) återfinnas i stort sett motsvarande bestämmelser beträffande tjänstebostad åt ifrågavarande lärare. Härutöver finnes beträffande lärarbostäderna en särskild boställsordning med utförliga bestämmelser rörande sådan bostads anordnande, storlek, inredning m. m. ävensom angående den ersättning (hyresavdrag), som för bostaden skall utgå, om ersättningens bestämmande och om uppskattning för sådant ändamål av tjänstebostadens hyresvärde.

För församlingsprästerna synas enligt kommitténs mening några reglerande bestämmelser i förevarande hänseenden icke vara erforderliga utöver dem, som för övriga här ovan omnämnda befattningshavargrupper befunnits påkallade. I det hela torde de blivande bestämmelserna för prästerna närmast böra ansluta sig till de i statens allmänna avlöningsreglemente meddelade. Det finnes fördenskull ingen anledning att vidtaga större saklig ändring i den ecklesiastiska boställsordningens förutberörda stadganden i 17 och 18 §§. Dock torde bestämmelserna om prästs vårdnadsskyldighet med avseende å tjänstebostaden böra utvidgas att avse jämväl tjänstebostad i annan pastoratsbyggnad. Skyldigheten att mot ersättning upplåta utrymme i bostaden bör vidare gälla icke blott befattningshavarens dödsbodelägare utan även denne själv, och den bör även innefatta skyldighet att bereda personligt bostadsutrymme åt pastoratsadjunkt, som anställles som ämbetsbiträde åt tjänstinnehavaren. Lämpligt synes vara att bestämmelserna, sålunda kompletterade, utbrytas ur boställsordningen och upptagas i avlöningsreglementet för prästerskapet.

Bestämmelserna om befattningshavares skyldighet att mottaga och bebo åt honom anvisad tjänstebostad böra för församlingsprästernas vidkommande givetvis avse jämväl bostad i annan pastoratsbyggnad än prästgård. Sådan annan tjänstebostad, om vars anordnande ju icke — såsom i fråga om prästgårdarna — förekomma några bestämmelser i ecklesiastisk boställs-

ordning, bör likväl förutsättas skola godkännas av stiftsnämnden för att skyldighet skall inträda för prästen att mottaga och bebo densamma.

I fråga om de prästerliga tjänstebostädernas anordnande, deras inredning och övriga beskaffenhet äro med hänsyn till omregleringen av prästernas avlöningsförhållanden icke några särskilda nya bestämmelser påkallade. Boställsordningens föreskrifter härutinnan torde med avseende å prästgårdarna vara tillfyllest. Måhända kunna de i särskilda hänseenden vara i behov av viss översyn, men denna fråga har icke något samband med löneregleringen. Vad av civila byggnadsutredningen i dess till prästlönekommittén överlämnade p. m. av 30 augusti 1941 framförts i dessa frågor föranleder fördenskull icke något uttalande från prästlönekommitténs sida i detta sammanhang. Riksarkivets till kommittén jämväl överlämnade uttalanden angående arkivlokalers anordnande i prästgårdar och andra framställningar i samma ämne har prästlönekommittén likaledes saknat anledning att nu taga ställning till. I övrigt anser kommittén några bestämmelser för närvarande ej i avlöningshänseende behövliga rörande vad prästs tjänstebostad skall omfatta, vilka rum som skola däri ingå och vad eljest därmed skall vara förbundet, utöver vad i det följande anges angående rumsantal m. m.

Folkskolans avlöningsreglemente ålägger vederbörande befattningshavare ovillkorlig skyldighet att vidkännas ersättning för av honom mottagen tjänstebostad. Statens allmänna avlöningsreglemente innehåller likartad föreskrift men förutsätter även, att tjänstebostaden understundom förekommer såsom särskild förmån utöver den kontanta avlöningen. För prästerna har sistnämnda förhållande hittills varit det enda förekommande. Huru denna angelägenhet för framtiden lämpligast bör ordnas för församlingsprästerna kräver en mera ingående prövning.

Den första frågan gäller härvid, huruvida avlöningen såsom hittills bör utgå i form av nettolön, d. v. s. utan inräknande i denna av tjänstebostadsförmånens värde, eller om regleringen även i detta hänseende principiellt bör anslutas till de nya statliga avlöningsreglementena och avlöningen alltså utgå såsom bruttolön. Det synes uppenbart att, då det nu gäller en tidsenlig omläggning av det prästerliga avlöningssystemet, det sistnämnda alternativet i och för sig är att föredraga, eftersom statsmakterna för flertalet jämförbara befattningshavargrupper redan tidigare frånträtt det äldre systemet med nettolön. Kommittén har detta oaktat ansett en förutsättningslös och mera ingående prövning av spörsmålet vara önskvärd. För att närmare utröna möjligheterna att anpassa nettolönemetoden till det nya avlöningssystemet samt bådadera metodernas verkningar har kommittén, på sätt inledningsvis omnämnts, ansett sig böra föranstalta om en särskild expertutredning. Denna har utförts av ledaren för 1945 års allmänna bostadsräkning t. f. byråchefen i socialstyrelsen Gunnar Hävermark. Efter

erhållet uppdrag har denne i en »p. m. angående tjänstebostadens inordnande i ett avlöningssystem för prästerskapet» (Bil. 23) lämnat en redogörelse för innebörden och konsekvenserna av en tjänstebostadsreglering i enlighet med, å ena sidan, ett avlöningssystem med nettolön samt, å andra sidan, ett bruttolönesystem. I promemorian analyseras tillika skilda metoder och förfaringssätt, som vid en tillämpning av bruttolönesystemet kunna tänkas ifrågakomma för hyresersättningens bestämmande.

Efter ingående övervägande av olika med de båda huvudmetoderna förbundna nackdelar och fördelar har kommittén ansett sig böra förorda ett bruttolönesystem för församlingsprästerskapet med ersättnings skyldighet för upplåten tjänstebostad, vare sig denna anvisas i insynad prästgård eller i annan av pastoratet tillhandahållen bostadslägenhet. Kommittén har härvid fäst särskild vikt vid de oegentligheter som, på sätt Hävermark framhållit, måste uppstå vid ett system med nettolön och hyresfri bostad, därest detta, såsom här vore avsett, kombinerades med den enligt statens löneplansförordning gällande, för bruttolön avvägda dyrortsgrupperingen jämte ett därtill anknutet, på likartad grund indexreglerat lönetillägg. De praktiskt administrativa olägenheterna av en särskild indexberäkning för prästerna för att utjämna de i sådant fall uppkommande skiljaktigheterna i reallönevärde mellan den prästerliga nettolönen och jämförliga befattningshavares bruttolön har kommittén funnit väga väsentligt tyngre än de förvaltningstekniska besvärligheter, som icke helt kunna undgå vid en övergång från ett netto- till ett bruttolönesystem.

Vid denna lösning av frågan bör alltså befattningshavare, som fått åt sig anvisad tjänstebostad, hava att vidkännas viss ersättning för tjänstebostadens åtnjutande. Denna ersättning torde i regel böra gäldas genom avdrag månadsvis i efterskott å befattningshavarens lön, *bostadsavdrag*. I sin promemoria i ämnet har byråchefen Hävermark redogjort för ett antal skilda metoder, enligt vilka dylikt bostadsavdrag kunde tänkas bli bestämt. Redogörelsen bygger på en systematisk uppdelning av de olika metoderna alltefter varje methods större eller mindre rättvisa i verkningarna samt mindre eller större enkelhet i tillämpningen. Utöver de beskrivna typmetoderna är givetvis ett flertal andra förfaringssätt tänkbara, på vilka kommittén dock här icke finner anledning ingå.

Enligt den av Hävermark framlagda analysen av bostadsersättningens inverkan på avlöningens reallönevärde bör bostadsavdraget så bestämmas, att det i princip ger full täckning för det värde bostaden kan antagas äga för befattningshavarna, icke individuellt utan genomsnittligt för vederbörande befattningshavargrupp i dess helhet. Detta *genomsnittliga hyresvärde* behöver ej vara lika med bostadens hyresmarknadsvärde utan bör avvägas med hänsyn exempelvis till förekommande bostadstvång samt till förevarande tjänstebostäders speciella karaktär av prästgård. Detta avdragets överensstämmelse med det genomsnittliga hyresvärdet är givetvis främst

påkallad vid avdragets första bestämmande men önskvärd även i fortsättningen. Bostadsavdraget bör fördenskull göras såtillvida rörligt, att desamma framdeles i mån av behov kan justeras i anslutning till hyresvärdets växlingar. Endast därigenom kan likställighet upprätthållas mellan tjänstebostadsinnehavarna och de i övrigt jämställda befattningshavare, som icke hava tjänstebostad.

Såsom en allmän karakteristik av resultatet av en metod för tjänstebostadens inordnande i ett avlöningssystem har Hävermark inledningsvis i promemorian framhållit, att detta resultat kan anses mera rättvist, ju mindre reallönen — inklusive tjänstebostadens värde — därigenom kommer att växla mellan enskilda i övrigt likställda befattningshavare. Men ju större rättvisa i resultatet en metod leder till, desto mera komplicerad måste den bliva. Eftersträvas därför främst enkelhet i systemet, måste förfarandet schematiseras och kravet på rättvisa i motsvarande mån eftersättas. Denna karakteristik gäller i lika grad de olika metoderna för bostadsersättningens bestämmande inom ett bruttolönesystem och ger i sina kortfattade teser en klar bild av målsättningen för valet av förfaringssätt härvid. Därest bostadsavdraget, för vinnande av enkelhet i förfarandet, anses böra bestämmas genom en mer eller mindre summarisk hyressättning, synes emellertid denna — såsom av Hävermark framhålles — böra göras enbart beroende av sådana omständigheter, som kunna omedelbart och definitivt bestämmas och ej kräva särskild bedömning (t. ex. lönegrad och bostadsort). Ett dylikt förfarande torde nämligen, särskilt då ett bruttolönesystem med ersättning för tjänstebostad skall avlösa ett nettolönesystem med hyresfri tjänstebostad, lättare accepteras av flertalet befattningshavare. En hyressättning på grundval av en schematisk klassificering av tjänstebostäderna efter dessas standard (storlek och inredningens beskaffenhet), varvid de särskilda faktorerna bleve beroende av ett i viss mån subjektivt bedömande, komme däremot att just på grund av det schematiska förfarandet starkt framhäva själva klassificeringens ofullkomlighet och fördenskull få en mindre stabil karaktär. Invändningar mot systemet och dess resultat i enskilda fall skulle därvid lätt leda till krav på en noggrannare och därmed också mera utvecklade bestämning av tjänstebostädernas standard.

Från här angivna utgångspunkter bör följaktligen den metod för bostadsavdragets bestämmande vara att föredraga, som med stor enkelhet i förfarandet men därjämte med viss fullständighet i själva avvägningen tillgodoser skäligen anspråk på rättvisa. Efter noggrant övervägande av de olika i promemorian beskrivna metodernas större eller mindre anpassning till här angivna krav har prästlönekommittén funnit sig böra förorda en reglering med tillämpning av härefteråt angivna metod.

De för tjänstebostaden utgående avdragen för församlingsprästerna bestämmas så, att olika avdragsbelopp bliva gällande, å ena sidan, för tjänstebostad vid kyrkoherdetjänst och för tjänstebostad vid komministerstjänst

samt, å andra sidan, inom vardera av dessa tjänstegrader för bostäderna i varje särskild hyresgrupp enligt den hyresgruppsindelning, som gäller enligt boställsordningen för folkskolans lärare. Bostadsavdragen för prästernas tjänstebostäder skulle alltså komma att innefattas i två skilda serier av avdragsbelopp — den ena för kyrkoherde samt den andra för komminister — vardera serien om fem avdragsbelopp, stigande per hyresgrupp.

Till grund för bostadsavdragsbeloppens bestämmande hava tagits de i tablå 7 (s. 244) i Hävermarks promemoria upptagna hyrestalen för skilda lägenhetskategorier (storleks- och kvalitetsklasser) inom varje hyresgrupp. Dessa hyrestal ha uträknats med ledning av hos socialstyrelsen tillgängliga uppgifter å medelhyrorna för de olika lägenhetskategorierna inom skilda orter. De utgöra icke de omedelbara hyresmedeltalen för orterna inom de särskilda hyresgrupperna, utan siffrorna äro efter granskning av uppgifternas representativa värde justerade och avjämnade samt motsvara i stort sett mitten i intervallen för respektive hyresgrupp. För den fortsatta bearbetningen av dessa hyrestal har, med visst stöd av de vid kommitténs bostadsundersökning erhållna uppgifterna rörande kyrkoherde- och komministersbostädernas storlek (antal boningsrum), för kyrkoherdebostad antagits en genomsnittlig storlek av 6 boningsrum och kök samt för komministersbostad 5 boningsrum och kök. Detta i förhållande till den ecklesiastiska boställsordningens maximistorlekar för tjänstebostad i prästgård (för kyrkoherde 8 samt för komminister 6 rum och kök) relativt låga rumsantal har i första hand motiverats av att boställsordningens maximisiffror avse att innefatta ett expeditionsrum för kyrkoherde liksom även för komminister, som på eget ansvar har att ombesörja kyrkobokföringen i församling för vilken han är anställd. Ett motsvarande lägre antal rum för tjänstebostäderna (för kyrkoherde minst 5, högst 7, varav ett expeditionsrum, samt för komminister 4 å 5) förordades på sin tid av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet (utl. nr 8) vid 1932 års riksdag. Utskottet underströk härvid de olägenheter, som — ej minst för tjänst innehavaren — vore förbundna med de olämpligt stora prästgårdarna. Utskottets förslag godkändes jämväl av andra kammaren men avslogs av första kammaren, varefter riksdagen antog nu gällande bestämmelse. Civila byggnadsutredningen har i sin förberörda p. m. den 30 augusti 1941 upptagit samma förslag om reducering av det föreskrivna rumsantalet i prästgårdarna till 7 (inkl. expeditionsrum) resp. 5 boningsrum. Av prästlönekommitténs bostadsundersökning har visserligen framgått, att det förhållandevis största antalet nuvarande kyrkoherdeprästgårdar (24,8 resp. 28 procent) innefattar 7 å 8 rum och kök samt det största antalet komministersprästgårdar (36 resp. 26 procent) 6 å 7 rum och kök, i förekommande fall utöver expeditionsrum. Härvid är dock att beakta, att vid denna statistiska undersökning på grund av uppgiftsmaterialets ofullständighet ej kunnat tagas någon hänsyn till eventuellt förekommande, i det uppgivna

rumsantalet ingående boningsrum under 9 kvm eller eljest mindervärdiga rum. Härtill kommer, att i rumsantalet ofta ingå andra expeditionsrum än den egentliga pastorexpeditionen, såsom samtalsrum, väntrum, förrättningsrum och konfirmandrum, samt att, där så icke är fallet, ökade utrymmen för dylika ändamål framdeles i stor utsträckning torde bliva behöfliga. Rum i prästgården behöver även i vissa fall tagas i anspråk för pastoratsadjunkt.

För att undvika en med hänsyn bland annat till här anförda omständigheter eventuellt uppkommande oskäligen kostnadsbelastning för tjänstebostadsinnehavarna har kommittén ansett befogat att på angivet sätt begränsa rumsantalet för bostadsavdragens bestämmande. Kommittén har härvid även haft i tankarna den utveckling, som på den allmänna hyresmarknaden sedan länge fortgått i riktning mot övergivande av det äldre bostadsskicket ofta överdimensionerade utrymmen och som i mån av skeende om- och nybyggnader bör sätta spår även i fråga om prästbostäderna. Å andra sidan anser sig kommittén med den här föreslagna avvägningen hava tagit skäligen hänsyn till de särskilda utrymmeskrav, som på grund av dessa bostäders karaktär av prästgårdar, i vilka församlingsborna av ålder mottagits och även för framtiden böra kunna mottagas i jämförelsevis stor utsträckning.

De sålunda antagna hyrestalen för de särskilda lägenhetskategorierna framgå av Hävermarks promemoria. Dessa hyrestal ha för de särskilda lägenhetskategorierna sammanvägts per tjänstegrad och hyresgrupp med stöd av de vid kommitténs bostadsundersökning erhållna uppgifterna om tjänstebostädernas utrustning med centralvärme (c. v.), badrum samt vatten och avlopp, i den mån dessa uppgifter kunnat statistiskt bearbetas. Av de statistiskt bearbetade tjänstebostäderna — för kyrkoherdar 1 192 och för komministrar 665 — hava av kyrkoherdebostäderna 1 034 befunnits tillhöra kvalitetsklass 1 (försedda med bl. a. vatten och avlopp samt såväl cv som badrum), 38 kvalitetsklass 2 (vatten och avlopp samt cv men ej badrum), 114 kvalitetsklass 3 (vatten och avlopp men ej cv) och slutligen 6 kvalitetsklass 4 (ej försedda med vatten och avlopp). Av komministersbostäderna tillhöra 534 kvalitetsklass 1, 34 kvalitetsklass 2, 94 kvalitetsklass 3 och blott 3 kvalitetsklass 4. I annan pastoratsbyggnad än prästgård upplåtta tjänstebostäder ha kunnat beräknas till inalles 40 för kyrkoherdar och 75 för komministrar. Samtliga dessa, av vilka närmare hälften av vardera kategorien tillhöra församlingarna i Stockholm och övriga till det övervägande antalet jämväl torde förekomma inom städer och andra större samhällen, hava för sammanvägningen förutsatts gemenligen kunna inrangeras under kvalitetsklass 1. De prästgårdar, för vilka några statistiska uppgifter ej erhållits — liksom givetvis de tjänster, vid vilka utgår hyresersättning — ha ej alls medräknats vid sammanvägningen. Procentuellt uttryckt skulle, enligt här angivna premisser, av kyrkoherdebostäderna 87

procent (87,18) och av komministersbostäderna 82 procent (82,3) tillhöra kvalitetsklass 1, medan 3 procent (3,08) av de förra och närmare 5 procent (4,59) av de senare kunna hänföras till kvalitetsklass 2 samt tillhoppa blott cirka 10 procent (9,74) av de förra och 13 procent (13,11) av de senare ligga i de två lägsta kvalitetsklasserna.

Med tillämpning av de i kvalitetshänseende sålunda för de prästerliga tjänstebostäderna konstaterade procenttalen erhållas följande sammanvägda hyrestal i kronor för respektive tjänstegrader och hyresgrupper:

Hyresgrupp	1.	2.	3.	4.	5.
Kyrkoherdebostad	1 522	1 996	2 470	2 944	3 418
Komministersbostad	1 247	1 637	2 028	2 419	2 809

Dessa hyrestal kunna med hänsyn till den nu verkställda sammanvägningen antagas åtminstone delvis ligga under den allmänna marknadens hyresvärden å orterna inom de olika hyresgrupperna och skulle följaktligen kunna sägas redan i detta skick i viss mån ansluta sig till ett för respektive tjänstebostadsgrupper avpassat genomsnittligt hyresvärde. Med hänsyn till de prästerliga tjänstebostädernas, främst i prästgårdarna, speciellt allmänna och i det föregående antydda mera »öppna» karaktär har det emellertid ansetts befogat, att den för dessa i form av bostadsavdrag utgående ersättningen bestämmes så, att densamma kommer att något understiga ett för samma bostäder eljest beräkneligt genomsnittligt bostadsvärde. För det stora flertalet av prästerna, främst på landsbygden och härvid särskilt för kyrkoherdarna och för komministrar i egna församlingar, lär en dylik nedsättning av bostadsavdraget kunna sägas delvis uppvägas av de besvär och kostnader av representationskaraktär, som för dessa präster alljämt ofta uppkomma i följd av sedvanan att församlingsborna skola mottagas och bliva föremål för gästfrihet i själva prästgårdens till privatbostad avsedda utrymmen. En del präster, t. ex. i större städer eller där flera tjänstgöra i samma pastorat och äro bosatta helt nära varandra, torde visserligen icke i samma utsträckning som övriga belastas av dylika förpliktelser. Ehuru för sådan präst nedsättningen av bostadsavdraget i regel skulle innebära en viss höjning av reallönen, synes det i enhetlighetens och enkelhetens intresse icke lämpligt eller möjligt att härutinnan göra någon åtskillnad. Hänsyn bör även fästas vid det förhållandet, att genom sammanvägningen av hyrestalen för skilda kvalitetskategorier och genom antagandet av en enda storleksklass för vardera av de två tjänstegraderna i enstaka fall något för höga bostadsavdrag kunna komma att gälla för mindre eller sämre utrustade tjänstebostäder.

Den generella jämkning av de sammanvägda hyrestalen för prästernas tjänstebostäder, som av här anförda skäl funnits befogat, hava för såväl kyrkoherde- som komministersbostäderna ansetts kunna sättas till cirka 12 procent av hyrestalen för samtliga hyresgrupper. Vidare har en ytter-

ligare jämkning i mån av behov skett för erhållande av avdrags-siffror, som visa lika intervaller mellan de särskilda hyresgrupperna och delade i månadsbelopp giva hela kronotal.

De sålunda uträknade avdragsbeloppen per år skulle utgöra följande kronbelopp:

Hyresgrupp	1.	2.	3.	4.	5.
Kyrkoherdebostad	1 332	1 752	2 172	2 592	3 012
Komministersbostad	1 080	1 428	1 776	2 124	2 472

Intervallerna för hyresgrupperna bliva härvid 420 för kyrkoherde- och 348 för komministersbostad.

I den tjänstebostadsersättning, som församlingspräster genom de här förordade avdragen skulle få vidkännas, bör givetvis även anses vara inbegripen gottgörelse för till tjänstebostad i förekommande fall hörande park- och trädgårdsområde.

Med en reglering av tjänstebostadsfrågan för församlingspräster, på sätt här föreslagits, följer helt naturligt, att tjänst innehavaren ej vidare skall ha att vidkännas någon som helst sådan kostnad för bostaden, som eljest sedvanligt åvilar hyresvärden. Dylig kostnad (speciellt fastighets-skatt samt vatten- och liknande avgift och gatuavgift, där sådan utgår) skall följaktligen efter avlöningsreformens genomförande alltid gäldas av pastoratet, och detta även för fall att kostnaden — såsom enligt gällande skattebestämmelser, fastighetsskatten för prästgård — debiteras tjänstebostadsinnehavaren.

Församlingspräster äga för närvarande enligt de gällande regleringsbestämmelserna icke rätt till några särskilda naturaförmåner såsom tillbehör till den åt dem upplåtna hyresfria tjänstebostaden. Tidigare åtnjöt emellertid flertalet kyrkoherdar och komministrar, åtminstone på landsbygden, förmånen av fritt bränsle på rot för husbehov från pastoratet tillhörande löneboställes skog. Denna naturaförmån har med 1932 års boställsreform avvecklats. I stället hava de ordinarie präster över lag, på sätt framgår av redogörelsen i 2 kap., tillerkänts ett kontant vederlag i form av bidrag till tjänstebostadens uppvärmning (med 200 kronor för år för kyrkoherde och 160 kronor för komminister). Härtill har för de senaste åren kommit en särskild gottgörelse för bränslekostnad för vissa rum i onormalt stora prästgårdar (högst 50 kronor per sådant rum och år).

Vid övergång till ny lönereglering för församlingspräster lär, därest tjänstebostadsfrågan för dem ordnas enligt kommitténs förslag, ej heller föreligga skäl att bereda dessa präster någon förnyad naturaförmån, t. ex. i form av kostnadsfri uppvärmning (eller belysning) av tjänstebostaden. Med avseende å uppvärmningen synes härvid i stället generellt böra följas den reglering, som i sådant hänseende gäller enligt statens allmänna av-

löningsreglemente. I enlighet härmed bör det ankomma på tjänstebostadsinnehavaren att själv ombesörja och bekosta tjänstebostadens uppvärmning. Om det i visst fall på grund av särskilda omständigheter ifrågakommer, att pastoratet ombesörjer centraluppvärmning av tjänstebostaden eller tillhandahåller bränsle för densamma, bör befattningshavaren fördenskull vara pliktig att erlägga särskild ersättning därför, vilken ersättning bör utgå till pastoratet efter dess självkostnadspris.

Emellertid är även för framtiden att beakta, att ett antal prästgårdar — såväl för komminister som för kyrkoherde — äro onormalt stora, i enstaka fall upp till 15 å 17 rum och kök på sätt framgår av den av kommittén verkställda bostadsundersökningen. När kommittén nu på anförda skäl funnit sig böra förorda, att tjänstebostadsersättningen bestämmes att utgå enhetligt för en beräknad bostad om sex rum och kök för kyrkoherde samt fem rum och kök för komminister, har kommittén jämväl funnit skäl föreligga att vederbörande befattningshavare ej skall vara pliktig att själv bekosta uppvärmningen av större bostad. Kommittén har härvid icke ansett sig böra gå in på något bedömande, huruvida blott angivna bostadsutrymme skall anses högst utgöra prästens tjänstebostad. Även om det från vissa synpunkter kunde vara önskvärt med en precisering härutinnan, är det dock troligt, att en reducering av tjänstebostadens omfattning, med fastställande av huru många bostadsrum och vilka utrymmen därutöver som skola ingå i denna bostad, icke kan ske utan åtskilliga kostsamma, emellanåt genomgripande omändringar av de nuvarande prästgårdarna. En sådan åtgärd finner kommittén icke påkallad i samband med löneregleringen. När fördenskull kommittén nu förutsätter, att vederbörande befattningshavare väl tillsviðare skall äga disponera hela den bostad, som upplåtes till honom, men likväl ej skall åläggas att gälda hyresersättning för eller vidkännas kostnad för uppvärmningen av större bostad än förut angivits, följer härav, att befattningshavaren, då han själv ombesörjer och anskaffar bränsle till uppvärmningen av bostaden i dess helhet, bör bliva berättigad till gottgörelse för den större kostnad, som därigenom åsamkas honom. En sådan reglering bleve också i viss överensstämmelse med den anordning, som för de senaste eldningssäsongerna medgivits. Kommittén vill föreslå, att vederbörande tjänstebostadsinnehavare berättigas till *bränslekostnadsgottgörelse* av pastoratet med visst årligt belopp, skäligen 90 kronor, per överskjutande bostadsrum utöver det antal, för vilket bostadsavdrag uttages.

Här föreslagen särskild bränslegottgörelse till tjänstebostadsinnehavare bör denne äga uppbära direkt av pastoratet omedelbart efter utgången av varje eldningssäsong. Ersättning, som tjänstebostadsinnehavare skall hava att utgiva för av pastoratet ombesörjd uppvärmning av tjänstebostad eller för av pastoratet härför tillhandahållet bränsle, synes likaledes böra av befattningshavaren gäldas direkt till pastoratet. Dylik ersättning bör lämp-

ligen närmare bestämmas genom uppgörelse mellan pastoratet och befattningshavaren eller, i brist på åsämjande, fastställas av stiftsnämnden.

Kapitel 17. De icke-ordinarie församlingspräster.

I kommitténs direktiv erinras om att de extra ordinarie prästerna för närvarande i organisatoriskt avseende intaga en särpräglad ställning, i vissa hänseenden mindre tryggad än den som tillkommer motsvarande befattningshavare inom den civila statsförvaltningen. Direktiven rekommendera en omprövning av frågan om de extra ordinarie prästernas tjänsteorganisatoriska ställning.

Ehuru benämningen »extra ordinarie präst» är i de prästerliga löne- och pensionsförfattningarna mångenstädes förekommande, finnes där icke någon definition av detta begrepp. Begreppets innehåll har emellertid klart fixerats i praxis. Såsom extra ordinarie präst betecknas en var inom svenska kyrkan, till ordinarie prästtjänst icke befordrad prästvigd, oavsett hurvida han innehar någon avlönad eller pensionsberättigande prästerlig befattning eller icke. Det prästerliga extra ordinariebegreppet har sålunda ett helt annat innehåll än den likabenämnda anställningsformen inom den civila statsförvaltningen.

De för aktiv tjänstgöring inom den svenska kyrkan anställda extra ordinarie prästerna fördela sig på följande kategorier: kyrko-, stifts-, kontrakts- och pastoratsadjunkterna, extra amiralitetspredikanten i Karlskrona amiralitetsförsamling och garnisonspastorn i Boden. I detta kapitel behandlas pastorats- och kyrkoadjunkterna.

P a s t o r a t s a d j u n k t e r n a .

Pastoratsadjunktens allmänna funktion och därmed huvudkriterierna på hans tjänsteorganisatoriska ställning framgå av innehållet i inledningsparagrafen till 1935 års reglemente för prästerskapets avlöning. Enligt nämnda författningsrum förstås med pastoratsadjunkt extra ordinarie präst, vilken tjänstgör såsom ämbetsbiträde åt ordinarie präst i territoriellt pastorat eller såsom vikarie för sådan präst eller för kyrkoadjunkt och vilken icke är innehavare av kyrkoadjunktur och ej heller uppehåller kyrkoherde-, komministers- eller kyrkoadjunktstjänst såsom s. k. vakansvikarie. Pastoratsadjunkten är sålunda i princip avsedd bl. a. såsom ett under tillfälligt behov förordnat ämbetsbiträde åt ordinarie församlingspräst. Behovet kan föranledas därav att församlingsprästen till följd av sjukdom eller tilltagande ålder och därigenom nedsatt arbetsförmåga är ur stånd att i normal omfattning fullgöra sina tjänståligganden. I praktiken har förordnande av ämbetsbiträde av dylik anledning blivit förhållandevis vanligt bl. a. på grund av den höga pensionsåldern för ordinarie församlingspräster. Det förekommer emellertid också, att en pastoratsadjunkt behöver förordnas såsom ämbetsbiträde åt en ordinarie församlingspräst med obruten

arbetsförmåga, då denne på grund av en extraordinär arbetsanhopning behöver biträde av en prästerlig arbetskraft. Det är dock förutsatt, att ett mera markerat stadigvarande biträdesbehov skall — om icke indelningsändring ifrågakommer — mötas med inrättandet av en komministers- eller kyrkoadjunktstjänst.

I praxis synes pastoratsadjunktsinstitutionen ha fått en något vidsträcktare tillämpning än som här angivits. Enligt vad kommittén har sig bekant nyttjas numera emellanåt det förfaringssättet av stiftsledningarna, att extra ordinarie präster placeras som permanenta personliga adjunkter hos ordinarie församlingspräster, vilkas prestationsförmåga icke är reducerad till följd av sjukdom eller hög ålder, även då fråga icke är om någon arbetsanhopning av säsongmässig eller eljest tillfällig karaktär. Bostad och vivre eller ersättning härför, som enligt 14 § prästlöneregeringslagen skall av den assisterade församlingsprästen tillhandahållas pastoratsadjunkten, brukar oftast i sådana fall bestridas av pastoratet, utan avräkningsrätt mot kyrkofonden, men icke sällan lära därvid enskilda företag lämna ekonomiskt bidrag. Enligt vad kommittén försport hava missiveringar av sist avsedd art icke alltid varit uteslutande betingade av ett uppkommet behov av prästerlig arbetskraft utan stundom delvis åsyftat att avlasta den ordinarie tjänst innehavaren från rutinmässiga expeditionsgöromål, vilka i och för sig kunnat utföras av erfaren kontorsbiträdespersonal. En anledning — har det framhållits — till att dylik personal icke anställts i stället för en pastoratsadjunkt, vars huvudsakliga lön bestrides från kyrkofonden, kan vara att pastoratets kostnader för bostad och vivre åt honom snarare underän överstiger avlöningsbeloppet för ett kvalificerat kontorsbiträde.

Pastoratsadjunkten har såsom sådan icke någon för viss tid eller tills vidare inrättad befattning inom den kyrkliga organisationen. Därest förordnande icke kan beredas honom såsom ämbetsbiträde eller vikarie, upphör därmed — givetvis såvitt han icke förordnas eller utnämnes å annan prästerlig befattning — hans anställning som pastoratsadjunkt, och han nödgas tillfälligt såsom extra ordinarie präst utan lön stå till stiftsledningens förfogande med skyldighet att när som helst mottaga nytt prästerligt förordnande. Hans ställning inom organisationen är sålunda osäker och löslig. Visserligen stadgar 19 kap. 6 § kyrkolagen förbud för biskoparna att viga flera präster än som nödtorftligen behövas och med lägenheter kunna förses. Men som stora svårigheter givetvis föreligga för biskoparna att för en viss tidsperiod med hänsyn till beräknade emeriteringar och tjänstledigheter m. m. förutse det exakta behovet av icke-ordinarie prästerlig arbetskraft inom stiftet, kunna missivlösa intervaller tänkas uppkomma åtminstone för de yngsta prästmännen i stiftet. I praktiken förekommer detta emellertid endast undantagsvis.

I ett tidigare avsnitt har lämnats en redogörelse för pastoratsadjunktens huvudsakliga löneförmåner. Här må tilläggas, att allmänna semesterlagen

icke är tillämplig å prästerliga befattningshavare och att pastoratsadjunkt ej heller — lika litet som prästerliga befattningshavare överhuvud — åtnjuter fria sjukvårdsförmåner i tjänsten. Pastoratsadjunkt, som på grund av styrkt sjukdom erhåller befrielse från honom meddelat förordnande, äger, under förutsättning att han minst två år fullgjort prästerlig tjänstgöring, för begränsad tid åtnjuta visst sjukledighetsarvode med därå belöpande tilläggsförmåner. Motsvarande sjukavlönning må under viss förutsättning tillkomma även extra ordinarie präst, som på grund av sjukdom är förhindrad mottaga förordnande.

Slutligen må omnämnas, att emeritilönelagen reglerar tjänstepensionen för bl. a. pastoratsadjunkter och att familjepensionsreglementet vinner tillämpning på pastoratsadjunkt, sedan denne fullgjort tjänstgöring som sådan adjunkt under två år.

Lönesystem, anställningsformer m. m. Därest — såsom kommittén föreslår — de ordinarie församlingsprästerna inordnas under civilstatens avlöningssystem, komma därmed delvis förutsättningarna för den hittills tillämpade finansieringsmetoden för pastoratsadjunkternas avlöande att undanryckas. Jämväl i övrigt blir det för dessa befattningshavare nu gällande lönesystemet i stort sett obrukbart. Ett genomförande på det prästerliga verksamhetsområdet av de i civilstatens avlöningsreglemente innefattade principerna nödvändiggör därför i och för sig en revision av de nuvarande lönebestämmelserna för pastoratsadjunkterna. Vid en sådan revision lär någon annan lösning svårligen kunna ifrågakomma än att det statliga civila avlöningssystemet med därtill hörande anställningsformer bringas i tillämpning på dessa befattningshavare. Det är uppenbart, att en reglering enligt dessa principer för befattningshavarna själva skulle i jämförelse med hittillsvarande system medföra en väsentlig förbättring i fråga om anställningsvillkor, löneförhållanden, sociala förmåner och pensionsrätt. Kommittén är också av den uppfattningen, att en övergång beträffande här avsedd personal till de statliga anställnings- och löneformerna skulle även ur allmän synpunkt vara ägnad att medföra fördelar.

För den civila statsförvaltningens icke-ordinarie tjänstemannapersonal tillämpas två huvudanställningsformer, nämligen anställning som extra ordinarie tjänsteman och som aspirant. Där särskilda förhållanden föreligga, kan dessutom anlitas anställning som extra tjänsteman eller med avlöning i form av arvode eller annan mindre fast anställningsform.

Frågan om tillämpningen av de olika anställningsformerna inom statsförvaltningen upptogs av 1945 års lönekommitté till ingående behandling (SOU 1947: 23). Lönekommitténs principuttalanden i ämnet hava sedermera såsom anvisningar rörande anställningsförhållandena inom statsförvaltningen intagits i kungörelsen den 30 juni 1948, nr 564, med tilläggsbestämmelser till statens allmänna avlöningsreglemente. Dessa principuttalanden, som enligt prästlönekommitténs mening äga ett omedelbart in-

tesse vid en reglering av de icke-ordinarie prästernas anställningsförhållanden, hava i betänkandet följande lydelse:

För tillgodoseende av statsförvaltningens normala personalbehov borde tillämpas två huvudanställningsformer för icke-ordinarie tjänstemän: extra ordinarie anställning och aspirantanställning. Dessa anställningsformer jämte ordinarie anställning borde tillämpas i fråga om tjänstemannapersonal i alla de fall, där icke särskilda skäl till annat föranledde.

Den omständigheten, att den extra ordinarie anställningsformen numera i icke oväsentlig utsträckning tillämpades å tjänster av stadigvarande natur, utan att fråga vore om provnings- och utbildningstjänster, hade, såvitt lönekommittén kunnat finna, medfört att den uppfattningen börjat sprida sig, att den extra ordinarie anställningen borde bereda tjänstemännen en trygghet av i stort sett samma beskaffenhet som den, vilken tillkomme de med fullmakt eller konstitutionell tillsatta ordinarie tjänstemännen. En sådan uppfattning måste, om den godtoges, få den verkan, att skärpta krav å det varaktiga behovet av tjänsten uppställdes för att densamma skulle givas extra ordinarie karaktär. Detta medförde, att åtskilliga tjänstemän undandroges de särskilda förmåner, som den extra ordinarie anställningen beredde, samtidigt som förvaltningsapparaten onödigt komplicerades genom att andra, mindre ändamålsenliga anställningsformer anlätades; av de uppgifter, som stått till kommitténs förfogande, förefölle det sannolikt, att vissa befattningshavargrupper eller befattningshavare, som nu avlönades såsom extra tjänstemän eller medelst arvode, rätteligen borde beredas extra ordinarie anställning. Lönekommittén ansåge det vara uppenbart, att begreppet extra ordinarie anställning varken kunde eller borde givas en sådan innebörd, som sålunda angivits. Det syntes lönekommittén angeläget, att de förmåner, som den extra ordinarie anställningen beredde, skulle tillkomma tjänstemännen även om anställningens varaktighet icke vore fullt säker. Härav följde å andra sidan, att extra ordinarie tjänstemän borde kunna entledigas, bland annat, om den extra ordinarie tjänsten bleve överflödig. Kommittén hade också i sitt förslag till statens allmänna avlöningsreglemente intagit föreskrifter rörande uppsägning av extra ordinarie tjänsteman. Att emellertid en extra ordinarie tjänsteman efter en icke alltför kort anställningstid i verkligheten hade en betydande trygghet i anställningen syntes uppenbart och torde överensstämma med de förhållanden, som rådde för fast anställning inom det enskilda näringslivet. Liksom hittills borde för övrigt, när en extra ordinarie tjänst bleve överflödig, övervägas om tjänstemannen ej lämpligen kunde, med bibehållande av den extra ordinarie anställningen, överföras till annat verksamhetsområde. Detta borde gälla också för det fall, att extra ordinarie tjänsteman befundes på grund av sjukledighet icke kunna sköta sin tjänst och förutsättningar för sjukpensionering icke förelåge.

Såsom aspirant syntes i allmänhet kunna betecknas en sådan befattningshavare, vilken formellt sett innehade den särskilda kompetens, som erfordrades för första extra ordinarie eller ordinarie anställning i verket i den befordringsgång, som avsåges, men vars praktiska förutsättningar för tjänsten vore oprövade eller icke tillräckligt prövade; däremot betraktades icke den som aspirant, vilken såsom elev deltog i utbildningskurs. Kommittén hade i sitt förslag till statens allmänna avlöningsreglemente upptagit aspirantanställning såsom en huvudanställningsform. Härmed avsåges givetvis icke, att aspirantanställning alltid måste föregå den mera fasta anställningen, utan det borde inom varje område eller för särskilda personalgrupper prövas, om och i vad mån aspirantanställningsformen lämpligen borde användas. Lönekommittén finge ytterligare framhålla, att aspirantanställningen borde avse en relativt kort tjänstgöringstid. Det syntes visserligen antag-

ligt, att denna tid borde växla inom olika förvaltningsområden, men i allmänhet syntes den icke behöva uppgå till mera än 18 månader. På grund av att aspirant icke uppnått den lägsta levnadsålder, som erfordrades för extra ordinarie anställning, kunde det i särskilda fall förekomma, att anställningstiden såsom aspirant bleve längre, men den borde i intet fall överstiga tre år. För aspiranten måste det framstå som ett berättigat krav, att han så snart förutsättningar härför förelåge och senast vid aspiranttidens slut finge veta, om han kunde påräkna fortsatt anställning och, om så vore fallet, huruvida denna anställning kunde beredas honom med anlitande av den extra ordinarie eller den ordinarie anställningsformen eller, om sådan mera fast anställning ansåges icke kunna komma i fråga, med anlitande av någon annan, mindre fast anställningsform. Det borde därför åligga vederbörande myndighet att, så snart det kunde ske, pröva aspirantens möjligheter till fortsatt anställning. I vissa fall kunde likväl på grund av särskilda förhållanden aspirantens fortsatta anställning icke lämpligen bedömas annat än i samband med tillsättningen av de tjänster, som söktes av honom.

Med avseende å de fall, då icke någon av huvudanställningsformerna vore lämplig att begagna, hade lönekommittén i sitt förslag till nytt avlöningsreglemente upptagit ytterligare en allmän anställningsform, extra anställning. Denna hade konstruerats så, att den skulle kunna utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt i de fall, varom här vore fråga. Den borde således kunna användas för överåriga, underåriga, personer med bristande formell kompetens med avseende å teoretisk eller praktisk utbildning, partiellt arbetsföra, kortvarigt anställda — både tjänstemän, som kortvarigt anställdes för en stadigvarande arbetsuppgift, och tjänstemän anställda för tillfällig arbetsuppgift — och för anställningar av säsongbetonad eller intermittent karaktär. I anledning av vad kommittén sålunda uttalat beträffande personer med bristande formell kompetens ville kommittén framhålla, att kompetensföreskrifter enligt dess mening borde meddelas eller särskilda kompetenskrav uppställas endast i den mån verkligt behov härav förelåge och att de icke borde givas mera bindande karaktär än som vore nödvändigt.

I fråga om tillämpningen av aspirantanställning och extra anställning har i propositionen nr 225/1948 (s. 39) understrukits, att det är aspirantanställningen som skall vara huvudanställningsformen och att extra anställning avsetts allenast som en subsidiär anställningsform. Även om aspirantanställningen — framhålles det vidare i samma proposition — icke i och för sig är att betrakta som ett led i en reglerad befordringsgång i den meningen, att den som aspirant antagne skulle vara tillförsäkrad att i händelse av lämplighet erhålla extra ordinarie anställning, är dock syftet med att tillägga någon benämningen aspirant att angiva att vederbörande under viss icke alltför lång tid skall fullgöra provtjänstgöring och, om han fyller måttet, kunna ifrågakomma till erhållande av en mera fast anställning.

Prästlönekommittén har ingående övervägt frågan om anställningsformen för pastoratsadjunkterna. Utan att i detta sammanhang taga ställning till spørsmålet om införande av en reglerad befordringsgång för dessa befattningshavare — vartill kommittén längre fram återkommer — har kommittén funnit avgörande skäl tala för tillämpning beträffande dem av aspirant- och extra ordinarie anställningsformerna. Det kan visserligen göras gällande, att aspirantbenämningen ej väl harmonierar med den obe-

gränsade behörighet i avseende å prästerliga förrättningar, som genom prästvigningen förlänats befattningshavaren. Denna invändning synes dock sakna reell betydelse. Det kan med hänsyn till befattningshavarens egna intressen knappast komma i fråga att på grund av synpunkter av denna art välja anställningsformen extra tjänsteman, som enligt de generella anvisningarna utgör en subsidiär anställningsform, reserverad i första hand för befattningshavare med bristande kompetens eller mera kortvarig anställning eller dylikt och som för övrigt i terminologiskt avseende ej heller går helt fri från invändningar av liknande innebörd.

Om, enligt vad kommittén sålunda förordar, vissa anställningsformer bestämmas, vilka garantera befattningshavarna en viss fasthet i anställningen med därmed sammanhörande löne- och pensionsrätt, följer därav, att en begränsning i rätten att anställa personal måste åvägabringas.

I detta avseende må framhållas, att den nuvarande finansieringsmetoden för bestridande av avlöningskostnaderna åt ämbetsbiträdande pastoratsadjunkt — enligt vilken den assisterade församlingsprästen har att tillhandahålla biträdet bostad och vivre eller ersättning härför — i och för sig verkar som en effektiv spärr mot anställande av ett större antal extra ordinarie präster i stiftet än som verkligen kan försörjas med biträdes- eller vikarieförordnanden. En ordinarie församlingspräst torde nämligen i allmänhet icke vara böjd för att mottaga och därmed deltaga i avlöningskostnaderna åt ett ämbetsbiträde, varav han icke har påtagligt behov. Vidare lära biskoparna, bl. a. med hänsyn till stadgandet i 19 kapitlet 6 § kyrkolagen, icke vara benägna att till aktiv församlingspräst prästviga flera än som i stiftet kunna förses med någorlunda kontinuerliga missiv.

Denna i själva lönesystemet liggande spärr försvinner emellertid vid genomförandet av kommitténs förslag och måste sålunda ersättas med en annan anordning. Erforderlig begränsning i möjligheterna att anställa personal har inom den civila statsförvaltningen — med undantag för de affärsdrivande verken — åvägabragts antingen genom fixering av det antal icke-ordinarie befattningar, som högst må förekomma vid vederbörande verk, eller ock genom maximering av det anslagsbelopp, som må av vederbörande myndighet användas för ändamålet. Enligt kommitténs mening är på förevarande område den förstnämnda metoden att föredraga. Kommittén förordar sålunda, att för varje stift årsvis eller för annan lämplig period bestämmas det högsta antal befattningar såsom pastoratsadjunkt, som inom stiftet må vara anställda.

Angående tillvägagångssättet för fastställande av sagda antal förordar kommittén, att domkapitlen — i analogi med exempelvis länsstyrelserna och andra civilstatens verk och myndigheter — åläggas att till Kungl. Maj:t ingiva detaljerade och motiverade äskanden i förevarande hänseende. Det bör därefter ankomma på Kungl. Maj:t, som av ålder äger befogenhet att besluta om inrättande av för församlingsvärderna erforderliga ordinarie

och icke-ordinarie prästerliga befattningar, att efter verkställd prövning av de inkomna framställningarna fastställa antalet pastoratsadjunktstjänster i varje stift för ifrågasvarande tidsperiod eller tills vidare.

Vid beräkningen av behöfligt antal pastoratsadjunkter måste hänsyn tagas icke blott till ett mera kontinuerligt behov av präster i icke-ordinarie ställning för biträde åt ordinarie präst och såsom rekryteringspersonal för de ordinarie församlingstjänsterna utan jämväl till behovet av vikarier under vakanser samt under semestrar och andra ledigheter för ordinarie och icke-ordinarie präster. Då härvid även måste beaktas emellanåt inträffande oförutsedda eller onormala ökningar i personalbehovet och då särskilt ordnandet av semesterfrågan för prästerskapet på ett någorlunda tillfredsställande sätt förutsätter en icke alltför snävt tilltagen kader av rörlig icke-ordinarie personal, måste självfallet vid fixerandet av maximisiffrorna för stiftens tillses, att sådana marginaler åvägbringas, att stiftsledningarnas rörelsefrihet ej alltför mycket inskränkes. Å andra sidan måste självfallet återhållsamhet iakttagas, när det gäller utökning av antalet i stiftens tjänstgörande pastoratsadjunkter utöver en siffra, som — givetvis med alla nödiga säkerhetsmarginaler — kan visa sig på längre sikt tillräcklig för de »fasta» prästerliga tjänsternas återbesättning vid innehavarnas successiva avgång.

Det må framhållas, att en stiftsvis fixerad tilldelning av pastoratsadjunktstjänster på sätt här förordats är en kyrkoorganisatorisk fråga, som icke får sammanblandas med den rent episkopala befogenheten att prästviga. I denna befogenhet åsyftar kommitténs förslag icke någon ändring.

I fråga om pastoratsadjunkternas utnyttjande inom kyrkoorganisationen föreslår kommittén i huvudsak icke någon ändring. Med hänsyn till de särskilda arbetsuppgifter, som åvila kontraktsprost i denna hans egenskap, och till önskvärdheten att lägga pastoratsadjunktens handledning och praktiska utbildning i händerna på de i allmänhet mest erfarna och för uppgiften bäst skickade församlingsprästerna ifrågasätter kommittén, att pastoratsadjunkterna av domkapitlet i första hand placeras hos kontraktsprost. I den mån kontraktsprostarnas antal i stiftet understiger pastoratsadjunkternas får givetvis placering ske hos annan såsom handledare lämplig församlingspräst. En sådan placering hos viss kontraktsprost eller annan församlingspräst blir emellertid icke liktydig med att pastoratsadjunkten fortlöpande skall biträda denne. I största utsträckning torde pastoratsadjunkterna liksom hittills komma att utsändas på vikariat och andra förordnanden. Under tider mellan dylika förordnanden böra de emellertid regelmässigt tjänstgöra såsom ämbetsbiträde hos vederbörande kontraktsprost respektive annan nyssnämnd församlingspräst.

Vid resa till och från förordnande bör pastoratsadjunkten erhålla resekostnads- och traktamentsersättning. Under tjänstgöring utanför stationeringspastoratet synes lämpligt avvägt tjänstgöringstraktamente böra utgå.

Kommittén vill i detta sammanhang påpeka, att ett smidigt utnyttjande av rikets pastoratsadjunktskår kunde ernås genom att efter överenskommelse mellan respektive stiftsledningar pastoratsadjunkt förordnades att för en begränsad tid tjänstgöra i annat stift än där han antagits, då tillfälligt personalunderskott förelåge i detta stift men icke i hans hemortsstift.

Löneavvägning och befordringsgång m. m. Enligt kommitténs mening kan man vid lönesättningen för pastoratsadjunkterna icke bortse från nu gällande eller på statsmakternas prövning beroende lönesättning vid nyanställning och under de närmaste åren därefter för sådana i statlig tjänst eller i statsunderstödd kommunal verksamhet anställda befattningshavare, som undergått akademisk utbildning i stort sett jämförlig med pastoratsadjunkternas.

Kommittén berör till en början något frågan om införande av en s. k. reglerad befordringsgång för pastoratsadjunkterna. En reglerad befordringsgång kan sägas innebära en efter måttet av den före den aktuella anställningen förvärvade teoretiska och praktiska utbildningen samt alltefter tjänstgöringstid i den ifrågavarande anställningen differentierad, med vissa tidsintervaller automatiskt stigande lönesättning inom en begränsad lönegradsspännvidd.

I vissa avseenden föreligga naturliga jämförelsepunkter mellan de prästerliga befattningshavarna och personal vid statliga läroanstalter. Kommittén vill i anslutning härtill erinra, att skolöverstyrelsen i ett till 1944 års personalutredning avgivet yttrande över väckt förslag om införande av reglerad befordringsgång för vissa icke-ordinarie läroverkslärare m. fl. för sin del ansåg sig böra på anförda skäl avvisa ett sådant förslag (se SOU 1947: 58 s. 72). Såsom huvudskäl för denna ståndpunkt återopade skolöverstyrelsen, att någon egentlig skillnad icke existerade mellan olika icke-ordinarie lärare under deras första tjänstår i avseende å arbetets karaktär och med detsamma förenat ansvar. På grund härav syntes anledning saknas att införa en befordringsgång, som i främsta rummet skulle vara en ren tidsfunktion. Personalutredningen framhöll i anledning härav, att även om vissa invändningar syntes kunna göras mot det av skolöverstyrelsen förda resonemanget, utredningen likväl funne sig kunna bedöma frågan om de icke-ordinarie läroverkslärarnas befordringsgång ur delvis speciella synpunkter. Sålunda syntes det motiv, som legat bakom konstruktionen med uppflyttning i lönegrader med vissa mellanrum efter ett på förhand fixerat schema — nämligen att en tjänsteman från att under förmans tillsyn sysselsättas med enkla göromål i början av sin tjänstgöring förutsatts kunna så småningom anförtros alltmera kvalificerade och självständiga arbetsuppgifter — icke äga samma tillämpning i fråga om lärare som beträffande tjänstemän inom statsförvaltningen. Personalutredningen fann emellertid övervägande skäl tala för att för ifrågavarande läroverkslärare

skulle fastställas en reglerad befordringsgång, vilken dock på grund av vissa speciella förhållanden borde begränsas till en normalisering av väntetiden till första extra ordinarie tjänst.

Synpunkter liknande dem, vilka av skolöverstyrelsen framförts och av personalutredningen icke ansetts sakna relevans i diskussionen om införande av en reglerad befordringsgång i egentlig mening för läroverkslärarna, synas kunna anläggas mot att anpassa pastoratsadjunkternas lönesättning efter en sådan befordringsgång. Sålunda torde böra erinras om det i förevarande sammanhang betydelsefulla förhållandet, att genom prästvigningen den extra ordinarie prästen redan under sitt första missiv erhållit samma kompetens att utföra kyrkliga förrättningar som den pastor han kan hava förordnats att biträda. Till följd härav kan en nymissiverad präst icke utan vidare jämföras med en rekryt i amanuensgruppen. En amanuensaspirant inom statsförvaltningen har merendels en relativt begränsad befogenhet att självständigt utföra en förvaltningsakt. Hans första tjänstgöring har i regel övervägande karaktären av en utbildnings- och prövotid. Prästen har däremot genom den efter genomgångna praktiska prov avlagda prästexamen och genom undergången prästvigning i avseende å prästerliga förrättningar formellt vunnit full behörighet till självständig ämbetsutövning med avseende å legala förrättningar. Frånsett denna skillnad gäller emellertid i övrigt beträffande pastoratsadjunkten likaväl som i fråga om den icke-ordinarie förvaltningstjänstemannen, att han vanligen först med ökande antal tjänstår och därmed vunnen större erfarenhet inom sitt verksamhetsområde får mera på egen hand, ehuru givetvis under förmans tillsyn, sköta sitt kall. Denna skillnad i erfarenhet i början av prästbanan och under de närmaste åren därefter samt den därav betingade begränsningen i hans självständiga ämbetsutövning kan beräknas särskilt inverka på pastoratsadjunktens kapacitet, då det gäller prästens s. k. fria verksamhet. I och för sig vägande synpunkter förefinnas sålunda för en på allmängiltiga skäl grundad schematisk differentiering av pastoratsadjunkternas löneställning alltefter tjänstgöringstidens längd, utformad i en reglerad befordringsgång, vilken i fråga om lönestegring verkar snabbare än reglerna om löneklassupflyttning.

En annan synpunkt har i detta sammanhang sitt berättigande. Beträffande en nymissiverad präst torde, oavsett prästvigningens behörighetsverknningar med avseende å legala förrättningar, i ungefär samma grad som i fråga om en ung rekryt inom administrationen gälla, att hans praktiska förutsättningar för tjänsten och hans personliga lämplighet icke äro tillräckligt prövade. Ur det kyrkliga arbetets synpunkt kan det därför icke vara annat än lämpligt, att den nyanställda pastoratsadjunkten under en första tjänstgöringstid — aspiranttiden — underkastas prövning med avseende å lämplighet för prästkallet och att han först efter tillfredsställande utfall av en sådan prövning erhåller en fastare anställning samt därefter successivt tillerkännes en automatiskt inträdande förbättrad löneställning.

Då det gäller utformningen av den reglerade befordringsgång för pastorsratsadjunkterna, som kommittén sålunda finner påkallad, kunna olika alternativ till lönegradsserier övervägas. Innan kommittén framlägger sitt förslag till dylik befordringsgång, får kommittén anföra följande.

Genom kungörelsen den 30 juni 1947, nr 436, angående reglerad befordringsgång för viss icke-ordinarie personal i statens tjänst har införts bl. a. en automatiskt verkande lönesättning för *amanuenspersonalen* vid den civila och militära statsförvaltningens verk och myndigheter. Med amanuenser ha i kungörelsen likställts vissa andra tjänstemän vid olika förvaltningsgrenar. För ifrågavarande befattningshavare tillämpas enligt kungörelsen tvenne olika befordringsgångar. Den förmånligare av dessa skall gälla, därest befattningshavaren *antingen* avlagt filosofie licentiatexamen inom ämnesområde, som är av särskild betydelse för hans arbete vid verket, *eller* avlagt juris kandidatexamen jämte annan akademisk eller motsvarande examen och den ifrågavarande kombinationen prövas särskilt önskvärd med hänsyn till verkets speciella behov *eller ock* avlagt juris kandidatexamen och därjämte fullgjort minst 2½ års tingstjänstgöring eller därmed i behörighetshänseende likvärdig tjänstgöring. I andra fall skall användas den i lägre löneläge startande och för uppnående av identiska lönegrader relativt långsammare befordringsgången. De åsyftade befordringsschemata ha följande utseende:

1) Cf 19 under ett år, Ce 22 under två år och Ce 23 under två år, varefter befordran till lönegrad Ce 24 sker.

2) Cf 17 under ett och ett halvt år, Ce 20 under två år, Ce 22 under två år och Ce 23 under två år, varefter befordran till lönegrad Ce 24 sker.

Vid bedömande av de tingsmeriterade juristernas löneförmåner i amanuenskarriären bör hänsyn tagas till löneställningen under tingstjänstgöringen. Till rättsbildat biträde i domsaga utgår avlöning i form av arvode motsvarande, under ett halvt år som tingsnotarieaspirant beloppet i löneklass 8, under ett år som tingsnotarie beloppet i löneklass 12 och under ett år som tingsnotarie beloppet i löneklass 17 enligt löneplan I i dyrortsgrupp 5. Den reala lönesättningen för tingsmeriterad jurist, som efter 2½ års domsagotjänstgöring övergår till anställning som amanuens i förvaltningen, blir därför, i dyrortsgrupp 5, följande:

Löneklass 8 under ett halvt år, löneklass 12 under ett år, löneklass 17 under ett år, Cf 19 under ett år, Ce 22 under två år och Ce 23 under två år, varefter befordran till Ce 24 sker.

Såsom av det föregående framgår har 1944 års personalutredning i sitt betänkande SOU 1947: 58 haft under prövning frågan om lönesättningen för de icke-ordinarie läroverkslärarna och därmed jämförliga lärare i det statsunderstödda kommunala skolväsendet. Personalutredningens överväganden i denna fråga utmynnade i följande förslag till reglerad befordringsgång för de icke-ordinarie läroverkslärarna och med dem jämställda kommunala lärare:

Cg 21 under två läsår och Ce 23 under ett läsår efter provår, varefter befordran till lönegrad Ce 24 sker.

Personalutredningens förevarande förslag har hittills icke föranlett någon Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen men har givit anledning till åtgärder för normalisering av väntetiden till extra ordinarie anställning för läroverkslärare m. fl.

Mot den för amanuenspersonalen gällande befodringsgången har i en väsentlig punkt riktats kritik bl. a. av riksdagens år 1947 församlade revisorer, vilka anfört, att det syntes mindre lämpligt att inom befodringsgången närliggande lönegrader utnyttjades, vilket medförde, att sneddningsregeln måste tillämpas. I anledning av statsrevisorernas uttalande har chefen för finansdepartementet i propositionen 225/1948 bl. a. framhållit, att utnyttjande av närliggande lönegrader syntes böra undvikas vid fastställande av reglerad befodringsgång för nya personalkategorier.

Efter att hava övervägt de olika synpunkter, vilka böra tillmätas betydelse vid löneavvägningen för pastoratsadjunkterna — därvid kommittén bl. a. sökt finna en avvägning, som undanröjer invändningarna om olämpliga sneddningsverknings utan att åsidosätta personalens intresse av en tillfredsställande lönesättning — har kommittén stannat vid att framlägga följande förslag till befodringsgång för nämnda prästerliga befattningshavare:

Cf 18 under ett och ett halvt år, Ce 20 under två år och Ce 22 under två år, varefter befordran till lönegrad Ce 24 sker.

För jämförelse mellan den av kommittén förordade befodringsgången för pastoratsadjunkterna och fastställd eller föreslagen befodringsgång för olika jämförliga personalgrupper inom den civila statsförvaltningen har kommittén låtit utföra vissa beräkningar. Dessa beräkningar visa, att den av kommittén föreslagna befodringsgången under en tioårsperiod från anställningens början för pastoratsadjunkterna giver en årlig medellön nära sammanfallande med medellönen under samma tidsperiod för icke tingsmeriterad amanuens och för icke-ordinarie läroverkslärare samt något överstigande medellönen under en dylik tidsperiod för den, som går befodringsvägen tingsnotarieaspirant—tingsnotarie—tingsmeriterad amanuens.

Ett särskilt spörsmål vid införande av en reglerad befodringsgång för pastoratsadjunkterna är om och i vad mån exempelvis teologie licentiatexamen eller teologie doktorsgrad bör medföra en förmånligare lönesättning på pastoratsadjunktstadiet. Erinras må, att personalutredningen icke föreslagit något gynnsammare befodringsschema för icke-ordinarie läroverkslärare med högre examen än magistergraden. Enligt 10 § punkt 3 lagen om tillsättning av prästerliga tjänster räknas i avseende å befodringsmeriter filosofie doktorsgrad lika med tre prästerliga tjänstår. Vissa domkapitel bruka approximativt beräkna teologie licentiatexamen till fem och teologie doktorsgrad till tio tjänstår vid uppgörande av förslag för tillsättning av kyrkoherde eller komministerstjänst. Vägande skäl synas därför föreligga att redan på

pastoratsadjunktsstadiet införa en något gynnsammare befordringsgång för teologie licentiat eller doktorer. Kommittén finner sig böra föreslå en förkortning av väntetiden till ett år, för teologie licentiat i lönegrad Ce 22 och för teologie doktorer i envar av lönegraderna Ce 20 och 22.

Då det gäller inplacering och uppflyttning i lönegrad i befordringsgången förordar kommittén, att i princip hänsyn skall få tagas jämväl till annan tjänstgöring än i statskyrkoorganisationen, därest sagda tjänstgöring kan anses vara snarlik tjänstgöringen i statskyrkans rent prästerliga befattningar. Enligt kommitténs mening får det anses lämpligt, att denna fråga — i synnerhet då spörsmålet, i vilken utsträckning anställning hos svenska kyrkans missionsstyrelse, svenska kyrkans diakonistyrelse, svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse m. fl. organisationer skall få tillgodoräknas — blir föremål för särskild uppmärksamhet vid en remissbehandling av detta betänkande.

Kyrkoadjunkterna.

Kyrkoadjunkturen äro i den nuvarande kyrkoorganisationen att anse såsom i stort sett permanenta icke-ordinarie befattningar. Härutinnan har prästlönekommittén icke funnit anledning förorda någon ändring.

I fråga om lönesättningen av kyrkoadjunktstjänsterna vid en övergång till det civila avlöningssystemet vill kommittén till en början framhålla, att kommittén icke blivit övertygad om behovet av en differentiering av dessa tjänster på olika lönegrader. Kommittén föreslår därför en enhetlig lönegradsplacering av samtliga kyrkoadjunktsbefattningar. Beträffande valet av lönegrad härvidlag är att märka, att de i det föregående föreslagna lönegradsplaceringarna för de ordinarie församlingspräster, å ena, och pastoratsadjunkterna, å andra sidan, icke giva utrymme för många alternativ, då det gäller inplacering av kyrkoadjunktstjänsterna på löneskalan. Efter övertvägande har inom kommittén enighet vunnits om att förorda, att kyrkoadjunktstjänsterna — främst med hänsyn till gällande lönesättning för vissa i stort sett jämförliga tjänster inom den egentliga statsförvaltningen och det statliga och statsunderstödda kommunala skolväsendet — inplaceras i lönegrad Ce 24, vilken också är identisk med slutlönestadiet i den reglerade befordringsgången för pastoratsadjunkterna.

Vad angår tillsättningsförfarandet vid kyrkoadjunktstjänsterna föreslår kommittén vidare, att dessa framdeles böra kungöras till ansökan lediga i sedvanlig ordning.

Kapitel 18. Semester.

Enligt statens allmänna avlöningsreglemente och avlöningsreglementet för folkskolan äga i reglementena avsedda befattningshavare — såväl ordinarie tjänstemän som extra ordinarie tjänstemän, aspiranter och extra tjänstemän — rätt till semester eller däremot svarande förmån i form av

ferier. Semesterrätten är i princip ovillkorlig, och de praktiska inskränkningar, som här förekomma, gälla huvudsakligen endast begränsning i semesterrätten för den, som under viss tid ej uppehållit sin tjänst. Semesterregleringen för ifrågavarande befattningshavare är fotad på den principiella uppfattningen, att semestern icke blott är en förmån för den därtill berättigade utan att semesterrättens utnyttjande för dess syfte — en periodvis återkommande avkoppling från yrkesarbetet för vila eller rekreation i annan form — utgör ett intresse även för det allmänna såsom arbetsgivare. De överväganden, som omsider lett fram till denna uppfattning, torde vara så allmänt kända, att de icke behöva här upprepas. För en viss kategori av hithörande befattningshavare, nämligen för dem, som ha sig anförtrodd uppbörd eller kontroll å uppbörd, innefattar semesterrätten en förpliktelse att begagna sig av semesterledighet, då sådant föreskrives av vederbörande myndighet.

Församlingsprästernas tjänstearbete utföres i mångt och mycket i andra former än som är fallet inom andra förvaltningsgrenar och verksamhetsområden. Vad som här skiljer är dock enligt kommitténs mening icke av den betydelse, att semestern skulle för prästerna i gemen vara mindre behöflig än för människor i allmänhet. Kommittén anser följaktligen, att då församlingsprästerna nu avses att inordnas under en allmän avlöningsreglering, likartad den som gäller för befattningshavarna inom civilstaten, en likställighet mellan prästerna och dessa senare bör eftersträvas även beträffande semesterregleringen.

Skola emellertid även församlingsprästerna — såsom kommittén sålunda anser sig böra obetingat förorda — beredas förmån av semester i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för nämnda befattningshavare, måste en sådan reglering i vissa rent tjänsteorganisatoriska hänseenden få praktiska konsekvenser, som påkalla särskilt beaktande. Kommittén får härom anföra följande.

Vad som hittills komplicerat semesterregleringen för prästerna har väsentligen varit två omständigheter. Dels har enligt det för dessa befattningshavare gällande specifika avlöningssystemet den ordinarie prästen i regel att vid tjänstledighet själv bidra till avlöningen åt en ersättare å sin befattning. Dels har tillgången till extra ordinarie präster inom stiftet icke på långt när förslagit för att domkapitlet, även om semesterperioderna spredes ut över hela året, skulle kunna under ledigheter för semester förse de »fasta» prästerliga befattningarna med *särskilda* vikarier. Ett sådant högst betydande underskott på för särskilda semestervikariat tillgängliga prästerliga arbetskrafter har icke blott förelegat vid tider av mer eller mindre utpräglad s. k. prästbrist utan är regelrätt bestående även under tider, då nyrekryteringen av unga präster för tjänstgöring inom stiftet kunnat ske i en eljest såsom normal ansedd omfattning.

Under avd. I i betänkandet har lönekommittén lämnat en redogörelse

för de bestämmelser rörande s. k. semesterkostnadsbidrag, som för närvarande äro gällande, ävensom för den sedan gammalt följda praxis, som med ett mindre lyckligt val av ord brukar kallas »tjänstebyte».¹ Kommittén begagnar sig tillsviðare i den följande framställningen såsom beteckning för oförmålda praxis av det åtminstone något adekvatare ordet tjänstedubbling. Båda de nämnda anordningarna — semesterkostnadsbidragen och tjänstedubblingen — ha syftat till att på grundval av de hittills rådande tjänsteorganisatoriska och lönemässiga förhållandena tillskapa de nödortiga praktiska förutsättningarna för att tilldela prästerna en årligen återkommande ledighet av semesterkaraktär. I avsevärd utsträckning har detta begränsade syfte också uppnåtts. Vad angår semesterkostnadsbidragen, föreligger här ej anledning att närmare ingå på dem. Med införandet av det för församlingsprästerna tillämnade nya avlöningssystemet faller de ordinarie prästernas (och kyrkoadjunkternas) hittillsvarande skyldighet att vid tjänstledighet bidra till avlöningen av vikarie bort, och även kostnad för särskilt s. k. predikobitråde, som för närvarande kan drabba semesterledig präst, bör givetvis vid en sådan reform gäldas i annan ordning. Något behov av ett fortsatt anlåtande av systemet med semesterkostnadsbidrag komme följaktligen icke att förefinnas. Den frågan inställer sig emellertid här, huruvida det kan antagas, att man för den prästerliga semesterns praktiska reglering kan undvara en fortsatt tillämpning i väsentlig utsträckning av tjänstedubblingssystemet eller — rättare sagt — av den organisatoriska tanke, som ligger därunder. Det står för kommittén klart, att frågan — åtminstone för tid, som nu kan överblickas — måste besvaras nekande. Till sakens närmare belysning får kommittén erinra om följande.

Beräkningar, som kommittén låtit företaga, ha givit vid handen, att om alla kyrkoherdar, komministrar och kyrkoadjunkter bereddcs semesterledighet under i genomsnitt 35 dagar årligen och om härvid förutsattes, att under varje sådan ledighet särskild vikarie å befattningen förordnades, så skulle för säkerställande av tillgången på *särskilda* semestervikarier krävas en utökning av de för närvarande i stiftcn aktivt tjänstgörande e. o. prästernas (pastoratsadjunkternas) antal med icke mindre än drygt 300. Beträffande denna siffra, som dock naturligtvis icke kan göra anspråk på att vara mera än en grov approximation, är ändå att beakta, att beräkningen företagits från utgångspunkten, att semesterperioderna enligt härför företagen särskild indelning spredcs jämnt över hela året.

¹ Då 'tjänstebyte' för semesterändamål anordnas, plåga domkapiteln för de tjänstebytande prästerna — i tur och ordning — utfärda förordnande att under tjänstledigheten för den ene *jämte egen tjänst upprätthålla den andres befattning*. Och detta skrivsätt användes icke blott för det fall, att de tjänstebytande prästerna båda äro kyrkoherdar eller båda innehavare av biträdesbefattning (komministratur eller kyrkoadjunktstjänst) utan även när tjänstebytet sker mellan kyrkoherden, å ena sidan, samt komminister eller kyrkoadjunkt i samma pastorat, å den andra. Förordnande för i tjänst varande kyrkoherde — vilken ju bär det primära ansvaret för pastoralvården i dess helhet — att under semesterledighet för i hans eget pastorat anställd komminister eller kyrkoadjunkt upprätthålla dennes tjänst kan svårigen anses annat än som en oformlighet.

Det torde få anses uppenbart, att en konsekvens av en reformerad semesterreglering för prästerna av den innebörd, som här belysts, icke kan tagas. En breddning av rekryteringsbasen för de fasta prästerliga befattningarna av den angivna storleksordningen skulle väl för övrigt — redan med hänsyn till det faktiska rekryteringsläget nu och för överblickbar tid framåt — ligga utanför de praktiska möjligheternas gräns.

De församlingsprästerliga befattningarna äro vad man med en vedertagen beteckning brukar kalla *heltidstjänster*. På denna grundval är också avlöningen vid dessa befattningar utmätt. Kyrkoherdebefattningarna äro emellertid härjämte, såsom på flera ställen i betänkandet understrukits, såtillvida av ett särpräglat slag, som de äro s. k. initiativtjänster. I kyrkoherdarnas åligganden ingå sålunda icke blott i allmänna författningar och bestämmanden av instruktionell art konkret fixerade tjänstegöromål utan därutöver, efter måttet av befattningshavarens arbetsförmåga och inom gränsen för en rimlig total arbetsmängd, i fria former bedriven prästerlig verksamhet i församlingens tjänst. Från denna utgångspunkt regleras också fortgående såväl pastoratsindelningen som den prästerliga organisationen inom de särskilda pastoraten. I pastorat, där en eller flera biträdande präster finnas anställda, fördelar kyrkoherden mellan sig själv och sina biträden de uppgifter av skiftande slag, som tillhöra det fria församlingsarbetet. Något försök att statistiskt utröna, hur mycket av församlingsprästernas totala arbetsböroda, som genomsnittligt faller på det fria församlingsarbetet, har kommittén veterligen icke företagits. Uppenbart är också, att en dylik undersökning skulle vara förbunden med stora vanskligheter. Det kan dock möjligen vara av intresse att nämna, hurusom de norska prästlönesakkunniga, vilkas utredning i annat sammanhang (s. 80) citerats, ansett sig för Norges del kunna göra det bedömandet, att det fria församlingsarbetet därstädes numera såsom regel kräver mer av prästernas arbetstid än de allmänna gudstjänsterna, expeditionsarbetet och övriga prästerna åvilande »legalt» föreskrivna tjänsteuppgifter tillsammansantagna.

Vad som fortgående möjliggör tjänstedubblingssystemets användning vid semester för församlingspräster är givetvis det förhållandet, att dessa befattningshavare under ett par till sommartiden förlagda semesterperioder kunna påtaga sig en viss ökning i arbetsböroda för sådana legalt föreskrivna göromål, som icke tåla uppskov, men å andra sidan för möjliggörande härav skjuta åt sidan en del andra till tjänsten hörande uppgifter. Det ligger i sakens natur, att det frivilliga församlingsarbetet härvid i första hand får tillfälligtvis ställas tillbaka. Det gäller dock för domkapitlen att här för varje fall tillse, att icke enbart de »nödvändiga» göromålen inom de båda tjänstgöringsdistrikten tillsammansantagna ha den omfattningen, att de skulle ställa prästen inför en oskäligt utökad arbetsbelastning.

Vad angår de pastorat, i vilka en eller flera biträdande präster finnas anställda, lär från här förut angivna utgångspunkter hinder i allmänhet icke

möta mot att prästerna där turvis komma i åtnjutande av semester på det sätt och i den ordningen, att under ledigheten för kyrkoherden den biträdande prästen eller, där flera biträdande präster finnas, en av dem förordnas såsom vikarie å kyrkoherdebefattningen, medan särskild vikarie å biträdesbefattningen icke utses. Ersättningen under vikariatstjänstgöringen bör regleras enligt avlöningsreglementets vanliga normer för vikariatsförordnanden. Det bör för sådana fall ankomma på domkapitlet att meddela de speciella bestämmanden rörande de nödvändiga tjänstebestyrens fullgörande under semesterperioderna, som må betingas av den därunder decimerade tillgången på prästerliga arbetskrafter inom pastoratet. Särskilda överväganden kunna dock bli påkallade vid semesterregleringen för komminister, som är anställd för viss — ofta avsides belägen — annexförsamling eller för särskilt kyrkobokföringsdistrikt och som därvid har att förestå för församlingen eller distriktet anordnad särskild pastorsexpedition. Kan kyrkoherden härvid själv under semesterledigheten för komministern tillfälligtvis övertaga även det å komministern ankommande omedelbara ansvaret för kyrkobokföringen, lär härför icke tarvas något särskilt förordnande för den förre. Är återigen detta med hänsyn till de lokala förhållandena icke möjligt, lär en särskild vikariatsanordning beträffande en dylik komministerstjänst bli erforderlig, vare sig nu *särskild* vikarie därvid utses eller vikariatsförhållandet regleras genom tjänstedubbling av präst från annat pastorat, i första hand grannpastorat.

Det ligger i sakens natur, att vikariatsförhållandena vid en allmän semesterreglering för församlingsprästerna måste möta de större svårigheterna företrädesvis när det gäller kyrkoherdarna i en-prästpastoraten. Den allmänna grundsats, som här måste följas, blir givetvis den, att under semesterledighet för sådan kyrkoherde *särskild* vikarie bör förordnas i all den utsträckning, som den förhandenvarande tillgången inom stiftet på präster, disponibla för semestervikariat, det möjliggör. Tydligt är emellertid, att en sträng hushållning med dessa för »fullt vikariat» tillgängliga prästerliga arbetskrafter här är av nöden samt att det följaktligen måste förutsättas, att semesterperioderna för de präster, som det här skulle gälla, i möjligaste mån spridas över hela året. Där »fullt vikariat» på dylikt sätt icke kan åvägbringas, bli domkapitlet hänvisade till att söka ordna vikariatet genom tjänstedubbling, d. v. s. genom förordnande för präst i närbeläget pastorat att under semesterledigheten, jämte uppehållande av egen tjänst, förestå pastoralvården i den semesterlediga kyrkoherdens pastorat. Såsom i det föregående framhållits böra för dessa fall större anspråk på omfattningen av vikariats tjänstgöring i grannpastoratet icke ställas än att sådana därstädes förekommande »obligatoriska» tjänstebestyr bli vederbörligen fullgjorda, som icke tåla uppskov.

Man lär som hittills ha att räkna med, att även annan präst än församlingspräst kan i givna fall komma att stå till förfogande såsom särskild

semestervikarie. Präster, som här komma i fråga, torde vara att hänföra till någon av följande kategorier:

- 1) lärare med prästerlig behörighet vid allmänna läroanstalter, vilka befinnas villiga att under egna ferier åtaga sig vikariat av ifrågavarande slag;
- 2) emeriterade (pensionerade) präster; samt
- 3) präster i icke-publik tjänst eller utan särskild anställning, vilka för ändamålet ställa sig till förfogande.

En närmare reglering av den avlöning, som präster av här angivna kategorier skola ha att åtnjuta vid semestervikariat, blir erforderlig.

Kommittén har vidare anledning att i detta sammanhang beröra de s. k. predikobiträdena.

Med stöd av härom i kap. 19 Kyrkolagen förekommande bestämmelser ha sedan gammalt inom kyrkan biskoparna lämnat tillstånd till icke prästvigda teologer att predika i kyrkorna. Tillståndet har även utsträckts till att omfatta andra personer än teologie studerande, såsom diakoner, predikanter o. a. Sådant tillstånd har pläгат benämnas *venia concionandi*.

Vid de »tjänstebyten» för semesterändamål, som anordnas mellan vederbörande kyrkoherdar i två varandra närbelägna pastorat, i vilka annan präst än kyrkoherden icke finnes anställd, torde i allmänhet vara förutsatt, att den semesterledige kyrkoherden anskaffat dylikt predikobitråde för utförande av de under ledighetstiden infallande högmässorna i det egna pastoratet. Särskilt lär så pläga ske, när de ifrågavarande pastoraten — ettdera eller båda — omfatta mer än en församling med var sin kyrka, för vilket fall vederbörande kyrkoherde redan i den egna befattningen har sig ålagd viss duplikationsskyldighet.

Kommittén anser, att dessa såsom predikobiträden anlitate personer — och då givetvis i första hand de teologie studerande, som under sommarens mellanterminer pläga vistas i sina hemorter — borde kunna mera rationellt utnyttjas. Nära till hands synes här ligga, att åt en sådan person gäves ett vidgat uppdrag såsom prästerlig *assistent* i en-prästspastorat med fortgående tjänstgöring i pastoratet under tid, när kyrkoherden därstädes åtnjöte semester och befattningen därunder upprätthölles av grannpräst med tjänstedubbling. Såsom icke prästvigd skulle ett sådant tjänstebiträde visserligen ej kunna fullgöra tjänsteuppgifter, som förutsätta prästerlig behörighet. Men åt honom kunde med fördel uppdragas — förutom hållande av de i pastoratet under semestertiden påbudna allmänna gudstjänsterna — även annat församlingsarbete, som icke kräver dylik behörighet. Tydligt är, att tillgången till ett sådant tjänstebiträde skulle verksamt underlätta tjänstgöringen för den prästerlige vikarien under »dubbelförordnandet». För de teologie studerandena skulle givetvis assistentförordnanden av detta slag få ett särskilt värde som ett led i den praktiska utbildningen för deras blivande kall.

Kommittén förordar ett allmänt bemyndigande för domkapitlen att för här avsedda fall, då så befinnes behövt, anställa tillfällig assistent, som

nu sagts. Det bör ankomma på domkapitlen att beträffande assistenternas tjänstgöring meddela de närmare föreskrifter, som prövas erforderliga. Ersättningen åt den prästerlige assistenten synes kommittén skäligen kunna bestämmas till ett belopp av förslagsvis 400 kronor för månad räknat.

Kommittén vill emellertid erinra om, att även en annan utväg än anlåtande av prästerlig assistent kan till lättande i förekommande fall av arbetsbördan för en tjänstedubblende församlingspräst stå domkapitlen öppen. Genom lag den 18 mars 1910, nr 29, innefattande ändring i 2 kap. 3, 4 och 8 §§ kyrkolagen äger sålunda vederbörande domkapitel, där sådant av omständigheterna föranledes, förordna, att för två eller flera församlingar må förrättas gemensam högmässa i en av dem. Med anordningen avsågs att bereda domkapitlet möjlighet att i förekommande fall bereda lindring i arbetsbördan för en präst, som har att samma dag förrätta högmässa i två eller flera kyrkor. Lagbestämmelsen synes, att döma av dess förarbeten, närmast ha tagit sikte på duplikationsskyldighet, som åvilas en präst i församlingar tillhörande det egna pastoratet. Tydligt är dock, att bestämmelsen i fråga har en motsvarande giltighet, där fråga är om dubblerad eller flerfaldigad predikoskyldighet, som tillfälligtvis uppkommer för präst i kyrkor tillhörande skilda, varandra närbelägna pastorat. Denna tolkning av bestämmelsen är också den i praxis vedertagna. — Vid förordnanden av ifrågavarande slag — allmänt kallat sammanlysning av gudstjänster — kan domkapitlet, om förordnandet avser flera söndagar i följd, tillika föreskriva, att högmässan skall förrättas skiftesvis i de båda kyrkorna. Förläggas semesterperioderna, såsom här antagits, till hög- och eftersommaren, komme sammanlysningen att inträffa under en årstid, då kyrkfolket i regel — om avstånden icke äro mera betydande — bör kunna utan större olägenhet färdas de längre kyrkovägarna. Även om en sådan anordning givetvis i och för sig ej är önskvärd, kan den dock i vissa fall erbjuda en utväg ur svårigheterna.

För möjliggörande av den ovan skisserade ordningen för regleringen av vikariatsförhållandena vid semester för församlingsprästerna förordar kommittén en allmän föreskrift av innehåll, att sådan präst skall vara förpliktad att, efter domkapitlets beprövande, utföra nödvändiga tjänstehandlingar för annan, semesterledig församlingspräst. Att full gottgörelse bör utgå för av vikariat av detta slag uppkommande resekostnad är självfallet, och kommittén framlägger härom i annat sammanhang närmare förslag. Huruvida särskild *avlöning* skäligen bör tillerkännas präst för ett partiellt vikariat under här föreliggande speciella betingelser kan måhända, särskilt för de fall att den tjänstedubblende prästen därvid erhåller biträde av assistent, synas tveksamt. Kommittén finner sig emellertid kunna förorda, att präst vid dylikt partiellt vikariat skall äga uppbära ett särskilt *tjänstedubblersarvode*. I fråga om avvägningen av detta arvode anser sig kommittén böra föreslå, att detta bestämmes till ett för alla lönegrader enhetligt belopp av fem kronor för dag.

Då kommittén på grund av vad i det föregående anförts finner sig böra förorda, att åt prästerna i avseende å semesterrätten beredes en allmän likställighet med befattningshavarna inom civilstaten, är dock att beakta, att de särpräglade arbetsförhållandena på det prästerliga tjänsteområdet påkalla vissa avvikelser i detaljutformningen av de härutinnan erforderliga bestämmelserna. Kommittén vill i första hand fästa uppmärksamheten på följande. Enligt statens allmänna avlöningsreglemente gäller bland annat en huvudregel av innebörd, att tjänsteman, som på grund av tjänstgöringsförhållandena icke kunnat utfå honom tillkommande semester under det kalenderår, vartill semestern hänför sig, har att finna sig i att outnyttjad semester må kunna uppskjutas, dock längst intill den 1 juni nästpåföljande år. Utan tvivel skulle det i förekommande fall vara ägnat att för vederbörande domkapitel underlätta semesterregleringen inom stiftet för visst år, om myndigheten icke bleve bunden av denna fem-månadersbegränsning. Domkapitlen synas lämpligen böra få i sin hand att föreskriva en kumulering av semesterrätten, så att prästen, där så påkallas, må — med inhiberande av semestern under ett år — kunna under det närmast påföljande året uttaga semester för två år i en följd. Kommittén tillstyrker en anordning i detta syfte.

Bestämmelsen om semesterförmånen hade i de före allmänna semesterlagens tillkomst gällande avlöningsreglementena för civilstatstjänstemännen en mindre kategorisk avfattning än motsvarande stadganden i 1948 års nu gällande avlöningsreglemente för statens befattningshavare. Försiktigheten synes här bjuda att, intill dess viss erfarenhet vunnits om det blivande, praktiska utfallet av en allmän semesterreglering för prästerna, icke ge bestämmelsen om semesterförmånen för dessa karaktären av en ovillkorlig »rätt», vars utkrävande för visst fall skulle kunna för den kyrkliga förvaltningen medföra ett allvarligt men. Kommittén föredrar sålunda, att föreskrifterna om semesterrätten utformas i överensstämmelse med de för statsförvaltningen före 1939 års avlöningsreglemente gällande stadgandena. Man torde emellertid ha en grundad anledning till den förhoppningen, att den olikhet i »rättsställning», som härmed i avseende å semesterregleringen skulle kunna sägas bli alltjämt bestående mellan civilstatstjänstemännen och prästerna — en olikhet som har sin grund väsentligen i den omständigheten, att till vikarie för prästerlig befattningshavare endast kan förordnas person, vilken besitter den formella behörighet som prästvigningen ger — skall visa sig i det hela ha en ringa praktisk betydelse.

Kapitel 19. Kallortstillägg.

Enligt lag den 21 november 1925 nr 455 må i enlighet med vad i lagen närmare stadgas samt Kungl. Maj:t efter framställning av vederbörande domkapitel bestämma utgå ett särskilt ödebygdstillägg till kyrkoherdar,

komministrar samt kyrkoadjunkter, vilkas bostad och huvudsakligaste verksamhetsområde äro förlagda till sådana trakter inom Härnösands och Luleå stift, där vistelsen och verksamheten på grund av hårt klimat, outvecklade kommunikationer och allmän kulturell isolering måste antagas utöva en särskild påfrestning å den prästerlige tjänstinnehavaren. Ödebygdstillägget må av Kungl. Maj:t fastställas till ett belopp av högst 1 400 kronor årligen att utgå under den period, för vilken lönerreglering äger giltighet. I 2 kap. 23 och 24 §§ reglementet för prästerskapets avlöning stadgas, att vid av Kungl. Maj:t sålunda bestämd ödebygdstjänst därjämte må utgå ett särskilt ödebygdstillägg till pastoratsadjunkt, som biträder vid tjänsten eller uppehåller densamma. Enligt därom meddelade särskilda bestämmelser utgår dyrtidskompensation å ödebygdstillägget.

Det civila avlöningssystemet inrymmer vissa tilläggsförmåner, vilka — med bortseende från tjänstegöromålets art i och för sig — äro avvägda med beaktande av de yttre förhållanden, under vilka tjänsten fullgöres. Till sådana lönetillägg på grund av obekväm stationerings- och tjänstgöringsort hänföras bl. a. kallortstillägg och enslighetstillägg.

Enligt nu gällande avlöningsreglementen utgå till civilstatstjänstemän m. fl. och kommunalanställda lärare, vilka äro stationerade å sådana orter inom rikets nordliga delar, där vistelsen på grund av klimatiska förhållanden och levnadsbetingelserna i övrigt kan anses medföra avsevärda olägenheter i fysiologiskt hänseende, särskilda efter de speciella levnadsförhållandena på de skilda stationeringsorterna i sex olika klasser differentierade kallortstillägg. Dessa tillägg, vilka äro enhetliga för samtliga befattningshavare i samma kallortsklass, utgöra i klass I 96 kronor, klass II 156 kronor, klass III 240 kronor, klass IV 360 kronor, klass V 540 kronor och klass VI 720 kronor för år. Vid grupperingen av orterna i kallortsklasser har den del av riket, där kallortstillägg ansetts böra utgå, indelats i sex olika geografiska zoner. Den senaste zonindelningen är verkställd genom kungörelsen den 30 juni 1948 (nr 533), till vilken hör en bilaga med beskrivning av gränslinjerna mellan områdena för de olika kallortsklasserna samt mellan kallortsområdet och riket i övrigt. Indelningen enligt kungörelsen bygger i sina huvuddrag på en år 1920 utförd klassificering av stationeringsorter för personal vid kommunikationsverken. Vid berörda klassificering var utgångspunkten, att kallortstillägget huvudsakligen skulle hava karaktären av ett ödemarks- eller enslighetstillägg. Följande huvudfaktorer ansågos böra vara utslagsgivande vid bestämmande av tilläggets storlek å viss ort: 1) vinterkylans intensitet, 2) längden av vinter och sommar, 3) enslig belägenhet, 4) vintermörkrets omfattning, 5) avstånd från Sveriges huvudorter samt 6) ödemarksnatur. För varje faktor konstruerades en poängskala, och det sammanlagda poängtalet för varje ort uträknades, varvid siffran för ödemarksnatur räknades dubbelt.

De i det föregående omförmälda enslighetstilläggen utgå allenast till så-

dan lots- och fyrstaten tillhörande personal, vilken är stationerad å ort, där vistelsen till följd av ortens särskilt ensliga belägenhet kan anses medföra avsevärda olägenheter.

De i statens löneplansförordning innefattade löneplanerna 1 och 5, enligt vilka huvuddelen av statstjänstemännen och samtliga kommunalanställda lärare åtnjuta lön, äro differentierade på fem olika ortsgrupper, till vilka befattningshavarnas stationeringsorter hänförts med hänsyn till levnads-kostnaderna på de olika orterna. Vid dyrortsgrupperingen har enligt förslag av 1943 års dyrortskommitté tagits en viss självständig hänsyn till de större utgifter eller ansträngningar för anskaffande av olika slags förnödenheter — även immateriella — vilka den på visst minimiavstånd från s. k. huvudinköpsort bosatta befolkningen har att vidkännas främst i form av rese- och transportkostnader. För dessa avståndskostnader har ett beräknat tillägg gjorts till hushållsbudgetens slutsumma. Genom detta avståndstillägg hava sålunda vid dyrortsgrupperingen utifrån vissa synpunkter beaktats de med en mera isolerad bosättning förenade olägenheterna.

Vid en tillämpning av det civila avlöningssystemet för prästerskapets avlönande komma — därest, såsom kommittén vill föreslå, jämväl prästerna tillförsäkras kallortstillägg i förekommande fall — de faktorer, som motiverat det nuvarande prästlönetekniska ödebygdstillägget, att bliva kompenserade i första hand medelst kallortstillägget och i andra hand medelbart genom de vid dyrortsgrupperingen tillämpade avståndstilläggen. Flertalet präster i Ströms och Undersåkers pastorat i Härnösands stift samt i Norrbottens norra och Lappmarkens första, andra och tredje kontrakt i Luleå stift torde dock icke på detta sätt erhålla kompensation för ödemarks- och enslighetsförhållandena i samma utsträckning som genom de för närvarande utgående ödebygdstilläggen med därå belöpande dyrtidkompensation. Kommittén vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att den av kommittén förordade metoden för inplacering av kyrkoherde- och komministersbefattningarna i tjänsteklass vid övergången till det nya avlöningssystemet i viss utsträckning torde visa sig förmånligare i lönehänseende för innehavarna av här åsyftade tjänster i norrlandsstiften än för prästerskapet i gemen. Att efter övergången till det civila avlöningssystemet för prästernas vidkommande tillämpa dessutom enslighetstillägget eller införa ett speciellt prästerligt — från det gamla systemet i arv taget, till beloppet visserligen reducerat — ödebygdstillägg synes kommittén, främst med hänsyn till de i motsvarande orter stationerade statstjänstemännen och kommunalanställda lärarna, icke kunna ifrågakomma.

Kapitel 20. Sjukvårdsförmåner m. m.

Huvuddelen av statstjänstemännen, befattningshavarna vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet samt hushållningssällskapens och

skogsvårdsstyrelsernas tjänstemannapersonal är enligt för dem gällande avlöningsreglementen under tjänstledighet för sjukdom eller vissa närstående förhållanden berättigad till oavkortad eller efter vissa grunder reducerad avlöning. Samma befattningshavare hava därjämte såsom avlöningsförmån tillförsäkrats rätt att i viss omfattning få ersättning för eller bidrag till sina kostnader för läkarvård jämte läkemedel m. m. För att vinna särskild kontroll över befattningshavarnas hälsotillstånd och över sjukvårdsförmånernas utnyttjande hava — vad angår statens, hushållningssällskapens och skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän — vidtagits särskilda organisatoriska anordningar, främst innebärande tillskapandet av en verksläkarinstitution.

Om en löne reglering för prästerna i huvudsak enligt det nuvarande civila avlöningssystemet kommer till stånd, saknas enligt kommitténs mening skäl att härvid göra undantag för systemets regler om sjukavlöning. Att bibehålla de nu gällande bestämmelserna i 2 kap. 6 § 2—5 mom. reglementet för prästerskapets avlöning lärer vid en övergång till det civila avlöningsreglementet i varje fall vara ogörligt.

Kommittén anser sig i detta sammanhang böra något beröra 1941 års lärarlönesakkunnigas förslag till reglering av de kommunalanställda lärarnas sjukvårdsförmåner. De sakkunniga hade att taga ställning till frågan, på vad sätt en anpassning efter det statliga lönesystemet kunde genomföras i vad anginge sjukvårdsförmåner åt de kommunalanställda lärarna. Efter att hava prövat framkomna förslag att bereda nämnda lärare samma sjukvårdsförmåner som statstjänstemännen *antingen* genom en i anslutning till det statsunderstödda sjukkasseeväsendet med allmänna medel finansierad sjukförsäkring *eller* genom inrättande av en särskild för ifrågavarande lärarpersonal avsedd sjukkassa, förklarade sig de sakkunniga, främst på grund av beräknade olägenheter i administrativt hänseende, icke kunna förorda något av dessa alternativ. Med hänsyn härtill och då socialvårds-kommittén — enligt av de sakkunniga inhämtade uppgifter — kunde förväntas under loppet av år 1942 framlägga förslag rörande allmän obligatorisk sjukförsäkring, ansågo de sakkunniga vissa skäl föreligga för att i avvaktan därå uppskjuta en nyreglering av de kommunalanställda lärarnas sjukvårdsförmåner. Förslaget om obligatorisk sjukförsäkring kunde emellertid förutses icke bliva genomfört vid den tidpunkt, då det nya avlöningsreglementet skulle träda i kraft. Lärarna skulle härigenom, framhöllo de sakkunniga, under ytterligare en tid framåt icke komma i åtnjutande av några som helst sjukvårdsförmåner utöver dem, vilka utginge till följd av olycksfall i tjänsten, och sålunda i förevarande avseende allt fortfarande intaga en undantagsställning. De sakkunniga ansågo sig icke kunna förorda, att frågan om lärarnas sjukvårdsförmåner helt bleve uppskjuten vid avlöningsrevisionen. Nämnda förhållanden borde dock föranleda, att de åtgärder för att bereda de kommunalanställda lärarna delvis fri sjukvård,

vilka föreslogos av de sakkunniga, skulle erhålla allenast provisorisk kaktär.

Såsom motivering för sitt förslag om lärarnas sjukvårdsförmåner anförde de sakkunniga bl. a. följande. Svårigheter av mångahanda slag mötte givetvis att bereda de över hela landet, även till avlägsnaste bygder spridda folk- och småskollärarna sjukvårdsförmåner i samma omfattning som statstjänstemännen. Det syntes icke lämpligt eller ens möjligt att beträffande dessa lärare föreskriva, att läkarvården skulle ombesörjas av särskilda verksläkare. För att verksläkarinstitutionen skulle kunna fullgöra sin kontrollerande uppgift fordrades nämligen, att till varje särskild verksläkare hänvisades ett icke alltför ringa antal befattningshavare. De största svårigheterna kunde dock väntas uppstå i fråga om prövning av framställningar om sjukvårdsersättning från och utbetalande av sådan ersättning till ett så betydande antal befattningshavare, som det här bleve fråga om. För att bemästra dessa svårigheter av organisatorisk natur föreslogo de sakkunniga, att lärarna — som själva hade att till läkaren, sjukhuset m. fl. betala sina sjukvårdskostnader — skulle äga rätt till ersättning härför av statsmedel allenast i den mån nämnda kostnader för redovisningsår överstege 100 kronor. Därmed skulle vinnas en väsentlig nedskärning av ersättningsanspråkens antal. För att möjliggöra en enhetlig tillämpning av bestämmelserna förordade de sakkunniga, att handläggningen av ärendena skulle åvila skolöverstyrelsen. En ur medicinsk synpunkt sakkunnig prövning av skäligheten i de framställda ersättningsanspråken kunde erhållas genom att skolöverstyrelsen för bedömning av ansökningarna anlidade den vid styrelsen anställde skolöverläkaren eller i komplicerade eller prejudicerande fall inhämtade medicinalstyrelsens yttrande. Härmed skulle också vinnas, åtminstone i viss mån, de kontrollmöjligheter som för statstjänstemännens vidkommande funnes genom verksläkarinstitutionen. Lärarna skulle — såvitt fråga icke vore om specialistvård — allenast äga rätt hänvända sig till tjänsteläkare i egentlig bemärkelse, d. v. s. provinsialläkare, extra provinsialläkare, stadsläkare, köpingsläkare och municipalläkare, samt till skolläkare och sjukhuspoliklinik.

De sakkunnigas förslag blev i sin helhet godtaget av statsmakterna. De i 1942 års avlöningsreglemente för folkskolan och 1943 års avlöningsreglemente för de högre kommunala skolorna utfärdade bestämmelserna i ämnet hava oförändrade upptagits i nu gällande avlöningsreglemente för folkskolan respektive de delar av 7 kap. statens allmänna avlöningsreglemente, som speciellt avse lärarna vid de högre kommunala skolorna.

De överväganden, som 1945 års lönekommitté ägnade frågan om förmåner under sjukdom vid anställning i statens tjänst eller inom det statsunderstödda kommunala skolväsendet, ägde rum mot bakgrunden av att statsmakterna inom en nära framtid kunde förutses komma att taga ställning till frågan om en allmän och obligatorisk sjukförsäkring. Sedermera

har lag om allmän sjukförsäkring promulgerats med ikraftträdande den 1 juli 1950. Denna försäkring inrymmer dels en sjukpenningförsäkring, dels ock en sjukvårdsförsäkring. Det förtjänar omnämnas, att sistnämnda försäkringsgren icke erbjuder förmåner, vilka i alla hänseenden äro likvärdiga med dem, som nu tillkomma statstjänstemännen och de kommunalanställda lärarna.

Vid de förhandlingar mellan 1945 års lönekommitté och personalorganisationerna, vilka föregingo nämnda kommittés förslag, uppnåddes enighet därom, att avlöning vid sjukdom borde utgå jämväl efter ikraftträdandet av den allmänna sjukförsäkringen. Därvid förutsattes dock, att sjukavlöningen skulle minskas med det belopp, som på grund av sjukförsäkringen tillkomme tjänstemannen i form av sjukpenning, inklusive eventuella tillägg. Vad anginge sjukvårdsförmånerna förenade sig lönekommittén och tjänstemannaorganisationerna om det uttalandet, att de i civila avlöningsreglementet m. fl. författningar stadgade förmånerna av ifrågavarande slag borde utgå tills vidare. Sedan statsmakterna meddelat beslut om allmän sjukförsäkring men i god tid innan bestämmelserna därom trädde i kraft, borde en särskild utredning i ämnet verkställas, därvid förhandlingar med tjänstemännens representanter borde komma till stånd. Vid utredningen borde förutsättningslöst undersökas, huruvida bestämmelserna om den allmänna sjukförsäkringen skulle inverka på ifrågavarande tjänstemäns sjukvårdsförmåner samt, om så befunnas vara fallet, vilka ändrade avlöningsbestämmelser, som borde meddelas.

Sagda utredning har ännu icke igångsatts.

Slutligen innefattade den mellan 1945 års lönekommitté och organisationerna träffade överenskommelsen, att bestämmelserna om tjänstemännens sjukvårdsförmåner liksom hittills skulle tillhöra den kategori av föreskrifter, beträffande vilken tjänstemännen vore skyldiga att underkasta sig ändring.

Då beslut fattades om att sjukförsäkringslagen skulle träda i kraft den 1 juli 1950 förutsattes, att den nya indelningen av riket i borgerliga kommuner skulle genomföras vid ingången av samma år. Det vore åsyftat, att den nya lokala organisationen för sjukförsäkringen skulle kunna bygga på en slutligt genomförd ny kommunindelning. Emellertid har statsrådet och chefen för inrikesdepartementet i ett interpellationssvar i riksdagens andra kammare den 25 maj 1948 gjort ett uttalande av innebörd att ikraftträdandet av den nya kommunindelningen borde framflyttas till den 1 januari 1952. Under riksdagsdebatten i anledning av interpellationssvaret gjordes av samma statsråd tillika det uttalandet, att sjukförsäkringsreformen måhända kunde genomföras redan från och med den 1 juli 1951, ehuru någon utfästelse härom icke kunde göras.

Enligt prästlönekommitténs mening kunna de synpunkter, vilka prövades vid regleringen av de kommunalanställda lärarnas sjukvårdsförmåner, del-

vis anläggas vid övervägandena, huruvida prästerna böra tillerkännas fri sjukvård under enahanda villkor och i samma omfattning som statstjänstemännen i allmänhet eller som nämnda lärare. Med hänsyn till att beslut numera fattats om en allmän sjukförsäkring, vilken kan beräknas träda i tillämpning inom en förhållandevis kort tidrymd efter en lönereglering för prästerna, kan det måhända göras gällande, att för prästernas vidkommande något verkligt behov av att införa fri sjukvård i form av löneförmån icke kan anses vara för handen. Enligt kommitténs mening kunna dock flera tungt vägande skäl andragas för en motsatt uppfattning. Det torde sålunda icke rättvisligen kunna bestridas, att flertalet av de prästerliga befattningshavarna, främst de lägst avlönade komministrarna och de icke-ordinarie prästerna, länge i fråga om avlöningsförmåner, i synnerhet de sociala löneförmåner, varit eftersatta civilstatstjänstemännen m. fl. och de kommunalanställda lärarna. Vid utarbetande av sitt förslag har kommittén uppställt som en riktlinje, att prästernas avlöningsförmåner böra i alla avseenden sättas i paritet med de, vilka för närvarande utgå till — vid ett allmänt bedömande — jämförliga statstjänstemän och kommunalanställda lärare, såvitt icke — såsom beträffande införande av en obligatorisk semesterrätt — härutinnan svåröverstigliga hinder möta på grund av förhållanden, som äro för de prästerliga befattningshavarna säregna. Enligt kommitténs förmenande kan från prästernas sida resas ett berättigat krav på en sådan målsättning vid en lönereglering. Därest statsmakterna skulle fatta beslut om en lönereglering för prästerna med ikraftträdande den 1 januari 1950 utan att därvid införa fria sjukvårdsförmåner, skulle, om sjukförsäkringsreformen genomföres den 1 juli 1951 eller något år senare, de prästerliga befattningshavarna — trots en i övrigt tidsenlig lönereglering — fortfarande under en viss tidsperiod bliva i avsaknad av den rätt till fri sjukvård, som tillkomme statstjänstemännen i gemen och kommunernas lärare. Ett sådant läge anser kommittén böra undvikas. Härtill kommer, att man för närvarande icke lär kunna förutse, vilken inverkan sjukförsäkringsreformen kan komma att få på statstjänstemännens och de kommunalanställda lärarnas avlöningsförmåner. Då den särskilda utredning, varom 1945 års lönekommitté och tjänstemannaorganisationerna gemensamt uttalade sig, kan tänkas föranleda en partiell omreglering av det civila avlöningssystemet av för närvarande oviss omfattning, synes det prästlönekommittén vara berättigat att inför den förestående utredningen samma utgångsläge skapas för prästerna som för civilstatstjänstemännen, folkskollärarna m. fl. Kommittén finner därför övervägande skäl tala för att prästerna vid lönerigleringen erhålla fria sjukvårdsförmåner.

Av den föregående redogörelsen framgår, att en viss skillnad föreligger med avseende å villkoren för och omfattningen av sjukvårdsförmåner för å ena sidan statstjänstemännen och å andra sidan de kommunalanställda lärarna. Den för statstjänstemännen inrättade verksläkarinstitutionen har

ej heller utsträckts att tillämpas för de kommunalanställda lärarna, vilka i stället efter eget val kunna vända sig till någon s. k. tjänsteläkare. Lärarnas anspråk på sjukvårdsersättning prövas centralt av skolöverstyrelsen, medan ärenden angående statstjänstemännens sjukvårdskostnader i regel handläggas av den myndighet, som utbetalar avlöningen.

Den i det föregående omförmälda inskränkningen i den kommunalanställda lärarens sjukvårdsförmåner — innebärande rätt till ersättning allenast för merkostnaderna utöver 100 kronor för redovisningsår — tillkom i syfte att härigenom nedbringa antalet framställningar om ersättning för sjukvårdskostnader. En sådan begränsning av antalet ersättningsanspråk ansågs av 1941 års lärarylönesakkunniga ur administrativ synpunkt erforderlig med hänsyn till folk- och småskollärarkårens stora numerär, vilken redovisningsåret 1940/41 beräknades till omkring 27 000. Då antalet präster för närvarande blott uppgår till något över tiondelen av den för skolväsendets befattningshavare nämnda siffran, kan det i och för sig icke vara påkallat av organisatoriska skäl att inskränka prästernas sjukförmåner på samma sätt som lärarnas. Utan att ingå på frågan om det principiella berättigandet av den för lärarna införda begränsningen av sjukvårdsförmånerna, finner sig kommittén därför böra föreslå, att prästerna tillerkännas sjukvårdsförmåner under enahanda villkor och i samma omfattning som statstjänstemännen i allmänhet. För de fall, då ersättning vid olycksfall utgår till präst enligt olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser, böra särskilda regler utformas.

I ett yttrande över lärarylönesakkunnigas förslag uttalade medicinalstyrelsen, att styrelsen för sin del icke funne praktiska hinder föreligga för att låta verksläkarnas verksamhet omfatta jämväl de kommunalanställda lärarna. Enligt styrelsens mening skulle frågan om sjukvårdsförmåner åt lärarna enklast lösas genom tillämpning i görligaste mån av samma regler, som gällde för statstjänstemännen. Därigenom skulle bl. a. bortfalla den från praktisk synpunkt synnerligen betydelsefulla svårigheten angående taxa för läkarna. Enligt vad kommittén under hand inhämtat från medicinalstyrelsen läser det icke möta administrativa svårigheter eller olägenheter i annat hänseende att utvidga verksläkarinstitutionens klientel till att omfatta jämväl prästerna, vilka icke äro i högre grad utspridda till avlägsna bygder än exempelvis en del av tullverkets, domänverkets och landsfiskalsorganisationens personal. Ur befattningshavarsynpunkt torde icke kunna resas någon bärande invändning mot att prästerna för läkarvård hänvisas till särskilda verksläkare.

Kommittén har emellertid jämväl övervägt en tillämpning för prästernas vidkommande av det för de kommunalanställda lärarna anordnade systemet med tjänsteläkare och en central prövning av ersättning för sjukvårdskostnader. Denna prövning skulle exempelvis kunna anförtros statskontoret, som i sådant fall vid behov finge anlita medicinsk sakkunskap av dess

egen verksläkare eller annan läkare mot särskilt arvode för denne. Det kan här tilläggas, att enligt kommitténs finansieringsförslag — varom mera i annat sammanhang — prästernas sjukvårdskostnader äro avsedda att bestridas av kyrkofondens medel.

Kommittén har vid sin prövning av dessa olika alternativ funnit en tillämpning av verksläkarinstitutionen även för prästernas vidkommande äga avgjort företräde. Att den kamerala handläggningen av sjukvårdsärendena i så fall bör åvila domkapiteln med biträde av stiftsnämnderna samt för Stockholm statskontoret, vilka myndigheter för närvarande handhava frågor om utbetalning av löne-medel ur kyrkofonden, finner kommittén självklart.

Kapitel 21. Resekostnadsersättning m. m.

Regleringen av den s. k. prästerliga ämbetsskjutsen eller, med andra ord, av ersättningen åt församlingsprästerna för deras kostnader för resor i tjänstärenden har tiderna igenom ansetts utgöra ett problem av speciell svårighetsgrad. Frågan har vid upprepade tillfällen varit föremål för vidlyftiga utredningar, och de därvid framkomna många lösningsförslagen ha uppkallat utdragna diskussioner. För de för närvarande gällande bestämmelserna i detta ämne, som huvudsakligen innefattas i lagen den 21 november 1925 om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat, har på annat ställe i betänkandet (s. 55 ff.) lämnats en kortfattad redogörelse.

Den frågan uppställer sig här närmast, huruvida dessa nu gällande bestämmelser om resekostnadsersättning åt prästerna kunna, tekniskt sett, bibehållas vid sin giltighet även efter den tillämnade omläggningen av själva avlöningssystemet såsom sådant. Frågan måste besvaras nekande. Följande är härvid att beakta.

Det har antagits, att kyrkoherdarna och komministrarna såväl genom det för närvarande i deras »reglerade lön» merendels ingående s. k. arealtillägget som genom i sådan lön för flertalet fall ingående fyllnadsbelopp för »besvärlig tjänstgöring» erhållit eller i varje fall kunnat erhålla viss kompensation för resekostnad. Vid det fortgående bestämmandet av de »fasta» och de »tillfälliga» resanslagen skall också i förekommande fall hänsyn tagas till denna omständighet, och med ledning av minutiöst uppgjorda graderingstabeller ske härvid på sådan grund reduceringar i anslagsbeloppen. Att i lönegradsbestämd avlöning enligt den för civilstatstjänstemännen gällande löneskalan inlägga kompensation, helt eller delvis, för direkta kostnader, som i och för tjänsten drabbar befattningshavaren, synes icke kunna ifrågasättas, och kommitténs förslag till lönegradsplacering för kyrkoherde- och komministersbefattningarna har givetvis ej heller avvägrats med hänsyn till att gottgörelse för resekostnad till någon del skulle vara i lönen inräknad. Redan av denna anledning bleve ändringar i de nu gällande grunderna för resanslagens beräknande nödvändiga.

Vidare är att beakta, att enligt de nu gällande bestämmelserna icke blott de fasta utan, i realiteten, även de tillfälliga resanslagen för prästerna bestämmas omedelbart av Kungl. Maj:t, de fasta resanslagen såsom regel i samband med Kungl. Maj:ts fastställande periodvis av de individuella löne-regleringarna för prästerskapet i varje pastorat och de tillfälliga resanslagen i samband med den årliga medelsanvisningen för ifrågavarande ändamål. Med ett genomförande av det nya avlöningssystemet komme Kungl. Maj:ts fortlöpande befattning med de prästerliga »löne-regleringarna» att bortfalla. Givet är, att under sådan förutsättning en annan och mindre omständlig ordning än den nu gällande bör sökas även beträffande den fortgående prövningen av resekostnadsersättningen och vad därmed sammanhänger.

Kommittén är emellertid av den mening, att starka skäl tala för en betydligt längre gående reform i avseende å prästernas resekostnadsersättningar än som omedelbart betingas av själva övergången till det nya avlöningssystemet. Metoden att gottgöra prästerna deras utgifter för tjänsteresor av alla slag med ett på förhand på vissa schematiska grunder tillskuret resanslag, varmed vederbörande befattningshavare skall ha att för året hushålla, måste anses såsom allt annat än tillfredsställande. Systemet premierar den präst, som har benägenhet för hemmasittning. I alla de fall, då viss tjänsteresas företagande är beroende på dennes egna initiativ, får han möjlighet att genom resans underlåtande göra besparing på resanslaget för egen del. Systemet hotar återigen den mera nitiske och verksamme prästen med eventualiteten att få bestrida resekostnaden ur egen pung.

Kommittén är över huvud taget av den mening, att den njuget, som satt sin prägel på de gällande, drastiskt omständliga reglerna för prästernas resekostnadsersättning, är missriktad. Det ligger icke i det allmännas intresse att prästerna ute i församlingarna sitta stilla i sina prästgårdar. Deras beredvillighet att söka sina arbetsuppgifter runt omkring i sina tjänstgöringsområden bör icke hämmas; den torde tvärtom böra på allt sätt uppmuntras. I detta syfte bör tillses, att prästerna erhålla full gottgörelse för de kostnader, som deras tjänsteresor åsamka dem.

I den proposition (nr 222), varmed förslaget till den förenämnda lagen den 21 november 1925 förelades samma års riksdag, diskuterade ecklesiastikministern de då föreliggande alternativen till resekostnadsersättningsfrågans uppordnande. Han förklarade sig visserligen anse, att »särskild uppmärksamhet borde ägnas åt förslaget att bevilja prästerna en efter räkning utgående reseersättning» men fann sig likväl böra taga avstånd från denna lösningslinje. De härför anförda skälen voro följande:

1) Betalningen efter reseräkning skulle delvis innebära dubbelbetalning i sådana fall, där redan i lönebeloppet låge någon gottgörelse för resekostnad.

2) Det vore vanskligt att bestämma, vilka resor som vore av beskaffenhet att böra hänföras till tjänsteresor.

3) Man hade att taga i betraktande det synnerliga besvär, som skull föranledas av reseräkningarnas granskning.

Vad till en början angår det under 1) angivna skälet så skulle ju detta skäl mot reseräkningsmetodens anlitande, på sätt nyss här ovan närmare belysts, med övergången till det nya avlöningssystemet helt förlora sin giltighet.

Ej heller kan kommittén finna, att de båda övriga mot systemet med betaltning efter reseräkning andragna omständigheterna ha eller behöva ha den betydelse, som tidigare tillagts dem. Kommittén får härom bringa erinran följande.

Då departementschefen år 1925 framhåller svårigheten att bestämma huruvida viss av församlingspräst företagen resa inom sitt tjänstgöringsområde skall vara att hänföra till tjänsteresa eller ej, så synes han ha förbisett, att sådan svårighet, om den över huvud förefinnes, ingalunda undveks med den av honom själv förordade »resanslagsmetoden». Bestämmelserna rörande det *tillfälliga* resanslaget förutsätta nämligen en redovisning från prästens sida av varje under året företagen resa, som kan motivera sådant anslags tilldelande. Det ankommer sålunda redan nu på domkapitlet att utöva noggrann kontroll över att icke andra resor än sådana som ha karaktär av tjänsteresor, för sådant anslag komma i betraktande. Kommittén tror ej heller, att gränsdragningen här behöver vålla större svårigheter. Till en början är att beakta, att den kostnadsersättning, som det i detta sammanhang gäller att reglera, givetvis avser resor i prästens egentliga församlingsarbete, d. v. s. under utförande av kyrkliga förrättningar, självvård och därmed likställd verksamhet. Av ålder ha hit räknats även prästens resa till pastorsexpedition, där expeditionen är förlagd mer eller mindre avses från prästens stationeringsplats, samt resa till sammanträde med kyrkoråd, i vilket organ prästen med självskrivenerhet är ordförande. Till tjänsteresor, som här komma i fråga, äro dock icke att hänföra resor, som präst i förekommande fall har att företaga till sammanträde med skol- och fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd och andra liknande kyrkligt- eller borgerligt-kommunala organ, som prästen må tillhöra såsom ledamot på grund av menighetsval. Ersättning åt prästen för härvid uppkommande kostnader lär böra, i den mån ersättning kan finnas påkallad, regleras på rent kommunal grund i den ordning kommunallagarna rörande sådana frågor föreskriva.

I avseende å prästens egentliga församlingsarbete kan man från synpunkten av en bestämning av resekostnadsersättningen skilja mellan konkreta tjänstuppgifter av tre olika huvudslag, nämligen *dels* prästens medverkan vid allmänna gudstjänster och konfirmandundervisning samt expeditionsarbetet, *dels* tjänstuppgifter, som prästen utför på begäran av en-

skild församlingsmedlem¹, såsom dop, vigsel och jordfästning samt besök hos sjuk för själavård och eventuellt meddelande av nattvard (sockenbud), *dels ock* den verksamhet på eget initiativ, som av prästen utföres såväl för meddelande av enskild själavård i särskilda fall som, framför allt, inom det frivilliga församlingsarbetet i alla dess skiftande former. Till detta sistnämnda slag av arbetsuppgifter är givetvis att räkna — exempelvis — prästens inställelse vid sammanträde med kommunalt organ, i vilket han visserligen icke är vald ledamot men i vars förhandlingar han må ha rätt att deltaga.

De allmänna gudstjänster och den konfirmandundervisning, som prästen har att förrätta, äro genom föreskrifter i arbetsordning eller eljest såväl till omfattning, platser och tidpunkter fortlöpande bestämda. Detsamma gäller i fråga om expeditionsarbetet. För de fall, då här ifrågavarande tjänstegöromål nödvändiggöra resor, kunna följaktligen de sammanlagda kostnaderna för vederbörande präst för dessa resor för visst år med nöjaktig tillförlitlighet på förhand beräknas. Uppenbart är emellertid att varje motsvarande möjlighet saknas i fråga om resor, som prästen fortgående nödgas företaga inom sitt tjänstgöringsområde för utförande av övriga här ovan angivna, å honom ankommande tjänstegöromål.

Kommittén föreslår, att regleringen av församlingsprästernas tjänstesor samt ersättningen för därmed förbundna kostnader företages enligt följande huvudsakliga grunder.

1) Varje kyrkoherde äger efter eget bestämmande rätt att företaga av tjänsten påkallade resor inom sitt tjänstgöringsområde. Sådan rätt tillkommer jämväl komminister och kyrkoadjunkt, som jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmande eller på grund av föreskrift i av domkapitlet fastställd arbetsordning har att självständigt fullgöra prästerliga tjänstegöromål, i avseende å därav påkallade resor.

2) Nödiga tjänstesor må i övrigt företagas av komminister och kyrkoadjunkt efter tillstånd av kyrkoherden samt av ämbetsbiträde efter av kyrkoherden för varje gång lämnat uppdrag.

3) För resor, som innehavare av kyrkoherde-, komministers- eller kyrkoadjunktsbefattning har att företaga för hållande av allmän gudstjänst, för förrättande av konfirmationsundervisning eller för tjänstgöring å pastors-expedition, utgår ersättning för resekostnaden med ett årligt resanslag, som beräknas enligt de i allmänna resereglementet stadgade grunderna och fastställas av domkapitlet. Resanslaget utbetalas till i tjänst varande be-

¹ Osäkerhet synes på sina håll råda om huruvida, när dop eller vigsel efter rekvirentens önskan förrättas i hemmet eller på annan särskild plats inom prästens tjänstgöringsområde, rekvirenten skall ha att — där icke prästen ändock i annat tjänstävande samtidigt besöker stället — ersätta prästen för resekostnaden. Givetvis har prästen att fritt pröva, huruvida hans tid medgiver förrättningens företagande på den av rekvirenten önskade platsen. Men möter härför icke hinder, bör resan otvivelaktigt även för angivet fall vara att anse såsom tjänsteresa, för vilken någon kostnad icke bör drabba församlingsbon.

fattningshavare med en tolfedel månadsvis i efterskott. Där vikarie å befattningen förordnas, bestämmer domkapitlet det belopp av resanslaget som vikarien skall äga för tiden för förordnandet uppbära.

4) För annan än under 3) avsedd tjänsteresa utgår resekostnadsersättning enligt allmänna resereglementet efter av befattningshavaren avgiven räkning.

5) Jämte resekostnadsersättning i enlighet med vad härförut sagts skall präst för särskilda fall äga uppbära traktamentsersättning, nämligen

a) vid tjänsteresa inom eget pastorat, när förrättningen nödvändiggör prästens bortovaro utöver ett dygn från resans anträdande, för varje därpå följande helt dygn; samt

b) vid tjänsteresa, som prästen nödgas vid tjänstedubbling företa till och från samt inom det pastorat, där han bestrider vikariatsförordnandet.

Traktamentsersättningen utgår för här under a) och b) angivna fall med hälften av det i allmänna resereglementet för sådan ersättning stadgade beloppet.

6. Reseräkning ingives till vederbörande kontraktsprost för attestering och insändes därefter av denne till domkapitlet för slutlig granskning och utbetalning genom stiftsnämnden.

Till detaljbestämmelser i fråga om prästernas rätt till resekostnadsersättning återkommer kommittén i ett senare betänkande i samband med framläggande av förslag till avlöningsreglemente.

Kapitel 22. Språktillägg.

Enligt folkskolans avlöningsreglemente (§ 23) utgår till lärare vid skola inom vissa av rikets nordligaste gränsorter språktillägg med 150 kronor för år räknat. I 12 § tilläggsbestämmelserna till reglementet stadgas, att språktillägg skall utgå till lärare i första och andra årsklasserna vid folkskola, mindre folkskola eller småskola inom Nedertorneå, Haparanda, Karl Gustavs, Hietaniemi, Övertorneå, Korpilombolo, Tärendö, Pajala, Junosuando, Karesuando, Jukkasjärvi samt Gällivare skoldistrikt; dock att tillägg icke skall utgå till lärare, vilken tjänstgör i Kiruna eller Abisko inom Jukkasjärvi skoldistrikt eller i Malmberget, Dennevit, Koskullskulle, Polcirkeln, Mårdsel eller Gällivare kyrkby inom Gällivare skoldistrikt.

De återgivna författningsbestämmelserna hava sitt ursprung i kungörelsen den 5 november 1924, nr 469, angående särskilda lönetillägg åt lärare vid folkskolor inom vissa av rikets nordligaste gränsorter. Dessa lönetillägg, varierande mellan 100 och 400 kronor för år, ha varit avsedda att utgöra ersättning dels för de olägenheter, som betingats av ifrågavarande skolors avskilda lägen, dåliga kommunikationsförhållanden, hårda klimat och dyra levnadskostnader, dels ock för de särskilda svårigheter, som äro förbundna med undervisningen av finsktalande barn.

Genom löneregleringen den 1 januari 1938 för folk- och småskollärarna, därvid lönebeloppen differentierades efter dyrortsgrupp samt kallortstillägg infördes, bortföll den först nämnda grunden för lönetilläggen enligt 1924 års kungörelse. Löneregleringen föranledde också denna kungörelses upphävande och utfärdandet av en ny kungörelse den 21 oktober 1938, nr 638, angående särskilt lönetillägg (språktillägg) åt lärare vid folk- och småskolor inom vissa av rikets nordligaste gränssorter. Härvid renodlades lönetillägget till enbart ett språktillägg, fastställt till 150 kronor för år och avsett som en särskild löneförmån för lärarna i de finskspråkiga skoldistrikten. Språktilläggen höjdes sedermera till 180 kronor för år men minskades i samband med vissa andra ändringar av stadgandena i detta ämne till ett årsbelopp av 150 kronor genom kungörelsen nr 284/1941, varefter bestämmelserna om språktilläggen i därpå följande författningar i sak icke ändrats i vidare mån än att dyrortskompensationen å tilläggen borttagits från och med den 1 juli 1942.

Beträffande ifrågavarande lönetillägg anförde skolöverstyrelsen, enligt ett i 1938 års statsverksproposition åberopat utlåtande, att dessa verksamt bidragit till en god rekrytering av lärarkåren inom hithörande skoldistrikt, vilka annars skulle stått ohjälpligt tillbaka i konkurrensen med sydligare belägna distrikt. De särskilda lönetilläggen hade framför allt utgjort en välbehövlig kompensation för de särskilda svårigheter, som vore förbundna med undervisningen i skolor, där ett stort antal barn komme från finsktalande hem. Att lönetilläggen haft åsyftad nytta framginge därav, att de finskspråkiga skoldistrikten tack vare just dessa ökade löneförmåner trots vissa olägenheter förfogade över en i stort sett utmärkt duglig och för den speciella uppgiften som gränsbygdens lärare synnerligen intresserad lärarkår.

Av intresse i detta sammanhang torde också vara vad bl. a. centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening anför i ett i propositionen 177/1941 återgivet yttrande. Enligt från Haparanda stad, Nedertorneå, Tarendö, Pajala, Junosuando, Hietaniemi och Övertorneå införskaffade uppgifter begagnade av distriktens 4 145 elever icke mindre än 3 172 eller mera än 76 % finska språket som samtalsspråk i hemmet. Av 719 nybörjare läsåret 1940—1941 vore 575 eller omkring 80 procent enbart finsktalande. På grund härav föreläge stora svårigheter med tal- och skrivövningar vid inlärandet av svenska språket. Finnbygdens befolkning hade i stort sett endast genom skolan tillfälle att lära sig korrekt svenska. Språkförhållandena kunde väntas bli bestående under en lång tid framåt, då i närmare hälften av äktenskapen inom Tornedalen den kvinnliga kontrahenten vore från Finland (i Nedertorneå-Haparanda församling år 1939 42,9 %).

Härjämte må framhållas, att enligt 42 § avlöningsreglementet för folkskolan utgår till sådana lärare, vilka meddela undervisning åt den nomadiserande lappbefolkningen, ett särskilt lönetillägg å 180 kronor för år. Detta lönetillägg är dock till sin art icke ett språktillägg.

Insikt i finska språket utgör icke något författningsstadgat villkor för erhållande av lärartjänst i något av de förut angivna skoldistrikten, där undervisningen i folk- och småskolor liksom i riket i övrigt, skall meddelas på svenska språket. Enligt meddelade bestämmelser skall dock vid tillsättande av befattning i trakt inom Norrbottens län, där finska språket mera allmänt talas, skäligt avseende fästas å kunskap i nämnda språk. Någon undervisningsskyldighet i finsk läsning och skrivning i folk- och småskolan i de nordligaste gränsorternas skoldistrikt finnes icke stadgad. Möjlighet till sådan undervisning skall dock beredas i fortsättningskolan.

Den lämnade redogörelsen angående språktilläggen åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet synes kommittén i viss mån ägnad att tjäna som bakgrund vid bedömande av frågan, huruvida sådana tillägg jämväl böra införas för vissa församlingspräster.

Enligt reglementet den 31 januari 1896, nr 3, för lappmarks ecklesiastikverk — vilket äger tillämpning å samtliga pastorat i Lappmarkens första, andra och tredje kontrakt inom Luleå stift samt Frostvikens pastorat i Ströms kontrakt och Undersåkers, Offerdals och Kalls pastorat i Undersåkers kontrakt inom Härnösands stift — böra i de församlingar, där någon större del av befolkningen icke förstår det inom församlingen huvudsakligen gängse språket, gudstjänster hållas på de olika inom församlingen använda språken. Den överenskommelse härom, som kan träffas mellan församling och prästerskap, skall underställas domkapitlets prövning och stadfästelse. I samma församlingar skall nattvardsundervisningen, såvitt ske kan, meddelas på svenska språket. Där någon del av konfirmanderna saknar tillräcklig kännedom om detta språk, bör dock särskild nattvardsskola med dem hållas på lapska eller finska språket. Om av de icke svensktalande barnen en del talar lapska och en annan del finska, böra de likaledes undervisas i särskilda avdelningar å olika tider på det för var avdelning begripliga språket. För att kunna uppföras på förslag eller utnämnas till prästerlig tjänst i församling, där finska eller lapska språket till gudstjänstligt bruk förekommer, skall vidare den sökande genom vederbörligt intyg styrka, att han äger erforderlig kunskap i det av dessa språk, som i församlingen användes. Om tjänst sökes i församling, där både lapska och finska språken förekomma, bör vederbörligt betyg om kännedom åtminstone i det finska språket företes.

Någon lagstadgad skyldighet för församlingsprästerna i Norrbottens norra kontrakt att hålla gudstjänster och andra kyrkliga förrättningar på annat språk än det svenska finnes icke. Det är dock självfallet, att i en evangelisk kyrka gudstjänst och själavård måste meddelas på befolkningens modersmål, och för flertalet av invånarna i Tornedalen är finskan modersmålet.

Enligt vad kommittén erfarit hållas i Norrbottens norra kontrakt med undantag av Överkalix pastorat och i Lappmarkens tredje kontrakt med undantag av Jokkmokks pastorat ungefär hälften av de ordinarie högmässa-

gudstjänsterna i församlingskyrkorna och nästan samtliga bygudstjänster, vilka äro betydligt flera till antalet än nämnda högmässogudstjänster, på finska språket. Samma språk användes av ifrågavarande präster vid övervägande delen av förekommande vigslar, dop, begravningar och andra prästerliga förrättningar. Vid kyrkostämmor och andra sammanträden med menigheter, i vilken prästen på grund av sitt ämbete deltagar, är finska det gängse språket. Samtal med ordsbefolkningen å pastorsexpeditionen eller eljest måste av prästerna i förevarande församlingar också i regel föras på finska språket.

I kungörelse den 25 april 1902 nr 39 har i överensstämmelse härmed föreskrivits, att för behörighet att uppföras på förslag till prästerlig tjänst i församling inom Norrbottens län, där finska språket till gudstjänstligt bruk förekommer men på vilken reglementet för lappmarks ecklesiastikverk icke äger tillämpning, sökande genom vederbörligt intyg skall styrka, att han äger erforderlig kunskap i nämnda språk.

Det bör här tilläggas, att de i 12 § tilläggsbestämmelserna till folkskolans avlöningsreglemente omförmälda skoldistrikten motsvaras av Norrbottens norra kontrakt med undantag av Överkalix pastorat och Lappmarks tredje kontrakt med undantag av Jokkmokks pastorat.

I anslutning härtill vill kommittén påpeka — vilket domkapitlet i Luleå stift framhållit i skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 april innevarande år — att svårigheter under sista åren gjort sig gällande vid rekryteringen av präster i stiftets finnbygd. Enligt domkapitlets mening syntes det bl. a. vara språkförhållandena, som vållade tveksamhet hos prästerna att söka tjänster i ifrågavarande pastorat. I anledning härav vore det nödvändigt, att åtgärder vidtoges i syfte att underlätta nämnda rekrytering. En ökning av antalet och en höjning av beloppen av de senast genom kungl. brev den 30 juni 1947 medgivna stipendierna för utbildande vid universiteten av präster, förtrogna med finska språket, borde enligt domkapitlets åsikt därför äga rum. Domkapitlet ansåge sig därjämte — då en av ett prästkonvent härom till domkapitlet gjord framställning enligt dess förmenande syntes värd allt beaktande — böra hemställa, att möjlighet måtte beredas sådana präster, som utan att hava åtnjutit universitetsstipendier lärt sig finska språket och tagit anställning i stiftets finnbygd, att erhålla skälig gottgörelse för sina kostnader för nämnda språkkunskapers inhämtande.

Det ligger i öppen dag, att hållande av kyrkliga förrättningar på finska språket fordrar en ingående kunskap i detta språk hos vederbörande församlingspräster. Ett förhållandevis omfattande ordförråd och en god insikt i språkets grammatik torde sålunda i och för sig vara nödvändiga förutsättningar för att prästen på ett värdigt sätt skall kunna utföra en sådan förrättning. Med hänsyn till det anförda och då kunskap i finska språket uppställts såsom behörighetsvillkor för prästtjänsterna i rikets nordligaste gränsorters pastorat, synes det kommittén i princip välbefogat, att de ordi-

narie och icke-ordinarie församlingspräster i Norrbottens norra och Lappmarks tredje kontrakt med nyss nämnda undantag tillerkännas särskilda språktillägg.

Då emellertid icke *samtliga* präster i de här ifrågavarande pastoraten för närvarande behärska eller för fullgörande av sina respektive tjänstålliganden nödvändigtvis behöva behärska det finska språket, synes det kommittén — som härutinnan inhämtat upplysningar från domkapitlet i Luleå — icke påkallat, att språktillägg undantagslöst utgår till alla präster i nämnda pastorat. Kommittén anser sig därför böra föreslå, att det lägges i sagda domkapitels hand att efter prövning av föreliggande omständigheter bestämman, vilka präster inom angivna pastorat som skäligen böra tilldelas språktillägg.

Tillika föreslår kommittén att, därest nuvarande Gällivare pastorat i Lappmarks tredje kontrakt skulle uppdelas i tre särskilda pastorat, benämnda Gällivare, Malmbergets och Hakkas pastorat — vilken uppdelning föreslagits skola ske från och med den 1 januari 1949 — det ytterligare undantaget göres, att språktillägg icke skall utgå till prästerskapet i Malmbergets blivande pastorat.

Kommittén har jämväl tagit under överbäggande, huruvida språktillägg skäligen bör utgå även till innehavare av sådana prästtjänster, för vilka kunskap i lapska språket föreskrivits som behörighetsvillkor. Med hänsyn till omfattningen av detta språks faktiska användning vid kyrkliga förrättningar har kommittén för sin del funnit befogat, att språktillägg ävenledes tillerkännas de präster i Jokkmokks och Arjeplogs pastorat, som enligt domkapitlets i Luleå prövning skäligen böra tilldelas sådant tillägg.

I fråga om avvägningen av de föreslagna prästerliga språktilläggens storlek får kommittén anföra följande.

Språktillägget för lärarna är avsett som kompensation för vissa besvär vid undervisningen av finskspråkiga barn. Dessa besvär försvåra, såsom framhållits, lärarrekryteringen i finnbygdens skoldistrikt. Språktillägget är ägnat att motväga denna svårighet för lärarrekryteringen. Lärarna äro emellertid icke skyldiga att kunna och begagna finska språket.

Präster i finnbygden äro däremot nödsakade att i sin tjänst begagna bägge språken. De måste predika, utföra förrättningar, förhandla och utöva själavård på finska och måste sålunda behärska finska språket. Detta innebär icke blott en betydlig insats av tid och arbete i och för deras utbildning. Det betyder därjämte en ökad arbetsbelastning vid själva tjänstgöringen.

Enligt kommitténs mening kunna med hänsyn till det anförda i och för sig beaktansvärda skäl åberopas för att det föreslagna språktillägget för präster skulle bestämmas till ett högre belopp än det för närvarande till vissa lärare vid folkskoleväsendet utgående beloppet. Då emellertid enligt kommitténs förmenande i detta sammanhang visst avseende måste

fästas vid prästernas i förhållande till folkskollärarnas högre löneställning samt vid svårigheten att — om en differentiering av prästernas och lärarnas språktillägg göres — åstadkomma en i detta hänseende rättvis avvägning, finner sig kommittén likväl böra föreslå, att det prästerliga språktillägget bestämmes till samma belopp som det för vissa lärare fastställda årsbeloppet, 150 kronor.

Någon inskränkning i rätten till sådant språktillägg på grund av åtnjutet språkstipendium vid universitetet finner kommittén icke påkallad. Det bör erinras om, att motsvarande stipendium vid seminarium för närvarande icke föranleder en sådan begränsning av lärarnas språktillägg.

Kapitel 23. Tjänstedräkt.

Enligt 19 kapitlet 27 § kyrkolagen skola prästerna bliva vid den klädebonad, som deras stånd bäst höves och anstår; och de ringare präster må ej bära sådan dräkt, som biskopar, superintendenter, præsides consistoriorum och teologie doktorer ägnar. I ett kungl. cirkulärbrev den 16 februari 1778 föreskrives vidare, att ärkebiskopen och de övriga biskoparna, överhovpredikanten, domprostarna, ordinarie hovpredikanter, kyrkoherdarna i Stockholm samt teologie professorer och doktorer äga rätt att begagna prästkappor av siden.

Den speciellt prästerliga tjänstedräkten består av kaftan, väst och byxor. Till tjänstedräkten hör ävenledes speciell krage. Vidare nyttja prästerna under sin ämbetsutövning hög hatt i stor utsträckning.

Nämnda tjänstedräkt begagnas av prästerna vid utförande av samtliga egentliga prästerliga förrättningar. En del präster bruka tjänstedräkten jämväl under mottagningen å pastorsexpeditionen. Därjämte förekommer det, att präster nyttja den prästerliga tjänstedräkten som ständig dagligdräkt för att därigenom manifesteras sitt prästerliga kall.

Erinras bör även, att vid utförande av vissa prästens ämbetsförrättningar prästkappa, mässkjorta med stola och mässhake ingå i den speciellt prästerliga skruden.

Då för prästerskapet föreligger bundenhet att använda den speciellt prästerliga tjänstedräkten i en omfattning, som motsvarar uniformsplikten för vissa statstjänstemän, uppställer sig spørsmålet, huruvida prästerna vid en övergång till det civila avlöningsssystemet böra — i likhet med viss statlig personal — tillerkännas tjänstedräktsbidrag.

Enligt de i statens allmänna avlöningsreglemente innefattade bestämmelserna om tjänstedräkt tillämpas för de civila tjänstemännen i huvudsak ett slags rabattsystem samt för de militära och civilmilitära beställningshavarna ett system med kontanta bidrag.

I samband med utformandet av de statliga avlöningsbestämmelserna angående de civila tjänstemännens tjänstedräkt har framhållits, att anskaffandet av såväl tjänstedräkt som kläder för privat bruk för tjänstemännen

obestriddigen innebure en av tjänsten direkt föranledd merutgift, som statsverket borde på något sätt kompensera. Givetvis kunde bärandet av uniform under tjänstgöring avsevärt förlänga de privata klädernas brukningstid, men någon fullständig kostnadsutjämning kunde därigenom knappast uppkomma.

Före den senaste löneregleringen för statstjänstemännen verkställdes av 1945 års lönekommitté en ingående utredning till belysning av de olika faktorer, som påverkade bedömningen av frågan om en rättvis fördelning mellan statsverket och tjänstemannen av kostnaderna för tjänstedräkt. Utgångspunkten för utredningen var, att kostnadsfrågan så vitt möjligt borde regleras så, att det för varje tjänsteman ekonomiskt sett bleve likgiltigt, om han vore underkastad uniformsplikt eller icke. Härav följde, att staten i princip borde bidra till kostnaderna för uniformeringen med vad som motsvarade den merkostnad, som uniformsplikten i och för sig vållade den enskilde tjänstemannen i jämförelse med den kostnad för beklädnad, vilken kunde beräknas såsom normal för en icke uniformspliktig tjänsteman i motsvarande löneläge.

Den företagna utredningen ansågs giva vid handen — och i överensstämmelse härmed äro de nu gällande bestämmelserna i ämnet utformade — att statens bidrag till de civila tjänstemännen för första anskaffningen av obligatoriska uniformspersedlar, vilken i och för sig finge anses vara mera betungande för tjänstemannen än uniformens fortsatta underhåll och förnyelse, borde med tillämpning av rabattsystemet lämpligen avvägas till 75 procent av vederbörande verks självkostnadspris för de persedlar, vilka av detta tillhandahölles personalen med äganderätt. För senare nyanskaffning av uniformspersedlar borde kunna medgivas en rabatt upp till 50 procent av självkostnadspriset. Denna rabattsats borde av Kungl. Maj:t bestämmas för olika ifrågakommande personalgrupper, särskilt för sig med hänsyn till den utredda uniformskostnaden per tidsenhet, beräknad med utgångspunkt från antalet erforderliga persedlar, verkets självkostnadspris för dem och deras antagliga normala brukningstid.

Den i det föregående omförmälda utredningen föranledde för försvarets beställningshavare allenast en mindre jämkning av dittills gällande bestämmelser i förevarande ämne. Enligt dessa ägde uniformspliktiga militära och civilmilitära beställningshavare vid tillträddandet av första ordinarie beställning eller av beställning som fänrik eller extra ordinarie underofficer eller av extra ordinarie civilmilitär beställning uppbära ekiperingshjälp med i allmänhet 500 kronor eller, vad angår underbefäl med ordinarie anställning, 300 kronor. Därutöver utgick för uniformspersedlarnas underhåll och förnyelse till nämnda beställningshavare med undantag av underbefälen ett årligt ekiperingsbidrag med 180 kronor och till de senare sådant bidrag med 120 kronor. Beställningshavare ägde, mot ersättning, utbekomma erforderliga persedlar och materialier från kronans förråd eller låta till-

verka persedlarna vid kronans verkstäder. Ersättningen skulle motsvara kronans självkostnadspris för materialanskaffning och tillverkningsarbeten. I de nu återgivna bestämmelserna föreslog 1945 års lönekommitté i huvudsak icke annan ändring än att ekiperingsförmånerna för det ordinarie underbefälet borde höjas till samma belopp som för officerare och underofficerare. Lönekommitténs förslag härutinnan vann statsmakternas bifall.

Enligt prästlönekommitténs mening kunna de synpunkter, vilka föranlett statsverket att medgiva bidrag till viss civil och militär personal för anskaffning och underhåll av uniform, i huvudsak anläggas jämväl vid bedömning av frågan, huruvida prästerna i princip böra erhålla ersättning för hållande av tjänstedräkt. Då de för prästerna föreslagna lönegrads-placeringarna icke utmåtts med tanke att härutinnan jämväl kompensera merutgifterna för tjänstedräkt, finner kommittén rättvist att prästerna i lämplig form tillerkännas sådan ersättning. Vid utformningen av bestämmelserna angående dylik ersättning synes av praktiska skäl någon annan metod svårigen kunna ifrågakomma än det för närvarande beträffande försvarets beställningshavare tillämpade systemet med kontanta bidrag. Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som råda på förevarande verksamhetsområde, torde valet av en sådan metod för detta område näppe- ligen kunna medföra några konsekvenser beträffande frågans ordnande för andra förvaltningsområden.

Enligt kommitténs uppfattning bör bidrag allenast utgå till anskaffning och underhåll av den egentliga prästdräkten, bestående av kaftan, väst och byxor jämte krage samt av hög hatt. Anskaffningskostnaden för nämnda klädesplagg i genomsnittskvalité torde enligt vad kommittén erfarit för närvarande i allmänhet kunna beräknas till ungefär 600 kronor. Den normala brukningstiden för prästdräkten torde väl kunna uppskattas till tre à fem år. Vid bestämmande av det årliga underhållsbidraget bör hänsyn tagas till att förnyelse och tvättning av kragar medföra en kostnad, som ej är obetydlig.

Vad angår prästkappa, mässkjorta med stola och mässhake, vilka tillhöra den speciellt prästerliga ämbetsskruden, så tillhandahållas dessa i allmänhet av församlingarna. Den omständigheten, att präster i några fall av egna medel anskaffat sådan ämbetsskrud — varav prästkappan huvudsakligen för att begagnas vid förrättningar utanför kyrkan — synes kommittén icke motivera att hänsyn härtill skall tagas vid bestämmande av tjänstedräktsbidraget.

På vissa håll har gjorts gällande, att prästdräktens nyttjande vid sådana tillfällen, då andra än präster begagna speciella högtidskläder, kan i och för sig medgiva vissa inbesparingar i fråga om klädkostnader för prästernas del. Denna synpunkt kan enligt kommitténs mening icke fränkännas ett visst berättigande, men densamma torde jämväl kunna anföras beträffande militära beställningshavare.

I anslutning till vad förut anförts bör enligt kommitténs mening ersättning till prästerna för hållande av tjänstedräkt utgå dels med ett kontant bidrag till första anskaffningen av den egentliga prästdräkten, dels ock med ett likaledes kontant årligt bidrag till underhåll och förnyelse av denna dräkt. Förstnämnda bidrag, som bör utbetalas vid första antagningen till icke-ordinarie pastoratsadjunkt i stiftet, synes kommittén skäligen böra avvägas till 500 kronor. Det årliga bidraget bör enligt kommitténs mening bestämmas till 75 kronor. Att stadga någon återbetalningsskyldighet av nämnda båda bidrag vid övergång till annan tjänst än prästerlig, synes kommittén icke påkallat.

Kapitel 24. Ordinarie prästs förflyttningskyldighet.

I 13 § statens allmänna avlöningsreglemente innefattas nu gällande bestämmelser angående förflyttningskyldighet för bl. a. huvuddelen av de ordinarie statstjänstemännen och de vid högre kommunala skolor anställda ordinarie lärarna. För ordinarie lärare vid folkskola finnas vissa motsvarande bestämmelser i avlöningsreglementet för folkskolan.

Innehavare av ordinarie statstjänst, vilken tillsatts medelst fullmakt eller konstitutorial, är pliktig att låta förflytta sig till annan stationeringsort eller annan ordinarie tjänst vid det verk han tillhör liksom ock, där Kungl. Maj:t så prövar lämpligt, till ordinarie tjänst vid annat verk, å vilken reglementet är tillämpligt. Med hänsyn till den oberoende ställning domarkåren ansetts böra intaga, gäller dock för domare endast en begränsad förflyttningskyldighet. Sålunda är innehavare av ordinarie domartjänst allenast pliktig att, om Kungl. Maj:t finner organisatoriska skäl sådant påkalla, låta förflytta sig till annan ordinarie domartjänst inom den lönegrad han tillhör.

För ordinarie lärare vid högre kommunal skola gäller skyldighet att låta förflytta sig till annan ordinarie tjänst vid statliga och högre kommunala läroanstalter m. fl. eller till lärartjänst vid folkskoleväsendet, allt då sådant erfordras vid i vederbörlig ordning beslutad omorganisation av den skolform läraren tillhör eller för indragning av övertalig lärartjänst eller då eljest synnerliga skäl därtill äro.

Ordinarie lärare vid folkskola är pliktig att låta förflytta sig till annan ordinarie lärartjänst inom folkskoleväsendet, då sådant erfordras för indragning av övertalig lärartjänst eller då eljest synnerliga skäl därtill äro.

De stadganden om förflyttningskyldighet, som sålunda införts för statstjänstemännen och fått sin motsvarighet i regler för lärarkårerna, ha sitt ursprung i äldre avlöningsförfattningar för tjänstemän i statens tjänst. Att här lämna en redogörelse beträffande stadgandets historiska utveckling m. m. synes icke vara erforderligt. Härutinnan får kommittén bl. a. hänvisa dels till juris doktorn Israel Myrbergs avhandling Om statstjänstemäns

oavsättlighet (sid. 77 ff.), dels till 1928 års lönekommittés betänkande SOU 1930: 17 (sid. 140), 1936 års lönekommittés betänkande SOU 1937: 48 (sid. 103 ff.) och Kungl. Maj:ts proposition nr 225/1948 (sid. 73).

Vad angår uppkomsten av folkskollärarnas m. fl. förflyttningsskyldighet tillåter sig kommittén att hänvisa till 1921 års lärarlönesakkunnigas betänkande SOU 1924: 13 (sid. 278 ff.), 1928 års lönekommittés betänkande SOU 1930: 20 (sid. 240), inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunnigas betänkande SOU 1934: 47 (sid. 102 ff.), 1934 års lärarlönesakkunnigas betänkande SOU 1936: 48 (sid. 70), 1941 års lärarlönesakkunnigas betänkande SOU 1942: 9 (sid. 102 ff.) och Kungl. Maj:ts proposition nr 225/1948 (sid. 216).

Mot avlöningsreglementenas bestämmelser om statstjänstemännens förflyttningsskyldighet har under förarbetena eller eljest stundom rests den invändningen, att en sådan skyldighet icke skulle vara förenlig med 36 § regeringsformen, som lyder: »De som bekläda domareämbeten, så högre som lägre, samt alla andra ämbets- och tjänstemän, än de i föregående § nämnda (d. v. s. innehavare av s. k. förtroendesysslor), kunna icke, utan medelst rannsaking och dom, från sina innehavande sysslor av Konungen avsättas, ej heller, utan efter egna ansökningar, till andra tjänster befordras eller flyttas.»

Vid sin prövning av detta spörsmål beträffande de statliga fullmaktstjänstemännen kom 1928 års lönekommitté till den uppfattningen, att stadgandet i 36 § regeringsformen icke kunde anses medgiva, att innehavare av fullmaktstjänster genom föreskrifter i avlöningsreglementet underkastades någon mera vidsträckt förflyttningsskyldighet. 1936 års lönekommitté framhöll, att den icke ansåge sig böra ingå på något bedömande, huruvida denna uppfattning vore riktig. Enligt denna kommittés mening kunde man dock icke förbise den utveckling av sedvanerätten beträffande tjänstemäns oavsättlighet, förflyttning och vad därmed ägde samband, som skett under tiden efter regeringsformens tillkomst och icke minst under senare årtionden. Att vidtaga en inskränkning i de bestämmelser om förflyttningsskyldighet, som under en följd av år varit gällande, syntes kommittén icke böra ifrågakomma. Tvärtom fann kommittén, att det av praktiska skäl vore en angelägenhet av stor vikt, att bestämmelserna om förflyttningsskyldighet i det nya avlöningsreglemente, till vilket kommittén framlade förslag, så avfattades, att hinder icke mötte för vederbörande verksam myndighet att på ett rationellt sätt utnyttja den ordinarie arbetskraften.

De i 1939 års civila avlöningsreglemente stadgade förflyttningsbestämmelserna avfattades i enlighet med 1936 års lönekommittés förslag. Föreskrifterna om statstjänstemännens förflyttningsskyldighet i det innevarande år utfärdade statens allmänna avlöningsreglemente ansluta sig till innehållet i nämnda bestämmelser.

Det må erinras om att frågan om förflyttning av statstjänstemän i visst

fall skall avgöras enligt tjänstepensionsförfattning efter diskretionär prövning. Härutinnan hänvisas till 6 § 2 mom. 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente.

Då det gällt att taga ställning till frågan om prästerlig befattningshavares förflyttningsskyldighet har kommittén till en början utgått från att ordinarie präst i anställningsrättsligt hänseende måste vara att jämställa med statstjänsteman. De garantier i fråga om anställningens fasthet, som 36 § regeringsformen giver åt ordinarie statstjänsteman, torde sålunda vara tillförsäkrade även ordinarie prästerlig befattningshavare.

Det skydd mot avsättning och förflyttning, som innefattas i 36 § regeringsformen, har för prästerskapets vidkommande hittills icke genom lagstiftning eller sedvanerättslig utveckling modifierats i samma utsträckning som skett för civilstatens befattningshavare genom avlönings- och pensionsreglementen. Här må dock erinras om bestämmelserna i 23 § prästlöneregeringslagen, som lyder: »Erfordras å ena sidan för åstadkommande av tillfredsställande församlingsvård delning av pastorat eller inrättande av ny prästerlig tjänst och å andra sidan för beredande av full sysselsättning för tjänstinnehavare sammanslagning av pastorat eller indragning annorledes av befintlig tjänst, meddelar Konungen, efter vederbörande myndigheters hörande och sedan yttranden från pastoratet och dess prästerskap och, i händelse någon prästerlig befattning i pastoratet är ledig, från kontraktsprosten infordrats, beslut därom i sammanhang med fastställande av löneroglering för pastoratet.» Frågan om detta lagrums innebörd och tillämpning har berörts av kammarrådet Erik Schalling i en promemoria, som åberopas i kammarrådet Tom Wohllins Betänkande och förslag angående reglering av församlingsindelningen i Stockholm etc. (SOU 1940: 1). Efter att hava belyst spörsmålet rättshistoriskt och redogjort för lagrummets tillämpning i praxis, har Schalling ansett sig kunna uppdraga följande riktlinjer: 1) Ordinarie prästman kan icke under åberopande av sin fullmakt utan vidare förhindra, att det pastorat eller den församling, vari han är anställd, genom indelningsändring undergår vare sig förminskning eller utökning. 2) I fall, där ordinarie prästman icke genom förbehåll i fullmakt eller eljest på grund av vid hans utnämning gällande lag är tillförbunden att underkasta sig den ändring i lönevillkor, som skulle följa av förminskning, som avses under punkt 1, är han vid sådan indelningsändring berättigad att bibehållas vid lön, ej understigande den han åtnjuter vid ändringen eller enligt löneroglering är skyldig acceptera. 3) Ordinarie prästman, som icke genom förbehåll i fullmakt eller eljest på grund av vid hans utnämning gällande lag är tillförbunden att underkasta sig den ändring i tjänstgöring, vilken skulle följa av utökning som avses under punkt 1, kan icke mot sitt bestridande underkastas sådan indelningsändring, därest denna medfört en *avsevärd* ökning i hans arbetsbörda. 4) Ordinarie kyrkoherde bör, oavsett huru det därutinnan förhåller sig med hans legala för-

pliktelse, icke mot sitt bestridande åläggas förflyttning till ett pastorat, *vari icke ingår någon del, som tillhört hans gamla pastorat.* 5) Pastorat eller församling kan icke med stöd av sin prästvals rätt förhindra, att en prästman, som icke valts av pastoratet eller församlingen, i samband med ändrad pastoratsindelning indelas till tjänstgöring i pastoratet eller församlingen. Enligt Schalling bör sålunda 23 § prästlöneregeringslagen lämna rum för en av organisatoriska skäl betingad, ehuru förhållandevis begränsad förflyttning av ordinarie församlingspräster.

Vidare må framhållas, att de ordinarie församlingsprästernas skydd enligt 36 § regeringsformen mot avsätthet och förflyttning på en principiellt icke oväsentlig punkt modifierats genom stadgandet i 4 § 1 mom. b) och c) lagen den 9 december 1910 (nr 141) om emeritilöner för präster. Enligt detta lagrum är, på sätt i annat sammanhang erinrats, ordinarie förförsamlingspräst pliktig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten dels vid uppnådd viss ålder och dels under vissa förutsättningar i övrigt. I samband med detta stadgande må erinras om innehållet i 24 kap. 29 § kyrkolagen.

Kommittén har ingående övervägt frågan om införande för de ordinarie prästernas vidkommande av en förflyttningsplikt av samma omfattning, som för närvarande civilstatstjänstemännen och folkskollärarna enligt gällande avlöningsreglementen äro underkastade. Kommittén vill emellertid erinra om att frågan angående förflyttning av ordinarie präster icke kan regleras allenast genom bestämmelser om en generell skyldighet härtill från befattningshavarnas sida i ett avlöningsreglemente. För att kunna i full utsträckning tillämpas förutsätter nämligen ett sådant stadgande en här emot svarande ändring i gällande prästvalslagstiftning, varigenom pastorat förpliktas att — utöver för närvarande förekommande fall — såsom ordinarie präst mottaga en av pastoratsmenigheten icke själv därtill vald prästman.

Allmänna avlöningsreglementet upptager, såsom förut omnämnts, dels för domare en mera begränsad förflyttningsskyldighet, avseende allenast fall, då förflyttningen betingas av organisatoriska skäl, och dels för tjänstemän i övrigt en mera vidsträckt skyldighet att låta sig förflyttas. Enligt kommitténs mening kan någon tvekan icke råda därom, att en förflyttningsskyldighet även för prästerliga befattningshavare bör gälla i fall, där förflyttningsbehovet förestavas av organisatoriska skäl. Den nuvarande begränsade möjligheten att vid indelningsändring förflytta en ordinarie präst synes kommittén vara otidsenlig och i vissa fall ägnad att förhindra en rationell anpassning av den prästerliga organisationen efter samhällsutvecklingens krav. En av organisatoriska skäl betingad förflyttningsskyldighet, motsvarande den för domare enligt allmänna avlöningsreglementet gällande, bör sålunda i samband med löneregleringen stadgas för prästerna. I den mån gällande prästvalslagstiftning kan anses lägga hinder i vägen för

tillämpningen av ett sådant stadgande jämväl genom förflyttning till pastorat eller församling, som icke alls beröres av organisationsändringen, lärers ändring i prästvalsbestämmelserna böra genomföras. Det faller utanför kommitténs uppdrag att ingå på utformningen av en sådan ändring.

Frågan, huruvida därjämte en förflyttningsskyldighet av den mera vidsträckta omfattning, som gäller för statstjänstemän i allmänhet, bör åvägbringas för prästerna, kan vara föremål för större tvekan. Om spørgsmålet betraktas enbart ur den enskilde befattningshavarens synvinkel, torde visserligen skäl icke vara för handen att stanna vid en annan bedömning än den, som anlagts för statstjänstemän i allmänhet. Det är dock tydligt, att man vid denna frågas behandling måste taga hänsyn även till andra synpunkter, som beröra i viss mån ömtåliga förhållanden. Det är å ena sidan ett kyrkans och samhällets intresse av vikt, att prästen som förkunnare kan intaga en fri ställning, oberoende av den politiska maktbalansens skiftningar. Å andra sidan ligger det i öppen dag, att möjligheten till avlägsnande av en präst från hans befattning i fall, där förutsättningarna för gagneliga resultat av hans ämbetsutövning visat sig brista, kan representera ett behov, som ur kyrkans och samhällets synpunkt framstår såsom lika betydelsefullt. Det inträffar t. ex. stundom, att i en församling på grund av olika omständigheter utveckla sig motsättningar mellan prästen och församlingsmedlemmarna eller vissa av dem och att försök att bilägga en sådan konflikt bli resultatlösa. Motsättningarna, vilka måhända bottna i obetydliga tvisteämnen, kunna i stället med åren antaga större dimensioner och till sist medföra, att situationen i församlingen blir ohållbar. Många gånger skulle det lämpligaste sättet att eliminera konflikten vara att förflytta prästen till annan församling. I åtskilliga av de här avsedda fallen skulle prästen, om han på ett tidigt stadium kunnat förflyttas till tjänst i annan församling, varit i stånd att i den nya miljön utan störande motsättningar utöva en gagnande verksamhet. Tyvärr blir nu utvecklingen i stället stundom den, att prästen efter många års stridigheter blir psykiskt nedbruten och måhända för framtiden oduglig för sitt kall samtidigt som det kyrkliga arbetet i församlingen och till äventyrs också förtroendet för kyrkans insatser över huvud taget lider svårt avbräck.

Det må erinras, att erfarenheter av liknande art som de här antydda medverkat till införande för de kommunalt anställda lärarna av en förflyttningsskyldighet av den omfattning, som i det föregående angivits och som funnits böra genomföras trots den inskränkning, som därav måst följa i skoldistriktens rätt att själva utse sina lärare. Enligt kommitténs mening kunna olägenheterna med ett tvång att i befattningen bibehålla en präst, vars förutsättningar för resultatrikt arbete upphört, knappast bedömas annorlunda än skadeverkningarna i motsvarande fall på skolväsendets område.

Det kan invändas, att en förflyttning av en präst, som visat sig icke ha

möjligheter till en tillfredsställande utövning av sitt kall, icke alltid kan giva åsyftat gynnsamt resultat. I de fall, där orsaken till svårigheterna ligger i befattningshavarens olämplighet eller oförmåga till samarbete eller eljest i förhållanden, som hänföra sig helt eller väsentligen till hans personliga egenskaper, medför en förflyttning blott att svårigheterna överföras från en församling till en annan. Denna invändning synes vara berättigad men utgör icke något skäl för det allmänna att avhända sig möjligheten att genom ett förflyttningsinstitut råda bot på olägenheterna i de fall, där ett ombyte av tjänstgöringsområde skulle vara tillfyllest och ur såväl församlingens som befattningshavarens synpunkt skulle framstå såsom den rätta åtgärden. Invändningen pekar emellertid på, att behov till äventyrs kan föreligga jämväl av en anordning, som möjliggör en avkoppling helt och hållet av en olämplig befattningshavare från tjänsten även i fall, där pensionering icke kan äga rum. En sådan anordning har på vissa förvaltningsområden genomförts, t. ex. genom inrättande av en disponibilitetsstat inom utrikesförvaltningen samt av avgångsstater för militära beställningshavare och för personal inom polisväsendet. Enligt kommitténs mening är frågan om en motsvarande anordning på det prästerliga tjänsteområdet förtjänt av övervägande.

Vid sin prövning av här förevarande problem har kommittén funnit övervägande skäl tala för att bestämmelser meddelas om en förflyttningsskyldighet för ordinarie präster av samma räckvidd som den, vilken för närvarande gäller för civilstatstjänstemän i allmänhet och för folkskollärare. Avgörandet i fråga om förflyttning i de särskilda fallen torde böra läggas i Kungl. Maj:ts hand. Härigenom ernås enligt kommitténs mening tillbörliga garantier för en enhetlig och objektiv prövning. Det må i detta sammanhang anmärkas, att erfarenheterna från tillämpningen av förflyttningsskyldigheterna för statstjänstemän och kommunalt anställda lärare icke giva stöd för farhågor om missbruk av den befogenhet som dessa bestämmelser giva; tvärtom torde det omdömet vara berättigat, att denna befogenhet hittills utövats med stor varsamhet.

I vilken omfattning en förflyttningsskyldighet av här föreslagen innebörd i praktiken skall kunna göras gällande gentemot ordinarie prästerliga befattningshavare blir — såsom av det föregående framgår — beroende på i vad mån och på vad sätt ändringar i prästvalslagen, avseende inskränkning i församlingarnas prästvalsrätt, anses böra genomföras. En slutlig prövning av förflyttningsskyldighetens omfattning kan sålunda ske först i samband med en översyn av prästvalslagstiftningen. En sådan översyn faller icke inom kommitténs utredningsuppdrag. Att kommittén emellertid ansett sig icke kunna förorda, att ett ställningstagande till frågan om den författningsmässiga utformningen av avlöningsreglementets regler om förflyttningsskyldighet uppskjutes i avvaktan på en revision av prästvalsbestämmelserna, har sin grund i att efter genomförandet av en lönereglering

skärpta förflyttningsföreskrifter icke kunna tvångsvis genomföras gentemot befattningshavare, som utnämnts före de skärpta reglernas fastställande. Om frågan nu lämnades öppen, skulle sålunda möjlighet icke föreligga att genomföra önskvärda förändringar annat än i den mån efter bestämmelsernas utfärdande nybesättning av befattningarna äger rum.

Av här anförda skäl föreslår kommittén, att skyldighet nu införes för ordinarie präst att efter Kungl. Maj:ts bestämmande låta förflytta sig till annan ordinarie prästerlig befattning, då organisatoriska skäl sådant påkalla eller då eljest synnerliga skäl därtill äro, att frågan om en revision av prästvalsagstiftningen för möjliggörande av förflyttningsinstitutets tillämpning i lämplig omfattning upptages till särskild prövning samt att spørsmålet om inrättande av en avgångsstat för präster jämväl toges under övertvägande.

Det må i detta sammanhang erinras om att såväl 1942 som 1946 års riksdagar med hänsyn till den bristande överensstämmelsen mellan å ena sidan ordalagen i 35 och 36 §§ regeringsformen och å andra sidan avlöningsreglementenas m. fl. författningars bestämmelser om tjänstemännens förflyttningskyldighet hemställt om utredning genom Kungl. Maj:ts försorg av frågan om en revision av 36 § ävensom 35 § regeringsformen för en omprövning av tjänstemännens rättsliga ställning. Kommittén förutsätter, att en sådan utredning jämväl kommer att omfatta det prästerliga förvaltningsområdet.

Slutligen får kommittén framhålla, att ordinarie präst, som utan eget förvällande med stöd av bestämmelserna om tvångsförflyttning förflyttas från högre till lägre prästerlig tjänst, självfallet bör — i likhet med ordinarie civilstatstjänsteman — i avlöningshänseende betraktas som om han fortfarande vore innehavare av den högre befattningen.

Kapitel 25. Särskilda lönetekniska frågor.

I de föregående avsnitten av denna avdelning i betänkandet har kommittén behandlat sådana mera betydelsefulla frågor, som äro förknippade med ett överförande på det prästerliga löneområdet av det civila avlöningssystemet. Helt naturligt uppkomma emellertid därmed också ett antal ytterligare frågor, vilka likväl kunna sägas i det hela vara av förhållandevis mindre vikt.

Den sakliga behandlingen av dessa andra spørsmål vill kommittén upptaga i betänkande, som kommittén har för avsikt att senare avgiva. Det förslag till avlöningsreglemente för prästerna, som kommittén då ämnar framlägga, kommer givetvis att innehålla — förutom bestämmelser i de härförut särskilt behandlade ämnena — erforderliga stadganden jämväl i dessa mera speciella frågor. De sålunda till det senare betänkandet hänskjutna frågorna innefatta regleringen med avseende å bland annat:

förening av lönegradsplacerade tjänster och förening av sådan tjänst med annan tjänstebefattning eller uppdrag,
 omreglering av tjänstgöringsområde,
 skyldighet att under viss tid uppehålla högre prästerlig tjänst,
 sammanträffande av förmåner,
 löneklassplacering,
 löneavdrag vid tjänstledighet m. m.,
 vikariatsförordnande, vikariatslön och vikariatsersättning,
 tjänstgöringstraktamente,
 flyttningskostnadsersättning,
 omplaceringstraktamente samt
 begravningshjälp.

Avlöningsbestämmelserna för prästerskapet i dessa och övriga ifrågakommande likartade ämnen lära i huvudsak böra följa de regler, som i motsvarande hänseenden gälla enligt statens allmänna avlöningsreglemente med därtill anslutna författningar. Kommittén vill emellertid redan här, i samband med framläggandet av principförslagen till löneroglering m. m. för prästerna, framhålla, att de särskilda föreskrifterna för dessa befattningshavare i ovan åsyftade frågor måhända måste — med hänsyn till de särskilda förhållandena inom det prästerliga verksamhetsområdet — i en eller annan punkt jämkas i förhållande till regleringen för civilstatstjänstemännen m. fl. Sålunda torde t. ex. bestämmelserna rörande det prästerliga vikariatslöneförordnandet få förutsättas komma att avvika från motsvarande föreskrifter i statens allmänna avlöningsreglemente på åtminstone en väsentlig punkt. Vikariatslöneförordnande på tjänst, som avses i lagen om tillsättning av prästerliga tjänster, kan nämligen ej gärna tänkas skola meddelas i samma ordning, som är stadgad för tjänstens tillsättande, på sätt i 8 § 1 mom. statens allmänna avlöningsreglemente föreskrives. Rimligtvis kan för dylikt förordnande ej vara påkallat att iakttaga den invecklade valprocedur, som enligt prästvalsagen kräves i följd av sådan tjänsts ordinarie ledigförklarande.

Kapitel 26. Kontraktsprestarna.

Kontraktsprestarvodena äro jämlikt gällande bestämmelser avvägda och sinsemellan differentierade enligt en formel, vari ingå såväl antalet i kontraktet befintliga pastorat som även — med en jämförelsevis stor koeficient — kontraktets yttinnehåll. Utfallet av arvodesregleringen på denna grundval har belysts i två till betänkanDET fogade sammanställningar (Bil. 4). Det i kontraktsprestarvodet ingående »fyllnadsbeloppet» för kontraktets areal har ansetts i första hand vara avsett att utgöra ersättning för resekostnad, som prostEN förutsättes få vidkännas i och för sitt uppdrag.

Då prostarna efter avlöningsreformens genomförande torde böra erhålla

ersättning för kostnad för tjänsteresa i och för uppdraget efter reseräkning — och detta icke blott såsom för närvarande för vissa särreglerade fall utan vid varje av uppdraget påkallad tjänsteresa — blir tydligen redan av denna anledning den hittills tillämpade grunden för arvodenas beräkning otjänlig.

Kommittén har funnit, att såsom en antagbar mätare på kontraktsprostsysslornas omfattning kan tjäna antalet i kontraktet fast anställda präster, d. v. s. ordinarie präster och kyrkoadjunkter («kontraktister»). Antalet »kontraktister» i de särskilda kontrakten belyses av en av kommittén upprättad sammanställning (Bil. 24). Av sammanställningen framgår, att högsta antalet kontraktister är 57 (domprosteriets södra kontrakt inom Göteborgs stift), medan lägsta antalet är 5 (ett kontrakt i vart och ett av Västerås, Växjö och Lunds stift). Ojämnheten är sålunda framträdande. Kommittén föreställer sig, att en översyn av kontraktsindelningen i riket kan befinnas påkallad.

Kommittén föreslår att, i avvaktan på en sådan översyn, kontraktsprostarnas arvoden provisoriskt regleras enligt följande grunder:

Prostarvode bestämmes till 1 200 kronor, 1 500 kronor och 1 800 kronor för år. Arvodet utgår med 1 500 kronor för prost i kontrakt, där antalet fasta prästerliga befattningar är lägst 15 och högst 25; med 1 200 kronor, där detta antal är lägre än 15, samt med 1 800 kronor, där antalet överstiger 25.

De här föreslagna provisoriska prostarvodena, som givetvis icke skola vara pensionsgrundande, ha avvägs från utgångspunkten, att rörligt tilllägg därå icke må beräknas.

Kapitel 27. Stiftsprästerna.

Kommittén föreslår, att stifts- och kontraktsadjunkterna, i likhet med kyrkoadjunkterna, inplaceras i lönegrad Ce 24.

Kapitel 28. Garnisons- och amiralitetsprästerna.

Vad angår amiralitetspredikantsbefattningen i Skeppsholms församling så torde avlöningen vid denna befattning, som icke är organiserad såsom heltidstjänst, böra i annat sammanhang bli föremål för eventuellt erforderlig reglering.

Kommittén föreslår, att ifrågavarande befattningshavare i övrigt, med hänsyn jämväl tagen till tjänsternas organisatoriska särställning, inplaceras garnisonspastorn i Karlsborgs församling samt en var av amiralitetspastorerna i Skeppsholms församling och i Karlskrona amiralitetsförsamling i lönegrad Ca 33,

amiralitetspredikanten i Karlskrona amiralitetsförsamling i lönegrad Ca 28 och extra amiralitetspredikanten i samma församling i lönegrad Ce 26 samt garnisonspastorn i Boden i lönegrad Ce 26.

De av dessa befattningshavare, som även framdeles komma att tillhandahållas tjänstebostad i av kronan eller vederbörande församling upplåten lägenhet, böra härför vidkännas bostadsavdrag i överensstämmelse med vad för prästerna i de territoriella pastoraten föreslagits.

Kapitel 29. Utlandspastorerna.

Utlandspastorernas verksamhet är av allmänt erkänd betydelse för Sveriges namn och anseende i de länder, där de äro stationerade. Kommittén anser, att hithörande sju kyrkoherdebefattningar icke böra i lönehänseende ställas tillbaka för någon grupp av motsvarande befattningar i hemlandet. Kommittén föreslår fördenskull, att utlandspastorerna placeras i lönegrad Ca 33. I övrigt läser avlöningsregleringen för dessa befattningshavare böra anslutas såsom hittills till för utrikespersonalen gällande särskilda bestämmelser.

Kapitel 30. Biskoparna.

Avlöningen åt biskoparna utgår alltjämt i huvudsak enligt av statsmakterna år 1936 härför antagna grunder. I sitt i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet avgivna, av riksdagen godkända utlåtande (nr 46) anförde första lagutskottet, bland annat:

»Vad angår de i penningar fixerade avlöningsbelopp, som efter löneomläggningen skulle tillkomma biskoparna, har avvägningen härav i huvudsak anknutits till den gällande lönesättningen vid landshövdingtjänsterna. Förslaget står härvid på samma grund, som — ehuru den efterföljande utvecklingen kommit att kullkasta alla siffermässiga beräkningar — var bestämmande för biskoparnas ännu gällande löne reglering från början av 1860-talet. Utskottet får rörande förslaget i denna del — utan att inlåta sig på några jämförelser mellan biskoparnas och landshövdingarnas särskilda uppgifter — göra det uttalandet, att utskottet funnit de föreslagna lönebeloppen lämpliga. Detta utskottets bedömande hänför sig jämväl till den föreslagna löneplaceringen för innehavaren av ärkebiskopsstolen.»

Den förnyade avvägning av biskoparnas avlöningsförmåner, som nu erfordras, torde böra anknytas till den för närvarande gällande lönesättningen för landshövdingarna. Dessa äro alla placerade i lönegrad Co 20. Landshövding äger vidare uppbära representationsbidrag, landshövding i Malmöhus län eller Göteborgs och Bohus län med 9 000 kronor för år och landshövding i annat län med 6 000 kronor för år.

Den högre löneställning i förhållande till övriga biskopar, som vid 1936 års löne reglering gavs åt ärkebiskopen och biskopen i Lund, lär väsentligen ha varit betingad av de större, för ärkebiskopen vida större omkostnader av representationskaraktär, som ansetts förenade med dessa stifts- chefers ämbeten.

Kommittén föreslår, att biskoparna placeras, ärkebiskopen i lönegrad Co 21 samt övriga biskopar i lönegrad Co 20. Tillika föreslår kommittén, att samtliga biskopar — såsom för innevarande budgetår provisoriskt medgivits — tillerkännas representationsbidrag samt att detta bidrag bestämmes, för ärkebiskopen till 12 000 kronor, för biskopen i Lund till 5 000 kronor och för övriga biskopar till 3 000 kronor för år.

Enligt för landshövdingarna numera gällande bestämmelser äger landshövding rätt till fri uppvärmning och belysning i åt honom upplåten tjänstebostad. Samma rätt torde böra tillkomma biskoparna och få åtnjutas jämväl av biskopen i Visby i avseende å den åt honom i hans egenskap av kyrkoherde i Visby församlings pastorat upplåtna prästgården.

Ärkebiskopen bör givetvis bibehållas vid sin nuvarande rätt till bidrag för avlönande av biträde, som erfordras för handläggningen av ärenden, sammanhängande med de ärkebiskopen i denna hans egenskap åvilande särskilda ämbetsförpliktelserna.

B. Pensionering.

Inom det statliga pensionsväsendet har sedan länge fortgått en strävan att ernå en likformig reglering av pensionsbestämmelserna för olika förvaltningsområden. Såsom följd härav är tjänste- och familjepensioneringen numera ordnad efter enhetliga grunder inom nära nog alla de områden, den statliga pensioneringsverksamheten omspanner. Hit höra, förutom den stora massan av statstjänstemän, bl. a. även lärarna vid de högre kommunala skolorna samt folkskolans lärare. För närvarande gäller för statens befattningshavare 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, för de högre kommunala skolornas lärare 1947 års tjänste- och familjepensionsreglementen för de högre kommunala skolorna samt för folkskolans lärare 1947 års tjänste- och familjepensionsreglementen för folkskolan.

Enär det av kommittén framlagda förslaget till lönereglering för prästerna i allt väsentligt ansluter till det för statstjänstemännen rådande lönesystemet, finner kommittén en anpassning även i pensionshänseende till de för statstjänstemännen gällande bestämmelserna vara naturlig. I fråga om pensioneringens omfattning innebär detta, att alla ordinarie och extra ordinarie präster, som omfattas av löneregleringen, bliva underkastade de nya pensionsbestämmelserna. De nya pensionsreglementenas omfattning kommer således i stort sett att motsvara tillämpningsområdet för nu gällande familjepensionsreglemente för prästerskapet.

Vid kommitténs behandling av olika uppkommande spörsmål rörande pensioneringen hava framför allt två allmänna synpunkter varit vägledande. Den ena är, att nuvarande pensionsordning för prästerna om möjligt bör restfritt avskaffas. Den andra är, att ett inordnande av prästerna under

det statliga pensionssystemet bör ske i så nära anslutning till den för civilstatstjänstemännen m. fl. gällande allmänna pensionsregleringen som möjligt.

Det är givet, att emeritilöneinstitutets avskaffande för de präster, utredningsuppdraget omfattar, och dess ersättande med ett tjänstepensionsreglemente efter modernt mönster är en reform med vittgående verkningar och av utomordentlig betydelse såväl för den prästerliga tjänsteorganisationen såsom sådan som för den enskilde prästmannens rättsliga ställning. Steget från emeritilönelagens ålderdomliga grunder för pensionering till allmänna tjänstepensionsreglementet är stort, men det måste tagas, om prästerna i pensionshänseende skola bliva likställda med statstjänstemännen. Å andra sidan bör reformen genomföras med nödigt beaktande av såväl organisationens krav på tid för anpassning till de nya reglerna som den enskilde befattningshavarens rättigheter, vilket bör komma till uttryck i särskilda regleringsbestämmelser för övergången från det gamla systemet till det nya.

Pensionsålder. Av den lämnade redogörelsen för prästernas nuvarande pensionsförhållanden framgår, att — bortsett från vissa övergångsfall — pensionsåldern för ordinarie präst på grund av stadgad avgångsskyldighet inträder vid 70 års ålder. Övergångsfallen avse dels det fåtal präster, för vilka stadgad avgångsskyldighet icke föreligger, dels de präster, vilka äga kvarstå i tjänsten till 75 års ålder. För närvarande torde till den förstnämnda gruppen av övergångsfall höra ett 10-tal präster och till den sistnämnda omkring 450 präster.

Enligt huvudregeln i allmänna tjänstepensionsreglementet gäller en pensionsålder av 60 år för tjänstemän tillhörande lönegraderna 1—16 av den för statstjänstemännen gällande löneplanen nr 1 och en pensionsålder av 65 år för tjänstemän i högre lönegrader. Från denna huvudregel äro undantagna vissa kategorier av befattningshavare, för vilka särskilda pensionsåldrar äro bestämda. I intet fall förekommer dock högre pensionsålder än 65 år.

En tillämpning av de allmänna bestämmelserna rörande statstjänstemännens pensionsålder skulle sålunda leda till ett fastställande av pensionsåldern 65 år för prästerna. Vad till en början angår frågan om denna ålder är lämplig för avgång med hänsyn till prästernas möjligheter — genomsnittligt sett — att tillfredsställande verka inom sitt kall, har kommittén funnit densamma vara i stort sett väl avvägd. Givet är, att härutinnan olika förutsättningar föreligga för skilda grupper av präster. Kravet på fysisk rörlighet hos utlandspastorerna liksom hos prästerna inom vissa av landsbygdens församlingar gör att möjligheterna till effektiv tjänstutövning vid en mera framskriden ålder böra bedömas med särskild försiktighet, då det gäller dessa präster. I fråga om andra grupper åter, där för pensionsålderns avvägning icke lika stor vikt behöver tillmätas de rent materiella förutsättningarna, skulle måhända en något högre pensionsålder

än 65 år kunna försvaras. Att av nu anförda skäl införa en differentiering av pensionsåldern har kommittén emellertid icke velat ifrågasätta. Vid valet av pensionsålder har kommittén vidare funnit det önskvärt, att icke genom fastställande av annan pensionsålder än 65 år bryta den likställighet, som genom den av kommittén i övrigt föreslagna löne- och pensionsregleringen skulle bliva rådande mellan prästerna å ena sidan samt civilstatstjänstemännen och med dem i löne- och pensionshänseende jämställda befattningshavare å den andra sidan. I detta sammanhang bör också framhållas, att ett fastställande av högre pensionsålder än 65 år måhända skulle göra det nödvändigt att konstruera en särskild skala för tjänstepensionsunderlagen — detta enär de för civilstatstjänstemännen gällande underlagen till följd av tjänstepensioneringens samordnande med folkpensioneringen numera äro avvägda med hänsyn till de enligt allmänna tjänstepensionsreglementet förekommande pensionsåldrarna. Från nu angivna synpunkter har kommittén funnit sig böra föreslå en enhetlig pensionsålder av 65 år. Härvid har emellertid förutsatts att, efter ett inordnande av prästerna under det statliga löne- och pensionssystemet, en omprövning av de statliga pensionsåldrarna jämväl kommer att avse prästernas pensionsålder. Anmärkas må, att en utredning numera är tillsatt för översyn av gällande statliga pensionsåldersbestämmelser.

Såsom av den lämnade redogörelsen för nuvarande pensionsförhållanden även framgår, äger avgång på grund av uppnådd emeritilöneålder i regel rum, beträffande biskop med utgången av den månad, då emeritilöneåldern uppnåtts, och beträffande annan präst från och med april månad närmast efter det befattningshavaren uppnått sagda ålder. Kommittén får i nu förevarande hänseende föreslå, att pensionsåldern för samtliga präster skall inträda vid utgången av den tolv månadersperiod, räknad från och med den 1 oktober till och med den 30 september, under vilken befattningshavaren uppnått 65 levnadsår. Härigenom erhålles en med hänsyn till konfirmationsundervisningen lämplig tidpunkt för avgången, som därjämte kommer att sammanfalla med den sedvanliga flyttningstiden. Införandet av denna ettåriga avgångstermin innebär, att den verkliga pensionsåldern genomsnittligt blir 65½ år.

Av de omkring 2 300 ordinarie präster, vilka beröras av pensionsregleringen, hava för närvarande något mer än 200 uppnått minst 65 levnadsår, medan ungefär lika många befinna sig i åldersintervallet 60—65 år. Förekomsten av ett så, relativt sett, betydande antal befattningshavare i åldersklasserna över och närmast under den föreslagna pensionsåldersgränsen jämte det förhållandet, att för de närmaste åren en viss knapphet på präster kan förutses, har kommittén funnit nödvändiggöra, att den förordade sänkningen av pensionsåldern genomföres successivt. Med avseende å övergångsregleringen härutinnan får kommittén anföra följande.

Vid den sänkning av statstjänstemännens pensionsålder, som genomför-

des från den 1 juli 1935 i samband med tillkomsten av civila tjänstepensionsreglementet, erhöles de äldre tjänstemännen viss frihet att alternativt välja mellan övergång till den lägre, i det nya reglementet bestämda pensionsåldern och kvarstående i tjänst utöver densamma under visst antal år. Vid sagda pensionsreform sänktes nämligen pensionsåldern successivt under en sexårig övergångsperiod, räknad från den 1 juli 1935, men den övergångsvis bestämda pensionsåldern skulle tillämpas endast om tjänstemannen anmälde sin önskan därom. Att generellt lämna en motsvarande valfrihet vid den nu föreslagna pensionsregleringen för prästerna låter sig icke göra. Den nyssberörda övergångsregleringen av statstjänstemännens pensionsålder motiverades nämligen av andra skäl än som betinga den successiva sänkningen av prästernas pensionsålder. I det förra fallet var det enbart billighetsskäl, som ansågos tala för att bestämmelserna om tidigare avgångsskyldighet icke borde göras omedelbart tillämpliga på de äldre tjänstemännen, i det senare fallet gäller det framför allt att icke genom en pensionsreform ställa kyrkan inför en akut prästbrist.

Om sålunda vid utformningen av bestämmelserna rörande sänkningen av prästernas pensionsålder hänsyn måste tagas till vikten av att icke äventyra den nödvändiga tillgången på präster, framstår det dock som särskilda önskemål, dels att de ålderstigna präster, vilka vid regleringens ikraftträdande ej begagnat den generella möjligheten till emeritering från 70 års ålder, icke inom ramen för den nu föreslagna löne- och pensionsregleringen erhålla möjlighet till ytterligare kvarstående i tjänst, dels också att övergångsregleringen icke får sträcka sina verkningar allt för långt framåt i tiden.

Vad först angår de präster, vilka ej begagnat möjligheten till emeritering från 70 års ålder — för närvarande torde ett fyrtiotal sådana präster finnas — bör kvarstående i tjänst efter övergång på den nya löne- och pensionsregleringen icke komma i fråga för längre tid än som med hänsyn till förberedelser för tjänstens frånträdande kan anses rimlig. Därest reformen antages träda i kraft den 1 januari 1950, bör präst, som här avses, icke bibehållas längre i befattningen än till och med den 30 september samma år. Det är givetvis icke möjligt att exakt förutsäga, huru många präster som vid tidpunkten för ett genomförande av den föreslagna regleringen skulle komma att tillhöra nu ifrågavarande grupp. Såsom utgångspunkt för ett bedömande av möjligheterna att med hänsyn till nuvarande tillgång på präster på en gång pensionera samtliga präster i åldern 70 år och däröver synes emellertid kunna tagas det förut nämnda antalet av 40. Det kan förutsättas, att bland dessa — liksom för närvarande är fallet — ett icke ringa antal präster komma att antingen hava vikarie eller såsom följd av sin höga ålder vara försedda med ämbetsbiträde. Det genom engångspensioneringen uppkommande ersättningsbehovet av prästmän torde följaktligen icke bliva större än att det utan större olägenheter bör kunna fyllas.

För ett visst åldersskikt närmast under 70 år — kommittén föreslår tre åldersklasser — torde pensionsåldern bestämmas till 70 år. Härigenom framflyttas den tidpunkt, från vilken pensionering av flera åldersklasser samtidigt måste äga rum. Dessutom vinnes den ur befattningshavarsynpunkt önskliga anordningen, att bestämmelserna om ändrad pensionsålder icke göras gällande på befattningshavarna inom det ifrågavarande åldersskiktet.

De därefter följande åldersklasserna föreslår kommittén skola sammanföras två och två, för vilka pensionsåldern successivt sänkes, så att pensionsåldern blir 69 år för åldersklasserna 65—66 år, 68 år för de båda följande åldersklasserna o. s. v. För åldersklasserna 59—60 år blir pensionsåldern alltså 66 år. För de därefter i ordning kommande åldersklasserna inträder pensionsåldern reglementsenligt vid 65 års ålder. Denna pensionering av dubbla åldersklasser under fem år i följd kommer givetvis, såvitt i nuvarande läge kan bedömas, att ställa stora krav på prästrekryteringen under den ifrågavarande femårsperioden. Härvid bör emellertid beaktas samma förhållande, som anförts i fråga om möjligheterna att genomföra engångspensioneringen av prästerna i åldern 70 år och däröver, nämligen att vissa såsom ämbetsbiträden anställda präster komma att frigöras efter hand som pensionsåldern sänkes. Enligt kommitténs förslag kommer pensionsålderssänkningen att vara genomförd först den 1 oktober 1956. Vid denna tid torde också den allmänna förbättring av prästernas anställningsvillkor över huvud, som ett genomförande av kommitténs förslag innebär och som bör stimulera till en ökad tillströmning till prästbanan, hava börjat ge sig tillkänna i en breddning av rekryteringsbasen.

Beträffande vid pensionsålderssänkningen uppstående detaljspörsmål må följande särskilt framhållas. Enligt förslaget skulle tidpunkten för frånträddande av tjänst på grund av uppnådd pensionsålder enhetligt förläggas till den 30 september. Vid sådant förhållande torde — om pensionsregleringen förutsättes träda i kraft den 1 januari 1950 — pensionsåldern under övergångstiden lämpligen böra differentieras med hänsyn till åldersfördelningen per den 1 oktober 1949. Vad särskilt angår de präster, som före sagda dag uppnått 70 års ålder och på grund härav föreslagits skola avgå senast den 30 september 1950, synes möjlighet böra beredas dessa att avgå redan den 31 mars 1950, enär eljest de präster, vilka i anslutning till emeritlönelagens bestämmelser planerat för avgång till sistnämnda dag, skulle tvingas kvarstå i tjänst ytterligare ett halvt år. Övergångsregleringen synes icke heller böra få den verkan, att vissa av prästerna i åldrarna 67—69 år till följd av avgångsdagens framflyttning från den 31 mars till den 30 september skola nödgas kvarstå ett halvår längre än enligt emeritlönelagens bestämmelser. Med avseende å nu ifrågavarande präster torde därför i stället för en ettårig avgångstermin, räknad från den 1 oktober, böra gälla två

avgångsterminer, vardera utgörande sex månader och räknade från den 1 oktober respektive den 1 april.

Enligt det ovan skisserade förslaget till reglering av pensionsålderssänkningen skulle avgång ur tjänst på grund av uppnådd pensionsålder under tiden den 1 januari 1950—30 september 1956 äga rum enligt följande schema.

Avgång ur tjänst den	Befattningshavare, födda under tiden	Avgångsålder i hela år
$\frac{31}{3}$ 50 eller $\frac{30}{9}$ 50 (beroende av befattnings- havarens fria val)	— $\frac{31}{3}$ 80	lågst 70
$\frac{30}{9}$ 50	$\frac{1}{4}$ 80— $\frac{30}{9}$ 80	70
$\frac{31}{3}$ 51	$\frac{1}{10}$ 80— $\frac{31}{3}$ 81	70
$\frac{30}{9}$ 51	$\frac{1}{4}$ 81— $\frac{30}{9}$ 81	70
$\frac{31}{3}$ 52	$\frac{1}{10}$ 81— $\frac{31}{3}$ 82	70
$\frac{30}{9}$ 52	$\frac{1}{4}$ 82— $\frac{30}{9}$ 83	70—69
$\frac{30}{9}$ 53	$\frac{1}{10}$ 83— $\frac{30}{9}$ 85	69—68
$\frac{30}{9}$ 54	$\frac{1}{10}$ 85— $\frac{30}{9}$ 87	68—67
$\frac{30}{9}$ 55	$\frac{1}{10}$ 87— $\frac{30}{9}$ 89	67—66
$\frac{30}{9}$ 56	$\frac{1}{10}$ 89— $\frac{30}{9}$ 91	66—65

Här må slutligen tillfogas, att med de föreslagna anordningarna för pensionsålderssänkningen ett visst rådrum vinnes för att avvakta resultatet av pågående utredning rörande de statliga pensionsåldrarna.

Skyldighet att avgå och anstånd med avgång ur tjänst. Allmänna tjänstepensionsreglementet skiljer i fråga om ordinarie tjänstemans skyldighet att avgå och kvarståande i tjänst efter uppnådd pensionsålder mellan domare å ena sidan och övriga tjänstemän å den andra.

Beträffande kategorien icke-domare gäller, att avgångsskyldighet inträder på grund av uppnådd pensionsålder samt på grund av oförmåga till tjänstgöring för framtiden, föranledd av olycksfall i tjänsten eller av sjukdom eller vad därmed i reglementet jämställs. Dessutom må Kungl. Maj:t förklara tjänsteman skyldig att avgå utan att något av nu uppräknade fall är för handen, om tjänstemannen befinnes oförmögen att på tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänstålliganden och högst fem år återstå till pensionsåldern. Slutligen stadgar reglementet, att tjänsteman, som genom laga-kraftägande dom befunnits skyldig till förfarande, varå avsättning kunnat följa, men som jämlikt 5 kap. 5 § strafflagen förklarats fri från ansvar, må av Kungl. Maj:t förklaras skyldig att avgå.

För nu ifrågavarande tjänstemän gäller vidare, att anstånd med avsked efter pensionsålderns inträde må, under vissa förutsättningar, lämnas av den myndighet, som äger att från tjänsten avskeda, för en tid av längst ett år samt av Kungl. Maj:t för en tid av ytterligare längst två år.

Vad domarna beträffar skilja sig gällande avgångsregler från motsva-

rande regler för övriga tjänstemän huvudsakligen däri, att domare äger själv välja tidpunkt för avgång ur tjänst på grund av uppnådd pensionsålder mellan 65 och 67 års levnadsålder, att skyldigheten att avgå vid sjukdom och jämställda fall icke göres gällande förrän efter två år samt att Kungl. Maj:ts befogethet att under vissa förutsättningar entlediga tjänsteman, som har mindre än fem år kvar till pensionsåldern, ej gäller domare.

Såsom motiv till denna domarnas särställning har anförts vikten av att ha en i förhållande till administrativ myndighet fritt ställd domarkår. Enligt kommitténs mening kan motsvarande skäl icke åberopas, då det gäller ställningstagandet till prästernas avgångsskyldighet. Då icke heller andra motiv kunna anföras för en särbehandling av prästerna i nu förevarande hänseende, föreslår kommittén, att allmänna tjänstepensionsreglementets bestämmelser angående avgångsskyldighet och anstånd med avsked ur tjänst för icke-domare skola tillämpas på prästerna. Vad särskilt angår lämnandet av anstånd med avsked förutsätter kommittén, att under ett läge såsom exempelvis det nuvarande, med tendens till minskad tillgång på präster, anstånd med avsked lämnas i fall, där detta med hänsyn till förhållandena i övrigt låter sig göra.

Som en särskild åtgärd att möta den minskade tillgång på präster, vilken under de närmaste åren efter regleringens genomförande blir en följd av pensionsålderssänkningen, föreslår kommittén, att vad som föreslagits enligt huvudbestämmelserna skola gälla i fråga om kvarstående i tjänst efter uppnådd pensionsålder får tillämpning även å de präster, för vilka enligt övergångsregleringen annan pensionsålder än 65 år skall gälla, med den begränsningen likväl, att kvarstående i tjänst på grund av lämnat anstånd icke under några förhållanden får komma i fråga längre än till utgången av den tolv månadersperiod, räknad från oktober månad till och med följande september månad, under vilken befattningshavaren uppnått 70 års ålder.

Tjänstålder och tjänstårsberäkning för tid efter regleringens ikraftträdande. För huvudparten av civilstatstjänstemännen erfordras enligt nuvarande bestämmelser 30 tjänstår för hel pension, vilken tjänstålder också gäller för de högre kommunala skolornas lärare och folkskolans lärare. Kommittén finner icke anledning att föreslå annan tjänstålder än den nämnda vare sig för biskopar eller för övriga präster.

Beträffande den framtida tjänstårsberäkningen för prästerna föreslår kommittén en anknytning i sak till motsvarande bestämmelser för stats-tjänstemännen. Därutöver bör införas en bestämmelse, att präst, som åtnjuter ledighet för att uppehålla en med tjänstepensionsrätt förenad befattning — inom eller utom kyrkan — eller sådan befattning, som avses i lagen den 28 juni 1935, nr 445, om emeritilöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens eller diakoniens tjänst, icke för sådan ledighet skola vidkännas avdrag vid tjänstårsberäkningen.

Tjänstårsberäkning för tid före regleringens ikraftträdande. Såsom av den lämnade redogörelsen för nuvarande pensionsbestämmelser för präster framgår, är det i huvudsak endast familjepensionsreglerna, som bygga på den för statlig pensioneringsverksamhet sedan länge tillämpade grundsatsen, att utgående pensioner skola avvägas i förhållande till tjänstårens antal. Vid införandet av ett helt på tjänstårsberäkning grundat pensionssystem uppställer sig spørgsmålet, hur övergången till det nya systemet skall ordnas beträffande sättet att tillgodoräkna tid före de nya pensionsbestämmelsernas ikraftträdande. Kommittén får därvid till en början erinra om, att omfattningen av 1941 års familjepensionsreglemente för prästerskapet täcker tillämpningsområdet för 1910 års emeritilönelag och biskopsavlöningsförordningens pensioneringsföreskrifter, undantagandes inskränkningen att pastoratsadjunkt i regel under en tvåårig väntetid är ställd utanför familjepensionsrätten — en inskränkning utan motsvarighet i emeritilönelagen. Med nu nämnt undantag räkna således samtliga i emeritilönelagen och biskopsavlöningsförordningen avsedda befattningshavare tjänstår för familjepension enligt 1941 års familjepensionsreglemente för prästerskapet — här bortses från de präster, vilka jämlikt de särskilda familjepensionsbestämmelserna för prästerskapet undantagits från tillämpningen av sagda reglemente. Med hänsyn härtill finner kommittén det naturligt att i övergångsregleringen söka anknytning till grunderna för tjänstårsberäkning enligt 1941 års familjepensionsreglemente för prästerskapet. Såsom i den nyssberörda redogörelsen närmare utvecklats, ansluter sig en sådan anordning till grundreglerna för beräkning av tjänstår enligt de för civilstatstjänstemännen gällande allmänna tjänste- och familjepensionsreglerna.

Enligt de nuvarande familjepensionsbestämmelserna för prästerna grundas rätten att räkna tjänstår dels på tid, under vilken befattningshavaren varit underkastad antingen familjepensionsreglementet för prästerskapet eller annat statligt familjepensionsreglemente, dels på obligatorisk delaktighetstid i prästänkekassan eller tid för vilken på grund av obligatorisk delaktighet avgift erlagts till annan, av staten för familjepensionering upprättad eller understödd pensionskassa.

Vid övergången till nya prästerliga pensionsbestämmelser torde icke behöva råda någon tvekan om att den tid, som enligt 1941 års familjepensionsreglemente skall räknas som tjänstår, bör tillgodoräknas även enligt det blivande familjepensionsreglementet.

En motsvarande övergångsanordning i tjänstepensionshänseende kan icke ske lika enkelt — detta enär någon överflyttningsbar rätt till tjänstår icke finnes enligt emeritilönelagen.

Till skillnad från den prästerliga familjepensionsregleringen, som är grundad på avgiftsplikt för befattningshavarna, är pensioneringen enligt emeritilönelagen ordnad utan bidragsskyldighet från befattningshavarnas

sida. Att särskilda tjänstepensionsavgifter ej utgå för prästerna har emellertid för församlingsprästernas del beaktats vid lönesättningen. I förarbetena till den ursprungliga prästlöneregleringslagen framhålles sålunda, att grunderna för denna lagstiftning bygga på förutsättningen, att prästerna ej skola påföras några avgifter för sin egenpensionering. Vad angår de kategorier av präster, som senare inordnats under 1910 års emeritilönelag eller enligt särskilda löneregleringsresolutioner blivit delaktiga av förmånen av emeritilön, har löneavvägningen skett med utgångspunkt från församlingsprästernas löneställning. Beträffande biskoparna åter gäller, att avgiftsfriheten beaktats vid avvägningen av pensionsbeloppen. På grund av vad nu anförts läser svårligen kunna ifrågasättas att i förekommande fall minska enligt blivande pensionsbestämmelser utgående tjänstepensioner därför att före reformens ikraftträdande icke några pensionsavgifter erlagts. Kommittén förutsätter således i det följande, att tiden för tillgodoräkning av tjänstår för prästernas egenpensionering icke skall reduceras med hänsyn till nu berörda förhållande.

Kommittén förordar, att tjänstårsberäkningen beträffande egenpension övergångsvis knytes till innehavet av tjänst, som avses i emeritilönelagen. Tjänstårsberäkningen bör därutöver grundas på tid för innehav av sådan tjänst, som avses i förutnämnda 1935 års lag om emeritilöner för vissa prästmän inom missionen och diakonien ävensom på tjänstetid såsom ordinarie eller extra ordinarie präst i garnisons- eller amiralitetsförsamlingarna.

Vad angår anställningstid, som grundlägger rätt till familjepension enligt reglementet för statens pensionsanstalt utan att berättiga till emeritilön eller tjänstepension — detta gäller sekreterare hos diakonistyrelsen m. fl. befattningshavare inom olika, mer eller mindre fristående institutioner inom den svenska kyrkan — finner sig kommittén icke böra genom generella bestämmelser medgiva tillgodoräkning av sådan tid i tjänstepensionshänseende, så länge frågan om statens medverkan i en ordnad tjänstepensionering för ifrågavarande befattningshavarkategori ej är slutgiltigt prövad. Kommittén förutsätter därvid såsom självfallet, att Kungl. Maj:t — i likhet med vad förhållandet är inom den statligt ordnade pensioneringen i allmänhet — efter prövning i varje särskilt fall skall kunna tillgodoräkna befattningshavaren tjänstår för tid, varunder sådant arbete eller uppdrag fullgjorts, som skäligen bör kunna räknas som tjänstår.

Beträffande avdrag vid tjänstårsberäkningen för åtnjuten ledighet eller för tid, varunder präst fått avstå från sina kontanta löneförmåner, böra tillämpas de särskilda regler, som enligt 1941 års familjepensionsreglemente äro stadgade med avseende å tid, för vilken befattningshavare varit underkastad reglementet. Den i sagda reglemente förekommande bestämmelsen att en och samma kalendertid tillgodoräknas befattningshavaren såsom tjänstår allenast en gång, även om denne därunder bestritt tjänstgöring i

mer än en befattning, torde ävenledes böra erhålla en motsvarighet i nu ifrågavarande övergångsreglering.

Garanterad tjänstårsberäkningsrätt i vissa fall. Storleken av utgående emeritilön är — bortsett från det särfallet att avgången ägt rum på grund av för framtiden bestående tjänsteförmåga — oberoende av antalet uppnådda tjänstår. Detta förhållande ställer prästerna i förmånsläge gentemot statstjänstemännen och likställda befattningshavare i så måtto, att de senares pensioner principiellt avvägas med hänsyn till tjänstetidens längd. En särskild reglering av pensionsrätten blir därför nödvändig vid övergången från emeritilönelagen till det nya tjänstepensionsreglementet, enligt vilket pensionen skall beräknas i förhållande till antalet tjänstår i likhet med vad som gäller inom den statligt ordnade pensioneringen i allmänhet.

Formellt stadgar emeritilönelagen icke någon ovillkorlig pensionsrätt. Prästerna behandlas dock numera som om ovillkorlig pensionsrätt skulle föreligga såtillvida, att de — sedan begränsningen av antalet emeritilöner upphävts — undantagslöst tilldelas pension när förutsättningarna därför enligt emeritilönelagen äro uppfyllda. Då storleken av denna pension — frånsett tidigare omnämnt särfall — är oberoende av varje presumtion rörande antalet tjänstår vid pensionsålderns uppnående, följer härav att envar präst, som tillträder i emeritilönelagen avsedd tjänst, räknar med att vid avgångsåldern, om han då är i livet, kunna erhålla oavkortad emeritilön.

Vid det utbyte av emeritilön mot s. k. nyreglerad emeritilön, som äger rum från och med den 1 juli 1947 och som medför vissa pensionsförbättringar, tages icke hänsyn till antalet uppnådda tjänstår. Ej heller ifrågavarande pensionsförbättringar, vilka äro att betrakta som förskott på en definitiv pensionsreglering för prästerskapet, hava således utmätts med hänsyn till den pensionerade prästens längre eller kortare tjänstetid — detta till skillnad från de i anslutning till 1947 års statliga löne- och pensionsreglering beslutade pensionsförbättringarna åt enligt äldre grunder pensionerade statstjänstemän m. fl., vilka förbättringar, liksom de ursprungliga pensionerna själva, regelmässigt avvägs i förhållande till antalet tjänstår.

Införandet av ett på tjänstårsberäkning grundat pensionssystem ställer givetvis framför allt de präster i en försämrad ställning, vilka vid regleringens ikraftträdande uppnått en mera framskriden ålder och, antingen på grund av sent inträde på prästbanan eller till följd av långvariga avbrott i tjänstgöringen, till pensionsåldern endast kunna intjäna en mindre del av det för hel pension erforderliga antalet tjänstår. Vad å andra sidan angår de präster, vilka vid övergången ej uppnått 35 års ålder och således vid pensionsålderns inträde kunna beräknas innehava minst 30 tjänstår, kan övergången icke sägas medföra någon försämring beträffande pensionsutsikterna. Prästerna mellan dessa båda grupper beröras av systemets

verkningar i nu ifrågavarande avseende mer eller mindre allteftersom vid övergången högre eller lägre levnadsålder uppnåts.

Att införa ett regulativ av något slag mot den försämring av pensionsutsikterna, som i vissa fall uppkommer som följd av att tjänstetiden införes såsom normerande faktor vid pensionsbestämningen, är enligt kommitténs uppfattning nödvändigt. Kommittén anser, att detta bör ske från den principiella utgångspunkten, att var och en av de präster, som övergå från emeritilönelagens bestämmelser till det nya tjänstepensionsreglementet, skall hava möjligheter att, räknat från tidpunkten för övergången, till pensionsåldern intjäna hel pension enligt det nya reglementet. Tekniskt bör detta lösas så, att präst, som nyss sagts, erhåller rätt att såsom tjänstår för bestämmande av ålderspension enligt det nya reglementet räkna så lång tid tillbaka, att denna tid utökad med de tjänstår, som han har möjlighet att ytterligare intjäna till pensionsåldern, uppgår till 30 år.

Här må det tillägget göras att, därest de enligt vanliga regler för tjänstårsberäkning tillgodoräkningsbara tjänståren, som belöpa på tid före det nya reglementets ikraftträdande, till antalet överstiga de retroaktivt garanterade tjänståren, det större antalet självfallet skall läggas till grund för tjänstårsberäkningen.

Den sålunda garanterade rätten till tjänstår enligt den nya regleringen bör avse förutom ålderspension även sjukpension, under det att i fråga om de pensionsformer, till vilka icke någon motsvarighet finnes i emeritilönelagen, nämligen förtidspension och tjänstelivränta, tjänstårsberäkningen bör grundas allenast på den verkliga tjänstetiden.

Vad här föreslagits beträffande tjänstårsgaranti förutsätter kommittén skola komma i tillämpning jämväl med avseende å biskop, som övergår till de blivande bestämmelserna.

Vissa gällande undantag enligt 1941 års familjepensionsreglemente. Av redogörelsen för nuvarande bestämmelser framgår, att beträffande de präster, vilka övergingo från prästänkekassan till 1941 års familjepensionsreglemente, vissa undantag från reglementets huvudföreskrifter äro gällande, nämligen att hel familjepension utgår oberoende av tjänstårens antal, att familjepensionen på grund av kassadelaktigheten i särskilda fall kan grundas på högre underlag än eljest skulle blivit gällande, att åldersgränsen för äktenskaps ingående skall vara 65 år samt att för arvsberättigat barn rätten till familjepension upphör först vid 21 års ålder. De sålunda gällande särbestämmelserna, som tillkommo på grund av därom gjorda förbehåll vid överenskommelsen angående statens övertagande av prästänkekassan, infördes efter mönster av den motsvarande övergångsregleringen för de f. d. kassadelägare i vissa äldre familjepensionskassor — civilstatens änke- och pupillkassa, arméns och marinens familjepensionskassor m. fl. — som efter tillkomsten av 1936 års allmänna familjepensionsreglemente

förvaltningsområdesvis övergingo till detta reglemente. Ehuru nämnda familjepensionsförfattning utbytt mot 1942 års allmänna familjepensionsreglemente, vilket i sin ordning ersatts av 1947 års allmänna familjepensionsreglemente, hava ifrågavarande kassadelägare bibehållits vid de i den ursprungliga regleringen stadgade särskilda rättigheterna. Dessutom hava även de kassadelägare, som utan att tidigare hava varit underkastade den allmänna familjepensionsregleringen direkt övergått till 1942 eller 1947 års allmänna familjepensionsreglemente, kommit i åtnjutande av nämnda rättigheter.

Enligt kommitténs mening böra prästerna behandlas på motsvarande sätt som nyssberörda statstjänstemän, varigenom förutnämnda undantagsföreskrifter i fortsättningen bliva gällande icke blott för de f. d. delägare i prästänkekassan, som den 1 januari 1942 övergingo på 1941 års familjepensionsreglemente för prästerskapet, utan även för de kassadelägare, vilka ej blivit underkastade sistnämnda reglemente utan direkt övergå på det nya reglementets bestämmelser.

Präster, som ej äro underkastade 1941 års familjepensionsreglemente. Vid 1941 års familjepensionsreglering erhöilo prästerna valfrihet att antingen övergå till det då nya familjepensionsreglementet för prästerskapet och därmed för all framtid avstå från kvarstående äldre rätt för dödsbodelägarna till tjänstår, för änka och efterlevande barn till nådår samt för änka till avkomst av prästänkesäte eller att bibehållas vid de från den 1 januari 1942 genom kungörelsen nr 910 år 1941, 3 kap., modifierade kassabestämmelserna jämte nyssnämnda äldre förmåner. Av dem, som då valde att stå kvar på kassabestämmelserna, äro, enligt vad kommittén inhämtat, alltfört omkring 50 i tjänst varande präster underkastade samma bestämmelser.

Samtidigt med 1941 års familjepensionsreglering för prästerna blev genom kungörelse nr 917 om ändring i vissa delar av kungörelsen 1939 nr 508 medgivet utbyte av kassapension mot s. k. ny familjepension, vilket medförde vissa förhöjningar av kassapensionerna. Såsom villkor för tillgodonjutande av sådan förhöjning gällde emellertid att befattningshavaren avstod från rätten till tjänst- och nådår samt rätten till avkomst av prästänkesäte. Jämväl de under år 1947 genom kungörelserna nr 663 och 664 och under år 1948 genom kungörelsen nr 540 medgivna förbättringarna hava gjorts beroende av huruvida befattningshavaren velat avstå från rätten till nyssnämnda äldre förmåner. På grund härav har antalet i tjänst varande präster, som har rätten till dessa förmåner bevarad, kommit att minska högst betydligt och utgör för närvarande endast omkring tio.

Kommittén finner det självfallet att de präster, som vid valtillfället år 1941 ej övergingo till familjepensionsreglementet för prästerskapet, nu skola beredas samma möjligheter att övergå på det blivande reglementet som de präster, vilka under mellantiden varit underkastade förstnämnda reglemente.

C. Kostnadsberäkningar.

Då flertalet av de prästerliga befattningshavarna — nämligen de lägst avlönade kyrkoherdarna och komministrarna samt de icke-ordinarie prästerna i gemen — för närvarande äro i fråga om kontanta löneförmåner eftersatta jämförliga grupper av statstjänstemän samt prästerna överhuvud sakna sociala löneförmåner, är det självklart, att kommitténs förslag, som syftar till en utjämning av denna löneklyfta, kommer att medföra en betydande ökning av de nuvarande prästlönekostnaderna.

Kommittén har låtit verkställa ingående undersökningar för att söka framvinna den beräkningsbara kostnadsökningen för genomförande av kommitténs löneregleringsförslag. De sålunda företagna kostnadsberäkningarna ha kombinerats med uträkningar i syfte att utröna, i vad mån ifrågavarande kostnader — vid ett bibehållande i huvudsak av nu gällande finansieringsgrunder — komma att finansieras med *dels* avkastning av prästlönetillgångar, *dels* församlingsavgifter, *dels* ock den allmänna kyrkoavgiften m. m. Till utfallet av dessa senare uträkningar återkommer kommittén i ett efterföljande avsnitt av betänkandet.

För att lägga en säker grundval för kostnadsberäkningarna har — med undantag för pastoratsadjunktgruppen — envar befattningshavare, som omfattas av löneregleringen, vid kostnadsberäkningarnas utförande inplacerats i den lönegrad vederbörande enligt kommitténs förslag kommer att erhålla. Därjämte ha samtliga befattningshavare, fränsett pastoratsadjunkterna, fördelats på olika dyrortsgrupper efter de faktiska förhållandena.

Pastoratsadjunkterna undantagna fördela sig de befattningshavare, vilka enligt kommitténs förslag skola erhålla dyrortsgraderad lön, på lönegrader och dyrortsgrupper enligt följande sammanställning.

Befattningshavare	Lönegrad	Dyrortsgrupp					Summa
		1	2	3	4	5	
Domprostar	37	—	—	8	2	2	12
Utlandspastor	33	—	—	—	—	7	7
Garnisons-, amiralitetspastor	33	—	—	2	—	1	3
Annan kyrkoherde	33	3	43	83	48	47	224
» »	31	89	299	95	63	20	566
» »	29	110	372	52	26	0	560
Komminister	28	1	2	78	28	51	160
»	27	31	113	57	38	24	263
»	26	62	223	87	52	33	457
Amiralitetspredikant	28	—	—	1	—	—	1
E. amiralitetspredikant	26	—	—	1	—	—	1
Garnisonspastor i Boden	26	—	—	—	—	1	1
Kyrkoadjunkt	24	27	86	119	60	54	346
Stifts- och kontraktsadjunkt	24	—	3	25	7	9	44
Summa antal	—	323	1 141	608	324	249	2 645

Vid uppskattningen av lönekostnaderna för pastoratsadjunkterna har kommittén måst utgå från antaganden beträffande såväl lönegrads- som

dyrortsplacering. Kommittén har ansett sig i fråga om pastoratsadjunkternas löneställning i befordringsgången böra räkna med en genomsnittlig lönegradsplacering i lönegrad 22 — innebärande mellan 3½ och 5½ års tjänstetid. Vidkommande dyrortsgrupp har kommittén utgått ifrån att pastoratsadjunkterna fördela sig på de olika dyrortsgrupperna i samma proportion som övriga församlingspräster. Utifrån sistnämnda antagande skulle de 365 pastoratsadjunkterna fördela sig med 45 i dyrortsgrupp 1, 160 i dyrortsgrupp 2, 82 i dyrortsgrupp 3, 45 i dyrortsgrupp 4 och 33 i dyrortsgrupp 5.

Resultatet av de utav kommittén verkställda kostnadsberäkningarna, vilka — för bedömning av kostnadsökningens omfattning — avsett de årliga prästlönekostnaderna såväl enligt gällande bestämmelser som enligt kommitténs förslag, har kommittén sammanställt i nedanstående kostnadstablå.

Dyrtidskompensationen i tabblån har beräknats, vid uppskattningen av lönekostnaderna enligt gällande bestämmelser med inräknande av samtliga nu utgående dyrtidsförmåner, inklusive provisoriskt lönetillägg enligt kungörelsen 1948: 542, och vid uppskattningen av kostnaderna enligt kommitténs förslag med ett rörligt tillägg av 12 procent.

Förmån av tjänstebostad har vid uppskattningen av de nuvarande lönekostnaderna beräknats till belopp, motsvarande de av kommittén föreslagna bostadsavdragen i respektive hyresgrupp. De nu förekommande prästerliga familjepensionsavdragen ha frånräknats vid beräkningen av kostnaderna enligt gällande bestämmelser.

Då pastoratsadjunkterna under tjänstgöring utanför stationeringsorten för närvarande icke åtnjuta tjänstgöringstraktamente men nämnda befattningshavare enligt kommitténs förslag skola äga uppbära sådant traktamente enligt särskilda grunder, kommer den föreslagna löneregleringen för pastoratsadjunkternas vidkommande att medföra en kostnadsökning som betydligt överstiger den i tabblån angivna, 400 000 kronor.

Kostnadstablå, utvisande de årliga prästlönekostnaderna såväl enligt gällande bestämmelser som enligt kommitténs förslag samt den härvid uppkomna kostnadsökningen.

Befattningshavare	Kostnader enligt nuvarande bestämmelser	Kostnader enligt kommitténs förslag	Kostnadsökning
I. Stiftsprästerna			
A. Biskoparna			
1. Årslöner, dyrtidskompensation och representationsbidrag	363 000:—	400 000:—	37 000:—
2. Reseersättningar	35 000:—	35 000:—	—
B. Stifts- och kontraktsadjunkterna			
1. Årslöner, ålderstillägg, dyrtidskompensation och ödebygds- resp. kallortstillägg .	450 000:—	540 000:—	90 000:—

Befattningshavare	Kostnader enligt nuvarande bestämmelser	Kostnader enligt kommitténs förslag	Kostnadsökning
2. Tjänstedräktsbidrag och sjukvårdskostnader.....	—	4 400:—	4 400:—
3. Reseersättningar.....	107 000:—	107 000:—	—
Summa kronor	955 000:—	1 086 400:—	131 400:—
II. Församlingspräster			
A. Årslöner, ålderstillägg och dyrtidskompensation			
1. Domprostar och andra kyrkoherdar.....	19 000 000:—	20 850 000:—	1 850 000:—
2. Komministrar.....	10 000 000:—	11 300 000:—	1 300 000:—
3. Kyrkoadjunker.....	3 400 000:—	3 870 000:—	470 000:—
4. Pastoratsadjunker.....	3 000 000:—	3 400 000:—	400 000:—
B. Prostarvoden.....	154 000:—	243 000:—	89 000:—
C. Vikariatsersättningar o. tjänstedubblersarvoden.....			
	—	800 000:—	800 000:—
D. Ödebygds- resp. kallortstillägg.	71 000:—	72 000:—	1 000:—
E. Språktillägg.....	—	6 000:—	6 000:—
F. Tjänstedräktsbidrag.....	—	270 000:—	270 000:—
G. Sjukvårdskostnader.....	—	75 000:—	75 000:—
H. Bränslekostnadsgottgörelse....	160 000:—	—	—
I. Reseersättningar, tjänstgörings-traktamenten, flyttningkostnadsersättning och omplacerings-traktamenten.....			
	1 119 000:—	2 700 000:—	1 581 000:—
Summa kronor	36 904 000:—	43 586 000:—	6 682 000:—
III. Garnisons- och amiralitetspräster			
1. Årslöner, ålderstillägg, dyrtidskompensation och kallortstillägg.....			
	88 000:—	92 300:—	4 300:—
2. Tjänstedräktsbidrag och sjukvårdskostnader.....			
	—	600:—	600:—
Summa kronor	88 000:—	92 900:—	4 900:—
IV. Utlandspastorerna			
1. Löner, ålderstillägg och dyrtidskompensation.....			
	75 200:—	120 000:—	44 800:—
2. Utlandstillägg.....			
	33 000:—	33 000:—	—
3. Tjänstedräktsbidrag och sjukvårdskostnader.....			
	—	700:—	700:—
Summa kronor	108 200:—	153 700:—	45 500:—
V. Samtliga ovannämnda befattningshavaregrupper			
Summa kronor	38 055 200:—	44 919 000:—	6 863 800:—

Kommittén, som jämte sitt förslag till lönerreglering tillika avger förslag till tjänste- och familjepensionsreglering för de prästerliga befattningshavarna, har jämväl sökt uppskatta de blivande pensionsutgifterna enligt kommitténs förslag. De årliga pensionskostnaderna efter förslaget måste under en lång följd av år bli synnerligen växlande särskilt med hänsyn till

den föreslagna genomgripande omläggningen av det prästerliga tjänstepensionsväsendet. Kommittén har trots sig kunna approximativt uppskatta de blivande årliga kostnaderna enligt kommitténs förslag beträffande pensionsreglering till i genomsnitt för åren 1950—54 i avrundat tal 7 300 000 kronor för år. I jämförelse med nuvarande pensionskostnader för prästerna, c:a 5 500 000 kronor, skulle kommitténs förslag sålunda kunna antagas för närvarande medföra en kostnadsökning av 1 800 000 kronor för år.

D. Finansieringen av kostnaderna för avlöning och pensionering.

1. *Församlingsprästerna.* Avlöningen till kyrkoherdar, komministrar och kyrkoadjunker i de territoriella pastoraten, med undantag av Karlsborgs pastorat, bestrides till viss del av pastoraten och till viss del av kyrkofonden. Det enskilda pastoratets andel i avlöningskostnaden för dess prästerskap gäldas, i första hand, med den enligt särskilda regler uppskattade avkastningen av i pastoratet förefintliga avlöningstillgångar; i andra hand utgår den av uttaxerade medel (församlingsavgifter). Denna pastoratets skyldighet att medelst församlingsavgifter bidra till avlöningskostnaderna är dock begränsad till ett belopp, som högst svarar mot en uttaxering av 20 öre för skattekrona. Resterande belopp tillskjutes av kyrkofonden (tillskott).

Till följd av denna reglering har man att bland pastoraten till en början särskilja två huvudkategorier, nämligen

a) *tillskottspastorat* eller pastorat, i vilka den uppskattade avkastningen av avlöningstillgångar jämte församlingsavgifter efter högst 20 öre per skattekrona icke förslår till täckande av pastoratets prästlönekostnad, samt

b) *självförsörjande pastorat* eller pastorat, i vilka — till följd av storleken av avlöningstillgångarnas uppskattade avkastning eller av skatteunderlaget eller till följd av båda dessa faktorer — dylik täckning föreligger.

Man plägar här särskilja även ett tredje slag av pastorat, nämligen s. k. *överskottspastorat* eller pastorat, i vilka den verkliga avkastningen av prästlönstillgångarna överskjuter pastoratets prästlönekostnad. Enligt särskilt stadgande i lagen om kyrkofond har pastoratet att till nämnda fond avstå hälften av sådant överskott. Då det här gäller den *verkliga* avkastningen av prästlönstillgångarna men vid avräkningen för fastställande, huruvida ett pastorat är berättigat till tillskott eller icke, hänsyn skall tagas till den *uppskattade* avkastningen, kan enligt den gällande regleringen ett pastorat samtidigt komma att tillhöra gruppen tillskottspastorat och gruppen överskottspastorat.

År 1948 voro av rikets 1 362 territoriella pastorat (Karlsborgs pastorat ej medräknat) 721 st. tillskottspastorat, 518 st. självförsörjande pastorat, 89

st. överskottspastorat och 34 st. kombinerade tillskotts- och överskottspastorat.

Kyrkofondens bidrag till ifrågavarande prästers avlöning utgår dels på det sättet, att fonden omedelbart gäldar en del av de i avlöningen ingående posterna, dels i form av de förenämnda tillskotten till pastoraten, vilka i enlighet med regleringens grunder få karaktären av kommunala skatteutjämningsbidrag.

Avlöningen till pastoratsadjunkterna bestrides för närvarande, såsom redan tidigare omnämnts, till huvudsaklig del direkt av kyrkofonden och i övrigt i regel av innehavaren av den befattning, vid vilken adjunkten förordnats såsom vikarie eller personligt ämbetsbiträde.

Med avlöningsposternas läggande omedelbart på kyrkofonden ernås den »fullständiga» utjämningsavlöningen inom riket såsom en enhet. Med avlöningsposternas läggande i första hand på pastoraten vinner man den särskilda effekten, att — samtidigt som man med maximeringen av den kommunala skattekvoten verksamt lättar avlöningsbesväret för den stora massan mindre bärkraftiga pastorat — den större skattekraften hos de mera bärkraftiga pastoraten icke lämnas outnyttjad. Detta kan sägas vara systemets princip. Hur emellertid den konkreta avvägningen här göres — såväl beträffande maximeringsgränsen för skattekvoten som i fråga om urvalet av de särskilda avlönings- och omkostnadsposter, vilka anses böra i första hand läggas antingen på pastoratet eller på kyrkofonden — är, och måste enligt sin natur bli, en ren lämplighetsfråga.

Kommittén har icke funnit anledning att — såvitt berör prästlöneområdet — ifrågasätta någon rubbning av den gällande, till 20 öre per skattekrona fixerade maximeringsgränsen för församlingsavgifterna. Avlöningsreformen nödvändiggör återigen — redan med hänsyn därtill, att reformen i första hand innebär ett inarbetande i grundlönebeloppen av såväl nu utgående dyrtids- och kristillägg som de provisoriska lönetilläggen — ett nytt bestämmande av vad som skall vara att hänföra till pastoratets prästlönekostnad.

Ett studium av den i 11 kap. under avd. I lämnade redogörelsen torde ge vid handen, att den gällande regleringen på denna punkt lider av en påfallande brist på följdriktighet. Allvarligare är emellertid, att de hithörande bestämmelserna i flera hänseenden lett till en alldeles speciell inveckling. Kommittén anser det angeläget att tillvarataga det tillfälle avlöningsreformen erbjuder att även på finansieringsområdet — låt vara endast på en enstaka punkt — söka ernå en välbehövlig förenkling.

Kommittén har för sin del funnit att — liksom avkastningen av pastoratens prästerliga avlöningstillgångar ingår i den årliga avräkningen med kyrkofonden icke med avkastningens verkliga belopp utan med ett uppskattat »normalvärde» — även *pastoratets prästlönekostnad* lämpligen bör kunna på motsvarande sätt normaliseras. Kommittén föreslår, att »pastoratets prästlönekostnad» alltid skall utgöra ett belopp, motsvarande grundlön och

rörligt tillägg, inklusive eventuellt förekommande kallortstillägg, åt i pastoratet anställd ordinarie präst och kyrkoadjunkt i lägsta löneklass, utan bostadsavdrag för ordinarie präst. All övrig avlöningskostnad för församlingsprästerna bör bestridas omedelbart av kyrkofonden.

Med hänsyn, bland annat, till vad här föreslagits vill kommittén jämväl förorda, att församlingsprästerna efter avlöningsreformens genomförande — liksom för närvarande övriga prästerliga befattningshavare — skola få sin kontanta avlöning i dess helhet utbetald av ett och samma utbetalningsorgan samt därvid givetvis månadsvis i efterskott.

Den ovan med avseende å pastoratens prästlönekostnader föreslagna anordningens innebörd är, närmare angivet, följande.

Befattningshavarens faktiska löneklassplacering kommer ej att inverka på pastoratets kostnad. Icke heller påverkas denna kostnad av vakanser eller tjänstledigheter. I samband med att till grund för avräkningen med kyrkofonden lagts bruttolönen utan avdrag för upplåten tjänstebostad, är avsett att det bostadsavdrag, som befattningshavaren får vidkännas, skall tillgodoföras pastoratet. Denna anordning synes motiverad med hänsyn till den ekonomiska börda, som åvilar pastoratet i avseende å byggande och underhåll av prästgård eller i och med tillhandahållandet av annan tjänstebostad åt präst samt genom eventuell utbetalning av bränslekostnadsgottgörelse. Pastoratets rätt att vid avräkningen tillgodoräkna sig avdragsbeloppet får anses såsom en viss ersättning för pastoratets berörda ekonomiska uppoffringar.

På sätt ovan förutsatts skulle enligt kommitténs förslag av kyrkofonden omedelbart bestridas all avlöningskostnad för församlingsprästerna utöver vad enligt samma förslag skulle stanna på pastoraten. Hit hör sålunda all avlöningskostnad för pastoratsadjunkterna. Vidare skulle kyrkofonden direkt bestrida kostnaderna för vikariatslön och vikariatsersättning, tjänstedubblersarvode, tjänstgöringstraktamente, reseersättning, ersättning för flyttningkostnad, omplaceringstraktamente, sjukvårdskostnad, språktillägg och bidrag till tjänstedräkt. Likaledes skulle fonden belastas med kostnaden för arvode till assistent åt semestervikarie. Av kyrkofonden skall slutligen, såsom hittills, gäldas dels arvoden m. m. åt kontraktsprostarna, dels ock all kostnad för hithörande prästers tjänste- och familjepensionering. Slutligen skall av kyrkofonden gäldas de tillskott, som erfordras för att den prästlönekostnad, som skall stanna på pastoratet, skall hållas inom den förut angivna maximigränsen av 20 öre per skattekrona.

2. *Biskoparna.* Kommittén föreslår, att all kostnad för kontanta avlöningsförmåner åt biskoparna, liksom kostnaden för dessa befattningshavares tjänste- och familjepensionering, såsom hittills, bestrides ur kyrkofonden.

3. *Stiftspräster.* För stifts- och kontraktsadjunkterna skulle även fortsättningsvis samtliga avlönings- och pensioneringskostnaderna komma att åvila kyrkofonden.

4. *Garnisons- och amiralitetspräster.* Avlönings- och pensioneringskostnaderna för de tre garnisons- och amiralitetsförsamlingarnas präster äro enligt kommitténs förslag avsedda att gäldas helt i samma ordning som för prästerskapet i de territoriella pastoraten i gemen. För garnisonspastorn i Boden skall avlöningen såsom hittills ävensom ifrågakommande pensioneringskostnad i sin helhet bestridas från fonden.

5. *Utlandspastorer.* Beträffande pastorerna i de för närvarande sju svenska utlandsförsamlingarna kommer kommitténs förslag att i avseende å kostnadsansvaret allenast innebära den ändringen emot vad nu gäller, att hela avlöningskostnaden jämväl för svenske pastorn i London skall ankomma på kyrkofonden. Härvid förutsättes dock, att det skall åligga församlingen i London att för framtiden, så länge densamma äger åtnjuta sitt hittillsvarande anslag från hemlandet i skeppsavgifter, medelst dessa bidraga till avlöningskostnaden för sin pastor med principiellt samma belopp, som församlingen nu har att vidkännas för dennes kontanta avlöande. Detta belopp, vilket torde kunna fixeras till 660 £ för år och som församlingen bör förpliktas att årligen gälda till kyrkofonden, bör härför lämpligen avräknas vid utbetalningarna från kyrkofonden av den pastorn därifrån tillkommande avlöningen.

Den frågan uppställer sig då härnäst: hur komme vid ett genomförande av kommitténs förslag belastningen på kyrkofonden att gestalta sig eller, med andra ord, hur komme den allmänna kyrkoavgiften att av den föreslagna regleringen påverkas?

Under senaste tiden har allmänna kyrkoavgiften varit fastställd till och utgått med följande öretal per skattekrona, nämligen för år 1943 15, för år 1944 12 och för ett vart av åren 1945, 1946, 1947 och 1948 10. För år 1949 är avgiften fastställd till oförändrat öretal eller sålunda till 10. Redan med hänsyn till den nu ifrågakomna avlöningsreformens omfattning torde det vara uppenbart, att kyrkoavgiften efter reformens genomförande icke kan hållas vid nuvarande nivå.

Den motsedda förskjutningen i fondens huvudsakliga utgiftsposter står här — i grova drag — klar: å ena sidan uppkommer en betydande stegring i tillskotten till pastoraten (skatteutjämningsbidragen), men å andra sidan inträder — till följd av bortfallet av de fonden för närvarande belastande, mycket avsevärda kostnaderna för dyrtids- och kristillägg samt provisoriska lönetillägg — en viss minskning i totalsumman för fondens övriga, å fonden direkt lagda utgifter för prästernas avlöning.

Kommittén har emellertid funnit det vara av intresse att genom specifika beräkningar här söka nå fram till en siffermässig prognos. Det av kommittén begagnade tillvägagångssättet vid nämnda beräkningars verkställande har i sina huvuddrag varit följande.

För ett vart av rikets 1 363 territoriella pastorat, Karlsborgs pastorat inräknat, och en var av amiralitetsförsamlingarna i Karlskrona och Stock-

holm ha uträknats lönekostnaderna enligt kommitténs förslag, beräknade efter lön i lägsta löneklass jämte kallortstillägg enligt vederbörande dyrtorsgrupp resp. kallortsklass samt med ett rörligt tillägg av 12 procent. Från de av stiftsnämnderna till statskontoret avlämnade avräkningslängderna för år 1948 har särskilt för varje territoriellt pastorat (utom Karlsborgs) inhämtats i förekommande fall fastställd uppskattning av lönebeställes årliga normalavkastning samt enligt 7 § lagen om kyrkofond bestämd avkastning av prästlönefond och pastoratets andel av avkastningen av stiftets prästlönejordsfond och prästlönefondshemman. Dessa uppgifter har kommittén låtit komplettera i vissa hänseenden, exempelvis då någon uppskattad normalavkastning icke varit fastställd. Ur avräkningslängderna har därjämte framtagits det belopp av församlingsavgifter, som motsvarar en uttaxering av 20 öre per skattekrona. Härefter ha pastoraten eventuellt tillkommande tillskott från kyrkofonden beräknats. Med tillhjälp av uppgifter i de till statskontoret av stiftsnämnderna insända överskottsförteckningarna för år 1948 och nämnda avräkningslängder ha vidare fastställts de överskottsmedel, som pastoraten — om kommitténs förslag trätt i kraft den 1 januari 1948 — skulle haft att för samma år inbetala till kyrkofonden. För Karlsborgs pastorat och amiralitetsförsamlingarna, vilka kommittén föreslår skola i fråga om finansiering av prästlönekostnaderna likställas med de territoriella pastoraten i övrigt, ha företagits häremot svarande beräkningar. Enligt dessa metoder har kommittén sålunda kunnat beräkna såväl de tillskott åt pastoraten — uppgående till sammanlagt 12 578 577 kronor — vilka skulle belastat kyrkofonden om den av kommittén föreslagna löne regleringen genomförts den 1 januari 1948, som även de överskottsmedel från pastoraten — uppgående till sammanlagt 560 064 kronor — vilka under nämnda förutsättning skulle tillkommit fonden. Härefter ha samtliga avlönings- och pensionskostnader, som enligt kommitténs förslag under samma förutsättning skolat direkt bestridas av kyrkofonden för år 1948, så noggrant som möjligt uppskattats. Övriga, av kommitténs förslag icke berörda, kyrkofonden tillkommande inkomster och belastande utgifter hava upptagits till samma belopp, till vilka de av kammarkollegiet och statskontoret för år 1949 beräknats. Det belopp, som bort för år 1948 uttagas i allmän kyrkoavgift för det fall att kommitténs förslag tillämpats under sistnämnda år, skulle enligt beräkningarna utgöra 24 314 070 kronor. Detta belopp skall fördelas på antalet skattekronor inom hela riket. Om man bortser från gemensamma taxeringsdistriktet, från de utländska församlingarna i riket (skatteunderlaget i Göteborgs tyska församling uppskattat till 19 756 skattekronor) och från hovförsamlingen, uppgår nämnda antal skattekronor till 144 738 504, motsvarande en utdebitering av allmän kyrkoavgift av i helt öretal 17 öre per skattekrona.

Kommittén har härefter beräknat den uttaxering av allmän kyrkoavgift, som skulle erfordras för den händelse kommitténs förslag till löne reglering m. m. komme att tillämpas under år 1949. Härvid har kommittén begagnat

i princip samma metod, som kammarkollegiet och statskontoret använt för beräkning av den allmänna kyrkoavgiftens belopp för nästföljande år i sina årliga förslag härom till Kungl. Maj:t. Av kommittén verkställda uträkningar utvisa, att av skattekrönorna i riket, med undantag för det gemensamma taxeringsdistriktet, hovförsamlingen och de tre utländska församlingarna i Stockholm och Göteborg, enligt 1948 års taxering — totalt 155 305 672 skattekrönor — 105 059 432 belöpa på pastorat, vilka icke för år 1948 — om kommitténs förslag tillämpats under detta år — skulle åtnjutit tillskott från kyrkofonden. Skatteunderlaget i tillskottspastoraten skulle alltså utgöra 50 246 240 skattekrönor.

Enligt kommitténs beräkningar skulle — om kommitténs förslag tillämpats under år 1948 — prästlönekostnaderna i de pastorat, som under nämnda år skulle åtnjutit tillskott ur kyrkofonden, uppgått till 24 971 689 kronor och avkastningen av samma pastorats avlöningstillgångar till 3 497 948 kronor.

Det torde kunna antagas, att vid en tillämpning av kommitténs förslag såväl innevarande som nästföljande år i stort sett samma pastorat, som enligt kommitténs beräkningar skulle för år 1948 uppburit tillskott, skulle bliva berättigade till tillskott även för år 1949. Ej heller lär avkastningen av prästlönetillgångarna i dessa pastorat under år 1949 undergå större ändringar, vilka kunna antagas nämnvärt inverka på förevarande beräkningar. Kommittén utgår härvid vidare från att det i 7 § kyrkofondslagen avsedda öretalet för församlingsavgifterna alltjämt skall utgöra maximum eller 20 öre per skattekrona.

Församlingsavgifterna i tillskottspastoraten vid en tillämpning under år 1949 av kommitténs förslag kunna således beräknas till $(50\,246\,240 \times 20 \text{ öre} =)$ 10 049 248 kronor. I enlighet med nu anförda uppgifter kunna tillskotten för år 1949 beräknas uppgå till $(24\,971\,689 - 3\,497\,948 - 10\,049\,248 =)$ 11 424 493 kronor.

Om pastoraten tillkommande tillskott från kyrkofonden upptagas till sistnämnda summa samt fondens inkomster — frånsett allmän kyrkoavgift — och andra utgifter än tillskott beräknas till samma belopp som vid kommitténs beräkningar för år 1948, skulle det belopp, som skulle uttagas genom allmän kyrkoavgift för år 1949, komma att utgöra 23 150 086 kronor. Detta belopp repartiserat på antalet skattekrönor i hela riket — minskat med antalet skattekrönor i det gemensamma taxeringsdistriktet samt hovförsamlingen och de utländska församlingarna (skatteunderlaget i Göteborgs tyska församling beräknat till 19 756 skattekrönor) — eller 155 305 672 skattekrönor skulle medföra en utdebitering av allmän kyrkoavgift med 14,91 öre eller i helt öretal 15 öre per skattekrona.

Det av kommittén framlagda förslaget till lönereglering m. m. för prästerna skulle sålunda enligt de verkställda specifika beräkningarna icke behöva föranleda en högre utdebitering av allmän kyrkoavgift för år 1949.

om kommitténs förslag tillämpades under nämnda år, än det i 5 § kyrkofondslagen angivna grundbeloppet, 15 öre per skattekrona.

Vid sådant förhållande och med hänsyn till den tendens beträffande skatteunderlagets utveckling, som framträtt under senare år, har kommittén icke funnit anledning att ingå på frågan om ändring i gällande bestämmelser rörande kyrkoavgiftens grundbelopp.

Slutligen får kommittén omnämna, att, om kommitténs förslag tillämpats under år 1948, nämnda år av rikets pastorat — inberäknat garnisons- och amiralitetsförsamlingarna tillhoppa 1 365 — enligt företagen undersökning 1 079 skulle vara tillskottspastorat, 227 självförsörjande pastorat, 30 överskottspastorat och 29 kombinerade tillskotts- och överskottspastorat.

E. Allmänna grunder för övergångsregleringen.

Ingen av de nuvarande ordinarie prästerliga befattningshavarna torde vara genom förbehåll i fullmakt eller eljest underkastad skyldighet att vidkännas minskning i sina för närvarande utgående löneförmåner i vidare mån än som följer dels av de individuella »löneregleringarnas» tidsbe- gränsning, dels av dyrtidstilläggens och kristilläggens samt — speciellt — de provisoriska lönetilläggens särskilda karaktär.

Det måste för det allmänna vara av ett utomordentligt intresse, att ingen eller i allt fall möjligast ringa antal av de nuvarande befattningshavarna blir kvarstående å de äldre avlöningsbestämmelserna. Under tidsperioden 1914 —1934 hade den kyrkliga administrationen att samtidigt tillämpa två olika system såväl för prästernas avlöning som för finansieringen av prästlöne- kostnaderna. Erfarenheterna av den inveckling och det besvär, som härav vållades, tala med styrka för önskvärdheten av att vid den blivande löne- regleringen undvika en motsvarande anordning.

I detta principbetänkande anser sig kommittén endast böra ange de huvudlinjer, vilka enligt kommitténs mening böra vara normerande vid övergången till de nya avlöningsbestämmelserna.

Med beaktande av att vid utformningen av övergångsanordningarna böra å ena sidan tillgodoses befattningshavarnas anspråk på en härutinnan skälig avvägning och å andra sidan undvikas för löneadministrationen allt för invecklade och tidsödande omräkningar, får kommittén föreslå, att över- gångsregleringen företages enligt, i huvudsak, nedan angivna allmänna grunder.

Vid övergången tages för inplacering i löneklass och uppflyttning i högre löneklass i innehavande tjänst viss hänsyn till befattningshavarens tjänste- tid i samma och tidigare innehavd prästerlig tjänst.

Härvid bör *domprost* äga tillgodoräkna tidigare tjänstetid i innehavande tjänstegrad.

Beträffande *annan kyrkoherde* eller *komminister* bör vid löneklassplaceringen hänsyn tagas till tjänstetid i innehavande tjänst och till tidigare innehavd prästerlig tjänst i samma eller högre tjänstegrad på det sätt att, sedan lönegradsplaceringen i angiven tidigare tjänst i samma eller högre lönegrad fixerats med tillämpning av de av kommittén föreslagna normerna för fördelning av kyrkoherde- och komministerstjänsterna på lönegrader, befattningshavarens löneklassplacering i sådan tidigare tjänst och i innehavande tjänst bestämmes efter regler, som motsvara föreskrifterna i 21 och 22 §§ statens allmänna avlöningsreglemente.

Pastoratsadjunkt inplaceras vid övergången i lönegrad och löneklass som om de av kommittén föreslagna bestämmelserna beträffande reglerad beföringsgång och bestämmelser motsvarande de i 21 § statens allmänna avlöningsreglemente innefattade varit gällande under hela hans tjänstetid såsom pastoratsadjunkt eller vakansvikarie.

Kyrkoadjunkt och *stiftsadjunkt* inplaceras i löneklass efter samma grunder, som nyss angivits för kyrkoherde och komminister, dock att adjunkten i fråga icke skall erhålla lägre löneklassplacering än om hans tjänstetid såsom kyrko- eller stiftsadjunkt ansetts såsom tjänstetid i pastoratsadjunktsbefattning och de ovan för pastoratsadjunkt omförmälda reglerna tillämpats.

För *garnisons- och amiralitetspräster* samt *utlandspastorerna* bör en motsvarande reglering tillämpas som den ovan för församlingspräster angivna.

Samtliga här ifrågavarande befattningshavare böra vid övergång till det nya avlöningssystemet dessutom bevaras vid dem nu i samband med gällande dyrtidstilläggsreglering tillkommande rätt till barntillägg, i ett vart fall i den utsträckning som dylika tillägg tillförsäkrades civilstatstjänstemännen vid genomförandet av 1939 års civila avlöningsreform.

Befattningshavare bör för övergången till de nya avlöningsbestämmelserna erhålla garanti mot löneminskning. För fastställande, huruvida löneminskning uppkommer, bör vid den härför erforderliga jämförelsen

a) värdet av den inuvarande avlöning ingående förmånen av hyresfri bostad sättas lika med det för tjänstebostaden enligt de nya avlöningsbestämmelserna fastställda bostadsavdraget,

b) där befattningshavaren uppbär hyresersättning, sådan ersättning inräknas med det av Kungl. Maj:t därför fastställda beloppet, samt

c) värdet av i avlöningen eventuellt ingående förmån av donation »över lönen» beräknas till medeltalet av de belopp, till vilka den behållna avkastningen av donationskapitalet uppgått för de senast förflutna fem åren.

Det kan beräknas, att vid tillämpning av ovan angivna regler för övergången behov av att med personlig lönefyllnad kompensera vid övergången sittande befattningshavare skulle uppkomma i ett mycket begränsat antal fall.

Befattningshavare, som — oaktat den sålunda honom garanterade löne-

fyllnaden — skulle befinnas icke villig att underkasta sig det avlöningsreglemente, som varder för prästerna utfärdad, bör icke äga bibehålla det för närvarande utgående provisoriska lönetillägget, vilket ju i det hela haft karaktären av ett förskott å den blivande löneregleringen. Ej heller bör han bibehållas vid nu utgående provisorisk pensionsförbättring, vilken har samma karaktär. Beträffande sådan befattningshavare torde vidare böra stadgas, att den för hans tjänst fastställda, å de äldre bestämmelserna grundade löneregleringen skall gälla oförändrad, så länge han kvarstår i befattningen; dock att, där förmån »över lönen» tillfallit honom genom domstolsavgörande efter det löneregleringen blivit av Kungl. Maj:t fastställd, Kungl. Maj:t skall äga föreskriva om sådan jämkning i avlöningen, som avses i 7 § prästlöneregleringslagen.

Beträffande vissa frågor av övergångsnatur, som sammanhöra med pensioneringen, har kommittén yttrat sig ovan under *B* (s. 153 ff.). Kommittén får i detta sammanhang allenast tillägga, att befattningshavares övergång å den nya avlöningsregleringen givetvis bör automatiskt medföra övergång å de nya pensionsbestämmelserna. Någon övergång enbart till de nya pensionsgrunderna kan självfallet icke förekomma. Vederbörande befattningshavare måste sålunda antingen helt kvarstå å äldre löne- och pensionsbestämmelser eller övergå till de nya bestämmelserna i både löne- och pensionshänseende.

Sammanfattning av prästlönekommitténs förslag.

Prästlönekommitténs föreliggande förslag innefattar grunderna för en modernisering av det prästerliga avlönings- och pensionsväsendet. Förslaget avser

biskoparna samt

följande till den statskyrkliga organisationen hörande, inom stiftens hel-
tidsanställda präster, nämligen

domprostarna och andra *kyrkoherdar* samt *komministrar*, *kyrkoadjunkter* och *pastoratsadjunkter* i de territoriella pastoraten,

garnisons- och amiralitetsprästerskapet i Karlsborgs församling, Skeppsholms församling i Stockholm och Karlskrona amiralitetsförsamling och i Boden samt

stifts- och kontraktsadjunkter

ävensom *pastorerna i de svenska utlandsförsamlingarna*.

De lokalt anställda prästernas avlöningsförmåner utgå för närvarande dels i penningar i ett flertal särskilda successivt tillkomna avlöningsposter, dels i form av hyresfri tjänstebostad för ordinarie befattningshavare eller för pastoratsadjunkt i form av bostad och vivre, regelmässigt in natura. Detta antikverade och invecklade avlöningssystem är enligt kommitténs förslag avsett att nu helt avvecklas. I dess ställe föreslås en så långt sig

göra låter enhetlig tillämpning för prästerskapet av det avlöningssystem, som gäller för befattningshavare i allmänhet inom civilförvaltningen och försvarsväsendet samt det statsunderstödda skolväsendet.

Lönen skall för prästerna i gemen, liksom för flertalet av de civila befattningshavarna, utgå såsom bruttolön. För tjänstebostad, vare sig i prästgård eller i annan av vederbörande pastorat upplåten lägenhet, skall följaktligen den prästerlige befattningshavaren ha att vidkännas särskild ersättning genom avdrag å lönen, bostadsavdrag. Ersättningen föreslås bestämd till visst årsbelopp, särskilt för kyrkoherde och särskilt för komminister samt växlande efter bostadsortens hyresgrupp (enligt hyresgruppsindelningen för folkskolans lärare). Biskop föreslås dock fortfarande skola äga åtnjuta hyresfri tjänstebostad ävensom för denna kostnadsfri uppvärmning och belysning, i likhet med landshövdingarna.

De särskilda befattningshavarna föreslås inplacerade i följande lönegrader:

Befattningshavare	Lönegrad
Ärkebiskopen	Co 21
Biskoparna i övrigt	Co 20
Domprost	Ca 37
Kyrkoherde i territoriellt pastorat, utom Karlsborgs, ...	{ Ca 33 eller Ca 31 eller Ca 29 Ca 28 eller Ca 27 eller Ca 26
Komminister i territoriellt pastorat	{ Ca 24 Cf 18 och Ce 24
Kyrkoadjunkt	Ce 24
Pastoratsadjunkt, efter reglerad befordringsgång, med början i	Ce 24
Stiftsadjunkt	Ce 24
Kontraksadjunkt	Ce 24
Amiralitetspastorn i Skeppsholms församling	Ca 33
» » Karlskrona amiralitetsförsamling	Ca 33
Amiralitetspredikanten i Karlskrona amiralitetsförsamling	Ca 28
Extra amiralitetspredikanten i Karlskrona amiralitetsförsamling	Ce 26
Garnisonspastorn i Karlsborgs församling	Ca 33
» » Boden	Ce 26
Pastor i svensk utlandsförsamling	Ca 33

Kyrkoherdarnas och komministrarnas i de territoriella pastoraten inplacering i vederbörande lönegrad föreslås bestämd, för de förra med ledning i huvudsak av hittills utgående grundlön (reglerad lön) samt för de senare med hänsyn till *dels* befattningshavarens tjänstställganden (komminister i särskilt tjänstgöringsområde), *dels* vederbörande tjänstgöringsområdes folkmängd.

Utöver lön och rörligt tillägg skola de prästerliga befattningshavarna enligt förslaget *dels* allmänt, *dels* under speciella betingelser kunna komma i åtnjutande av ett flertal särskilda avlöningsförmåner m. m., som jämlikt

statens allmänna avlöningsreglemente för närvarande tillkomma med dem jämförbara befattningshavare. Sålunda föreslås för prästerna bl. a. rätt till

semester med vissa av de prästerliga tjänsteförhållandena betingade modifikationer,

tjänstedubblersarvode vid uppehållande i vissa fall av annan tjänst samtidigt med egen,

sjukavlöning jämte särskilda sjukvårdsförmåner i likhet med civilstatstjänstemännen,

bidrag till anskaffande och underhåll av prästerlig tjänstedräkt samt kallortstillägg för präst i vissa församlingar inom rikets norra delar och språktillägg för präst i finsk- eller lapsktalande församlingar ävensom resekostnadsersättning för resor i tjänsten enligt generella regler jämte traktementsersättning i vissa fall samt

tjänstgöringstraktamente enligt särskilda grunder.

För biskoparna föreslås representationsbidrag.

Enligt kommitténs förslag skall ordinarie präst — oberoende av fullmakten — vara förpliktad att finna sig i förflyttning till annan ordinarie prästtjänst, därest sådant påkallas av organisatoriska eller andra synnerliga skäl. I samband härmed förordar kommittén särskild utredning i fråga om en revision av gällande prästvalsbestämmelser.

För nuvarande tjänstinnehavare förordas en övergångsreglering, så att ingen vid övergång till det nya systemet skall behöva vidkännas minskning i de honom nu fast tillförsäkrade löneförmånerna.

Den prästerliga tjänste- och familjepensioneringen ordnas enligt kommitténs förslag i nära överensstämmelse med vad som gäller för befattningshavare i allmänhet i statens tjänst. Pensionsåldern har i enlighet härmed — övergångsvis med vissa modifikationer — för både biskopar och övriga präster, ordinarie såväl som icke-ordinarie, generellt satts till 65 år.

I avseende å finansieringen av kostnaderna för prästernas avlöning och pensionering ifrågasätter kommittén icke någon avvikelse i princip från vad nu gäller. Avlöningskostnaderna föreslås sålunda allttjämt skola bestridas delvis av vederbörande pastorat och delvis ur kyrkofonden, medan pensioneringskostnaderna helt stanna på nämnda fond. En viss omfördelning av avlöningskostnaderna föreslås dock för ernående såväl av en förenkling i själva finansieringssystemet som av en bättre skatteutjämning. För de på pastoraten belöpande prästlönekostnaderna skola såsom hittills uttagas församlingsavgifter till ett högsta belopp av 20 öre per skattekrona. För utjämning av pastoratens skattebelastning för prästlönekostnaderna inom nämnda maximigräns skola pastoraten fortfarande äga tillgodonjuta tillskott ur kyrkofonden. För finansieringen av de sålunda på kyrkofonden ankommande kostnaderna för prästernas avlöning och pensionering samt för tillskotten åt pastoraten föreslås allttjämt skola inom riket i dess helhet uttagas en allmän kyrkoavgift, vilken beräknats för närvarande icke behöva höjas utöver nu stadgat maximibelopp, 15 öre per skattekrona.

BILAGOR

BLAQUE

Förteckning över ärenden, överlämnade till 1946 års prästlönekommitté för att av kommittén tagas i övervägande vid utredningsarbetet.

- 1) Katarina församl. kyrkoråd, 20/1 1933.
Ang. bestämmelser rörande ord. prästers rätt att med sin prästerliga tjänst förena bisyssla.
- 2) Riksarkivet, 30/6 1941.
Ang. ändring i 10 § eckl. boställsordning (föreskrift om anordnande av brandsäkert och fuktfritt arkivrum eller andra anordningar för arkivaliers förvaring samt om landsarkivaries bestämmande i sådan fråga).
- 3) 1940 års civila byggnadsutredning, 30/8 1941.
Ang. ändringar i eckl. boställsordnings bestämmelser rör. prästgårdarnas storlek (föreskrifter om minimi- och maximiantal boningsrum samt minimi- och maximimått för golvyta och maximimått för rumshöjd).
- 4) Kyrkomötet, 14/11 1941.
Ang. prästs avlöning under tjänstledighet för viss militär tjänstgöring.
- 5) Kyrkomötet, 22/11 1941.
Ang. ändrad dag för prästs tillträde av emeritilön.
- 6) Kyrkomötet, 22/11 1941.
Ang. utredning rör. vidgad skyldighet för präst att avgå mot erhållande av emeritilön.
- 7) Domkapitlet i Härnösand, 3/12 1941.
Ang. rätt för ord. präst och kyrkoadj. att bibehålla ödebygdstillägg under tjänstledighet för viss militärtjänstgöring.
- 8) Allm. svenska prästföreningen, 20/2 1942.
Ang. rätt för pastoratsadj. att under befrielse från förordnande på grund av styrkt sjukdom åtnjuta sjukledighetsarvode utan begränsning till tiden.
- 9) Domkapitlet i Härnösand, 25/11 1942.
Ang. sammanläggning av kyrkoadjunktens arvode och bostads- och vivreersättning.
- 10) Sveriges Yngre Prästers Förbund, 4/4 1945.
Ang. höjning av emeritiåldern för kyrkoadjunker till överensstämmelse med vad som gäller ord. präst.
- 11) Sveriges Yngre Prästers Förbund, 4/4 1945.
Ang. procentuellt tillägg å uppvärmningsbidraget till ord. präst.
- 12) Sveriges Yngre Prästers Förbund, 15/8 1945, och
- 13) Domkapitlet i Härnösand, 3/10 1945.
Ang. förbättrade semesterbestämmelser för prästerskapet.
- 14) Allm. svenska prästföreningen, 15/12 1945.
Ang. förskottsvis utbetalning åt prästerna av tillfälligt resanslag.
- 15) Redaktör K. Nordström, Stockholm, 6/6 1946.
Ang. kontroll över ersättningar, som präster, diakoner och diakonissor mottaga vid bröllop, barndop och begravingar.
- 16) Kyrkomötet, 3/12 1946.
Ang. ändring i prästlöneregleringslagen till förhindrande att präst får vidkännas löneminskning under sin tjänstetid i en församling på grund av att folkmängden där minskas.

- 17) Domkapitlet i Härnösand, 30/1 1946.
Ang. ändring av bestämmelserna rör. gottgörelse åt vikarie å kyrkoadj.-tjänst för förmånen av bostad och vivre in natura.
- 18) Stockholms stifts prästsällskap, 26/3 1946.
Ang. ändring av dyrtidstilläggsbestämmelserna för prästerna.
- 19) Kyrkomötet, 3/12 1946.
Ang. ersättning åt e. o. präst vid inställelse i tjänstgöring ej blott för kostnaden för egen resa till tjänstgöringsorten utan även för kostnaderna för familjemedlemmars resa och för flyttning av bohag.
- 20) Amiralitetspastorerna C. O. Elmgård och G. Brandt, 24 o. 28/10 1947.
Ang. tillämpning av statens allmänna avlöningsreglemente jämväl beträffande ord. befattningshavare vid flottans ecklesiastikstat.

Redogörelse för stiftsbandsfrågans tidigare behandling.

Stiftsbandet leder sitt ursprung till den i äldre svensk kyrkorätt gällande indigenats- eller »infödings»-rätten, enligt vilken präst i allmänhet ej ägde att söka anställning och befordran annorstädes än inom det stift, där han var född. I denna sin egentliga och mera omfattande betydelse bibehöll sig indigenatsrätten till den 4 november 1876, då Kungl. Maj:t — i enlighet med riksdagens beslut och efter inhämtande av kyrkomötets samtycke — förordnade, att vad lag och särskilda författningar innehölle därom, att ej någon kunde vinna inträde i prästämvet inom annat stift, än där han vore född, skulle upphöra att vara gällande. Sedan den tiden existerar indigenatsrätten — såsom stiftsbandet fortfarande ej sällan betecknats — endast i den överflyttade bemärkelsen, att prästs ansökningsrätt är regel är inskränkt till det stift han tillhör.

Även mot denna inskränkning ha tid efter annan höjts röster, som påyrkat prästs fulla likställighet i fråga om rätt till befordran med andra tjänstemän. Förslag härom ha vid upprepade tillfällen framförts inom riksdagen ävensom vid kyrkomötet, och riksdagen har även vid två tillfällen (1909 och 1919) gjort framställningar i sådant hänseende.

Riksdagens framställning i frågan år 1919 (riksd. skr. nr 49) var föranledd av en inom andra kammaren väckt motion (nr 77) av herr Persson i Tofta, vari motionären anfört, bland annat, följande.

Under tider, då samfärdsmedlen voro helt andra än nu, då även den andliga förbindelsen mellan de olika landsändarna var i hög grad försvårad, så att utvecklingen inom desamma kom att i flera fall gå i vitt skilda riktningar, kunde det vara naturligt, att stiftet också skulle komma att var för sig utgöra en helhet med ingen eller ringa förbindelse sinsemellan. Andra tider hava emellertid inträtt. Förbindelserna mellan de olika landsändarna mångfaldigas år efter år och i följd därav utplånas allt mera av de egenheter i plägseder, levnadssätt och språkbruk, som karakterisera inbyggarna i de olika landskapen och skilja dem från varandra. Vi äro i detta hänseende komna så långt, att vi ej längre i första hand känna oss såsom norrlänningar, östgötar, skåningar och så vidare utan såsom svenskar. Endast på det kyrkliga området vidmakthålles ännu genom stiftsbandet en isolering stiftet emellan, som, fordom måhända berättigad, numera knappast är behövlig eller ens naturlig. Såväl församlingarnas som prästerskapets verkliga intresse fordrar allt bestämdare att vad som ännu återstår av prästerskapets ursprungliga indigenatsrätt helt och hållet må försvinna. För stiftsbandets lossande talar såväl prästerskapets berättigade och allt allmännare krav att i likhet med varje annan tjänsteman och fri svensk medborgare få söka sin utkomst och sitt verksamhetsfält i vilken del av Sveriges rike som helst, som även församlingarnas rätt att vid val av själasörjare få välja den de anse lämpligast utan hänsyn till huruvida denne hör hemma inom något visst område av det gemensamma fäderneslandet. Därav att prästerskapets ansökningsrätt är bunden inom ett visst område följer med nödvändighet, att befodringsmöjligheterna bliva högst olika inom de olika stiftet, så att inom flera stift förtjänta prästmän länge få gå obefordrade, under det i andra en betänklig prästbrist råder. Så länge indigenatsrättens skiljemurar ännu i särskild grad markera den svenska folkkyrkans sonderfallande i lika många småkyrkor som det finnes stift, så länge förhindras en hälsosam omsättning av de själavårdande krafterna och därigenom den andliga livaktighet, som i nya friska flöden kunde tillföras den ena landsändan från den andra. Kyrkan stelnar i sina stift och dessa åter i sina traditioner, former och plägseder, kassor och särintressen. Prästernas redan förut nog så stora benägenhet att växa fast i smärre åskådningar och i vissa former befordras för visso av deras isolering i de särskilda stiftet med där rådande ensartade förhållanden. Många, om också ej de flesta, torde känna sig bundna av den tvungna instängdheten och omöjligheten att vinna transport till annan tilläventyrs större verkningskrets, där deras särskilda anlag kunde bättre

utveckla sig — kyrkan och församlingen till gagn. Även på detta sätt bliva till sist församlingarna lidande av det hämmande tvång på det andliga livets cirkulation som heter stiftsbandet. Fri och utsträckt ansökningsrätt beträffande folkskolläraretjänster, även extra ordinarie sådana, förekommer, utan att olägenheter därav förmärkts. Och dock är folkskollärarekåren ojämförligt mycket större än hela vårt lands prästerskap tillsammans. En början av stiftsbandets lossande var redan gjord nämligen beträffande Härnösands och Luleå stift, varav ingen olägenhet förmärkts. I Finland har en präst ansökningsrätt över hela landet och efter vad som med förhållandena där förtrogna meddelat skulle det finska prästerskapet icke vilja få tillbaka det gamla tillståndet. Ej heller inom annan protestantisk kyrka i Europa finnes något dylikt tvång som stiftsbandet.

Den 24 maj 1930 tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet särskilda sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning av frågan om ändrade bestämmelser rörande tillsättning av prästerliga tjänster. Enligt de för utredningsarbetet meddelade direktiven var det huvudproblem, som det här gällde att lösa, spörsmålet om det rätta avvägandet mot varandra av församlingarnas berättigade anspråk på medbestämmanderätt vid utseendet av deras själasörjare och prästerskapets lika berättigade krav på en i möjligaste mån rättvis och likformig samt efter i lag fastställda grunder skeende befordran. Frågan betecknades såsom mycket svårlost. Men förutom denna huvudfråga skulle de sakkunniga ha att taga ställning till en del andra spörsmål av såväl principiell som praktisk betydelse. Bland dessa spörsmål angavs särskilt frågan om upphävandet av stiftsbandet.

I sitt den 31 december 1932 avgivna betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående tillsättning av prästerliga tjänster lämnade de sakkunniga en utförlig redogörelse för stiftsbandsfrågans tidigare behandling. De ansågo för egen del vägande skäl kunna andragas såväl för som emot ett utsträckande av prästernas befordringsrätt genom stiftsbandets upphävande och sammanfattade sitt ståndpunktstagande till frågan sålunda:

Enligt vad de vid betänkandet fogade tabellerna rörande tjänstålder vid tillträde till första komministratur och tjänstålder vid tillträde till första kyrkoherdetjänst gäve vid handen, förekomme i fråga om prästerlig befordran vissa skiljaktigheter mellan de olika stiftens, men torde dessa skiljaktigheter dock icke kunna anses vara av någon särdeles betydande omfattning. Att utöver de reformer med avseende å stiftsbandet, som dels genom 1910 års prästvals lag redan genomförts, dels ock av de sakkunniga nu föreslagits till genomförande, vidtaga än ytterligare åtgärder i riktning mot ett upplösande av stiftsbandet torde därför åtminstone för närvarande icke vara av behovet påkallat. De säkerligen mindre betydande olägenheter, till vilka efter genomförande av sistnämnda, av de sakkunniga förordade reformer stiftsbandet fortfarande kan befinnas giva anledning, torde väsentligen kunna avhjälpas genom ett ej alltför snävt utnyttjande av den Konungen tillkommande rätten att i enskilda fall medgiva övergång från ett stift till ett annat.

Det av de nämnda sakkunniga avlämnade förslaget till ny prästvals lag byggde i överensstämmelse med deras här uttalade mening på ett bibehållande av stiftsbandet i princip. Den av de sakkunniga intagna ståndpunkten godtogs av Kungl. Maj:t, och vid behandlingen av det för 1934 års riksdag framlagda lagförslaget i ämnet gjordes mot dess innebörd i förevarande hänseende ingen erinran från riksdagens sida.

Den härefter den 7 december 1934 utfärdade lagen, nr 573, om tillsättning av prästerliga tjänster upptager för närvarande stadganden om eftergifter i stiftsbandet i följande hänseenden. Ansökningsrätt för hela rikets prästerskap föreligger: 1. vid besättande av domprostbefattning och av prästerlig tjänst i Stockholm; 2. för präster i vissa tjänster (missionärer, utlandspräster och heltidsanställda fängelsepredikanter, så framt ifrågavarande tjänstgöring pågått minst 8 år), som ock för präst av framstående förtjänst, åt vilken Kungl. Maj:t meddelat

sådan rätt; 3. för präster, som tillhöra Visby stift och där fullgjort prästerlig tjänstgöring under minst 10 år; 4. vid tillsättande av komministratorer i flertalet s. k. privilegierade församlingar; samt 5. när tjänst på grund av otillräckligt antal sökande ånyo ledigförklarats. Rätt att mottaga kallelse gäller utan hänsyn till stiftsbandet 1. för fjärde provpredikant och 2. vid besättande av kyrkoherdetjänst och flertalet komministratorer i privilegierade pastorat. Slutligen föreliggande särbestämmelser för Härnösands och Luleå stift.

Diskussionen kring stiftsbandsfrågan har emellertid, med de uppmjukningar av stiftsbandet som i och med de här angivna specialregleringarna redan uppnåtts, icke avstannat. Sålunda har såväl frågan om stiftsbandets restfria avskaffande som särskilda frågor om ytterligare specialregleringar på detta område framförts vid senast hållna allmänna kyrkomöte (1946). Kyrkomötet hemställde i särskilda skrivelser till Kungl. Maj:t (nr 24 och 28) om utredning och framläggande för mötet av förslag beträffande vissa sådana regleringar berörande dels Luleå stift, dels de stift, där befodringsfrågan aktualiserats genom Stockholms-stiftets inrättande. Kyrkomötet ställde sig däremot, såsom vid upprepade tillfällen tillförne, avvisande mot en utredning, som syftade till stiftsbandets allmänna upplösande. Beslutet härom fattades utan votering. Kyrkomötets ställningstagande torde i det väsentliga ha grundats på de uttalanden i frågan, som gjordes av mötets andra särskilda utskott i dess över motionen (nr 34) avgivna betänkande (nr 5). Utskottet anförde däri huvudsakligen följande.

Den begränsning av ansökningsrätten, som genom stiftsbandet regleras, kan för nutida förhållanden innesluta vissa olägenheter. Sålunda kunde det vara av ett visst värde, att det yngre prästerskapet genom placering i olika delar av landet finge sin erfarenhet från det kyrkliga arbetsfältet vidgad. Om man betraktar kyrkan i analogi med de statliga ämbetsverken och därmed jämförliga institutioner, förefaller onekligen rekryterings begränsning till vissa geografiska områden vara konstlad.

Enligt utskottets mening innesluter emellertid stiftsbandet även för nutidens kyrkoliv synnerligen betydelsefulla värden. Sålunda skapas och bibehålles härigenom en på hembygdskänslan grundad samhörighet mellan präster och församlingar. Att prästen genom personlig erfarenhet har kännedom om bygdens egenartade fromhetsliv är även en betydande tillgång. Man bör heller icke bortse från att de olika stiftet under senare år genomgått en utveckling till ett starkare medvetande om sin enhet och sin egenart. Detta har verkat inspirerande till nya initiativ, icke minst i fråga om ungdomsarbete och det s. k. frivilliga församlingsarbetet. Stiftsadjunkturernas tillkomst, liksom tillkomsten på olika håll av ungdomsråd, kontraktskonvent och kontraktsråd ha även medverkat härtill. Slopandet av stiftsbandet skulle kunna tänkas medföra viss likriktning och verka hämmande på antydda utveckling. Genom rikskonferenser av olika slag tillföras nu de olika stiftet varandras erfarenheter.

Vidare stärkes genom stiftsbandet gemenskapen mellan stiftets präster, vilka i stor utsträckning varit kamrater vid stiftets läroverk och i universitetens nationer, där teologgrupperna på senare tid spelat en allt betydelsefullare roll. Slutligen och framför allt måste frågan bedömas ur stiftsledningens synpunkt. En upplösning av stiftsbandet skulle minska möjligheten för densamma att tillräckligt ingående lära känna de personer, som inom stiftet utöva prästtjänst. Då det ankommer på stiftsledningen att ständigt balansera tillgången på prästerlig arbetskraft mot behovet av sådan, skulle också den anförda åtgärden medföra oberäkneliga praktiska svårigheter.

Det är enligt utskottets mening tänkbart, att frågan om en av särskilda förhållanden betingad partiell uppmjukning av stiftsbandet efter hand kan bli aktuell. Utskottet anser, att sådana frågor böra lösas från fall till fall. Däremot föreligger enligt utskottets mening f. n. ingen anledning att önska en utredning, åsyftande en allmän nyreglering av de med stiftsbandet sammanhängande befodringsfrågorna.

Instruktion för kontraktsprostarna inom Uppsala stift.

Denna instruktion, till vilken förslag — på uppdrag av ärkestiftets prostmöte den 23 maj 1939 — blivit utarbetat av särskilda kommitterade bland stiftets kontraktsprostar, har av ärkebiskopen fastställts att gälla tills vidare.

I.

Kontraktsprosten är kallad att vara ärkebiskopens förtroendeman inom kontraktet.

För sina ämbetsbröder i kontraktet vare han en förman, en rådgivare och en medhjälpare.

Inom sitt kontrakt har han att verka för kyrklig aktivitet och sammanhållning.

II.

Kontraktsprosten åligger:

1. att, efter särskilt förordnande av ärkebiskopen, å hans vägnar förrätta *visitation, kyrkoherdeinstallation, invigning* av kyrka, kapell, begravningsplats o. s. v.;
2. att, enligt uppdrag av ärkebiskopen, verkställa viss förberedande *inspektion* i församling, där under året biskopsvisitation skall förrättas (se Uppsala domkapitels cirkulär 1939; nr 4, § 1);
3. att, enligt därom av ärkebiskopen framställd önskan, granska *ämbetsberättelser* från kontraktets församlingar och därefter till honom vidarebefordra desamma;
4. att, där domkapitlet så påfordrar, till kontraktets präster *distribuera* cirkulär, reversal, uppbördslängder m. m.;
5. att till domkapitlet *redovisa* kontraktets kyrkokollekter och uppbördsmedel, som från församlingarna eller prästerskapet skola till stiftsstyrelsen inlevereras;
6. att till domkapitlet *anmäla* dödsfall av inom kontraktet tjänstgörande präst;
7. att, efter förordnande av domkapitlet, förrätta *prästval* i pastorat inom kontraktet samt att för sitt kontrakt tjänstgöra såsom valförrättare vid *val* av ärkebiskop, av prästerligt kyrkomötesombud samt, i erforderliga fall, av prästerlig ledamot av domkapitlet m. m.;
8. att i förekommande fall, på domkapitlets uppdrag, för varje år utse *tingspredikant*;
9. att, på remiss av domkapitlet, avgiva förberedande yttrande över förslag till *tjänstefördelning* och *arbetsplan* för prästerskapet inom pastorat tillhörande kontraktet;
10. att verkställa förekommande *inventering* mellan av- och tillträdande pastor;
11. att i övrigt utföra de uppdrag, som av ärkebiskopen och domkapitlet anförtros honom i hans egenskap av kontraktsprost;
12. att främja kristlig gemenskap och kyrkligt samarbete bland kontraktets präster och i detta syfte minst en gång om året samla dem till *kontraktskonvent* samt att från dessa konvent avgiva en kort *rapport* till ärkebiskopen, särdeles därest något ärende av för kontraktet eller stiftet väsentlig betydelse där förekommit;

13. att, så vitt möjligt, minst vart tredje år *besöka* varje församling i sitt kontrakt och därvid hålla gudstjänst eller andaktsstund i kyrkan och på andra lämpliga platser;
14. att årligen, därest förhållandena så medgiva, själv eller genom andra, till befordrande av kristlig gemenskap och kyrkligt arbete, anordna en *kontraktsdag* för lekmännen eller vissa grupper av lekmän från kontraktets församlingar (konfirmander och ungdom, kyrkovårdar och andra kyrkorådsledamöter, kyrkomusiker, kyrkovaktmästare o. s. v.);
15. att främja *kontakten mellan präster och lärare*, ev. genom anordnande av gemensamma sammankomster, där företrädesvis frågor, sammanhängande med kristendomsundervisningen, böra behandlas;
16. att i lämplig utsträckning befordra *gudstjänstbyte* mellan kontraktets präster;
17. att föra *prostbok* samt däri anteckna sådana ärenden, som han i sin egenskap av kontraktsprost handlagt (viktigare in- och utgående skrivelser böra jämväl antecknas);
18. att ordna, förteckna och i *prostarkivet* förvara sådana handlingar, som där böra bevaras, samt att utgallra övriga;
19. att — ev. årligen, och i varje fall då särskild anledning därtill föreligger — delgiva ärkebiskopen sina intryck från det kyrkliga arbetet inom kontraktet.

Sammanställningar över arvodesregleringen för kontraktsprostarna inom de olika stift.

Högsta avlöning för kontraktsprost inom respektive stift.

S t i f t	För kvartal, kr.				Summa kronor för år	Anmärkning
	Arvode	Provisoriskt tilläggs-arvode	Dyrtids- och kris-tillägg	Summa		
Uppsala.....	90:—	62: 50	73: 50	226:—	904:—	}Högsta be- lopp i riket
Linköping.....	90:—	62: 50	73: 50	226:—	904:—	
Skara.....	87: 50	62: 50	73: 05	223: 05	892: 20	
Strängnäs.....	87: 50	62: 50	73: 05	223: 05	892: 20	
Västerås.....	118: 75	62: 50	88: 10	269: 35	1 077: 40	
Växjö.....	100:—	62: 50	79: 20	241: 70	966: 80	
Lund.....	95:—	62: 50	76: 75	234: 25	937:—	
Göteborg.....	106: 25	62: 50	81: 70	250: 45	1 001: 80	
Karlstad.....	98: 75	62: 50	78: 95	240: 20	960: 80	
Härnösand.....	148: 75	62: 50	102: 90	314: 15	1 256: 60	
Luleå.....	217: 50	62: 50	136: 95	416: 95	1 667: 80	
Visby.....	91: 25	62: 50	74: 75	228: 50	914:—	
Stockholm.....	76: 25	61:—	66: 60	203: 85	815: 40	

Lägsta avlöning för kontraktsprost inom respektive stift.

S t i f t	För kvartal, kr.				Summa kronor för år	Anmärkning
	Arvode	Provisoriskt tilläggs-arvode	Dyrtids- och kris-tillägg	Summa		
Uppsala.....	60:—	48:—	52: 05	160: 05	640: 20	}Lägsta be- lopp i riket
Linköping.....	60:—	48:—	52: 05	160: 05	640: 20	
Skara.....	60:—	48:—	52: 05	160: 05	640: 20	
Strängnäs.....	62: 50	50:—	54: 05	166: 55	666: 20	
Västerås.....	52: 50	42:—	45: 40	139: 90	559: 60	
Växjö.....	55:—	44:—	47: 60	146: 60	586: 40	
Lund.....	58: 75	47:—	51: 35	157: 10	628: 40	
Göteborg.....	65:—	52:—	56: 50	173: 50	694:—	
Karlstad.....	63: 75	51:—	55: 50	170: 25	681:—	
Härnösand.....	58: 75	47:—	51: 35	157: 10	628: 40	
Luleå.....	125:—	62: 50	91: 80	279: 30	1 117: 20	
Visby.....	81: 25	62: 50	69: 35	213: 10	852: 40	
Stockholm.....	58: 75	47:—	51: 35	157: 10	628: 40	

Tab. 1. Kyrkoherdeprästärdarna fördelade efter byggnadsår.

Stift	obe- svaret	By g g n a d s å r										Summa	Relativa antalet prästärdar byggda			
		1880 eller tidigare	1881—1890	1891—1900	1901—1910	1911—1920	1921—1925	1926—1930	1931—1935	1936—1940	1941—1945		1880 eller tidigare	1921 eller senare		
			1881—1890	1891—1900	1901—1910	1911—1920	1921—1925	1926—1930	1931—1935	1936—1940	1941—1945					
(Landsbygd)																
Uppsala.....	16	75	7	3	5	4	8	1	2	2	1	124	60,5	11,3		
Linköpings..	16	66	4	—	1	2	6	3	3	5	2	108	61,1	17,6		
Skara.....	12	54	9	2	6	9	3	4	1	3	1	104	51,9	11,5		
Strängnäs...	3	35	10	3	4	4	3	1	1	7	2	73	47,9	19,2		
Västerås....	4	47	6	5	2	2	2	2	1	2	1	74	63,5	10,8		
Växjö.....	5	52	5	7	4	7	13	5	2	4	8	112	46,4	28,6		
Lunds.....	12	70	9	11	10	6	19	15	4	7	2	165	42,4	28,5		
Göteborgs...	10	51	8	4	7	3	5	3	2	3	1	97	52,6	14,4		
Karlstads...	8	32	—	1	2	4	4	1	—	4	1	57	56,1	17,4		
Härnösands..	5	31	6	8	4	5	7	2	3	4	1	76	40,8	22,4		
Luleå.....	3	17	2	1	2	2	5	—	3	3	1	39	43,6	30,8		
Visby.....	3	21	1	1	2	—	—	—	—	—	—	28	75,0	—		
Summa på landsbygden	97	551	67	46	49	48	75	37	22	44	21	1 057	52,1	18,8		
S:a i städer och köpingar	10	67	4	6	11	7	10	4	7	8	1	135	49,6	22,2		
Summa totalt	107	618	71	52	60	55	85	41	29	52	22	1 192	51,8	19,2		

Tab. 2. Komministersprästgårdarna fördelade efter byggnadsår.

Stift	obe- svarat	Byggnadsår										Summa	Relativa antalet prästgårdar byggda	
		1880 eller tidigare	1881—1890	1891—1900	1901—1910	1911—1920	1921—1925	1926—1930	1931—1935	1936—1940	1941—1945		1880 eller tidigare	1921 eller senare
(Landsbygd)														
Uppsala	6	30	3	3	3	5	3	1	—	2	3	59	50,8	15,3
Linköpings . .	5	18	1	—	1	2	7	2	1	3	—	40	45,0	32,5
Skara	5	26	4	1	—	6	13	2	2	4	1	64	40,6	34,4
Strängnäs . . .	1	12	4	1	1	2	5	—	—	3	1	30	40,0	30,0
Västerås	2	17	3	3	1	5	4	2	1	3	—	41	41,5	24,4
Växjö	6	21	4	4	4	9	7	4	1	1	1	62	33,9	22,5
Lunds	3	8	1	1	3	3	1	3	2	1	1	27	29,6	29,6
Göteborgs . . .	2	10	3	4	2	8	19	4	5	1	1	59	16,9	50,8
Karlstads	8	18	2	5	2	3	7	4	1	6	—	56	32,1	32,1
Härnösands . .	6	7	1	2	3	6	6	10	2	8	2	54	13,0	51,9
Luleå	8	8	—	1	4	4	5	6	5	3	3	47	17,0	46,8
Visby	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	66,7	—
Summa på landsbygden	52	177	27	26	24	53	77	38	20	35	13	542	32,5	33,8
S:a i städer och köpingar	16	41	2	7	10	4	6	17	10	5	5	123	33,3	35,0
Summa totalt	68	218	29	33	34	57	83	55	30	40	18	1 665	32,8	34,0

Tab. 3. Kyrkoherdeprästärdarna fördelade på hyresgrupper och antal rum.

Stift	Summa	Därav med antal rum							
		12 och flera	11	10	9	8	7	6	5 och färre
a. Hyresgrupp 1									
Uppsala	117	3	1	3	13	35	40	19	3
Linköpings	108	2	1	12	16	29	36	12	—
Skara	104	1	1	3	18	34	38	7	2
Strängnäs	69	—	1	7	11	19	20	9	2
Västerås	77	5	3	6	14	21	12	13	3
Växjö	126	3	7	12	29	36	21	15	3
Lunds	174	9	14	23	47	45	27	6	3
Göteborgs	98	4	5	17	23	28	16	5	—
Karlstads	59	2	2	4	10	21	14	5	1
Visby	28	—	—	—	3	8	14	1	2
S:a hyresgrupp 1	960	29	35	87	184	276	238	92	19
b. Hyresgrupp 2									
Uppsala	13	1	—	—	1	4	6	—	1
Linköpings	10	1	1	2	1	3	1	1	—
Skara	8	1	1	—	4	1	—	—	1
Strängnäs	9	—	—	1	—	1	6	—	1
Västerås	9	1	1	—	3	1	1	2	—
Växjö	7	1	1	—	1	3	1	—	—
Lunds	8	2	—	3	1	1	—	1	—
Göteborgs	8	—	2	—	3	—	2	1	—
Karlstads	5	—	—	—	1	1	3	—	—
Härnösands	76	—	2	6	11	27	17	13	—
Luleå	38	—	1	1	7	7	9	11	2
Visby	1	1	—	—	—	—	—	—	—
S:a hyresgrupp 2	192	8	9	13	33	49	46	29	5
c. Hyresgrupp 3									
Uppsala	6	—	—	1	—	1	3	1	—
Linköpings	3	—	1	1	—	—	1	—	—
Strängnäs	6	—	1	—	—	3	2	—	—
Västerås	2	—	1	—	1	—	—	—	—
Lunds	2	—	1	—	—	1	—	—	—
Göteborgs	3	—	—	—	1	1	1	—	—
Karlstads	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Härnösands	4	—	—	—	1	—	2	1	—
Luleå	9	—	—	1	1	3	2	1	1
S:a hyresgrupp 3	36	1	4	3	4	9	11	3	1
d. Hyresgrupp 4									
Uppsala	4	1	—	—	2	—	1	—	—
S:a hyresgrupp 4	4	1	—	—	2	—	1	—	—
Summa totalt	1 192	39	40	103	223	334	296	124	25
i %	100,0	3,3	4,0	8,7	18,7	28,0	24,8	10,4	2,1

Tab. 4. Kommistersprästgårdarna fördelade på hyresgrupper och antal rum.

Stift	Summa	Därav med antal rum						
		10 och flera	9	8	7	6	5	4 och färre
a. Hyresgrupp 1								
Uppsala.....	60	1	2	5	11	25	14	2
Linköpings.....	43	1	1	5	7	21	7	1
Skara.....	64	—	—	5	16	33	9	1
Strängnäs.....	30	—	—	—	7	13	8	2
Västerås.....	45	—	3	2	16	13	9	2
Växjö.....	67	2	1	17	15	21	11	—
Lunds.....	30	—	2	3	14	8	3	—
Göteborgs.....	59	—	3	6	24	20	6	—
Karlstads.....	58	2	1	7	16	17	13	2
Visby.....	3	—	—	2	1	—	—	—
Summa hyresgrupp 1	459	6	13	52	127	171	80	10
b. Hyresgrupp 2								
Uppsala.....	11	—	1	—	3	4	3	—
Linköpings.....	6	—	—	—	2	3	1	—
Skara.....	7	—	1	1	3	1	1	—
Strängnäs.....	5	—	—	—	2	3	—	—
Västerås.....	8	—	—	—	2	2	3	1
Växjö.....	9	1	1	3	3	1	1	—
Lunds.....	3	—	—	—	3	—	—	—
Göteborgs.....	6	—	—	2	2	1	1	—
Karlstads.....	6	—	—	1	1	1	3	—
Härnösands.....	53	—	2	6	8	24	13	—
Luleå.....	48	1	1	4	11	13	11	7
Visby.....	1	—	—	—	1	—	—	—
Summa hyresgrupp 2	163	2	6	17	41	53	36	8
c. Hyresgrupp 3								
Uppsala.....	4	—	1	3	—	—	—	—
Linköpings.....	1	—	—	—	1	—	—	—
Strängnäs.....	7	—	—	2	1	3	1	—
Västerås.....	5	—	—	4	—	1	—	—
Göteborgs.....	4	—	—	1	2	1	—	—
Karlstads.....	2	—	—	—	—	2	—	—
Härnösands.....	4	1	1	—	1	1	—	—
Luleå.....	11	—	—	1	1	5	1	3
Summa hyresgrupp 3	38	1	2	11	6	13	2	3
d. Hyresgrupp 4								
Uppsala.....	5	—	—	—	1	4	—	—
Summa hyresgrupp 4	5	—	—	—	1	4	—	—
Summa totalt i %	665 100,0	9 1,4	21 3,2	30 12,0	175 26,3	241 36,2	118 17,7	21 3,2

Tab. 5. Kyrkoherdeprästgårdarna fördelade på hyresgrupper och efter kvalitet.

Stift	Samtliga	därav			
		utan brister	med brister	varav belägna	
				på lands- bygd	i städer och köpingar
a. Hyresgrupp 1					
Uppsala.....	117	87	30	30	—
Linköpings.....	108	82	26	26	—
Skara.....	104	89	15	14	1
Strängnäs.....	69	60	9	9	—
Västerås.....	77	69	8	8	—
Växjö.....	126	88	38	35	3
Lunds.....	174	158	16	13	3
Göteborgs.....	98	93	5	5	—
Karlstads.....	59	51	8	8	—
Visby.....	28	20	8	8	—
Summa hyresgrupp 1	960	797	163	156	7
b. Hyresgrupp 2					
Uppsala.....	13	12	1	1	—
Linköpings.....	10	9	1	—	1
Skara.....	8	7	1	1	—
Strängnäs.....	9	9	—	—	—
Västerås.....	9	8	1	—	1
Växjö.....	7	5	2	—	2
Lunds.....	8	6	2	—	2
Göteborgs.....	8	8	—	—	—
Karlstads.....	5	5	—	—	—
Härnösands.....	76	70	6	6	—
Luleå.....	38	31	7	6	1
Visby.....	1	1	—	—	—
Summa hyresgrupp 2	192	171	21	14	7
c. Hyresgrupp 3					
Uppsala.....	6	6	—	—	—
Linköpings.....	3	3	—	—	—
Strängnäs.....	6	6	—	—	—
Västerås.....	2	2	—	—	—
Lunds.....	2	1	1	—	1
Göteborgs.....	3	3	—	—	—
Karlstads.....	1	1	—	—	—
Härnösands.....	4	4	—	—	—
Luleå.....	9	9	—	—	—
Summa hyresgrupp 3	36	35	1	—	1
d. Hyresgrupp 4					
Uppsala.....	4	4	—	—	—
Summa hyresgrupp 4	4	4	—	—	—
Summa totalt	1 192	1 007	185	170	15
därav med en brister.....			82		
» » två ».....			39		
» » tre ».....			58		
» » fyra ».....			6		
Summa i %	100,0	84,5	15,5	14,3	1,2
därav med en brister.....			6,9		
» » två ».....			3,3		
» » tre ».....			4,8		
» » fyra ».....			0,5		

Tab. 6. Komministersprästgårdarna fördelade på hyresgrupper och efter kvalitet.

Stift	Samtliga	därav			
		utan brister	med brister	varav belägna	
				på lands- bygd	i städer och köpingar
a. Hyresgrupp 1					
Uppsala.....	60	40	20	20	—
Linköpings.....	43	29	14	14	—
Skara.....	64	50	14	14	—
Strängnäs.....	30	25	5	5	—
Västerås.....	45	40	55	5	—
Växjö.....	67	36	31	31	—
Lunds.....	30	24	6	6	—
Göteborgs.....	59	50	9	9	—
Karlstads.....	58	46	12	11	1
Visby.....	3	1	2	2	—
Summa hyresgrupp 1	459	341	118	117	1
b. Hyresgrupp 2					
Uppsala.....	11	10	1	—	1
Linköpings.....	6	6	—	—	—
Skara.....	7	7	—	—	—
Strängnäs.....	5	5	—	—	—
Västerås.....	8	5	3	—	3
Växjö.....	9	9	—	—	—
Lunds.....	3	3	—	—	—
Göteborgs.....	6	6	—	—	—
Karlstads.....	6	6	—	—	—
Härnösands.....	53	44	9	9	—
Luleå.....	48	39	9	8	1
Visby.....	1	1	—	—	—
Summa hyresgrupp 2	163	141	22	17	5
c. Hyresgrupp 3					
Uppsala.....	4	4	—	—	—
Linköpings.....	1	1	—	—	—
Strängnäs.....	7	7	—	—	—
Västerås.....	5	4	1	—	—
Göteborgs.....	4	4	—	—	—
Karlstads.....	2	2	—	—	—
Härnösands.....	4	3	1	1	—
Luleå.....	11	10	1	1	—
Summa hyresgrupp 3	38	35	3	2	1
d. Hyresgrupp 4					
Uppsala.....	5	5	—	—	—
Summa hyresgrupp 4	5	5	—	—	—
Summa totalt	665	522	143	136	7
därav med en brister.....			38		
» » två ».....			40		
» » tre ».....			63		
» » fyra ».....			2		
Summa i %	100,0	78,5	21,5	20,5	1,0
därav med en brister.....			5,7		
» » två ».....			6,0		
» » tre ».....			9,5		
» » fyra ».....			0,3		

Tab. 7. Förekomsten av kallrum och rum med takhöjd understigande 210 cm samt rum med golvnivå lägre än 30 cm över angränsande mark i kyrkoherde- och komministersprästgårdarna.

Stift	Kyrkoherdeprästgårdar				Komministersprästgårdar			
	Totalt	därav			Totalt	därav		
		med kallrum	med rum vars höjd understiger 210 cm	med rum vars golvnivå ligger lägre än 30 cm över marken		med kallrum	med rum vars höjd understiger 210 cm	med rum vars golvnivå ligger lägre än 30 cm över marken
(Landsbygd)								
Uppsala.....	124	10	5	9	59	6	3	3
Linköpings..	108	10	4	10	40	4	2	3
Skara.....	104	2	7	5	64	6	6	4
Strängnäs...	73	2	1	5	30	2	4	3
Västerås.....	74	6	1	1	41	4	—	1
Växjö.....	112	12	1	3	62	4	2	1
Lunds.....	165	12	7	5	27	4	—	1
Göteborgs...	97	9	6	5	59	2	3	6
Karlstads...	57	1	2	2	56	4	3	5
Härnösands..	76	3	3	3	54	6	1	3
Luleå.....	39	—	—	—	47	4	3	2
Visby.....	28	3	—	2	3	1	—	—
S:a på landsbygden	1 057	70	37	50	542	47	27	32
i %	100,0	6,6	3,5	4,7	100,0	8,7	5,0	5,9
S:a i städer o. köpingar	135	11	4	4	123	3	7	5
i %	100,0	8,1	3,0	3,0	100,0	2,4	5,7	4,1
S:a totalt	1 192	81	41	54	665	50	34	37
i %	100,0	6,8	3,4	4,5	100,0	7,5	5,1	5,6

Tab. 8. Kyrkoherdeprästgårdar med och utan trädgård; trädgårdslanden (parkområdena) fördelade efter areal.

Stift	Samtliga	d ä r a v								
		utan trädgård ¹	med trädgård	varav med areal i ar						
				obesvarat	under 10	10—25	26—50	51—100	101—200	201—
(Landsbygd)										
Uppsala.....	124	1	123	39	6	14	28	19	11	6
Linköpings.....	108	—	108	—	—	2	8	33	43	22
Skara.....	104	—	104	1	1	2	6	22	55	17
Strängnäs.....	73	7	66	15	—	—	—	9	21	21
Västerås.....	74	—	74	1	3	4	6	19	26	15
Växjö.....	112	—	112	1	1	3	4	34	44	25
Lunds.....	165	—	165	56	1	1	7	23	50	27
Göteborgs.....	97	—	97	1	—	5	7	28	37	19
Karlstads.....	57	—	57	1	—	—	4	13	20	19
Härnösands.....	76	1	75	39	13	3	9	9	2	—
Luleå.....	39	—	39	8	15	3	—	9	4	—
Visby.....	28	—	28	—	—	—	—	2	6	20
S:a på landsbygden	1 057	9	1 048	162	40	37	79	220	319	191
i %	100,0	0,9	99,1	15,4	3,7	3,4	7,5	20,8	30,2	18,1
S:a i städer och köpingar	135	6	129	28	8	19	29	18	19	8
i %	100,0	4,4	95,6	20,7	5,9	14,1	21,6	13,3	14,1	5,9
S:a totalt	1 192	15	1 177	190	48	56	108	238	338	199
i %	100,0	1,3	98,7	16,0	4,0	4,7	9,0	19,9	28,4	16,7

¹ Hit hava även förts fall, då bostadsuppgift varit ofullständig.

Tab. 9. Komministersprästgårdar med och utan trädgård; trädgårdslanden (park-områdena) fördelade efter areal.

Stift	Samtliga	d ä r a v								
		utan trädgård ¹	med trädgård	varav med areal i ar						
				obesvarat	under 10	10—25	26—50	51—100	101—200	201—
(Landsbygd)										
Uppsala.....	59	1	58	23	6	8	11	7	2	1
Linköpings.....	40	—	40	—	1	—	8	19	8	4
Skara.....	64	—	64	1	—	3	7	29	23	1
Strängnäs.....	30	5	25	5	—	1	6	5	3	5
Västerås.....	41	—	41	2	—	5	9	12	11	2
Växjö.....	62	—	62	1	—	1	9	21	20	10
Lunds.....	27	1	26	8	—	1	3	5	8	1
Göteborgs.....	59	—	59	2	—	8	19	17	11	2
Karlstads.....	56	—	56	1	1	2	6	20	22	4
Härnösands.....	54	1	53	25	13	4	6	4	1	—
Luleå.....	47	3	44	16	10	8	4	5	1	—
Visby.....	3	—	3	—	—	—	—	—	—	3
S:a på landsbygden	542	11	531	84	31	41	88	144	110	33
i %	100,0	2,0	98,0	15,7	5,7	7,6	16,2	26,5	20,3	6,0
S:a i städer och köpingar	123	13	110	33	13	29	15	15	5	—
i %	100,0	10,6	89,4	26,8	10,6	23,5	12,2	12,2	4,1	—
S:a totalt	665	24	641	117	44	70	103	159	115	33
i %	100,0	3,6	96,4	17,7	6,6	10,5	15,5	23,8	17,3	5,0

¹ Hit hava även förts fall, då bostadsuppgift varit ofullständig.

Hyres- grupp	K o m m u n i s t r a r (pastorat, stift)	An- tal	Kronor	Hyres- grupp	K o m m u n i s t r a r (pastorat, stift)	An- tal	Kronor
3	Malmö-S:t Petri, Lund	1	2 200	3	Göteborg-Annedal, Göte- borg	1	3 200
3	» -Caroli, Lund	1	2 200	3	» -Masthuggs, Göte- borg	1	3 200
3	» -S:t Pauli, Lund	2	2 200	3	» -Oskar Fredrik, Göteborg	2	3 200
3	» -S:t Johannes, Lund	1	2 200	3	» -Carl Johan, Göteborg	3	3 200
3	» -Limhamn, Lund	1	2 200	2	Halmstad, Göteborg	1	1 800
3	» -Västra Skräv- linge, Lund	1	2 200	2	Karlstad, Karlstad	2	2 800
2	Trelleborg, Lund	2	1 950	1	Norra Råda, Hagfors, Karlstad	1	1 800
2	Lund-domkyrko, Lund	3	1 950	1	Sunne (andre kommin.), Karlstad	1	1 300
1	Svedala, Lund	1	700	2	Arvika-östra, Karlstad	1	1 500
2	Burlöv (Åkarp), Lund	1	1 560	1	Säffle, Karlstad	1	1 500
2	Västra Sallerup (Es- löv), Lund	1	1 300	2	Anundsjö, Härnösand	1	1 200
2	Landskrona, Lund	2	2 145	3	Sundsvall, Härnösand	1	2 500
2	Hälsingborg-Maria, Lund	3	2 200	2	Ytterhogdal, Härnösand	1	1 200
2	» -Gustav Adolf, Lund	2	2 200	2	Hörnefors, Luleå	1	1 000
2	Kristianstad-Hel. Tre- fald., Lund	2	2 200	3	Luleå, Luleå	2	2 500
2	» -Norra Åsum (Vilan), Lund	1	1—	3	Nederkalix, Luleå	2	1 800
3	Karlskrona-amiralitetets, Lund	1	2 200	2	Töre, Morjärv, Luleå	1	1 300
3	» -stads, Lund	1	2 200	2	Edefors, Luleå	1	1 800
1	Asarum, Lund	1	1 040	2	Pajala, Kauniosaala, Luleå	1	2—
3	Göteborg-domkyrko, Göteborg	2	3 200	2	Lycksele, Vinliden, Luleå	1	3—
3	» -Kristine, Göte- borg	1	3 200	5	Stockholm-Enskede, Stockholm	2	2 400
3	» -Gamlestad, Göte- borg	3	3 200	5	» -Bromma, Stockholm	3	2 500
3	» -Vasa, Göteborg	1	3 200	2	Fresta, Hammarby, Stockholm	1	1 500
3	» -Johanneberg, Göteborg	1	3 200	4	Lidingö, Stockholm	1	2 500
3	» -Haga, Göte- borg	1	3 200				

Summa 91 komministrar.

¹ Ej bestämd, egen villa.

² » » , tjänsten ej tillsatt.

³ » » , bestämmandet uppskjutet t. v.

Kyrkomusikerutredningens redogörelse för kyrkofonden, med särskild hänsyn till fondens anlåtande för bestridande av kostnaderna för kyrkomusikernas verksamhet.

Den speciella utjämningen pastoraten emellan av den kyrkligt-kommunala beskattningen för prästlönerna sker över kyrkofonden, vilken fond även i övrigt intager en central ställning inom området för den kyrkliga ekonomin. Enligt 1 § i gällande lag om kyrkofond skall denna fond användas för kyrkliga ändamål. Det skulle väl redan med hänsyn till kyrkofondens sålunda angivna lagbestämda ändamål kunna utan vidare antagas, att något principiellt hinder icke borde möta mot att tillägga denna fond en uppgift för finansieringen av kostnaden för kyrkomusikernas avlönande, i det hela motsvarande den, som fonden, alltsedan dess tillkomst, fullgör inom området för prästlöneväsendet. Då emellertid, enligt vad för KMU är känt, alltjämt på sina håll förekommer en rätt utbredd missuppfattning rörande kyrkofondens uppgift inom den kyrkliga ekonomin, enkannerligen beträffande innebörden av den över nämnda fond skeende kyrkligt-kommunala skatteutjämningen, anser KMU det angeläget att i detta sammanhang lämna en redogörelse för de huvudsakliga grunder, varpå den gällande regleringen i dessa hänseenden är fotad. Då hithörande rättsförhållanden tyvärr äro rätt invecklade, kan i den följande framställningen en viss vidlyftighet icke undvikas.

Kyrkofondens tillkomst och ändamål.

De grundläggande bestämmelserna rörande kyrkofonden funnos ursprungligen meddelade i lagen den 9 december 1910 om kyrkofond. I det för riksdagen nämnda år framlagda förslaget till ifrågavarande lag upptogs, i 1 §, en bestämmelse av följande lydelse:

»De prästerskapet i territoriella församlingar anslagna avlöningsmedel, om vilka i denna lag förmåles, skola utgöra en svenska kyrkans tillhörighet och, under benämning kyrkofonden, av statskontoret, utan sammanblandning med statsmedel, förvaltas.»

Mot avfattningen av paragrafen framställdes anmärkning av särskilda utskottet vid nämnda års riksdag i dess utlåtande nr 1. Utskottet erinrade härvid, hurusom den i lagförslaget intagna bestämmelsen därom, att de avlöningsmedel, om vilka i lagförslaget förmåldes, skulle utgöra en svenska kyrkans tillhörighet, lätteligen kunde förstås såsom innebärande från lagstiftarens sida ett uttalande om var äganderätten till fondens medel låge, och bestämmelsen hade också sålunda förståtts. Det syntes utskottet böra undvikas att i lagförslaget bibehålla en bestämmelse, som kunde giva anledning till en sådan tolkning. De medel, som skulle överföras till kyrkofonden eller framdeles komme att dit ingå, härflöte från källor av vitt skild natur. Sålunda kunde antagas att dit komme att inflyta avkomst icke blott av boställen, vilka upplåtits av kronan, utan även av sådana, som vore av enskilda donerade eller av menighet inköpta, eller av boställen, vilkas tillkomst icke kunde utrönas utan föregående noggrann utredning. Till kyrkofonden komme vidare att ingå direkta skattemedel. Utskottet ansåge därför de citerade orden »skola utgöra en svenska kyrkans tillhörighet» böra ur paragrafen utgå. Däremot kunde det enligt utskottets mening finnas anledning att i lagen

mera uttryckligt än som bleve fallet, sedan de nu ifrågavarande orden borttagits, framhålla det syfte, kyrkofonden vore avsedd att tjäna. Fondens syfte och användning borde sålunda vara begränsat till kyrkliga ändamål. Det hade synts utskottet icke vara ur vägen att hava detta med klara ord utsagt redan i lagens första paragraf. Slutligen fann utskottet, att i bestämmelsen om att kyrkofonden skulle förvaltas av statskontoret utan sammanblandning med statsmedel sistnämnda ord rätteligen borde utbytas mot orden »andra medel».

Den av särskilda utskottet i enlighet härmed föreslagna ändrade avfattningen av 1 § blev av riksdagen godkänd. Paragrafen erhöll sålunda följande lydelse:

»De prästerskapet i territoriella församlingar anslagna avlöningsmedel, om vilka här nedan förmäles, skola, under benämning kyrkofonden, användas för kyrkliga ändamål, på sätt i denna lag bestämmes, och av statskontoret, utan sammanblandning med andra medel, förvaltas.»

I samband med 1932 års ecklesiastika boställsreform blev 1910 års kyrkofondslag ersatt med en ny lag i ämnet, nämligen lagen den 30 augusti 1932, nr 404, om kyrkofond. Genom den nya kyrkofondslagen har visserligen — såsom i det följande skall närmare beröras — fondens ekonomiska struktur blivit från grunden omlagd. I avseende å den äldre kyrkofondslagens bestämmande av kyrkofondens allmänna ändamål har däremot någon ändring icke skett. Enligt en tidigare rätt gängse, på sina håll ännu förekommande uppfattning skulle användningen av kyrkofondens medel vara på något principiellt sätt begränsad till utgifter för avlöningen till de i territoriella församlingar anställda prästerna. Denna uppfattning är helt grundlös. Missuppfattningen torde måhända ha fått en viss näring genom de inledande orden i det ovan återgivna lagrummet: »De prästerskapet i territoriella församlingar anslagna avlöningsmedel, om vilka här nedan förmäles, skola — — —.» På sätt framhölls i motiven till den nya kyrkofondslagen (prop. 1932: 187 s. 404), voro dessa ord allenast en definition av de medel, som vid fondens tillblivelse skulle tillföras ifrågavarande fond, icke en bestämning av fondens blivande ändamål. Denna i 1910 års lagtext förekommande definition ansågs också år 1932, då kyrkofonden redan var bildad, kunna utgå. På sätt inledningsvis redan omnämnts bibehölls däremot i den nya lagen i avseende å bestämningen av fondens allmänna syfte oförändrat uttrycket: *för kyrkliga ändamål*, en bestämning, som givetvis var långt vidare än det territoriella prästerskapets avlöning. Den första paragrafen i 1932 års nu gällande lag om kyrkofond erhöll på grund härav följande lydelse:

»Kyrkofonden skall användas för kyrkliga ändamål på sätt i denna lag bestämmes och förvaltas av statskontoret utan sammanblandning med andra medel.»

Som bekant har också kyrkofonden, jämlikt särskilda bestämmelser i lagen om denna fond, i betydande omfattning tagits i anspråk och pålagts den fortlöpande ansvarigheten för kostnader för andra kyrkliga ändamål än församlingsprästerskapets avlöning. Redan enligt den äldre kyrkofondslagen (6 § punkt 8) lämnades medgivande till att av kyrkofonden finge utgå »anslag, som Konungen till främjande av den kyrkliga organisationens utveckling funne skäligt bevilja extraordinarie präst för särskild prästerlig tjänstgöring». Med stöd av detta stadgande har av kyrkofonden bestritts kostnader för, bland annat, avlöning av präster anställda för tjänstgöring inom vederbörande stiftsområde i dess helhet (stiftsadjunkter). I den nu gällande kyrkofondslagen har fonden pålagts ansvarigheten för ytterligare ett flertal utgiftsändamål, som endast indirekt eller delvis och i andra fall icke alls sammanhöra med det territoriellt anställda församlingsprästerskapets avlöning. Sålunda skola av fondens medel gäldas omkostnaderna exempelvis för de myndigheter, stiftsnämnderna, som skola hava att utöva det statliga

inseendet och vården om all kyrklig jordegendom, däribland även de allmänna kyrkohemman, vilkas avkastning ej är speciellt avsedd för församlingsprästernas avlöning. Vidare må enligt lag den 28 juni 1935 av kyrkofonden bekostas pensioner (emeritilöner) till präster i missionens och diakoniens tjänst. Från och med den 1 maj 1937 bestrider kyrkofonden den totala kostnaden för biskoparnas avlönande. Enligt särskilda senare tillkomna lagbestämmelser gäldas slutligen av kyrkofonden kostnader såväl för förvaltningen av s. k. klockarhemman som för avlöningen av vissa särskilda kategorier präster, nämligen präster anställda vid dövtumsvården och vid försvarsväsendet samt kyrkoherdar i utlandsförsamlingar och i utlandet stationerade sjömanspräster. Slutligen hava även familjepensionskostnaderna för flertalet präster, jämväl sådana som icke äro anställda i församlingstjänst, lagts på kyrkofonden.

Kyrkofondens kapital.

Uppläggningsdagen av kyrkofonden ägde rum den 1 januari 1914. Fondens kapital vid början av dess verksamhet var i avrundat belopp 8,14 miljoner kronor. Den större delen av detta kapital utgjordes av behållningarna i »prästerskapets löne-regleringsfond» samt »de ecklesiastika bostälernas skogsfond», vilka fonder — enligt bestämmelse i lagen — skulle överföras till kyrkofonden. Det kan förtjäna en erinran, att prästerskapets löne-regleringsfond, som bildades genom Kungl. Maj:ts brev till kammarkollegiet den 14 februari 1868, aldrig varit avsedd för en bestående kapitaluppsamling. Dess inkomster hade utgjorts av avkastning av vissa av kronan anvisade lokala prästerliga avlöningstillgångar, som vid de enligt 1862 års löne-regleringsförordning successivt företagna prästerliga löne-regleringarna icke funnit någon omedelbar användning. Det antogs, att ifrågavarande fond, sedan berörda löne-regleringar blivit fullständigt genomförda, skulle, såsom förbrukad, komma att försvinna. Detta blev dock ej fallet. De ecklesiastika bostälernas skogsfond hade däremot såtillvida karaktären av uppsamlade kapitalmedel, som tillskotten till denna fond utgjorts av försäljningsmedel för virke, uttaget genom s. k. extra skogsavverkning å skogar tillhörande bostälerna, vilka icke tillkommit genom inköp av församlingarna eller donation av enskilda.

Enligt 1910 års kyrkofondslag skulle fondens fortlgående inkomster utgöras av

- 1:o) den årliga ersättning, som enligt tiondeavskrivningslagen skulle av statsverket gäldas såsom ersättning för prästerskapets tionde och andra fastighetsavgifter;

- 2:o) av statsverket utgående årligt ersättningsbelopp för anslag i kronotionde m. m. och för statsanslag i penningar;

- 3:o) arrendeavkomsten av vissa förutvarande löningshemman;

- 4:o) skogsförsäljningsmedel från flertalet löningshemman, med skyldighet dock för kyrkofonden att, såvitt anginge bostälerna, som avsåges i 19 § 2 mom. prästlöne-regleringslagen enligt denna lags ursprungliga lydelse, årligen tillhandahålla vederbörande pastorat ett mot skogens beräknade behållna årliga avkastning svarande belopp, i den mån detta erfordrades för bestridande, i den ordning löne-regleringslagen bestämde, av lönerna åt pastoratets prästerskap;

- 5:o) pastoratens s. k. överskottsmedel, d. v. s. sådant överskott, som i ett pastorat kunde uppkomma å de i 19 § 2 och 3 mom. löne-regleringslagen, i denna lags ursprungliga lydelse, avsedda årligen inflytande avlöningsmedlen (boställsarronden, lägenhetsavgälder och fondräntor), sedan av nämnda medel tagits i anspråk vad därav erfordrades till gäldande av de för prästerskapet i pastoratet fastställda lönerna; samt

- 6:o) ränta och annan vinst å kyrkofondens tillgångar.

Den i ekonomiskt hänseende betydelsefullaste av de uppgifter, som enligt 1910 års kyrkofondslag tillades fonden, var den att utgöra en regulator vid utjämnningen pastoraten emellan av dessas kostnader för prästerskapets avlöning. Denna utjämnning skulle åvägabringas genom att pastoratens huvudsakliga kostnader för detta ändamål begränsades till belopp, svarande mot en uttaxering efter viss maximal utdebiteringskvot av kyrkligt-kommunala utskylder inom pastoratet (»församlingsavgifter»), samt därigenom att fonden, där de ifrågavarande präst-lönekostnaderna icke kunde till fullo gäldas medels kyrkligt-kommunal uttaxering efter sådan högsta kvot, lämnade pastoratet tillskott till täckande av återstoden. Tydligt är, att ju lägre denna maximala utdebiteringskvot komme att sättas, desto större bleve fondens utgifter för bidragen. Av övervägandena i samband med uppgörandet av den finansplan, som kom att läggas till grund för kyrkofondens verksamhet, framgår, att där ett säkert beräkneligt överskott uppkomme i planen, detta var avsett att i första hand utjämnas genom en sänkning av den kyrkligt-kommunala beskattningen. Med stöd av den verkställda förhandsuppskattningen av kyrkofondens i lagen angivna fortlöpande inkomster blev den maximala kommunala skattesatsen genom 1910 års riksdagsbeslut bestämd till 6 öre per tiotal kronor av pastoratets inkomstbelopp eller sålunda 60 öre per bevillningskrona eller, enligt nu gällande skatterättsliga terminologi, 60 öre per skattekrona. Det förutsattes följaktligen, att med denna högsta skattesats kyrkofondens inkomster och utgifter skulle komma att balansera.

Dessa beräkningar blevo dock genom den kommande utvecklingen från grundens upprivna. Kyrkofondens ställning under tiden 1/1 1914—30/6 1932 må här belysas genom följande tablå:

		Fondens be- hållning enligt statskontorets bokslut Kronor	Årlig ökning (+) eller minsk- ning (-) Kronor
1 januari	1914.....	8 140 883	
31 december	1914.....	8 698 739	+ 557 856
»	1915.....	9 583 814	+ 885 075
»	1916.....	12 019 876	+ 2 436 062
»	1917.....	16 950 397	+ 4 930 521
»	1918.....	21 094 825	+ 4 144 428
»	1919.....	28 609 004	+ 7 514 179
»	1920.....	30 573 384	+ 1 964 380
»	1921.....	25 691 851	- 4 881 533
»	1922.....	27 895 517	+ 2 203 666
30 juni	1923.....	33 557 281	+ 5 661 764
»	1924.....	36 873 380	+ 3 316 099
»	1925.....	38 522 830	+ 1 649 450
»	1926.....	40 786 628	+ 2 263 798
»	1927.....	43 499 579	+ 2 712 951
»	1928.....	46 946 971	+ 3 447 392
»	1929.....	49 199 047	+ 2 252 076
»	1930.....	52 864 664	+ 3 665 617
»	1931.....	55 452 396	+ 2 587 732
»	1932.....	56 893 133	+ 1 440 737

Kyrkofondens ökning sedan fondens tillkomst utgjorde alltså under 18½ år sammanlagt 48 752 250 kronor och ökningen i medeltal per år något över 2,6 miljoner kronor.

Vilka voro då de faktorer, som kommo de år 1910 företagna kalkylerna att slå så fel och som medförde, att kyrkofonden under dessa år, utan att detta varit i

lagstiftningen åsyftat, fortgående tillväxte och detta med ett så betydande belopp som inemot ett halvt hundratal miljoner kronor? Orsaken låg i första hand i den stegring, som det kommunala skatteunderlaget alltifrån sekelskiftet och i stort sett oavbrutet undergick, en stegring, vilken som bekant huvudsakligen varit beroende av en ökning i det allmänna välståndet men också haft sin orsak i pepningvärdets nedgång, ändringar i skattelagarna och en noggrannare taxering. År 1906, vilket års siffror lågo till grund för beräkningen av »församlingsavgifterna» i 1910 års finansplan, utgjorde antalet bevillningskronor för hela riket 10 794 682. År 1932 uppgick antalet skatte-kronor i riket till 48 271 825. Skatteunderlaget blev sålunda under denna tidsperiod mer än fyrdubblat.

En närmare redogörelse för det rätt invecklade ekonomiska förlopp, som orsakade överfinansieringen av kyrkofonden, lämnas i SOU 1929: 39 (s. 30 ff.). Till denna redogörelse må här hänvisas. Sammanfattningsvis kan orsakssammanhanget angivas sålunda: Från och med ecklesiastikåren 1918—1921 hade en betydande ökning ägt rum i den till prästerna utgående avlöningen (dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring). Dessa ökade lönekostnader kommo dock icke att till någon större del belasta kyrkofonden. Till följd av det kommunala skatteunderlagets oerhörda stegring fingo nämligen församlingarna bära, både absolut och — i förhållande till kyrkofonden — relativt sett, allt större andelar av prästlönerna. I sin tur medförde detta en relativ minskning i kyrkofondens bidrag till täckande av församlingarnas medelsbehov för prästlönerna. Samtidigt redovisades en kraftig ökning av vissa kyrkofondens inkomsttitlar (tiondeersättningen, överskott å skogsmedel samt ränta och vinst å fondens egna stigande tillgångar) utöver de i 1910 års finansplan beräknade beloppen. Resultatet av dessa utvecklingsförlopp framträdde i fondens årliga överskott.

Ställer man sålunda frågan, vilken natur de inemot femtio miljoner kronor rätteligen må anses äga, varmed kyrkofonden intill den 1 juli 1932 tillväxte, måste svaret bliva, att dessa fonderade tillgångar utgöra publika medel, som varit avsedda att i sin helhet fortgående och omedelbart användas till bestridande av kostnader för prästerskapets avlöande men till följd av en felkonstruktion av skatteutjämningsregleringen — fixeringen av den maximala kyrkligt-kommunala skattekvoten till en allt för hög siffra — undandragits sitt berörda ändamål och i stället besparats i kyrkofonden. Tillväxten av kyrkofondens kapital har alltså omedelbart uppkommit till följd av en motsvarande för hög utdebitering under samma tid av kyrkliga kommunalutskylder.¹

1932 års reglering.

I samband med 1932 års ecklesiastiska boställsreform företogs, såsom i förbigående redan berörts, en i såväl principiellt som praktiskt hänseende djupgående förändring av kyrkofondens ekonomiska struktur. Denna nyreglering beträffande kyrkofonden avsåg i första hand att förhindra en ytterligare okontrollerad tillväxt av dess kapitalbehållning. Man införde i sådant syfte en särskild för fonden anordnad beskättningsform, den förut omnämnda s. k. allmänna kyrkoavgiften. Denna nya pålaga, vilken — fotad som den är på det kommunala skatteunderlaget och, i likhet med den egentliga kommunalskatten, utgående proportionellt i förhållande till nämnda underlag — utgör ett slags kommunalskatt, står

¹ Härvid bortses från det förhållandet, att efter kyrkofondens första uppläggande till densamma överförts vissa redan förut fonderade medel, härrörande från den till prästerskapets avlöning anslagna fasta egendomen. Nämnda medel uppgå dock till så relativt oansenliga belopp, att de samma för de här gjorda slutsatserna sakna betydelse.

dock såtillvida den statliga inkomstskatten nära, som den skall uttagas av samtliga skattskyldiga över hela riket.

Enligt det av Kungl. Maj:t för 1932 års riksdag framlagda förslaget till lag om kyrkofond var förutsatt, att nämnda fonds inkomster och utgifter skulle uppdelas på två stater, en för det »församlingsmässiga prästlöneväsendet» och en för det »gemensamma prästlöneväsendet», vilka stater skulle bringas att var för sig i möjligaste mån balansera. Den allmänna kyrkoavgiften skulle få tagas i anspråk endast för den senare av dessa stater. För täckande av kyrkofondens utgifter för det »församlingsmässiga prästlöneväsendet» anvisades fondens inkomster å dess äldre inkomsttitlar (statsersättningarna, nettoavkastningen av allmänna kyrkohemman, »överskottsmedlen» från pastoraten samt ränta och vinst å fondens tillgångar etc.). Enligt särskilda för ändamålet uppgjorda finansplaner, vilka dock grundade sig på delvis äldre, i flera hänseenden osäkra sifferuppgifter, beräknades, att berörda två stater skulle för det dåvarande balansera, staten för det »församlingsmässiga prästlöneväsendet» om skattekvoten för församlingsavgifterna sattes till 20 öre för skattekrona samt staten för det »gemensamma prästlöneväsendet» med en allmän kyrkoavgift efter 9 öre för skattekrona. I anslutning härtill föreslogs i propositionen, att såväl den allmänna kyrkoavgiften som den högsta församlingsavgiften skulle göras rörlig inom vissa gränser. Genom att höja och sänka kyrkoavgiften skulle man reglera fondens inkomster. Fondens utgifter åter skulle regleras genom förändring av de belopp, som utbetalades såsom tillskott till pastoraten. Sagda förändring skulle åstadkommas genom höjning och sänkning av högsta gränsen för församlingsavgifterna. Å Kungl. Maj:t skulle ankomma att för varje år bestämma dels det för året högsta öre-talet för församlingsavgifterna, dels öre-talet för allmänna kyrkoavgiften. I den nya lagen om kyrkofond skulle dock intagas bestämmelser såtillvida innefattande en inskränkning i Kungl. Maj:ts här angivna befogenhet, som högsta öre-talet icke skulle få överskrida, för församlingsavgifterna 30 öre per skattekrona samt för allmänna kyrkoavgiften 10 öre per skattekrona.

Kungl. Maj:ts här i korthet refererade förslag godkändes av riksdagen, dock med betydande jämkningar i sakligt hänseende. Syftet med dessa jämkningar var att ernå en större skatteutjämnings effekt än som möjliggjordes enligt propositionen. På förslag av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet (utl. nr 8) antog riksdagen för sin del en reglering av följande innebörd: högsta församlingsavgiften för varje år skulle vara dubbelt så hög som den allmänna kyrkoavgiften, dock att församlingsavgifterna aldrig finge överstiga 20 öre per skattekrona. Den högsta gränsen för allmänna kyrkoavgiften bestämdes enligt riksdagens beslut till 15 öre per skattekrona.

Konsekvensen av den sålunda beslutade regleringen blev, bland annat, att den i propositionen framförda tanken på en uppdelning av kyrkofondens inkomster och utgifter på två stater, som skulle bringas att var för sig balansera, måste falla. Förslaget i denna del var för övrigt icke konsekvent. På sätt framgår av föredragande departementschefens yttrande (prop. 1932:187 s. 212) var syftet med en sådan anordning att upprätthålla den tidigare i lagstiftningen på detta område omfattade principen »att avgifter av ett pastorats medlemmar icke skola användas för avlönande av prästerskapet i ett annat pastorat». Denna princip var emellertid redan i Kungl. Maj:ts eget, i propositionen framlagda förslag på flera punkter genombruten. Det kan till belysning härav vara tillräckligt att erinra om att den redan då betydande utgiftsposten »dyrtidstillägg till kyrkoherdar, komministrar och ständiga adjunker» fördes på staten för det »gemensamma prästlöneväsendet», ehuruval dyrtidstillägget — såsom en del av själva avlöningen — givetvis från saklig synpunkt tillhörde det »församlingsmässiga prästlönevä-

sendet». Denna post har för övrigt, såsom i det följande skall närmare beröras, under de följande åren ökats i sådan omfattning, att den numera utgör kyrkofondens absolut största utgiftspost och betydligt överstiger fondens årsutgifter för tillskott till pastoraten.

Kyrkofondens ekonomiska ställning.

Hur har då kyrkofondens ekonomi gestaltat sig under tiden för den gällande kyrkofondslagens giltighet?

Till en början må erinras om att kyrkofonden under denna tid tillförts vissa ytterligare kapitaltillgångar, nämligen dels den 1 maj 1937 biskopslöneregleringsfonden med en behållning av cirka 1,2 miljoner kronor, dels ock den 1 januari 1942 — i samband med statens övertagande av familjepensioneringen för prästerskapet — prästerskapets änke- och pupillkassas enligt särskilt avtal till staten överlätna kapitaltillgångar, uppgående till i runt tal 30 miljoner kronor.

De beräkningar, som lågo till grund för 1932 års riksdagsbeslut beträffande den allmänna kyrkoavgiften, befunnos icke särdeles hållfasta. Det visade sig, att för åstadkommande av jämvikt mellan fondens inkomster och utgifter under kyrkofondens första verksamhetsår enligt den nya ordningen (ecklesiastikåret 1933/34) erfordrades en kyrkoavgift utgående efter 12 öre per skattekrona (enligt finansplanen 9 öre). För tiden därefter har allmänna kyrkoavgiften varit fastställd till och utgått med följande öretal per skattekrona:

för ecklesiastikåret 1934—35.....	15	för år 1940.....	12
» tiden 1 maj—31 december 1935....	9	» » 1941.....	14
(motsvarande 13 öre för helt år)			
» år 1936.....	11	» » 1942.....	15
» » 1937.....	10	» » 1943.....	15
» » 1938.....	12	» » 1944.....	12
» » 1939.....	12	» » 1945.....	10

Den här lämnade tablån ger sålunda vid handen, att allmänna kyrkoavgiften, som redan för ecklesiastikåret 1934/35 uppnådde lagstadgat maximum av 15 öre per skattekrona men därefter under en följd av år utgick efter ett lägre öretal, för åren 1942 och 1943 åter nådde angivna maximum, för att vid nuvarande starkt ökade beskattningsunderlag återigen sjunka härunder.

Vid framläggandet av sitt förslag till allmän kyrkoavgift för år 1942 beräknade kammarkollegiet och statskontoret, att full balans mellan fondens inkomster och utgifter icke skulle kunna ernås med en kyrkoavgift efter 15 öre utan att en brist å 0,48 miljoner kronor skulle uppkomma. Fondens kapitaltillgångar kunde följaktligen antagas komma att nedgå med detta belopp. Den faktiska nedgången enligt det följande bokslutet blev väsentligt större, eller 1,04 miljoner kronor, men denna högre siffra synes ha haft övervägande bokföringsmässig innebörd. Fondens nettobehållning per den 1 juli 1942 utgjorde 84,04 miljoner kronor.

Vid avgivandet av sitt förslag till allmän kyrkoavgift för år 1943 beräknade ämbetsverken kyrkofondens inkomster, frånsett allmänna kyrkoavgiften, till sammanlagt 9 109 937 kronor och dess utgifter, med undantag av tillskotten till pastoraten, till sammanlagt 14 939 700 kronor. Med stöd av särskilda beräkningar uppskattade ämbetsverken härefter fondens totalutgift för tillskott till pastoraten till 6 096 491 kronor. Inberäknat tillskotten till pastoraten kunde kyrkofondens utgifter sålunda beräknas till 21 036 191 kronor och komme dessa att överstiga inkomsterna med ett belopp av 11 926 254 kronor. Fördelat på det då kända skattekroneantalet för hela riket eller 76 452 714, minskat med antalet skatte-

kronor i icke territoriella församlingar och Karlsborgs församling, tillhoppa 566 794 skattekronor, eller alltså på 75 885 920 skattekronor, motsvarade detta ett utdebiteringsbehov av 15,72 öre per skattekrone. Med den högsta tillåtna utdebiteringen av 15 öre per skattekrone skulle i följd härav uppstå ett underskott av 543 366 kronor, med vilket belopp kyrkofondens kapital finge beräknas nedgå under år 1943. På grund av åtskilliga ökade inkomster och väsentligt minskade utgifter för bland annat dyrtidstillägg, mot vad sålunda beräknats, kom emellertid fondens behållning enligt bokslutet för ifrågavarande år att i stället ökas under året med cirka 600 000 kronor.

Allmänna kyrkoavgiften.

Då det gäller att bedöma den situation, som för år 1942 uppkom därigenom, att en allmän kyrkoavgift till i kyrkofondslagen stadgat maximum av 15 öre för skattekrone visade sig för året icke förslå till upprätthållande av balansen mellan kyrkofondens inkomster och utgifter, måste till en början konstateras, att föga vägledning står att vinna av de sparsamma uttalanden i denna fråga, som vid lagens antagande gjordes från riksdagens sida. Det enda man härvid har att hålla sig till är vad 1932 års sammansatta andra lag- och jordbruksutskott härom yttrade i sitt utlåtande (nr 8 s. 40). Sedan utskottet framlagt sitt förberörda förslag till reglering av själva skatteutjämningsförfarandet, anförde utskottet sålunda allenast följande: »Utskottet föreslår vidare, att den allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp bestämmes till femton öre för skattekrone. Skulle skatteunderlaget förminskas så, att en utdebitering av detta belopp icke förslår, får man taga fondens kapital i anspråk, vilket även efter övriga förslag förutsättes kunna ske vid svårare ekonomisk depression.»

Vad till en början angår utskottets förslag till maximering av allmänna kyrkoavgiften just vid siffran 15, torde utan vidare vara klart, att denna siffra för högsta öretalet var i det hela rent godtycklig. Det kunde dock med visst fog sägas, att berörda högsta skattekvot — med utgångspunkt från de finansiella beräkningar som stodo till utskottets förfogande — lämnade en antaglig marginal för den närmaste följden av år, om under denna tid skatteunderlaget skulle komma att minskas eller, vilket måste få samma verkan, fondens utgifter av andra slag än tillskotten till pastoraten skulle stegras eller nya sådana utgifter tillkomma. Utskottets uttalande, att fondens kapital finge tagas i anspråk, därest en utdebitering av 15 öre för skattekrone icke försloge, erbjuder vissa tolknings-svårigheter. Förmodligen hade utskottet härvid i tankarna endast tillfälliga ingrepp i kapitalbehållningen och med belopp av mindre storleksordning. Man har nämligen att beakta, att enligt kyrkofondslagens hithörande bestämmelser möjlighet icke föreligger att genom en »merutdebitering» under ett efterföljande år åter bringa kapitalbehållningen upp till dess förutvarande nivå. Skulle dylika åderlätningar fortsätta under en längre följd av år, skulle fördenskull fonden kunna tänkas till slut bliva helt förtärd.

I sin underdåniga skrivelse den 11 september 1942 angående beräkning av allmänna kyrkoavgiften för följande år gjordes av kammarkollegiet och statskontoret, i anledning av det då uppkomna läget, vissa uttalanden i förevarande fråga. Ämbetsverken yttrade härvid, bland annat:

Den för år 1943 beräknde nedgången i kyrkofondens kapitalbehållning syntes hava sin grund mindre i de av kristiden förorsakade utgiftsstegringarna, vilka till väsentlig del torde uppvägas av den av det ökade skatteunderlaget föranledda ökningen av allmänna kyrkoavgiften och minskningen av tillskotten till pastoraten, utan syntes i stället bero på utgifter för de nya ändamål, som efter det allmänna kyrkoavgiftens grund-

belopp fastställdes skola på grund av statsmakternas beslut tillgodoses av kyrkofonden. Sålunda skola numera av kyrkofonden bekostas biskoparnas, dövtumpräster, utlandspräster och militärprästers avlöning samt prästerskapets familjepensionering. Vål hade kyrkofonden tillgodoförts de inkomster, varmed biskopsavlöningen och familjepensioneringen tidigare bekostats, men berörda inkomster syntes icke förslå till bestridande av de härför numera erforderliga utgifterna. Huruvida, sedan nuvarande krisartade ekonomiska förhållanden upphört, kyrkofonden kunde utan kapitalkonsumtion och utan förhöjning av allmänna kyrkoavgiften bära samtliga de utgifter, som enligt fattade beslut skola därifrån gäldas, torde nu icke med säkerhet kunna bedömas. Det torde dock vara att förutse, att utgifterna även framdeles skulle komma att överstiga tillgängliga inkomster. Att i nuvarande läge företaga en höjning av uttaxeringen för kyrkliga ändamål måste emellertid framstå såsom otillrädligt. En närmare undersökning syntes vara påkallad rörande möjligheten att begränsa kostnaderna för de ändamål, som skola tillgodoses genom kyrkofonden, i syfte att dessa kostnader må kunna täckas av medel, som för närvarande stode till buds. Med hänsyn till sakens brådsakande karaktär syntes en sådan besparingsgranskning snarast böra igångsättas.

Vad kammarkollegiet och statskontoret härvid anfört, ger icke en fullt träffande bild av den utveckling, som, djupare besett, här ägt rum. Ämbetsverken beröra sålunda icke det förhållandet, att, i vad gäller dyrtidstilläggen å prästerskapets familjepensioner och — om man frånser biskopsavlöningen — alla övriga av ämbetsverken såsom »nya» angivna utgiftsändamål, dessa visserligen voro nya för kyrkofonden men i själva verket sådana, för vilka kostnaderna helt eller delvis överflyttats från statsbudgeten till denna fond. Till dessa »nya» utgiftsändamål bör för övrigt läggas ytterligare ett, som ämbetsverken i detta sammanhang icke redovisar, nämligen den del av de kyrkofondens årligen i statsbudgeten påförda särskilda uppborrdsmedel, som belöper på domkapitlens expeditiionskostnader. Jämlikt grunderna för 1932 års boställsreform ålåg det nämligen domkapitlen att tillgodose stiftsnämndernas behov av kanslipersonal m. m. för dessas verksamhet och utgick fördenskull kostnaden härför på statsbudgeten. Från och med den 1 juli 1937 skola 50 procent av hithörande kostnader bestridas av kyrkofonden.

De särskilda utgiftsbelopp, varmed kyrkofonden sålunda — för domkapitlens kanslipersonal, för dövtumpräster, utlandspräster och militärpräster samt för dyrtidstillägg å prästerskapets familjepensioner — under de senaste åren successivt lättat statsregleringen, uppgå sammanlagt i genomsnitt för år och i avrundat belopp till 1,15 miljoner kronor. Enbart detta belopp torde representera en uttaxering i allmän kyrkoavgift av drygt 1 $\frac{1}{4}$ öre per skattekrona.

Redan en flyktig granskning av posterna på utgiftssidan i kyrkofondens inkomst- och utgiftsstat för ett av de senaste åren, jämförda med motsvarande poster i 1932 års finansplan, ger emellertid omedelbart vid handen, att den roll, de här omhandlade s. k. nya utgiftsändamålen spelat för kyrkoavgiftens stegring till dess i lag fixerade maximum, måste ha varit i hög grad blygsam. Vad som däremot varit den härvid verksamma orsaken framför alla andra är en post, som ämbetsverken i förevarande sammanhang förbigått, nämligen posten »dyrtidstillägg jämte kristillägg åt präster». I 1932 års finansplan beräknades de prästerliga dyrtidstilläggen (inberäknat å emeritilöner) till cirka 1,65 miljoner kronor. På sätt framgår av statskontorets årsredogörelse för kyrkofondens ställning blev den verkliga utgiften för nämnda tillägg under fondens första verksamhetsår enligt den nya ordningen (ecklesiastikåret 1933/34) ett väsentligen mindre belopp, nämligen cirka 1,05 miljoner kronor. För räkenskapsåret 1942/43 uppgingo kyrkofondens utgifter för sådana tillägg (å församlingsprästers avlöningar och å emeritilöner), inklusive kristillägg, till nära 7,6 miljoner kronor, eller alltså till ett under här ifrågavarande tidsperiod mer än sjudubblat belopp. Stegringen, 6,55 miljoner kronor, ensamt för sig representerar en uttaxering för sistnämnda år i allmän kyrkoavgift av närmare 9 öre per skattekrona. Ohållbarheten i äm-

betsverkens slutsatser rörande de s. k. nya utgiftsändamålets betydelse för den utveckling, som här ägt rum, torde härmed vara belyst.

En mera allmän erinran synes ytterligare i detta sammanhang vara påkallad.

Då kammarkollegiet och statskontoret karakterisera den allmänna kyrkoavgiften upp till den i kyrkofondslagen godtyckligt fixerade maximigränsen 15 öre per skattekrone såsom en för kyrkofonden »tillgänglig inkomst» samt förorda en närmare undersökning rörande möjligheten att begränsa kostnaderna för de ändamål, som skola tillgodoses genom kyrkofonden, »i syfte att dessa kostnader må kunna täckas av medel som för närvarande stå till buds», så ha dessa uttalanden fått en säkerligen ej avsedd avfattning. Uttalandena måste ge näring åt betraktelsesättet, att de utgifter, som kunna täckas medels uttagande av allmän kyrkoavgift intill gränsen 15 öre per skattekrone, skulle kunna från sparsamhetssynpunkt bedömas med mindre stränghet än utgiftsanspråk, som anmälde sig efter det denna skattesiffra uppnåts. Denna givetvis grundlösa uppfattning har i själva verket icke sällan under de senast gångna tolv åren tagit sig tydliga uttryck. Det har också med hänsyn härtill med visst fog gjorts gällande, att fixeringen i kyrkofondslagen av en maximigräns för allmänna kyrkoavgiften över huvud taget varit ett missgrepp.

Då kammarkollegiet och statskontoret förklarar sig finna det otillräckligt att i det dåvarande läget företaga en höjning av allmänna kyrkoavgiften och föreslagit en »besparingsgranskning», synes det i viss mån oklart vad ämbetsverken med denna senare åtgärd åsyftat. Att — i ändamål att lätta belastningen å allmänna kyrkoavgiften — flytta de i det föregående berörda, från statsbudgeten nyligen överförda utgiftsposterna åter tillbaka till denna senare, måste givetvis framstå såsom meningslöst. Vad vidare beträffar den största utgiftsposten å kyrkofonden, de prästerliga dyrtids- och kristilläggen, är att märka, att denna post, såsom huvudsakligen avseende en del av avlöningen till det församlingsanställda prästerskapet, med överflyttningen å kyrkofonden innebar en omedelbar och betydande lättnad i pastoratens utgifter för prästlöneändamål och alltså har fått en skatteutjämnande verkan, kompletterande utjämnningen medels de direkta kyrkofondstillskotten till pastoraten. Ett överförande av sådana utgifter som dessa sistnämnda, helt eller delvis, åter till pastoratens egen budget komme följaktligen att betyda blott en omflyttning av skattebördan, som därjämte skulle direkt motverka kyrkofondens skatteutjämnande uppgift. Huruvida åter en besparingsaktion, inriktad på en nedskärning av prästlöneutgifterna över huvud taget genom indragning av tjänster, är påkallad, må i detta sammanhang lämnas därhän. Det bör dock framhållas, att den besparing, som därvid kunde stå att vinna, först kan uppnås på längre sikt och alltså svårigen kan komma att medföra någon lättnad under nuvarande krisartade ekonomiska förhållanden.

Slutsatser.

Den egenartade ställning, som genom den gällande kyrkofondslagen givits åt kyrkofonden, har — såsom i den här lämnade framställningen torde vara klarlagt — innebörden, att huvuddelen av de fonden formellt pålagda utgifterna i realiteten finansieras icke av fondens egna tillgångar utan med fonden årligen tillförda, på rikets alla skattskyldiga utdebiterade skattemedel. Dessa skattemedel utgöras dels av de på *statsbeskattningens grund* finansierade, till fonden ingående och till oföränderligt belopp fastställda statsersättningarna å sammanlagt 5,05 miljoner kronor, dels av den på *kommunalbeskattningens grund* uttagna »rörliga» allmänna kyrkoavgiften, för närvarande tagen i anspråk med ett belopp av i av-

rundat tal 10,5 miljoner kronor. Fondens årliga utgiftssumma utgöres emellertid till övervägande del av sådana utgiftsposter för den kyrkliga organisationen (avlöningen av församlingsprästerskapet och vad därtill hör), som principiellt bort åvila kyrkoförsamlingarna. Man kan därför fastställa, att de fonden tillförda skattemedlen å tillhoppa cirka 15,5 miljoner kronor, i stort sett, redan nu främst disponeras för skatteutjämning de kyrkliga kommunerna emellan. Regulatören härvid är — i sista hand — den allmänna kyrkoavgiften.

Härav och av den lämnade framställningen i övrigt torde framgå, att, om och i den mån en reformering av kyrkomusikerbefattningarna samt en reglering av avlöningen vid dessa nu anses böra genomföras, intet principiellt hinder — vare sig från synpunkten av kyrkofondens lagbestämda ändamål eller eljest — möter mot att jämväl i vad gäller kostnaderna för kyrkomusikernas verksamhet kostnaden för en utjämning de kyrkliga kommunerna emellan påläggas kyrkofonden.

**Av kammarkollegiet och statskontoret i skrivelse till Kungl. Maj:st
den 17 augusti 1948 verkställd beräkning av allmänna kyrkoavgiften
för år 1949.**

Sammanställning av inkomster och utgifter.

Kyrkofondens inkomster — frånsett kyrkoavgiften — och utgifter — med undantag av tillskotten till pastoraten — uppskattas alltså för år 1949 till:

Inkomster.

Ersättning för prästerskapets tionde	4 627 887
Ersättning för vissa tidigare av prästerskapet i territoriella pastorat åtnjutna statsanslag	301 250
Ersättning för vissa statsanslag, som tillförne åtnjutits av biskopar och pastor primarius eller utgått till biskopslöneregleringsfonden	121 600
Avkastning från allmänna kyrkohemman, biskopshemman och klockarhemman efter avdrag av förvaltningskostnaden	1
Från pastoraten inlevererade överskottsmedel	650 000
Avgifter för prästerskapets familjepensionering	740 000
Ränta och annan vinst å kyrkofondens tillgångar samt vissa biskops- huskassor	2 788 000
Diverse inkomster	70 000
Summa kronor	9 298 738

Utgifter.

Biskoparnas avlöning m. m.	545 540
Ålderstillägg åt ordinarie präster	31 000
Prostarvoden	102 500
Resekostnadsersättning m. m. åt kontraktsprostar	5 000
Arvoden till pastoratsadjunkter	800 000
Tillfälliga resanslag	190 000
Kostnadsersättning till adjunkt för resa till tjänstgöringsort m. m.	8 000
Emeritilöner åt präster	2 100 000
Dyrtidstillägg jämte kristillägg åt präster	8 800 000
Provisoriskt lönetillägg	3 200 000
Särskild gottgörelse åt vissa prästgårdsinnehavare för bränslekostnad	160 000
Semesterkostnadsbidrag	130 000
Familjepensioner till efterlevande till präster	3 400 000
Avlöningar och pensioner till f. d. befattningshavare i prästerskapets änke- och pupillkassa	42 800
Arvoden till boställsnämndsordförande	152 200
Boställsräntor för klockarhemman	36 700
Anslag till uppförande av prästgårdar i Härnösands och Luleå stift ..	100 000
Bidrag för stiftsnämndernas verksamhet	915 810

Bidrag för religionsvård åt dövstumma	101 990
Anslag för särskild prästerlig verksamhet inom riket	520 000
Kostnad för särskild prästerlig verksamhet utom riket	184 000
Anslag för handläggning av boställsärenden m. m. inom vederbörande statsdepartement	15 000
Anslag till extra utgifter för kyrkliga ändamål	25 000
Anslag för avlöande av vid försvarsväsendet anställda präster	68 000
Ersättning till domänfonden m. m.	456 600
Diverse utgifter	200 000
	Summa kronor 22 290 140

Tillskotten till pastoraten.

Till bestridande av pastoratens kostnader för prästerskapets avlöning utgick tillskott ur kyrkofonden med i avrundade tal för år 1945 4 590 500 kronor, för år 1946 4 311 900 kronor, för år 1947 3 823 900 kronor och för år 1948 2 927 700 kronor.

Enligt inkomna uppgifter från länsstyrelserna utgör enligt 1948 års taxeringar antalet skattekrönor inom rikets län, frånsett gemensamma taxeringsdistriktet, 126 326 340 skattekrönor (motsvarande tal föregående år var 116 453 945 skattekrönor). För Stockholms stad har uppgift rörande årets taxeringsresultat ej kunnat erhållas på grund av försening av taxeringsarbetet. Från Stockholm kan dock bortses i nu ifrågakvarande detalj av beräkningarna, enär huvudstaden saknar tillskottspastorat. Av skattekrönorna för länen belöpa på pastorat, vilka för år 1948 icke åtnjutit tillskott ur kyrkofonden, samt icke territoriella församlingar och Karlsborgs församling 100 755 520 skattekrönor, vadan å tillskottspastoraten skulle belöpa 25 570 820 skattekrönor.

Enligt de för år 1948 jämlikt 1 kap. 2 § i reglementet för ecklesiastik medelsförvaltning upprättade avräkningslängderna uppgingo prästlönekostnaderna i de pastorat, som åtnjöt tillskott från kyrkofonden, till 8 856 800 kronor samt avkastningen av nämnda pastorats avlöningstillgångar till 1 655 000 kronor.

Det torde kunna antagas, att i stort sett samma pastorat, som för innevarande år åtnjutit tillskott ur kyrkofonden, även bli berättigade till tillskott för år 1949. Ej heller lär avkastningen av prästlönetillgångarna i dessa pastorat undergå större ändringar, som kunna antagas nämnvärt inverka vid förevarande beräkningar. Beträffande prästlönekostnaderna torde beslutade eller föreslagna ändringar i prästerskapets löneförmåner och organisation icke föranleda någon nämnvärd ändring för innevarande år. Vidare utgå ämbetsverken vid de beräkningar ämbetsverken nu göra från att det i 7 § kyrkofondslagen avsedda öretalet för församlingsavgifterna icke kommer att understiga maximum, 20 öre per skattekröna.

Församlingsavgifterna i tillskottspastoraten kunna således beräknas uppgå till (25 570 820 × 20 öre =) 5 114 164 kronor. I enlighet med nu anförda uppgifter kunna tillskotten för år 1949 beräknas uppgå till (8 856 800 — 1 655 000 — 5 114 164 =) 2 087 636 kronor.

Den allmänna kyrkoavgiftens belopp.

Kyrkofondens andra utgifter än tillskotten till pastoraten ha i det föregående beräknats till 22 290 140 kronor. Inberäknat tillskotten till pastoraten kunna kyrkofondens utgifter sålunda beräknas till (22 290 140 + 2 087 636 =) 24 377 776 kronor. Kyrkofondens utgifter skulle alltså överstiga dess ovan till 9 298 738

kronor beräknade inkomster med ett belopp av 15 079 038 kronor. Berörda över-
skjutande belopp skall fördelas på antalet skattekronor i hela riket, minskat med
antalet skattekronor i icke-territoriella församlingar och Karlsborgs församling.
Ovan har upplysts, att antalet skattekronor i länen utgör 126 326 340. För
Stockholms stad har såsom nämnts inga uppgifter för året ännu kunnat lämnas.
Att invänta taxeringsresultatet i Stockholm skulle icke oväsentligt fördröja kyrko-
avgiftens bestämmande. Ämbetsverken ha därför ansett sig böra utgå från en
approximativ siffra för Stockholm, något som torde vara tillfyllest för föreva-
rande beräkningar. Antalet skattekronor i Stockholm var föregående år i runt
tal 28 500 000 kronor. Med hänsyn till den allmänna utvecklingen i fråga om
skatteunderlaget i rikets övriga delar och vad undertecknad föredragande in-
hämtat vid samråd med vederbörande sekreterare å stadens finansavdelning anse
sig ämbetsverken för Stockholm kunna för innevarande år räkna med ett skatte-
underlag av omkring 30 000 000 skattekronor. Sammanlagda antalet skattekronor
för hela riket skulle sålunda kunna uppskattas till 156 326 340. Härifrån bör avgå
antalet skattekronor i icke-territoriella församlingar och Karlsborgs församling.
Även denna faktor är ej exakt känd på grund av uteblivna uppgifter från Stock-
holm och Göteborg beträffande därvarande icke territoriella församlingar. Då
sistberörda faktor är av förhållandevis ringa storlek och övar obetydligt infly-
tande på beräkningarna, torde det vara fullt tillräckligt att här räkna med ett
approximativt värde och därvid med utgångspunkt delvis från föregående årets
skatteunderlag och med ledning av den allmänna tendensen uppskatta ifrågava-
rande antal skattekronor till omkring 880 000. Efter avdrag härav återstå för
hela riket 155 446 340 skattekronor. Fördelas kyrkofondens överskjutande utgif-
ter 15 079 038 kronor på sistnämnda skatteunderlag, innebär detta en utdebite-
ring av 9,700 öre per skattekrona. En utdebitering av 10 öre per skattekrona
ger å det ovan kalkylerade skatteunderlaget ett skattebelopp av 15 544 634 kro-
nor, en marginal alltså kyrkofonden till godo av 465 596 kronor.

Ämbetsverken ha utgått från att den fortsatta lagstiftningen rörande kyrko-
musikerna icke kommer att påverka kyrkofondens ekonomiska ställning under
år 1949.

På grund av det anförda hemställa ämbetsverken, att den allmänna kyrkoav-
giften för år 1949 fastställs att utgå med 10 öre per skattekrona, och kommer i
så fall det i 7 § kyrkofondslagen avsedda öretalet att utgöra det lagstadgade
maximum eller 20 öre per skattekrona.

Kyrkofondens bokslut 1947/48.*Debet.*

Ingående balans:	
Tillgångar	87 561 060: 79
Inkomster:	
<i>I statskontoret redovisade:</i>	
Ersättning för prästerskapets till statsverket indragna tionde m. m. (kyrkofondslag 3 §) ..	4 627 887: —
D:o för vissa tidigare av prästerskapet åtnjutna statsanslag (kfl. 3 §)	301 250: —
D:o för statsanslag, som tillförne åtnjutits av biskopar eller utgått till biskopslöneregleringsfonden (kfl. 3 §)	121 600: —
Överskott å avkastningen av pastorats prästlönstillgångar (kfl. 3 § 4) (netto)	969 124: 80
Ersättning av pastorat för kostnader, som avses i 46 § 3 st. eckl. boställsordningen (netto)	9 982: 14
Familjepensionsavgifter (kfl. 3 § 6) (netto)	739 478: 94
Allmän kyrkoavgift (kfl. 3 § 7)	14 476 632: 92
Ränta och annan vinst å kyrkofondens tillgångar (kfl. 3 § 8)	2 778 040: 64
Avkastning av Göteborgs stifts biskopshuskassa och reparationsfonden vid biskopshuset i Härnösand (kfl. 3 § 9)	1 876: 58
Köpeskillingar från allmänna kyrko-, klockar- och biskopshemman	62 337: 46
In- och utgående medel (netto)	96 452: 09
Diverse tillfälliga inkomster	170 510: 75
Återlevererade medel	3 775: 75
Kapitalvinst å obligationer	225: —
	<hr/>
	24 359 174: 07
<i>I domänstyrelsen redovisade:</i>	
Skogsförsäljningsmedel m. m.	<hr/> 10 256: 08
	24 369 430: 15
Utgående balans:	
Skuld enligt avräknings- och lånekonto	310: —
	<hr/>
	Summa 111 930 800: 94

Kredit.

Utgifter:

I statskontoret redovisade:

För biskoparnas avlöning m. m.:

Lön, lönefyllnad och löneersättning (kyrkofondslag, 6 §)	272 122: 52
Dyrtidstillägg (kfl. 6 §)	26 841:—
Kristillägg (k. k. om kristillägg åt präster, kfl. 6 §)	27 102: 95
Provisoriskt lönetillägg	7 920:—
Avlöning till biträde åt ärkebiskopen	6 199: 50
Rese- och traktamentsersättning (kfl. 6 §)	34 073:—
Telefonavgifter (kfl. 6 §)	4 617: 90
Kostnader för förvaltning och underhåll av biskopsgårdar (kfl. 6 §) (netto)	106 551: 18
Hyresersättning (kfl. 6 §)	6 000:—

För prästerskapets avlöning m. m.:

Alderstillägg till ord. präster (kfl. 6 §, löne-regl.-lag. 6 §)	30 966: 26
Prostarvoden (kfl. 6 §, löne-regl.-lag. 17 §)	102 507: 53
Adjunktsarvoden (kfl. 6 §, löne-regl.-lag. 14 § 2)	786 121: 73
Kostnadsersättning till adjunkt för resa till tjänstgöringsort (kfl. 6 §, löne-regl.-lag 14 § 5)	8 067: 70
Kostnad för resor vid tjänstgöring i mer än ett pastorat	1 098: 05
Kostnad för tillfälligt biträde för förrättning enligt 46 § tredje stycket eckl. boställsordning (netto)	
Dyrtidstillägg (kfl. 6 §, lag om dyrtidstillägg åt präster, netto)	4 345 094: 01
Kristillägg (k. k. om kristillägg åt präster, kfl. 6 §)	4 450 999: 71
Provisoriskt lönetillägg	2 803 965: 81
Emeritlöner (kfl. 6 §)	2 059 190: 42
Tillfälliga resanslag (kfl. 6 §)	287 608: 78
Semesterkostnadsbidrag (kfl. 6 §)	130 117: 61
Gottgörelse för vissa bränslekostnader	172 946: 23
Resekostnadsersättning åt kontraktsprostar	3 232: 42
Tillskott till pastorat för gäldande av prästlönekostnader (kfl. 6 § 1)	2 927 738: 78
Pensioner till efterlevande efter prästerliga befattningshavare (netto)	3 848 354: 08
Avlöning och pension till f. d. befattningshavare i prästerskapets änke- och pupillkassa (netto)	42 774: 20
Boställsräntor för klockarhemman	36 143: 43
Arvoden till ordförandena i boställsnämnder (kfl. 6 §)	163 802: 90

Anslag för uppförande av prästgårdar inom Härnösands och Luleå stift	62 964: 60
Kostnader för förvaltning av allmänna kyrko-, klockar- och biskopshemman (netto)	29 427: 08

Leverering till statsmedlen:

Bidrag till stiftsnämndernas avlö- ningar och övriga omkostnader ..	883 110: —	
Bidrag till religionsvård åt döv- stumma	98 394: 32	981 504: 32
Anslag för särskild prästerlig tjänstgöring inom riket (kfl. 6 § 5)		517 072: 95
Anslag för särskild prästerlig tjänstgöring utom riket (kfl. 6 § 6)		168 695: 74
Anslag för anlåtande av biträde vid handlägg- ning av boställsärenden i vederbörande stats- departement (kfl. 6 § 7)		15 000: —
Extra utgifter (kfl. 6 § 8)		31 285: 55
Anslag för avlönande av i fredsorganisationen vid försvarsväsendet anställda präster (kfl. 6 § 9)		133 369: 23
Ersättning till domänverket för övertalig per- sonal		445 588: 12
Övriga utgivna förskott (netto)		1 322: 94
Diverse tillfälliga utgifter		379 794: 94
Kostnader för läkarundersökning av präster ..		327: 90
		<hr/>
		25 458 511: 07

I domänstyrelsen redovisade:

Skogs-, förvaltnings- och skogsvårdskostnader m. m. (1910 års kyrkofondslag 6 § 3—6)	—	25 458 511: 07
---	---	----------------

*Utgående balans:**Tillgångar:*

Utlånta medel	82 605 227: 98	
Förskott till stiftsnämnder m. fl.	896 641: 38	
Fordringar (varav hos domänstyrelsen 82 430: 10)	2 970 420: 51	86 472 289: 87
		<hr/>
		Summa 111 930 800: 94

Förteckning över av Kungl. Maj:t jämlikt 10 § prästlönereglingslagen fastställda löneförhöjningar för prästerskapet, gällande under löpande löne regleringsperiod.

Datum	Pastorat (Stift)	Tjänst	Belopp kr/år	Tidpunkt för löne reglerings- periodens ut- gång
1942 23/10 (nr 114)	Norrköpings Borgs (Linköpings)	Kyrkoadjunkt	500:—	1958
1942 23/10 (nr 114)	Norrköpings Östra Eneby (Linköpings)	Kyrkoadjunkt	500:—	1960
1945 12/1 (nr 17)	Risinge (Linköpings)	Kyrkoadjunkt	500:—	1960
1946 5/4 (nr 10)	Köpings (Västerås)	Kyrkoherde	660:—	1957
1947 30/5 (nr 62)	Västerås	Kyrkoherde	540:—	
1947 3/10 (nr 12)	Arboga (Västerås)	Kyrkoherde	1 000:—	1960
		Kyrkoadjunkt	800:—	
1947 10/10 (nr 23)	Skaftö (Göteborgs)	Kyrkoherde	1 000:—	1960
1947 21/11 (nr 27)	Sollentuna (Stockholms)	Komminister	475:—	1964
1948 12/3 (nr 16)	Moheda (Växjö)	Komminister	375:—	1957
		Komminister	500:—	1957

**Av Kungl. Maj:t den 28 januari 1944 fastställda lönetillägg åt
vissa prästmän i Stockholms stad.**

Pastorat	Tjänst	Belopp
Storkyrkoförsamlingen eller Nikolai	Kyrkoherde	6 188
	Komminister	4 142
	Kyrkoadjunkt	3 820
Klara	Kyrkoherde	2 808
	Komminister	2 579
	Kyrkoadjunkt	2 907
Gustav Vasa Jacob	Kyrkoherde	3 000
	Kyrkoherde	3 000
	Komminister	2 500
Johannes Engelbrekt	Kyrkoadjunkt	1 300
	Komminister	500
	Kyrkoherde	1 948
Hedvig Eleonora	En var av 2 komministrar	1 160
	Kyrkoherde	2 000
	En var av 2 komministrar	1 200
Oscars	Kyrkoherde	2 541
	En var av 2 komministrar	1 331
	En var av 2 kyrkoadjunkter	2 484
Maria Magdalena	Kyrkoherde	1 900
	En var av 2 komministrar	497
	Kyrkoadjunkt	474
Högalids	Kyrkoherde	1 900
	En var av 2 komministrar	350
Enskede	Kyrkoherde	210
	Komminister	210
	Komminister	50
Bromma	Komminister	50
	En var av 3 kyrkoadjunkter	250

Kungl. Maj:ts beslut den 17 november 1944 angående lönetillägg åt vissa prästmän i Stockholms stad.

Genom nådigt beslut den 28 januari 1944 fastställdes ett av Stockholms församlingsdelegerade vid sammanträde den 25 oktober 1943 fattat beslut att för år 1944 tillerkänna vissa prästerliga befattningshavare i Stockholm personliga lönetillägg med för varje befattningshavare angivet belopp. Tillika anbefalldes församlingsdelegerade att verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning rörande löneförmånerna åt sådana inom Stockholms stads församlingar anställda präster, vilka åtnjöte personliga lönetillägg.

Vid sammanträde den 21 juni 1944 beslöto församlingsdelegerade dels att till Kungl. Maj:t överlämna en genom delegerades försorg verkställd utredning av ovan omförmälda fråga, dels ock att till de i ovanberörda nådiga beslut avsedda prästerliga befattningshavarna skulle utgå personliga lönetillägg under år 1945 med tre fjärdedelar, under år 1946 med hälften och under år 1947 med en fjärdedel, allt av det i nådiga beslutet för varje befattningshavare angivna beloppet, under förutsättning att vederbörande kvarstode i den ifrågavarande befattningen.

Hos Kungl. Maj:t hava nu församlingsdelegerade, med överlämnande av omförmälda utredning, anhållit om stadfästelse av sitt beslut den 21 juni 1944 i fråga om personliga lönetillägg åt vissa prästerliga befattningshavare.

I ärendet hava utlåtanden avgivits den 18 oktober 1944 av domkapitlet i Stockholm och den 31 oktober 1944 av kammarkollegiet.

Kungl. Maj:t fastställer församlingsdelegerades ifrågavarande beslut.

Detta får jag, på nådigste befallning, härigenom meddela.

Stockholm den 17 november 1944.

GÖSTA BAGGE

/ G. H. Berggren

Redogörelse för tillkomsten av 7 § prästlöneregleringslagen.

I 7 § stadgas, att vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne särskild förmån utöver lönen skall oavkortat komma samme tjänstinnehavare till godo, dock att vid lörens bestämmande, i den mån skäligt prövas, hänsyn må tagas till befintligheten av sådan donation.

Bland tillgångarna för prästerskapets avlöning sökte prästlöneregleringskommittén särskilja två slag av donationer, nämligen dels sådana, som ställts till församlingens förfogande för att minska dess utgifter, och dels sådana, som gjorts till förmån för innehavare av viss tjänst i ändamål att öka dennes inkomster. En förmån av det senare slaget skulle oavkortad komma vederbörande tjänstinnehavare till godo (8 § i kommitténs förslag till löneregleringslag). Den omständigheten, anförde kommittén, att en sådan tillgång förefunnes, kunde rimligtvis icke medföra någon minskning i församlingens skattskyldighet, alldenstund ändamålet med donationen därigenom skulle omintetgöras. Församlingsavgifterna måste därför i vanlig ordning uttagas till så stort belopp som erfordrades, därest icke bidrag från donationen vore att påräkna. Först därefter bleve den genom donation tillkomna förmånen tillagd den tjänstinnehavare, som skulle genom donationen gynnas. Uppstode efter fördelning i vederbörlig ordning av de inom pastoratet förefintliga lönetillgångar — däribland även donationsmedel — brist i den för någon tjänstinnehavare beräknade avlöningen, skulle (enligt 9 § i kommitténs förslag) denna brist fyllas av de för hela prästerskapet gemensamma avlöningsmedlen, alltså genom tillskott från kyrkofonden. I fråga om de tillgångar, som avsåge att bereda prästerskapet särskilda förmåner, kunde donator någon gång hava uttryckligen föreskrivit, att den åsyftade förmånen skulle av tjänstinnehavaren åtnjutas utöver den för hans tjänst bestämda avlöningen. Kommittén framhöll, hurusom dylik förmån icke kunde i någon mån tagas i anspråk vid själva avlöningens bestridande, ehuru den naturligtvis skulle tillfalla vederbörande präst.

Mot kommitténs förslag om användande i viss mån av donerade medel till bestridande av fastställd avlöning för en tjänst vände sig en ledamot av kommittén med erinran, att förmån, som genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne ökad inkomst, icke borde i någon mån tagas i anspråk vid avlöningens bestridande. Avlöningen borde alltså utgå efter alldeles samma principer och till samma belopp, som om donationen icke förefunnits, och alltså, såsom det hette i slutet av 8 §, tillkomma tjänstinnehavaren utöver den för tjänsten föreslagna avlöningen. Genom den följande paragrafen kullslöge emellertid kommittén själv den princip om respekt för donationen, som kommittén nyss uppställt. Tillskott från kyrkofonden skulle nämligen icke inträda, förrän donationens avkastning använts till betäckande av den beräknade avlöningen. Men då enligt kommitténs system tillskott från kyrkofonden komme att vid de allra flesta tjänster ingå såsom en beståndsdel i avlöningen, skulle förmån genom donation av även den beskaffenhet, varom då vore fråga, i regel komma att bliva en kyrkofondens vinst, men icke bereda tjänstinnehavaren ökad inkomst. Under sådana förhållanden komme en dylik förmån icke oavkor-

tad tjänstinnehavaren till godo. De i 8 § omförmälda medlen borde, till respekterande av såväl donators offervillighet som den tjänstinnehavares rätt, till vars förmån donationen blivit gjord, icke i någon mån användas till betäckande av den avlöning, som, därest donationen icke förefunnnes, bort utgå till tjänstinnehavaren.

Det kungliga förslaget till 1908 års riksdag anslöt sig till den nämnda reservantens mening, och de hithörande paragraferna omredigerades i sådant syfte. Det stadgande, som i 1908 års förslag (9 §) motsvarade 7 § i den nu gällande lagen, formulerades sålunda: »Särskild förmån, som blivit genom donation av enskild tillförsäkrad innehavare av viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne ökad inkomst, skall oakortad komma samme tjänstinnehavare till godo.»

Med samma lydelse inflöt det ifrågavarande stadgandet i det kungliga förslaget till 1909 års riksdag. Vid samma riksdag väcktes inom andra kammaren en motion (nr 208), vari anfördes, bland annat, följande.

Donation, som i detta fall omförmäldes, hade naturligtvis tillkommit dels för att förbättra den prästerlige tjänstinnehavarens lönevillkor och dels för att med prästsysslan i vederbörande socken förena sådana ekonomiska fördelar, att man vid val av präst måtte kunna, såvitt det berodde på lönefrågan, hava tillfälle att välja bland de bästa. Ojämnheterna i prästlönerna hade ock varit så stora, att man lätteligen kunde förstå, att bättre ekonomiskt lottad och för kyrkan intresserad person kunde hava velat tilldela en svagt avlönad präst en välbehörlig ökning i hans inkomst. — Huruvida en sådan större inkomst skulle utan vidare tilldelas tjänstinnehavaren utöver den lön han åtnjöte, kunde väl sättas i fråga, sedan staten och kommunen givit honom en inkomst, som ansåges fylla kravet på anständig bärning och varigenom väl åtminstone delvis de motiv, som kunde antagas hava dikterat donationen, förfallit. Skulle man icke under sådana förhållanden kunna anse sig vederbörligen respektera donators vilja, även om någon del av en sådan större inkomst finge gå till annat kyrkligt ändamål? — Vid vissa läroverk funnes donationer liknande de ifrågavarande, och de skulle tagas med i beräkning, då lön reglerades för den lärare, som kunde beröras av donationen.

I motionen föreslogs i anslutning till det anförda ett tillägg till den ifrågavarande paragrafen av innehåll att, om avkastningen av här åsyftad donation belöpte sig till högre belopp än som motsvarades av hälften av den på grund av löneregleringen fastställda lönen, Kungl. Maj:t skulle äga meddela föreskrifter angående användande av återstoden av denna avkastning.

Särskilda utskottet uttalade sig i anledning av motionen huvudsakligen sålunda.

Enligt utskottets mening krävde skyldig hänsyn för donators vilja och den av honom gynnade tjänstinnehavarens rätt, att ändamålet med sådan stiftelse, som i ifrågavarande paragraf omförmäldes, ej förrycktes på sätt motionärerna föreslagit. Utskottet kunde därför icke tillstyrka bifall till ifrågavarande motion. Dock ansåge utskottet vad motionärerna anförde så tillvida förtjäna avseende, att vid bestämmande av tjänstinnehavarens lön hänsyn borde, i den mån skäligt prövades, tagas till befintligheten av sådan donation, som här vore i fråga. Hade donation — yttrade utskottet vidare — icke till syfte att bereda tjänstinnehavaren särskild förmån utöver lönen, torde avkastningen av densamma alltid böra betraktas såsom en lönetillgång för pastoratet, evad den vore gjord »till församling» eller till prästen. I enlighet med denna sin uppfattning om betydelsen för löneregleringen av olika slag utav donationer, hade utskottet omredigerat hithörande författningsbestämmelser.

Enligt denna av utskottet vidtagna omredigering föreslogs beträffande 9 § i det då föreliggande lagförslaget — motsvarande 7 § i gällande löneregleringslag — den avfattning lagrummet nu har.

I det förslag till löneregleringslag, som förelades 1910 års riksdag, hade, såsom i det föregående framhållits, vidtagits den anordningen, att ingående bestämmelser rörande själva löneutmätningen upptagits i själva lagen (3 och 4 §§). I 7 § (donationsparagrafen) gjordes av Kungl. Maj:t i anslutning härtill den jämkningen i paragrafens lydelse enligt särskilda utskottets vid 1909 års riksdag hemställda, att tillägget: »dock må vid lörens bestämmande, i den mån skäligt prövas, hänsyn tagas till befintligheten av sådan donation» förändrades till: »dock skall vid bestämmande av lönetillägg enligt 4 § hänsyn tagas» o. s. v.

Av större betydelse var dock den anvisning rörande lagrummets allmänna innebörd och räckvidd, som lämnades av föredragande departementschefen i sammanhang med specialmotiveringen för stadgandet. Han anförde:

Har enskild person gjort donation i uttryckligt syfte att bereda innehavare av viss prästerlig tjänst särskild förmån *utöver* lönen, har jag ansett dylik förmån böra oavkortad komma samma tjänstinnehavare till godo. Att i ty fall minska tjänstinnehavarens lön synes mig uppenbarligen innebära ett kränkande av den helgd, en dylik donation rättsligen hör äga. Men givetvis bör hänsyn tagas till befintligheten av sådan donation, därest lönetillskott för särskilda lokala förhållanden enligt 4 § anses böra ifrågakomma.

På förslag av särskilda utskottet ändrade 1910 års riksdag paragrafens avfattning tillbaka till den lydelse, som föreslagits av 1909 års utskott. Såsom skäl härför godkände riksdagen följande uttalande av 1910 års särskilda utskott:

I det fall att enskild person gjort donation i uttryckligt syfte att bereda innehavare av viss prästerlig tjänst särskild förmån *utöver* lönen, har utskottet ansett hänsyn till befintligheten av sådan donation böra tagas icke blott, såsom lagförslaget stadgar, vid bestämmande av lönetillägg enligt 4 § utan även vid bestämmande av lörens belopp enligt 3 §.

1927 års prästlönesakkunnigas yttrande och förslag i fråga om donationsförmån »över lönen».

Dispositionen av de prästerliga avlöningstillgångar, i regel boställsjord, vilkas tillkomst med större eller mindre säkerhet kunnat ledas tillbaka till donation av enskilda, ställer i själva verket lönelagstiftningen inför två skilda spörsmål av väsentligt olika rättslig natur. Dels, och i första hand, måste komma under bedömning, huruvida den prästerlige tjänst innehavaren över huvud skall vara berättigad att fortfarande omedelbart uppbära avkastningen av sådan donerad egendom, och dels — därest detta under givna förutsättningar anses böra medgivas — i andra hand, huruvida och i vad mån hänsyn till förekomsten av en dylik förmån bör tagas vid utmätning av den lön till tjänst innehavaren, som utgöres från det allmännas sida.

Den ståndpunkt, 1910 års lagstiftning intog till det förra av de angivna spörsmålen, var i så måtto klar, att den angivna rätten för prästen att omedelbart uppbära avkastningen av donerad egendom skulle i princip och, såsom man ögonskenligen förutsatte, i de allra flesta konkreta fallen upphöra.

Rörande innebörden av statsmakternas beslut i här berörda fråga synes ännu råda en rätt utbredd missuppfattning. Man har förmenat, att den företagna regleringen innefattat ett avsteg från vedertagna rättsgrundsatser för lagstiftningen och i själva verket ägt karaktären av en »reduktion» utav privategendom. Den åskådning, som sålunda kommit till uttryck, kan icke sägas hava berättigande. Statsmakterna hava vid normeringen av denna angelägenhet endast samfällt begagnat den befogenhet, som eljest tillhör Kungl. Maj:t ensam, att besluta jämkning i eller förändring av donationsbestämmelser, vilka genom ändrade tidsförhållanden blivit otjänliga (den s. k. permutationsrätten). Huvudparten av jorddonationerna vid prästerliga tjänster förskriver sig från äldre tid. De då rådande löneförhållandena för prästerna visa få beröringspunkter med den ställning i lönehänseende, som bereddes prästerna genom lagstiftningen år 1910. Den »reglerade», under alla förhållanden garanterade lön, som prästen numera är tillförsäkrad från det allmännas sida, äger över huvud föga motsvarighet i de till beloppen högeligen växlande löneförmåner, som prästerna i äldre tid, särskilt under formen av de ovissa, för allehanda särskilda tjänsteförrättningar utgående s. k. extra utlagorna, ägt uppbära. Då det allmänna numera påtagit sig det fulla ansvaret för beredande åt prästerna av en efter nu rådande tidsförhållanden såsom skälig ansedd löneställning, måste en förändrad reglering av de donerade lönetillgångar, om vilka här är fråga, framstå med ett obestriddigt berättigande.

Det genom 1910 års lagstiftning inträdda rättsläget innebär, att de historiskt uppsamlade prästerliga avlöningstillgångarna — vare sig de donerats av enskilda eller anvisats av kronan eller sammanskjutits av församlingarna — blivit i princip likställda i så mån, att avkastningen av dem alla, med undantag endast för de i 7 § löne regleringslagen avsedda donationerna, skall användas för ett och samma ändamål, nämligen till gäldande i viss i lagen stadgad ordning av de för prästerskapet fastställda lönebeloppen. Till följd av rättsregleringen i övrigt på förevarande område blir konsekvensen av den nämnda principens tillämpning den, att den donerade avlöningstillgångens avkastning tillgodokommer i första hand,

under givna förutsättningar, vederbörande pastorat genom minskat behov av utdebitering av församlingsavgifter och i andra hand eventuellt kyrkofonden i form av överskottsmedel eller genom minskat anspråk å bidrag jämlikt 21 § lönereglerringslagen. Den nämnda av lagstiftningen angivna principen medför i sista hand ökad möjlighet till begränsning av maximisiffran för utdebiteringen av församlingsavgifterna för landets samtliga pastorat. Någon »reduktion» eller indragning till kronan av prästlönedonationernas avkastning har givetvis icke ägt rum, om än i rättsliga avgöranden på hithörande område icke sällan användas uttrycksätt, ägnade att framkalla en dylik oriktig slutsats.

Ohållbarheten i den gällande rättsregleringen i fråga om prästlönedonationerna har åter, såsom redan på ett tidigare ställe i detta betänkande antytts, framträtt, då det gällt att tillämpa den undantagsbestämmelse i ämnet, som uppagits i 7 § lönereglerringslagen. Bestämmelsen avser att förbehålla präst avkastningen av donation i sådana fall, där densamma gjorts i syfte att bereda innehavaren av viss prästerlig tjänst »särskild förmån utöver lönen».

På sätt framgår av den förut lämnade redogörelsen för lagrummets tillkomst uppställde motiven till detsamma kravet, att det angivna donationssyftet borde vara »uttryckligt». Med detta ord torde man hava avsett att framhålla, att paragrafen skulle komma i tillämpning endast då donators syfte med donationen fått ett åtminstone relativt tydligt uttryck i donationsurkunden, och läser det också hava förutsatts, såväl att i lagrummet omförmälda donationer förekomme allenast i ett mycket begränsat antal, som ock att det icke skulle vara förenat med någon större svårighet att redan i sammanhang med lönereglerringsärendenas behandling utreda och i lönereglerringsresolutionerna avgöra, om en donation skulle tillkomma vederbörande präst över lönen eller icke. Ordet »uttryckligt» inflöt likväl icke i lagtexten. Vid den tillämpning av lagrummet, som hittills ägt rum såväl av Kungl. Maj:t i administrativ ordning som av domstolarna, har ej heller det angivna kravet på donationssyftets uttrycklighet alltid upprätthållits.

Man har uppställt spörsmålet, huruvida i uttrycket »särskild förmån utöver lönen» ordet »lönen» skall anses syfta allenast på sammanfattningen av de ofta mångskiftande löneförmåner, som utgingo till prästen vid den mer eller mindre avlägsna tid, då donationen ägde rum, eller huruvida det strängare kravet skall göras gällande, att donator jämväl givit något slags uttryck för sin vilja, att den förmån, han med donationen velat bereda innehavaren av viss prästerlig tjänst, borde orubbat utgå till prästen, även om lönen i en framtid komme att bliva på ändrade grunder reglerad och därvid eventuellt mer eller mindre förbättrad. Man har med skäl ansett sig böra stanna vid det förstnämnda av de angivna tolkningsalternativen. Ty man kan icke förutsätta, att exempelvis en medeltida donator kunnat göra sig någon säkrare föreställning angående utfallet av en lönelagstiftning för prästerskapet ett halvt årtusende senare i tiden. Man torde ej heller i någon enda äldre donationsurkund påträffa en viljeyttring i angivna hänseende, som kunde tjäna såsom rättesnöre för ett förfogande över donationsavkastningen under de förändrade tidsförhållanden, som utvecklingen medfört.

Fasthåller man sålunda, att uttrycket »utöver lönen» i ifrågavarande lagrum måste tolkas såsom hänförande sig till lönen (sammanfattningen av alla befattningshavarens särskilda förmåner) vid tidpunkten för donationen, är i själva verket oemotsägligt, att den rättsregel, det här gäller att tillämpa, bottnar i en oriktig presumtion angående antalet fall, som skulle omfattas av densamma. Bortser man från de konsekvenser med avseende å prästlönedonationerna, som lönereglerringsmetoden enligt förordningen den 11 juli 1862 medförde — en fråga, till vilken de sakkunniga i det följande återkomma — måste man nämligen fastställa, att varje donation för prästlöneändamål, som icke uttryckligen haft till

syfte antingen att möjliggöra inrättandet av en ny prästerlig tjänst eller att eljest minska vederbörande församlings utgifter för sitt prästerskaps avlöning, måste förutsättas hava haft karaktären av en donation »utöver lönen». Ty givetvis kunde donationen icke i andra fall än de här nämnda medföra någon minskning i de prestationer, som församlingen eller dess särskilda medlemmar voro pliktiga att utgöra till den ifrågavarande prästen. Donationen måste följaktligen i alla andra än de nyssnämnda speciella fallen hava tillgodokommit denne senare såsom en förmån utöver den dittills utgående lönen. Det lär icke vara underkastat något tvivel, att de två särskilda slag av prästlönedonationer, som här angivits — donationer för inrättandet av nya befattningar samt donationer vid redan befintliga tjänster till minskandet av församlingsmedlemmarnas utlagor — utgöra blott en jämförelsevis obetydlig del av alla prästlönedonationer, vilka hittills äro kända och vid eventuellt fortsatta utredningar ytterligare skulle kunna dokumentariskt påvisas. Den senare av de två berörda donationskategorierna torde i själva verket vara mycket sällsynt. Donationer till möjliggörande av prästerlig befattnings nyinrättande äro som bekant oftare förekommande. Men talrika kunna ej heller de vara.

Då man, på sätt här ovan framhållits, kritiserat 1910 års lagstiftnings behandling av prästlönedonationerna såsom för innehavarna av de doterade tjänsterna oförmånlig, synes man allmänt hava förbisett, att den lönerегleringsmetod, som låg till grund för de därförut gällande, jämlikt 1862 års kungl. förordning i ämnet fastställda lönerегleringarna, över huvud taget helt främmande för tanken, att avkastningen av donation skulle kunna utgå såsom en särskild förmån utöver den reglerade lönen. Förordningen upptog väl det kända stadgandet, att inkomster härflytande från sådan avkastning icke finge överflyttas för att disponeras till prästlöneändamål i annan församling. Men någon föreskrift fanns icke meddelad därom, att sådan inkomst skulle uppskattas särskilt för sig. Tvärtom skulle såsom grund för lönen läggas en beräkning av samtliga dittillsvarande löneförmåner vid tjänsten i fråga, de månde vara av kronan anslagna, av församlingen anskaffade eller av enskilda donerade. Befanns värdet av de sålunda sammanräknade förmånerna icke förslå till beredande åt prästen av en såsom skäligen ansedd totallön, skulle en utfyllnad ske. Denna utfyllnad lär icke i regel hava företagits medelst de i 7 § av förordningen omförmälda, till beloppet bestämda utskylder, som skulle träda i stället för de äldre s. k. extra ordinarie avgifterna. Det är givet, att genom detta förfaringsätt avkastningen av därförut gjorda prästlönedonationer måste hava kommit i sista hand församlingarna tillgodo genom minskat anspråk på bidrag till prästlöner från dessas sida.

Det torde framgå av vad här ovan anförts, hurusom bestämmelsen i 7 § lönerегleringslagen fått en annan och betydligt vidsträcktare innebörd än den vid dess tillkomst åsyftade. Det har också, då för ådagaläggande av donationssyftet måste medgivas annan bevisning än endast donationsurkundens innehåll, icke varit möjligt att i lönerегleringsresolutionerna för varje förekommande fall träffa avgörande, huruvida en donation skulle falla under paragrafen eller icke. Härav har följt, att redan ett icke obetydligt antal frågor om lagrummets tillämplighet dragits under domstols prövning. Utfallet av rättegångarna har varit växlande. Att döma av de senast av Högsta domstolen i sådana rättegångar meddelade domarna, har rättspraxis gått i riktning mot en allt mera extenderad tolkning av det ifrågavarande stadgandet. Allt som allt torde man vara befogad säga, att man med en sådan tolkning av stadgandet, som icke grundar sig allenast å donationsurkunden och som ej heller utgår från det allmänna antagandet, att donation av enskild till innehavare av viss prästerlig tjänst måste syfta till att bereda denne en förmån över lönen, i allt väsentligt förlorat möjligheten att draga en allmän-

giltig gränslinje mellan »donationer över lönen» och sådana, som skola behandlas såsom icke varande av denna natur. Skulle ett motsvarande stadgande bibehållas i en ny lönelag, kan det antagas, att åtskilliga nya rättegångar angående dess tillämplighet skulle uppstå. Då utfallet av dessa rättegångar med hänsyn till vad nyss nämnts icke på förhand kan beräknas, utgör stadgandet i fråga ett osäkerhetsmoment i den prästerliga löneregringslagstiftningen. Men ett sådant osäkerhetsmoment beträffande vad en präst skall få åtnjuta i löneförmåner stämmer icke väl med ett lönesystem, enligt vilket det allmänna fastställt skäligen löner åt alla präster.

Det ifrågavarande lagrummet träffas enligt de sakkunnigas mening av en ytterligare anmärkning. Denna anmärkning gäller stadgandet, att vid lörens bestämmande, »i den mån skäligen prövas», hänsyn må tagas till befintligheten av sådan donation, varom i paragrafen förmäles.

Det kungl. förslaget till 1910 års riksdag upptog motsvarande stadgande men med den avvikelser, att sådan hänsyn — d. v. s. minskning i den reglerade lönen — finge tagas blott vid bestämmandet av eventuell lönefullnad jämlikt 4 § löneregringslagen (den s. k. 1 000-kronan). Departementschefen företrädde härvid den, vill det synas, föga hållbara ståndpunkten, att en saklig skillnad i förevarande hänseende förelåg mellan grundlönen jämlikt 3 § och den nämnda lönefullnaden. Att i ty fall minska den förra vore — yttrade han — uppenbarligen att kränka donationens helgd. Riksdagen var dock av annan mening, och stadgandet erhöles efter vederbörlig omredigering sin nuvarande vidgade innebörd.

Man kan till en början mot stadgandet göra den invändningen, att varje objektiv norm saknas för tillämpningen i de konkreta fallen av de särskilda avdrag å lönebeloppen, om vilka här är fråga. En lönereduktion, som företages jämlikt denna bestämmelse, måste över huvud få en föga tilltalande karaktär av godtycke. Men härjämte befinnes, att stadgandet under en numera allt oftare inträffande förutsättning kan komma att sättas helt ur kraft, nämligen i de fall, då prästerlig tjänst-innehavare, efter det löneredning för honom fastställts, efter stämning till domstol, av denna fått sitt yrkande å rätten att uppbära donationens avkastning »utöver lönen» godkänt. Med hänsyn till stadgandet i 2 § löneregringslagen, att fastställd löneredning skall tillämpas under tjugu ecklesiastikår, synes det osäkert, huruvida möjlighet finnes att för sådant fall företaga sänkning av den en gång fastställda lönen.

De sakkunniga hava stannat i den övertygelsen, att de för närvarande i 7 § löneregringslagen upptagna bestämmelserna icke kunna utan att på ett i längden ohållbart sätt äventyra följdriktigheten i det prästerliga lönesystemet bibehållas. Vid ett övervägande, huruvida det institut, varom här är fråga — rätt för präst att åtnjuta avkastningen av donerad förmån »utöver lönen» — bör helt utmönstras från lönelagstiftningen eller huruvida någon form kan utfinnas för institutets rationella begränsning, lär man till en början hava att utgå ifrån, att statsmakterna icke skola befinnas villiga att bryta med den principiella ståndpunkt, 1910 års lönelagstiftning intagit till prästlönedonationerna. Tanken att en blivande lagstiftning på ifrågavarande område skulle legalisera den extenderade rättstillämpning, varpå praxis numera slagit in, torde sålunda böra avvisas. Med fog kan sägas, att de skäl, på vilka den nämnda ståndpunkten år 1910 stöddes, måste framstå med än större styrka, därest de förändrade grunder för lönesystemet i övrigt, som av de sakkunniga i detta betänkande förordas, bliva genomförda. Det bör heller icke lämnas obeaktat, att, därest de sakkunnigas förslag rörande en ny löneplan för prästerliga befattningshavare skulle vinna godkännande, en icke oväsentlig löneförbättring för det övervägande flertalet präster skulle inträda.

Vid frågans allsidiga bedömande hava de sakkunniga funnit giltiga skäl tala för att det ifrågavarande löneinstitutet vid den förestående nyregleringen av prästerskapets löner må helt bortfalla. Anses detta åter icke böra ske, bör likväl enligt de sakkunnigas mening uppställas den oefftergivliga fordran, att den restriktiva tillämpning av bestämmelserna i ämnet, som vid antagandet av 1910 års lagstiftning åsyftats men varåt i lagtexten då icke gavs ett tillfyllestgörande uttryck, må kunna förverkligas. Till vinnande av detta syfte föreslå de sakkunniga, i första hand, det rätten att tillgodonjuta avkastningen av donation utöver lönen icke må kunna göras gällande med avseende å donation, tillkommen före den 11 juli 1862. Med starkt fog kan nämligen sägas, att först med tillkomsten av lönereglingsförordningen av nämnda datum de prästerliga löneförhållandena fått den gestaltning, att man med något berättigande kan tala om en enhetlig »lön» i nutida mening. Och, i andra hand, måste ställas kravet därpå, att donators avsikt, att donationsavkastningen skall tillkomma den prästerlige tjänst innehavaren såsom tillägg till den vid varje tid utgående »reglerade» lönen, i donationsurkunden erhållit ett klart och otvetydigt uttryck.

Under förutsättning, att prästerlig befattningshavares rätt att uppbära avkastningen av donerad tillgång »utöver lönen» skulle för framtiden regleras i enlighet med här angivna grunder, vill det synas de sakkunniga, som om den nu gällande bestämmelsen rörande villkorlig minskning i den reglerade lönen, i de fall dylik förmån tillerkännes befattningshavaren, borde såsom onödig och olämplig utgå.

Förteckning över för närvarande (juni 1948) kända fall av donationsförmån »över lönen» vid prästerlig befattning.

Pastorat och tjänst, där donation enligt 7 § prästlönerregleringslagen finnes	Donationsurkund	Donationens årsvärde i penningar
<p style="text-align: center;"><i>Uppsala stift.</i></p> <p>Hargs pastorat; kyrkoherdetjänsten.</p> <p>Uppsala-Näs pastorat; kyrkoherdetjänsten.</p> <p>Bollnäs pastorat; kyrkoherdetjänsten.</p> <p>Alfta pastorat; kyrkoherdetjänsten.</p> <p>Harmångers pastorat; komministerstjänsten.</p>	<p>Donation 12/9 1758.</p> <p>Donation av fru Romberg till Wik år 1331.</p> <p>Donation av enskilda personer enligt Jakob Ulfssons brev 11/3 1478.</p> <p>Donation av 38 personer år 1276.</p> <p>Donation 24/2 1358.</p>	<p>300 kronor.</p> <p>655 kronor.</p> <p>3 000 kronor.</p> <p>2 000 kronor.</p> <p>2 582: 50 kronor (år 1947).</p>
<p style="text-align: center;"><i>Linköpings stift.</i></p> <p>Vreta klosters pastorat; kyrkoherdetjänsten.</p>	<p>Gåvobrev den 6 augusti 1918.</p>	<p>Donation å 20 000 kr. med föreskrift att $\frac{1}{6}$ av årliga räntan skall läggas till kapitalet, tills detta uppgår till 200 000 kr., då ytterligare fondering upphör; $\frac{3}{4}$ av den disponibla ränteavkastningen tillfaller kyrkoherden, som vid senaste utbetalningen erhöll 512 kr. 86 öre.</p>
<p>Rogslösa pastorat; kyrkoherdetjänsten.</p>	<p>Donationsurkunder från åren 1350 och 1420. Genom KM:ts dom den 16 mars 1932 tillerkändes kyrkoherden avkomsten av hemmanet Yxstadsbordet 1⁴ i Rogslösa socken.</p>	<p>3 000 kronor, utgörande arrendeavgift för hemmanet.</p>
<p>Vimmerby pastorat; kyrkoherdetjänsten.</p>	<p>Konungs- och lagmansdomar den 14 juli 1358 och gåvobrev den 28 oktober 1411. Genom KM:ts dom den 6 december 1937 tillerkändes kyrkoherden avkomsten av halva hemmanet Näs nr 1 i Vimmerby socken.</p>	<p>Den kyrkoherden tillkommande andelen utgjorde i medeltal för åren 1938—1946 omkring 2 600 kronor.</p>
<p>Söderköpings pastorat; komministerstjänsten i Skönberga.</p>	<p>Testamente den 15/10 1711.</p>	<p>Komministern uppbär räntan å köpeskillingen för en försäld fastighet jämte avkastningen från en »åker». Vid senaste utbetalningen erhöll komministern 324 kr. 31 öre.</p>

Pastorat och tjänst, där donation enligt 7 § prästlöneregleringslagen finnes	Donationsurkund	Donationens årsvärde i penningar
Ekeby pastorat; komministerstjänsterna i Rinna och Blåvik.	Donationsbrev den 9/3 1809.	Vardera komministern uppbär hälften av ränteavkastningen å köpeskillingen för ett försålt prästänkesäte, såvitt till rântan berättigad änka efter komminister i pastoratet icke finnes. Vid senaste utbetalningen erhöll vardera komministern omkring 80 kr., efter det att $\frac{1}{10}$ av ränteavkastningen lagts till kapitalet.
Västra Hargs pastorat; kyrkoherdetjänsten. <i>Skara stift.</i>	Donationsbrev den 12/12 1797.	Avkomsten av prästänkesäte då detta icke innehaves av därtill berättigad prästänka. Årsvärdet i penningar kan f. n. icke preciseras, enär omfattande byggnadsarbeten å hemmanet förestå.
Finnerödja pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Donationsbrev 15/12 1863 och Kungl. Göta hovrätts dom den 25/1 1925.	150 kr.
Sunnernsbergs pastorat; komministerstjänsten i Rackeby.	Enligt KM:ts dom 7/12 1925 skall avkomsten av hemmanet Hedan Lars 1 ⁱ i Rackeby socken — »i fornda tider skänkt af Degebergs Säteriegare till Rackeby kyrka» — utgöra — under villkor att vederbörande håller församlingen med vin och oblater till nattvardsgångar — förmån utöver lönen för komministern i Rackeby i Sunnersbergs pastorat. Efter medgivande av KM:t 28/2 1947 har hemmanet genom köpebrev 10/5 samma år försålts för en köpeskillning av 14 600 kr. I samband med försäljningsbeslut för ordnade KM:t, att köpeskillingsmedlen jämte ev. influten ersättning för husröta och vanhävd skulle överlämnas till vederbörande kyrkoråd för att i vederbörlig ordning förvaltas med rätt för innehavaren av komministerstjänsten i Rackeby att, t. v. och intill dess annorlunda kunde vara i laga ordning bestämt, åtnjuta den årliga ränteavkastningen å medlen, dock först sedan $\frac{1}{10}$ av samma avkastning lagts till kapitalet och av återstoden guldits församlingens kostnader för vin och oblater till nattvardsgångar under året.	Fondens storlek utgjorde den 31/12 1947 16 030 kr. Rântan uppgick för år 1947 till 400 kr. 75 öre. Årliga kostnaden för vin och oblater kan beräknas till i medeltal 10 kr.

Pastorat och tjänst, där donation enligt 7 § prästlönereglings- lagen finnes	Donationsurkund	Donationens årsvärde i penningar
<i>Strängnäs stift.</i>		
Aspö pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Donationshemmanet Husby nr 11 enligt donation 1713 av Elsa Cruus.	450 kronor.
Toresunds pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Bergholmska fonden enligt testamente av Anders Fredrik Bergholm 1850.	20 kronor.
Sköldinge pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Prästänkehemmanet Fridhem, stiftelsen stadfäst 1850; kan tillfalla kyrkoherden, vilket icke är förhållandet f. n.	0
Österåkers pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Donationshemmanet Berga enligt donation 1705 av Katr. Wallenstedt.	800 kronor.
Mariefreds pastorat; en komministerstjänst.	Duvallska fonden enligt testamente 1801 av generallöjtnanten Duval.	100 kronor.
Råby-Rönö pastorat; en komministerstjänst.	Donationshemmanet Bärboby nr 2.	1 200 kronor.
Sorunda pastorat; en komministerstjänst.	Jungbladiska fonden för predikanten å Torö enligt donation av B. Jungblad 1834.	470 kronor.
<i>Västerås stift.</i>		
Åls pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Donationsbrev 17/6 1938 (Per och Karin Wiklunds fond).	2 500 kronor.
Aspeboda pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Testamente 16/3 1779 och 31/12 1789 av bergsmannen Anders Janssons änka Catarina Hansdotter samt nådigt brev 4/10 1907.	499 ½ aktier jämte 3 363 kronor inestående å bank.
Sura pastorat; kyrkoherdetjänsten och kyrkoadjunkts- tjänsten.	Testamente 28/5 1839 av bergsrådet A. H. Grohen samt gåvbrev 2/1 1859 av brukspatronen Adolf Zethelius.	53: 40 kronor.
Vika pastorat; kyrkoherdetjänsten	Vid försäljning av donationslägenheten Stentäkten bildad fond.	62 kronor.
By pastorat; komministerstjänsten.	K. M:ts dom 31/10 1931.	173 kronor.
Sala stadsförsamlings pastorat; komministerstjänsten.	Testamente 15/8 1780 av rådmannen Gustaf Petter Holmberg jämte avkastningen av den s. k. Lemoineska fonden.	Uppgift härom har ej kunnat lämnas.
<i>Växjö stift.</i>		
Agunnaryds pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Av biskop Carl i Linköping den 17/1 1330 utfärdat brev, i avskrift infört i Agunnaryds församlings kyrkobok 1612—1655. Donationens giltighet fastställd genom KM:ts dom 24/3 1938.	Medeltal de senaste 10 åren kronor 2 479: 50 per år.

Pastorat och tjänst, där donation enligt 7 § prästlönereglerings- lagen finnes	Donationsurkund	Donationens årsvärde i penningar
Åseda pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Kyrkoherden Samuel Heurlins dona- tion av år 1818 och KM:ts dom 30/12 1922.	Medelvärdet av de senaste 5 årens avkastning 5 507 kronor per år.
Pjätteryds pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Donationsbrev av år 1344 och KM:ts dom 12/11 1936.	F. n. cirka 4 000 kronor; torde efter 1950 bli lägre.
<i>Lunds stift.</i>		
Bosjöklosters pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Anteckning av fru Table-Ulv- strand i en Bosjöklosters kyrkas bibel efter 1569 års Lunds stifts landbok samt Frosta härads- rätts utslag den 19 november 1917.	3 057 kronor.
Bräkne-Hoby pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Donationsbrev år 1419 av pastor i Hoby Knut Eskilsson Rymanus.	12 029 kronor, vartill kommer motsvarande belopp, som till- faller Bräkne-Hoby kyrka.
Löderups pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Kungl. Maj:ts dom den 18 maj 1929.	4 484 kronor.
Trelleborgs pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Gåvobrev den 28/2 1690 av J. Ehrenbusch.	2 481 kronor.
Skabersjö pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Gåvobrev av Thaale Ulfstandt den 29 juli 1598.	5 969 kronor.
Stora Herrestads pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Testamente den 4/2 1916 av kon- traktsprosten J. A. Malmgren och hans hustru Sophie Malmgren.	0
Sörby pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Testamente den 3/4 1727 av kyrko- herden Baltzar Platius.	Till före kyrkoherdens änka har under det senaste året utbetalts 1 500 kronor.
<i>Göteborgs stift.</i>		
Breareds pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Donation 25/3 1804 av änkepro- stinnan Johanna Christina Bac- ken, född Carleberg.	65 kr. 62 öre.
Bokenäs pastorat; kyrkoherdetjänsten.	Gåvobrev 25/4 1879 (prästanke- sätet Svepetorp).	254 kr. 87 öre.
Torsby pastorat; en komministerstjänst.	Donation å 900 kr. Enligt testa- mentet skall räntan tillfalla änka efter komminister i Torsby pt. Då någon änka ej finnes, uppbär tjänstinnehavaren räntan.	22 kronor.
Varbergs pastorat; en komministerstjänst.	Gåvobrev 6/12 1844 av L. Heden- berg och Anna Hedenberg.	Beloppets storlek beror av mar- kegångsättningen. År 1947 utgick räntan med 104 kr. 68 öre.

Pastorat och tjänst, där donation enligt 7 § prästlönereglingslagen finnes	Donationsurkund	Donationens årsvärde i penningar
<p><i>Karlstads stift.</i> Stora Kils pastorat; kyrkoherdetjänsten.</p>	<p>Biskop Sigges i Skara brev 22/5 1431. Donationen vid kyrkoherdetjänsten avser frälsehemmanet Ekenäs nr 1 i Stora Kils socken. Förutvarande tjänst innehavarens dödsbo förde talan om åläggande för KM:t och kronan samt pastoratet att till dödsboet utgiva avkastningen av hemmanet under den avlidnes tjänstetid på grund av hemmanets karaktär av boställe enligt 7 § prästlönereglingslagen. Dödsboet vann processen men domen gällde givetvis endast till förmån för dödsboet. Nuvarande tjänst innehavare har för sin del av sagt sig alla anspråk på bostället. Med hänsyn härtill har någon uppgift icke lämnats under kol. 3 beträffande denna donation.</p>	
<p>Stora Kils pastorat; en komministerstjänst.</p>	<p>Gåvobrev 20/1 1904 av stationsinspektoren C. A. Lindstedt å 1 253 kr. 67 öre.</p>	<p>25 å 30 kronor.</p>
<p><i>Stockholms stift.</i> Saltsjöbadens pastorat; kyrkoherdetjänsten.</p>	<p>Gåvobrev 19/5 1913 av bankdirektören K. A. Wallenberg och fru Alice Wallenberg genom vilket bildades den s. k. Saltsjöbadens kyrkofond.</p>	<p>1 200 kronor.</p>
<p>Tyresö pastorat; kyrkoherdetjänsten.</p>	<p>Okänd; Lagergrenska fonden.</p>	<p>10 kronor.</p>

P. M. angående tjänstebostadens inordnande i ett avlöningssystem för prästerskapet.

I fråga om tjänstebostadens inordnande i ett avlöningssystem för prästerskapet kunna en rad olika metoder utformas, vilka skilja sig genom att i olika mån tillfredsställa kravet på enkelhet i förfarandet och på rättvisa i dess resultat. Resultatet betecknas här som mera rättvist ju mindre reallönen (tjänstebostaden medräknad) med hänsyn till tjänstebostadsförmånens värde kommer att växla mellan enskilda, sinsemellan i övrigt likställda befattningshavare. Svårigheten härvidlag är att få det belopp, varmed bostaden representeras i lönen, att ansluta sig så nära som möjligt till det faktiska värdet i varje enskilt fall. I stort sett gäller att metoden blir mer komplicerad ju större rättvisa den leder till. Eftersträvas främst enkelhet i systemet, måste förfarandet schematiseras och kravet på rättvisa efter sättas.

Avsikten är att i det följande ange olika metoder och att redovisa deras innebörd. Vid utformningen av metoderna förutsattes att lönen skall om möjligt inpassas i ett system i enlighet med grunderna för statens allmänna avlöningsreglemente. Den skall sålunda utgå efter viss lönegrad i det statliga löneplansschemat och vara dyrortsgraderad. Lönetillägg skall kunna utgå i någon form efter levnadskostnadsindex.

Man har främst att skilja mellan de båda huvudtyperna nettolön och bruttolön. Vid nettolön utgår en kontant lön och upplåtes tjänstebostaden utan ersättning. Vid bruttolön utgår endast en kontant lön, varvid tjänstebostaden upplåtes mot särskild ersättning (hyra). Bostadsersättningen kan bestämmas på en mångfald olika sätt, alltifrån det enklaste med ett belopp gällande generellt oavsett bostadens beskaffenhet (uttryckt i krontal eller som en procentuell andel av bruttolönen) och till det mest komplicerade med ett belopp, som fastställs från fall till fall efter noggrann värdering av varje bostad.

Det enklaste förfarandet är att ge nettolön och att upplåta befintlig tjänstebostad utan särskild ersättning. Då tjänstebostäderna äro mycket olika i fråga om storlek, utrustning och allmänt skick, såsom framgår av kommitténs bostadsundersökning, och värdet (hyresvärdet) av en bostad av viss standard växlar i hög grad på den allmänna marknaden från ort till ort, kommer icke i detta fall den faktiska lönen att vara lika för alla befattningshavare i samma lönegrad utan variera med bostadens värde i varje särskilt fall.

Det återstår att se hur ett nettolönesystem verkar i anslutning till dyrortsgruppering och lönetillägg efter levnadskostnadsindex.

Det bör då först erinras om, att dyrortsgrupperingen avser att i görligaste mån medföra samma reallön över hela landet genom att låta penninglönen på olika orter variera med levnadskostnaderna, sådana de konstaterats vid en viss tidpunkt. Levnadskostnadsindex har hittills varit avsett att ange hur levnadskostnaderna förändras i tiden för en s. k. normalfamilj. Levnadskostnaderna variera emellertid icke lika på alla orter, vilket leder till att dyrortsgrupperingen så småningom blir allt mindre aktuell. Vid de regelbundet återkommande omgrupperingarna av orterna skall detta förhållande korrigeras. Systemet med dyrortsgruppering och indextillägg till lönerna kan sålunda sägas i princip göra det

möjligt att upprätthålla lika reallön i tid och rum. Detta system är visserligen i tillämpningen schematiskt genomfört och i praktiken tillämpat i en modifierad form (det rörliga lönetillägget har exempelvis icke givit full kompensation). Men i detta sammanhang äga endast sådana omständigheter betydelse, som kunna i vissa fall medföra olika löneresultat för prästerskapet och för tjänstemän med bruttolön enligt statens allmänna avlöningsreglemente. Därmed åsyftas närmast frågan om kompensationsgraden.

Dyrortsgruppering och levnadskostnadsindex äro tillämpliga på bruttolöner och icke på nettolöner. I den budget som användes vid dyrorts- och index-beräkningarna ingå nämligen alla utgiftsposter, sålunda även bostadsposten.

Orternas dyrortsplacering bestämmes alltså bl. a. av bostadskostnaderna, d. v. s. av hyresläget på orten sådant det kunnat konstateras med de för ändamålet fastställda beräkningsmetoderna.

En dyrortsgradering av nettolön borde principiellt ske efter en budget, vari bostadsposten icke inginge. Med en dylik budget bleve hänsyn automatiskt tagen till bostadsvärdets lokala olikheter; bostaden bleve vid sidan av nettolönen i realiteten dyrortsgraderad av sig själv. Under förutsättning att man använde en budget, som svarade mot konsumtionsvanorna hos ifrågavarande tjänstemannagrupp, och alla tjänstebostäder vore lika, skulle man vid beräkningstillfället på så sätt nå lika reallön för alla befattningshavare oavsett bostadsorten, utan att ha behövt företaga någon värdering av tjänstebostäderna. Under nuvarande förhållanden med tjänstebostäder av varierande storlek och beskaffenhet skulle reallönen växla endast i den mån sådana variationer förekomma. Olikheter i marknadsvärde för samma bostad skulle däremot icke inverka på den totala reallönen.

Det kan påpekas, att nettolön, dyrortsgraderad exkl. bostadsposten, är jämförlig med bruttolön, dyrortsgraderad inkl. bostadsposten jämte en hyra, som svarar mot bostadspostens storlek för vederbörande ort enligt dyrortsberäkningarna. Anslutningen mellan dessa båda system blir bättre, ju flera dyrortsgrupperna äro. Detta gäller vid tiden för beräkningarna och därefter i varje fall så länge bostadsposten och övriga poster förändras lika. Hur anpassningen av lönerna till levnadskostnadsändringar sker (kostnaderna inom bostadsposten och andra poster var för sig) blir en särskild fråga.

Sammanhanget kan ytterligare belysas genom följande exempel. Om de interlokala olikheterna i levnadskostnaderna uteslutande hänförde sig till bostadsposten och alltså alla övriga budgetposter tillsammans visade samma kostnadsbelopp på alla orter, skulle lika reallön nås för alla befattningshavare med en nettolön, som ej dyrortsgraderades utan utgick med samma kronbelopp på alla orter, och med en tjänstebostad av samma storlek och beskaffenhet fritt upplåten till alla befattningshavare. Om prisändringar endast gällde bostaden, skulle reallönen på samma sätt förbli oförändrad i tiden utan att kontantlönen behövde ändras efter levnadskostnadsindex eller andra grunder.

Liksom dyrortsgrupperingen är även levnadskostnadsindex hänförlig till bruttolön och ej till nettolön, enär indexbudgeten omfattar alla utgiftsposter, även bostadsposten.¹

Skall rörligt tillägg till lönerna utgå såsom fallet är enligt statens allmänna avlöningsreglemente, kan vid nettolön detta tillägg icke bestämmas med ledning av det vanliga levnadskostnadsindex (totalindex). Det förutsättes till att börja med, att höjningar och sänkningar av index skola ge fullt utslag i lönen (full kompen-

¹ Här liksom i fortsättningen bortses från den omständigheten, att genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1948 levnadskostnadsindex fr. o. m. juni 1948 icke skall omfatta de direkta skatterna.

sation). Tillägget bör ske efter en index med en budget, vari bostadsposten icke ingår. Nettolönen svarar mot alla utgiftsposter utom bostaden och den fritt upplåtna bostaden mot bostadsposten. Vid ändringar av bostadsposten (bostadsindex) erhålles genom den fria bostaden automatiskt full kompensation härför. Då följes det gängse betraktelsesättet, enligt vilket indexresultaten tillämpas generellt. Därvid bortses från att de genomsnittliga prisändringar, som noteras vid indexberäkningar, i verkligheten icke gälla i lika mån alla grupper av befattningshavare.

Skulle bostadskostnader och övriga levnadskostnader stiga eller sjunka lika mycket (parallellt) och sålunda index med bostad alltid ge samma resultat som index utan bostad, saknade ovannämnda fråga betydelse. Sedan 1935, basåret för en indexserie, har emellertid bostadsposten ändrats mycket obetydligt, medan övriga budgetposter stigit avsevärt. Bostadsposten har alltså dämpat stegringen av totalindex (inkl. bostad). Detta framgår av följande tabell¹:

	Levnadskostnadsindex		Bostads-
	med	utan	index
	bostad	bostad	
1935.....	100	100	100
juni 1948.....	165	175	107

Vid indextillägg på bruttolön bör den serie följas, som ger talet 165 för juni 1948. Vid indextillägg på nettolön bör serien med talet 175 följas, varvid den del av lönen, som utgår i form av fri bostad, automatiskt växlar värde enligt bostadsindex.

Om bostadspostens vikt i indexbudgeten svarar mot den verkliga i det tillämpade fallet, leda de båda förfaringssätten till samma resultat, när full kompensation åsyftas. Det förutsattes då, att för bruttoavlönad tjänsteman med tjänstebostad, ersättningen för bostaden följt hyresmarknadsläget och ändrats med bostadsindex.

Skola ändringar i levnadskostnaderna endast ge partiellt utslag i lönen, uppstå vissa komplikationer, enär ändringar i bostadsindex alltid tagas helt ut vid nettolön. Om samma kompensationsgrad för dyrtidsförändringen tillämpats på nettolönen som på bruttolönen, blir i detta fall lönen något högre vid nettolönesystemet under tider då bostadsindex stiger, relativt högre ju mer detta index stiger. Förhållandet blir det motsatta vid sjunkande bostadsindex. Skillnaden mellan de båda lönesystemen skulle ha varit ringa under perioden 1935—1948, då stegringen av bostadsindex var obetydlig. Ifrågavarande omständighet skulle emellertid få större vikt, om bostadskostnaderna ändrades mera avsevärt.

I ovanstående diskussion förutsättes givetvis, att den fritt upplåtna tjänstebostadens standard (vid nettolön) icke ändrats. Skulle den ha förbättrats, innebure detta en form av lönestegring.

Sammanfattningsvis kan sägas, att ett system med nettolön och fri bostad icke kan utan vidare samordnas med statens allmänna avlöningsreglemente med dess system av dyrortsgruppering och lönetillägg, bestämt i någon form efter levnadskostnadsindex. Om nettolönen skall dyrortsgraderas, bör det ske med en budget utan bostadspost. Härigenom skulle den totala reallönen (inkl. bostadsvärdet) variera mellan de olika befattningshavarna endast i den mån tjänstebostädernas standard (storlek och beskaffenhet) växlade; lokala olikheter i bostadsvärde vid given standard skulle vara eliminerade. Ju enhetligare tjänstebostäderna bleve

¹ Beträffande levnadskostnadsindex med bostad och bostadsindex se Soc. Medd. 1948, sid. 641. Levnadskostnadsindex utan bostad är där icke särskilt beräknat.

med tiden, desto mindre skulle reallönen växla mellan de olika befattningshaverna, utan att man behövt ingå på en värdering av de enskilda bostäderna. För att kunna justera penninglönen efter prisnivåns eller levnadskostnadernas växlingar i samma grad som för andra statstjänstemän, skulle ett särskilt index (exkl. bostad) behöva beräknas. Skulle höjningar och sänkningar av index endast ge partiellt utslag i lönen, uppstode emellertid vissa komplikationer.

Det kan givetvis sägas, att en avlöning med kontant nettolön jämte fri bostad är avsedd att motsvara en totallön enligt en lönegrad några steg högre på löneskalan. Vid dylikt betraktelsesätt blir systemet jämförligt med en bruttolön, av vilken en bostadshyra skall betalas utgörande skillnaden mellan den angivna netto- och totallönen. I dylikt fall finns intet att erinra mot att den i det allmänna avlöningsreglementet förekommande dyrortsgraderingen följes. Men i så fall måste bostadsförmånen betraktas på annat sätt; den får bedömas på samma sätt som ett allmänt hyresavdrag av motsvarande natur vid bruttolön med dess brister och förtjänster (se närmare i det följande). När en åsyftad totallön angivits i detta fall, kan även uträknandet av en speciell index (exkl. bostad) undgås. Samma index kan användas, som tillämpas för tjänstemän med bruttolön, både vid partiell och full lönekompensation för levnadskostnadsändringar. Men i så fall bör ett eventuellt lönetillägg icke beräknas på den kontanta nettolönen (t. ex. Ca 25) utan på den avsedda totallönen (t. ex. Ca 27).

Ett system med bruttolön kan samordnas med statens allmänna avlöningsreglemente med dess dyrortsgradering av grundlönerna och dess indexreglerade lönetillägg. Frågan om dyrortsgradering och indexreglering av lönen kräver därför icke någon diskussion i detta fall. I stället uppstår frågan om grunderna för den ersättning eller hyra, som skall erläggas för tjänstebostaden.

En mängd olika metoder kunna tänkas för bestämmande av hyresavdraget. I det följande skola en rad sådana anges och deras innebörd närmare granskas. Det förutsättes därvid, att hyresavdraget skall ge i princip full täckning för det värde bostaden antages äga för befattningshaverna — sålunda icke nödvändigtvis marknadsvärdet — icke individuellt utan för ifrågavarande tjänstemannagrupp i dess helhet, i det följande benämnt *hyresvärdet*.

Vore denna förutsättning icke uppfylld, komplicerades bedömningen. Om hyresavdraget understiger det genomsnittliga hyresvärdet, utgör mellanskillnaden en löneförmån (delvis fri bostad). Den faktiska lönen blir i motsvarande mån högre än den angivna penninglönen. Det blir sålunda icke ren bruttolön men icke heller ren nettolön. Vad som i det föregående anförts angående nettolönesystemet är därför tillämpligt även här, ehuru det får mindre vikt i detta fall. Och det får mindre betydelse ju närmare hyresavdraget ansluter sig till hyresvärdet och ju mindre alltså inslaget blir av nettolönesystem.

För fullständighetens skull kan även det motsatta förhållandet omnämnas. Ett hyresavdrag överstigande det genomsnittliga hyresvärdet leder till att den faktiska lönen blir lägre än den angivna penninglönen. Då detta fall torde sakna praktisk betydelse, finnes icke anledning att närmare beröra dess konsekvenser.

För klarhetens skull förutsättes alltså i det följande, att det hyresavdrag, som skall betalas av de bruttoavlönade, motsvarar det genomsnittliga hyresvärdet. Såsom tidigare påpekats avses med hyresvärde icke marknadsvärdet utan det värde bostäderna kunna antagas ha för befattningshaverna, sålunda med hänsyn tagen till prästgårdarnas speciella karaktär m. m.

Vid flertalet hyresavdragssystem blir det givetvis icke möjligt att helt förverkliga detta villkor, och det behöver icke heller betraktas som nödvändigt. Det är givetvis icke uteslutet att välja ett system, där hyresavdraget något understiger

bostädernas genomsnittliga hyresvärde. Men det är önskvärt att man är medveten om den fulla innebörden av sitt system.

En uppskattning av prästgårdsbostädernas genomsnittliga hyresvärde för varje grupp av likställda befattningshavare skulle därför vara önskvärd. Då en sådan beräkning förutsätter en värdering av bostäderna, har en annan väg fått beträdas. Kommitténs bostadsundersökning har givit uppgifter om prästgårdsbostädernas storlek och utrustning, och från 1945 års allmänna hyresräkning ha hämtats uppgifter om medelhyran för motsvarande typer av hyreslägenheter. Resultaten redovisas i det följande i samband med diskussionen av det hyresavdragssystem, för vilket beräkningarna närmast utförts.

Den ovan givna förutsättningen om hyresavdragets överensstämmelse med hyresvärdet för samtliga befattningshavare gällde först och främst tiden för löne-regleringens genomförande. Skall emellertid denna överensstämmelse bestå framdeles även under tider, då hyresvärdet ändras, måste hyresavdraget vara rörligt och kunna tid efter annan justeras i anslutning till hyresvärdets växlingar. Endast med en sådan anordning kan för övrigt likställighet vinnas med brutto-avlönade tjänstemän, som sakna tjänstebostad.

Hyresavdraget kan bestämmas på en mångfald olika sätt. Man kan uppställa två olika huvudtyper av metoder, av vilka vardera uppvisar ett stort antal varianter. Vid den ena huvudtypen bestämmas hyresavdraget till ett belopp lika för alla eller differentieras det mellan olika grupper av befattningshavare, avgränsade genom lönen (lönegraden) eller tjänsteorten (bostadsorten). Det belopp, som angivits för en viss grupp, skall gälla generellt för alla befattningshavare tillhörande denna grupp, utan hänsyn till bostaden och dess beskaffenhet. I dessa fall blir metoden enkel, enär icke någon uppgift om de enskilda bostäderna behövs.

Vid den andra huvudtypen eftersträvas en mer eller mindre noggrann anslutning till den enskilda bostadens hyresvärde. Hyresavdraget differentieras med hänsyn till bostädernas storlek och/eller beskaffenhet. Det belopp som angivits för en viss bostadstyp skall gälla alla bostäder tillhörande denna grupp (t. ex. viss storleks- och kvalitetsklass). Eller också fastställs ett hyresbelopp individuellt för varje bostad efter besiktning. Därmed blir förfarandet givetvis mera komplicerat.

Inom den förstnämnda gruppen kunna en rad olika metoder angivas. Förfarandet blir i samtliga fall relativt enkelt. En viss anpassning kan ändå ske till bostädernas växlande hyresvärde. De olika metoderna skilja sig i fråga om graden av denna anpassning. Man kan taga fasta på, att, såsom bostadsundersökningen visat, kyrkoherdeboställena i regel äro större än komministersboställena; kvaliteten är däremot ungefär densamma. Dessutom kan beaktas, att hyresvärdet varierar oavsett bostadstypen från ort till ort.

Ett enda belopp (ett visst krontal) kan fastställas att gälla som hyresavdrag för samtliga befattningshavare. Detta bör i så fall utgöras av det genomsnittliga hyresvärdet.

Skall hyresavdraget differentieras, kan detta ske på olika sätt.

En av dessa typer bör av flera skäl redovisas för sig. Hyresavdraget utgår med ett belopp, svarande mot exempelvis två steg i löneplanen, så att en befattningshavare i lönegrad Ca 27 betalar i hyra skillnaden mellan grundlönerna enligt Ca 27 och Ca 25. Dessa belopp skulle bli lika för alla yrortsgrupper men variera något efter lönegrad på sätt framgår av efterföljande tablå.

Som synes blir beloppet av samma storleksordning vid alla angivna lönegrader.

Nettolön	Bruttolön (Totallön)	Bostadsersättning (Hyresavdrag) kr.
Ca 24	Ca 26	1 140
25	27	1 188
26	28	1 224
27	29	1 236
28	30	1 248
29	31	1 212
30	32	1 176
31	33	1 092

Endast mindre avvikelser förekomma; beloppet blir störst vid nettolön enligt Ca 28 eller bruttolön enligt Ca 30 och något mindre vid lägre och högre lönegrader.

Hyresavdrag enligt denna grund skulle icke alls följa den skillnad i bostadsstandard, som råder mellan befattningar av olika lönegrad. Till de lägst placerade tjänsterna (komministerstjänsterna) torde sålunda i regel höra mindre bostäder än till de högre avlönade (olika grupper av kyrkoherdetjänster).

Utan principiell ändring av metoden kunde givetvis en bättre anslutning till de faktiska förhållandena vinnas genom att låta bostadsersättningen motsvara exempelvis två steg på löneskalan för de lägre lönegraderna och tre steg för de högre.

Denna variant är av särskilt intresse därför, att den i realiteten är jämförlig med nettolönesystemet, såsom antytts redan i det föregående.

Eftersom man här är bunden till intervaller mellan lönegraderna, är det möjligt att kravet på att hyresavdraget skall motsvara genomsnittsvärdet av samtliga bostäder icke blir uppfyllt.

En viss anpassning kan ske till de olikheter i genomsnittligt hyresvärde, som finnas mellan bostäder för olika grupper av befattningshavare (komministrar och kyrkoherdar). Däremot kan icke beaktas att hyresvärdet i de enskilda fallen växlar i hög grad även inom samma tjänstegrupp. Därtill kommer att hyresvärdet av en bostad av samma storlek och kvalitet varierar i hög grad från ort till ort.

Förutom dessa egenskaper hos systemet, vilka framträda redan vid dess införande, har det vissa olägenheter, som komma till synes under den tid det tillämpas.

Det genomsnittliga hyresvärdet rubbas under tidens lopp genom att tjänstebostäderna och deras kvalitet ändras och genom att deras värde oberoende härav växlar med den allmänna hyresnivån. Men hyresavdraget kan icke ändras utan förblir bundet i varje fall till dess en ny löneroglering sker. Det kan tilläggas att en rubbning av hyresvärdet därför blir påtaglig på utgiftssidan endast för dem som ha bruttolön och hyra bostad. En ändring av hyresnivån blir däremot märkbar på inkomstsidan för alla — även för dem som ha nettolön — genom lönetillägget, om detta vid både netto- och bruttolön utmätas i någon form efter levnads-kostnadsindex och därigenom påverkas av hyresnivåns förändringar.

Den totala lörens realvärde kan icke behållas orubbat eller förändras på sätt som sker för tjänstemän med bruttolön. Det kommer att växla i ena eller andra riktningen med ändringar i hyresvärdet, så länge hyresavdraget förblir bundet. Vid en ny löneroglering kan emellertid en ändring ske men ej helt fritt med det belopp, som i och för sig vore lämpligt, utan med ett belopp, som ansluter sig till intervallen mellan löneklasserna i den gamla och den nya löneplanen. Oavsett behovet av en sådan ändring kan å andra sidan vid en ny löneroglering spänn-

vidden mellan löneklasserna ändras av allmänna lönepolitiska skäl och därmed automatiskt även hyresavdraget.

Under den tid en löne reglering gäller kommer slutligen hyresavdraget att automatiskt ändras något för den enskilda befattningshavaren varje gång denne uppflyttas en löneklass, enär intervallen mellan löneklasserna är något olika.

Hyresavdraget kan även utgöra en procentuell andel av bruttolönen, t. ex. 20 procent. Om samma procenttal skall gälla för alla, kommer beloppet att variera med totallönsens storlek i olika lönegrader och dyrortsgrupper. Om avdraget bör vara oberoende av ålderstilläggen, skall det utgå med viss procent av begynnelselönen.

Vid 20-procentsregeln blir hyresavdraget följande:

Löneklass	Hyresavdrag (kr.) i dyrortsgrupp				
	1	2	3	4	5
Ca 26.....	1 948	2 030	2 112	2 193	2 275
27.....	2 071	2 152	2 234	2 316	2 397
28.....	2 193	2 275	2 356	2 438	2 520
29.....	2 318	2 400	2 481	2 563	2 644
30.....	2 443	2 524	2 606	2 688	2 769
31.....	2 560	2 642	2 724	2 805	2 887
32.....	2 678	2 760	2 841	2 923	3 005
33.....	2 779	2 860	2 942	3 024	3 105

Ovanstående tablå får exemplifiera metoden. För den fortsatta diskussionen är det icke nödvändigt att närmare pröva procenttalet. Det bör emellertid erinras

Tab. 1. Kyrkoherde- och komministerstjänsterna fördelade efter den nuvarande reglerade lönsens storlek och efter dyrortsgrupp.

Nuvarande reglerad lön	Dyrortsgrupp					S:a
	1	2	3	4	5	
<i>Kyrkoherdetjänster</i>	202	714	230	137	67	1 350
Därav med						
3 500—4 000 kr.....	3	14	2	—	—	19
4 001—4 500 ».....	30	100	10	4	—	144
4 501—5 000 ».....	77	258	40	22	—	397
5 001—5 500 ».....	63	201	47	24	3	338
5 501—6 000 ».....	22	68	31	22	11	154
6 001—6 500 ».....	4	30	17	17	6	74
6 501—7 000 ».....	1	14	15	11	4	45
7 001—7 500 ».....	—	14	13	3	4	34
7 501—7 900 ».....	—	4	4	3	2	13
7 901—8 000 ».....	2	11	51	31	37	132
<i>Komministerstjänster</i>	94	338	222	118	108	880
Därav med						
2 250—2 500 kr.....	3	7	—	1	—	11
2 501—3 000 ».....	36	82	16	3	—	137
3 001—3 500 ».....	36	139	49	21	3	243
3 501—4 000 ».....	17	69	44	26	6	162
4 001—4 500 ».....	1	27	15	22	17	82
4 501—4 900 ».....	—	11	16	9	8	44
4 901—5 000 ».....	1	3	82	36	74	196

om att procenttalet bör avvägas så, att ersättningen i kronor ansluter sig till genomsnittsvärdet för samtliga tjänstebostäder.

Vid enhetligt procenttal bli variationerna i hyresavdragets storlek bundna till löneplanens differentiering av lönen mellan olika lönegrader och dyrortsgrupper på det sätt, som framgår av samma tablå.

Variationerna i hyresavdragets storlek mellan dyrortsgrupperna svara icke tillnärmelsevis mot den allmänna hyresnivåns växlingar (jfr nedan tab. 2). De sistnämnda äro nämligen så pass stora, att exempelvis mot hyresavdraget 3 105 kronor för Ca 33 i grupp 5 skulle svara cirka 2 200 kronor i grupp 1 i stället för det i tablåen angivna hyresavdraget 2 779 kronor. Hyresavdragets växlingar mellan lönegraderna medföra emellertid indirekt en variation även efter dyrort, enär de högre avlönade bland respektive kyrkoherde- och komministerstjänsterna genomsnittligen tillhöra en högre dyrortsgrupp än de lägst avlönade tjänsterna (jfr tab. 1 här ovan). Detta förhållande får dock mindre betydelse efter den tillämnade löneregleringen, om denna skulle medföra en begränsning av lönespridningen eller kanske rent av ett slopande därav bland kyrkoherde- och komministerstjänsterna.

Tab. 2. Genomsnittsbelopp för budgetens huvudposter inom de olika dyrortsgrupperna.

(Ur Soc. Medd. 1947, sid. 814)

	Livsmedel	Bostad	Bränsle och lyse	Beklädnad	Skatter	Avstånds-kostnader	Övriga utgifter	Samtliga utgifter
Absoluta tal (i kronor)								
Ortsgrupp 5.....	2 136	794	337	784	784	146	1 202	6 182
Stockholm.....	2 125	1 294	267	794	498	—	1 220	6 198
Övriga orter.....	2 136	789	338	784	787	147	1 202	6 182
Ortsgrupp 4.....	2 078	773	327	782	675	100	1 200	5 856
» 3.....	2 023	649	303	783	587	90	1 204	5 639
» 2.....	1 959	595	280	781	541	78	1 197	5 430
» 1.....	1 923	561	273	778	477	63	1 195	5 270
Grupp 5—grupp 1.....	213	233	64	6	307	83	7	912
Relativa tal (ortsgrupp 5 = 1 000)								
Ortsgrupp 5.....	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Stockholm.....	995	1 630	792	1 013	635	—	1 015	1 003
Övriga orter.....	1 000	994	1 003	1 000	1 004	1 007	1 000	1 000
Ortsgrupp 4.....	973	974	970	997	861	685	998	947
» 3.....	947	817	899	999	749	616	1 002	912
» 2.....	917	749	831	996	690	534	996	878
» 1.....	900	707	810	992	608	432	994	852

Ett system, där hyresavdraget utgör en viss procentuell andel av bruttolönen, innebär som synes en viss differentiering av hyresavdraget efter såväl tjänsternas lönegradsplacering som efter orternas dyrortsplacering och därigenom den allmänna hyresnivån.

I vad mån differentieringen efter lönegrad är för stor eller för liten kan endast avgöras efter närmare prövning. Differentieringen efter hyresnivån är i och för sig alltför ringa. Viktigare är emellertid att en differentiering av hyresavdragen efter dyrort inför ett splittrande moment i lönesättningen. Dyrortsplaceringen av orterna utgör nämligen icke ett renodlat indicium på hyresnivåns höjd. Kon-

sekvenserna därav kvarstå givetvis, om spridningen ökas. Detta framgår av tab. 3, som ger orternas fördelning efter dyrortsgrupp och hyrestal enligt dyrortsberäkningarna. Hyresnivån visar sig växla avsevärt mellan orter tillhörande samma dyrortsgrupp. Bostadsposten är nämligen icke ensam avgörande för dyrortsplaceringen, även om den spelar en betydande roll (se tab. 2). Dess roll är för övrigt numera mindre än vad den varit vid tidigare dyrortsgrupperingar. En

Tab. 3. Orternas¹ fördelning efter dyrortsgrupp och hyrestal.

Hyrestal (kronor)	Dyrortsgrupp					Summa
	1	2	3	4	5	
520— 599.....	601	1 041	140	2	—	1 784
600— 699.....	5	552	149	4	—	710
700— 799.....	—	11	57	176	77	321
800— 899.....	—	—	34	38	3	75
900— 999.....	—	—	4	14	8	26
1 000—1 099.....	—	—	—	4	5	9
1 100—.....	—	—	—	—	1	1
Summa	606	1 604	384	238	94	2 926
Medeltal kr. ²	561	595	649	773	794	.

¹ Kommuner och sådana delar av kommuner, som särredovisas i dyrortsgrupperingen.

² Enligt dyrortsplaceringen i SFS 1947 nr 425.

differentiering av hyresavdragen efter dyrort innebär därför, att, samtidigt som skillnaden mellan hyresavdrag och hyresvärde minskas på en del håll, denna skillnad ökas för befattningarna på andra orter.

Det är möjligt att på detta sätt konstruera den ena mekaniska regeln efter den andra för bestämning av hyresavdraget och att sedan analysera dess innebörd. Alla skulle innebära en differentiering av hyresbeloppet på något sätt efter lönegrad och ortsgupp, men de skulle skilja sig beträffande graden av anpassning till de faktiskt föreliggande variationerna i genomsnittligt hyresvärde mellan olika lönegrupper och olika ortsgupper.

Då är det mera fruktbara att först söka konstatera det genomsnittliga hyresvärdet inom de olika aktuella lönegrupperna, att utvälja den lämpligaste ortsgupperingen, vilken så vitt möjligt fördelar orterna efter den allmänna hyresnivåns höjd, samt att ange det genomsnittliga hyresvärdet inom varje sådan ortsgupp. Genomsnittsvärdet får till att börja med avse viss typ eller vissa typer av bostäder, lika för alla lönegrader och ortsgupper. Först därefter sökes en enkel formel eller regel för hyresavdragets angivande, som bäst ansluter sig till de faktiska hyresvärdena inom de olika grupperna.

Först kan konstateras att en differentiering av hyresavdragen efter dyrortsgrupp vore mindre lämplig. Bäst vore att följa en gruppindelning av orterna, som uteslutande bestämdes av hyresnivån inom orterna. En sådan finnes i hyresgrupperingen, varmed åsyftas den indelning av rikets orter i fem grupper, som fastställts för folk- och småskollärarnas tjänstebostäder (SFS nr 546 år 1947 och nr 12 år 1948). Hur denna gruppering av orterna förhåller sig till dyrortsgrupperingen kan närmare studeras i efterföljande tab. 4.

Nedan i tab. 5 redovisas kyrkoherde- och komministerstjänsterna inom olika lönegrupper fördelade efter hyresgrupp.

Tab. 4. Orternas fördelning efter dyrortsgrupp och hyresgrupp.

Hyresgrupp	Dyrortsgrupp					Summa
	1	2	3	4	5	
1.....	606	1 575	277	6	—	2 464
2.....	—	27	96	204	77	406
3.....	—	—	11	27	12	50
4.....	—	—	—	1	4	5
5.....	—	—	—	—	1	1
Summa	606	1 604	384	238	94	2 926

Till den högsta hyresgruppen (5) hör endast Stockholms stad, och till hyresgrupp 4 ha räknats Djursholm, Lidingö, Solna, Sundbyberg och Stocksunds köping, medan övriga städer och stadsliknande samhällen tillhöra lägre grupper (1—3). Landsbygden är placerad i grupp 1 utom de fyra nordligaste länens landsbygd, som återfinnes i grupp 2.

Man skulle sålunda komma till en uppdelning efter såväl lönegrad som hyresgrupp såsom den mest ändamålsenliga, när den skall ske utan uppgifter om de enskilda bostäderna. Det blir en klassificering av befattningarna och därmed endast indirekt av bostäderna.

Syftet är att fördela bostäderna i grupper med genomsnittligt väsentligt olika hyresvärden, vilket är förutsättningen för att en differentiering av hyresavdragen skall bli av värde. Inom varje grupp hör spridningen av de enskilda bostädernas hyresvärden bli mindre än i totala bostadsbeståndet och likaså mindre än i varje

Tab. 5. Kyrkoherde- och komministerstjänsterna fördelade efter den nuvarande reglerade lönens storlek och efter hyresgrupp.

Nuvarande reglerad lön	Hyresgrupp					Summa
	1	2	3	4	5	
<i>Kyrkoherdetjänster</i>	1 028	237	63	4	18	1 350
Därav med						
3 500—4 000 kr.....	18	1	—	—	—	19
4 001—4 500 ».....	139	5	—	—	—	144
4 501—5 000 ».....	369	28	—	—	—	397
5 001—5 500 ».....	306	29	3	—	—	338
5 501—6 000 ».....	107	42	5	—	—	154
6 001—6 500 ».....	39	31	4	—	—	74
6 501—7 000 ».....	20	19	6	—	—	45
7 001—7 500 ».....	14	18	1	1	—	34
7 501—7 900 ».....	3	9	1	—	—	13
7 901—8 000 ».....	13	55	43	3	18	132
<i>Komministerstjänster</i>	517	229	88	7	39	830
Därav med						
2 250—2 500 kr.....	10	1	—	—	—	11
2 501—3 000 ».....	133	4	—	—	—	137
3 001—3 500 ».....	213	33	2	—	—	248
3 501—4 000 ».....	108	50	4	—	—	162
4 001—4 500 ».....	30	46	5	1	—	82
4 501—4 900 ».....	12	20	11	1	—	44
4 901—5 000 ».....	11	75	66	5	39	196

grupp, som bildas efter en princip av mindre differentierande verkan beträffande hyresvärdet, exempelvis dyrortsindelningen.

För varje grupp tillämpas ett hyresavdrag, som ansluter sig till hyresvärdena för bostäderna inom gruppen, det genomsnittliga hyresvärdet, mittvärdet (medianvärdet) eller annat tal. Ett hyresavdrag lika med medianvärdet — lika många fall ligga över medianen som under medianen — leder till den genomsnittligt minsta avvikelser mellan hyresavdraget och de enskilda bostädernas hyresvärden. Även om med bostadens hyresvärde avses icke marknadsvärdet utan det värde bostaden skäligen kan ha för befattningshavarna och alltså hänsyn redan tagits till tjänstebostadstvånget, prästgårdarnas speciella karaktär, överskottsrummens ringa eller obefintliga värde etc., kunna naturligtvis skäl ändock finnas att i praktiken välja ett annat belopp. Det väsentliga är emellertid, att oberoende härav den minskade spridningen av hyresvärdena inom grupperna leder till, att den enskilda bostadens värde avviker genomsnittligen mindre från det hyresavdrag, som utgår för denna bostad.

I en serie hyresmedelvärden för bostäderna i de olika lönegraderna och hyresgrupperna kombinerade skulle talen för de olika lönegraderna inom samma hyresgrupp återspegla den skillnad i beskaffenhet (storlek och utrustning), som finns mellan bostäder tillhörande olika lönegrader. Och talen för de olika hyresgrupperna inom samma lönegrad skulle återge den skillnad i hyresvärde, som finns för en viss grupp av befattningshavare mellan bostäderna i olika hyresgrupper, en skillnad som beror på såväl bostädernas beskaffenhet som den allmänna hyresnivån (olika hyresvärde för likvärdig bostad).

Om denna serie av hyresmedelvärden tillämpades, bleve i hyresavdragssystemet full hänsyn tagen dels till den genomsnittliga skillnad beträffande tjänstebostädernas beskaffenhet, som finns mellan lägre och högre avlönade befattningar, dels hyresnivåns växlingar mellan hyresgrupperna, dels slutligen den skillnad i bostädernas genomsnittliga beskaffenhet, som möjligen kan finnas mellan orter i olika hyresgrupp (närmast mellan landsbygd och stadssamhällen). De avvikelser mellan hyresavdrag och hyresvärde, som kvarstodo för de enskilda bostäderna, skulle då endast bero på avvikelser beträffande beskaffenheten från den genomsnittliga inom samma grupp, d. v. s. bostäder för befattningshavare i samma lönegrad och i orter tillhörande samma hyresgrupp, samt på förekommande hyresnivåskillnader mellan orter inom samma hyresgrupp. Det skulle icke vara möjligt att komma längre beträffande hyresavdragets anpassning till

Tab. 6. Medelhyra exkl. bränslekostnad (kronor per år) för hyreslägenheter av olika storlek och kvalitet i 39 orter tillhörande hyresgrupp 3 och i Stockholm (hyresgrupp 5) hyresåret 1945/46 enligt 1945 års allmänna hyresräkning.

Lägenhetskategori	Hyresgrupp 3 (39 orter)			Hyresgrupp 5 (Stockholm)		
	Lägenhet med cv och bad	Lägenhet med cv utan bad	Lägenhet utan cv	Lägenhet med cv och bad	Lägenhet med cv utan bad	Lägenhet utan cv
1 rum och kök	846	644	428	1 148	855	669
2 » » »	1 130	816	645	1 492	1 160	953
3 » » »	1 425	1 032	873	1 881	1 554	1 330
4 » » »	1 715	1 226	1 101	2 410	1 909	1 640
5 » » »	2 069	1 466	1 375	3 037	2 246	2 011
6 » » »	2 458	1 811	1 575	3 762	2 764	2 427
7 » » »	.	.	.	4 626	.	3 022

de faktiska hyresvärdena utan att tillgripa en längre gående differentiering av hyresavdragen, exempelvis en uppdelning på än flera grupper av orter med hjälp av kompletterande klassificeringsgrunder, och utan att klassificera bostäderna på något sätt. Då det vid ifrågavarande system icke är fråga om att åsätta de enskilda bostäderna ett hyresvärde och sålunda dylika uppgifter icke stå till buds, blir systemets praktiska tillämpning och dess resultat beroende av det uppgiftsunderlag, som är tillgängligt.

Kommitténs bostadsundersökning ger uppgift om kyrkoherde- och komministersbostädernas storlek och utrustning. Båda grupperna visade sig vara i stort sett

Tab. 7. Beräknad medelhyra exkl. bränslekostnad (kronor per år) för hyreslägenheter av olika storlek och kvalitet inom olika hyresgrupper hyresåret 1945/46.

Lägenhetskategori	Hyresgrupp				
	1	2	3	4	5
<i>Läg. med cv o. bad</i>					
1 rum och kök.....	516	672	828	984	1 140
2 » » »	696	912	1 128	1 344	1 560
3 » » »	888	1 164	1 440	1 716	1 992
4 » » »	1 100	1 439	1 778	2 117	2 456
5 » » »	1 332	1 742	2 152	2 562	2 972
6 » » »	1 596	2 087	2 578	3 069	3 560
7 » » »	1 900	2 485	3 070	3 655	4 240
<i>Läg. med cv, utan bad</i>					
1 rum och kök.....	372	492	612	732	852
2 » » »	492	660	828	996	1 164
3 » » »	660	888	1 116	1 344	1 572
4 » » »	810	1 083	1 356	1 629	1 902
5 » » »	969	1 295	1 621	1 947	2 273
6 » » »	1 152	1 539	1 926	2 313	2 700
7 » » »	1 365	1 824	2 283	2 742	3 201
<i>Läg. utan cv</i>					
1 rum och kök.....	288	384	480	576	672
2 » » »	396	540	684	828	972
3 » » »	540	744	948	1 152	1 356
4 » » »	678	922	1 166	1 410	1 654
5 » » »	816	1 109	1 402	1 695	1 988
6 » » »	975	1 324	1 673	2 022	2 371
7 » » »	1 159	1 573	1 987	2 401	2 815

av samma beskaffenhet att döma av de uppgifter, som lämnats om förekomsten av cv, badrum, vatten och avlopp m. m. Det stora flertalet kunde tillföras den högsta kvalitetsklassen (87 resp. 82 procent); endast 10 resp. 13 procent saknade centralvärme. Kyrkoherdebostäderna voro däremot i genomsnitt något större än komministersbostäderna. Spridningen efter antalet rum var påfallande stark.

Den allmänna hyresräkningen 1945 ger uppgift om medelhyran per år exklusive bränslekostnad för samtliga hyreslägenheter i rikets tätorter över 1 000 inv. Dessa uppgifter ha använts vid den senaste dyrortsgrupperingen för beräkning av bostadspostens storlek i samtliga orter i riket, både de hyresräknade orterna och, efter särskilda grunder, även övriga orter. Dessa beräkningar voro begränsade till lägenheter av storlekskategorierna 1, 2 och 3 rum och kök och tre kvalitetsgrupper (lägenheter med cv och badrum, lägenheter med cv men utan bad-

rum samt lägenheter utan cv). Så kallade bristlägenheter, d. v. s. sådana som saknade vatten eller avlopp eller voro behäftade med andra särskilt angivna brister, samt lägenheter med något boningsrum understigande 9 kvm voro utsöndrade (Soc. Medd. 1947, sid. 181 och 800). Hyrestalen för de 9 lägenhetstyperna sammanfördes genom standardvägning till s. k. hyrestal, vilka fingo representera bostadsposten vid dyrortsgrupperingen. Med hjälp av dessa hyrestal ha rikets orter även fördelats på de fem hyresgrupperna. Med utgångspunkt från dessa beräkningar har slutligen medelhyran för de nio ovannämnda lägenhetstyperna inom varje hyresgrupp beräknats. Dessa tal ha utgjort underlaget vid utarbetandet av den hyrestabla, som tillämpas för tjänstebostäder upplåtna till lärare vid folk- och småskolor (SFS 1947 nr 545). De äro återgivna i tab. 7 såsom hyresmedeltal för lägenhetskategorierna 1, 2 och 3 rum och kök inom de tre kvalitetsgrupperna.

För större lägenheter saknas motsvarande sammanställningar. Det blir därför nödvändigt, att för lägenhetskategorierna från och med 4 rum och kök företaga en beräkning i särskild ordning. För ändamålet finnas att tillgå uppgifter över medelhyrorna för dessa lägenhetskategorier inom de hyresräknade orterna. Fler-talet orter tillhörande hyresgrupp 3 äro hyresräknade. Uppgifterna för dessa ha sammanförts till medeltal för hyresgruppen och redovisas i tab. 6. Hyreslägenheterna av de största storleksklasserna äro emellertid ganska sällsynta, varför medeltalen för vissa lägenhetstyper bygga på ett ringa antal uppgifter och kräva en försiktig bedömning. Några omfatta till och med ett för ringa antal lägenheter för att medge medeltalsberäkningar. Medeltalen för Stockholms stad, som ensam tillhör hyresgrupp 5, bygga visserligen på ett stort antal lägenheter — utom kategorien 7 rum och kök — men de kräva uppmärksamhet av särskild anledning. De visa en mycket stark stegring från kategori till kategori, en stegring som icke återfinnes i övriga orter. Den torde kunna förklaras av, att de största storleksklasserna ha ett betydande inslag av lägenheter av särskilt hög standard i speciellt dyrbara bostadslägen inom inre staden. De torde därför icke vara helt jämförliga med lägenheter i närmast lägre storleksklasser och ej heller med lägenheter av samma storlek i andra, mindre orter. De torde för den skull icke vara fullt representativa i förevarande sammanhang. Av orterna tillhörande hyresgrupperna 1 och 2 äro endast ett mindre antal hyresräknade. För övrigt torde stora hyreslägenheter vara sällsynta i dessa orter.

Med ledning av dessa uppgifter — de enda tillgängliga — ha medeltal för övriga grupper måst uppskattas. Talen för Stockholms stad ha av ovan antydda skäl justerats. I övrigt har antagits att hyresspridningen mellan hyresgrupperna för de större lägenhetskategorierna varit densamma som den för kategorierna 1, 2 och 3 rum och kök konstaterade. Utgångspunkter för annat antagande föreligga ej. Talen ha därvid justerats, så att jämna intervall mellan lägenhetskategorierna och hyresgrupperna erhållits. Hyrestalen utgöras sålunda icke av de omedelbara hyresmedeltalen för orterna i respektive hyresgrupper utan kunna sägas motsvara mitten i intervallen för respektive hyresgrupper. Resultaten redovisas i tab. 7.

Till sist bör preciseras vad hyrestalen innefatta. De avse årshyran exklusive kostnaderna för bränsle till uppvärmning av bostaden och till varmvatten. I hyran ingå vatten och sotning samt — för flerfamiljshus — eldningsarbetet och trappljus. Se härom närmare Soc. Medd. 1947, sid. 376. Till bostaden räknas därtill hörande förvaringsutrymmen i källare och vind. Hyran skall däremot icke innefatta ersättning för trädgård, garage eller annan lokal utom den egentliga bostaden, som ej utgör gängse förvaringsutrymme. Lägenheter med trädgård, garage etc. äro nämligen icke medtagna i hyresräkningen. Dessa omständigheter böra beaktas vid den slutliga justeringen av hyresavdragsschemat.

Med ledning av uppgifterna i tab. 7 och resultatet av kommitténs bostadsundersökning kan ett schema uppgöras över hyresavdrag, som växla med lönegrad och hyresgrupp. Differentieringen efter lönegrad kan eventuellt begränsas till ett särskiljande av kyrkoherde- och komministerstjänster. Med hjälp av uppgifterna om tjänstebostädernas storlek och beskaffenhet blir avdragets storlek bestämt, eventuellt efter ett särskilt övervägande huruvida hyresnivån för genomsnittsbostaden eller annan typ skall följas.

Hyresavdragen kunna beräknas med full hänsyn till förefintlig skillnad i bostadsstandard mellan kyrkoherde- och komministerstjänster. Differentieras beloppen dessutom efter hyresgrupp enligt tab. 7, få även hyresnivåns lokala växlingar komma till uttryck i systemet. Endast växlingarna mellan orter tillhörande samma hyresgrupp förbli obeaktade. Man kan därvid räkna med samma bostadstyp i samtliga hyresgrupper eller variera typen i anslutning till förekommande olikheter i bostadsstandard mellan orter tillhörande olika hyresgrupper.

Man kommer därmed fram till en serie om fem avdragsbelopp för såväl kyrkoherde- som komministerstjänster (eller för varje lönegrad). Skulle dessa tal uttryckas som procentuella andelar av grundlönen, bleve serierna mera omfattande. Procenttalen skulle nämligen växla även efter dyrortsgrupp. Ett och samma procenttal för alla dyrortsgrupper skulle å andra sidan innebära en extra differentiering av hyresavdragen efter dyrortsgrupp. Vid alternativet icke någon differentiering av de absoluta beloppen efter lönegrad för kyrkoherdetjänsterna skulle procenttalen växla även efter lönegrad. Ett hyresavdrag utgörande en procentuell andel av grundlönen lika för alla kyrkoherdetjänster (lönegrader) innebure å andra sidan en viss differentiering även efter lönegrad.

Det vore av intresse att veta något om de olika tjänstebostädernas spridning efter hyresvärde inbördes och i förhållande till respektive hyresavdrag. I brist på uppgifter härom kan endast påpekas, att utrustningsstandarden är ovanligt enhetlig men att bostäderna utan centralvärme dock måste utgöra en grupp med jämförelsevis låga hyresvärden, särskilt om rumsantalet dessutom understiger det genomsnittliga. I övrigt växlar rumsantalet mycket. I vad mån detta innebär mycket stora variationer i hyresvärdet kan icke bedömas utan en uppfattning om hur speciellt de överskjutande rummen skola värderas.

Ett system med hyresavdrag utgående generellt för befattningshavare i en viss grupp och oberoende av bostaden och dess standard kan kompletteras med ett till omfattningen starkt begränsat system av den andra huvudtypen, tillämpat på vissa, närmare bestämda ytterlighetsfall, t. ex. bostäder utan centralvärme och/eller bostäder med ovanligt få boningsrum. Det schematiska förfarandet för det stora flertalet motiverar i så fall en summarisk avgränsning och hyressättning av ett fåtal undantagsfall. Man kan exempelvis tänka sig en reduktion av hyresavdraget med visst belopp, när bostaden understiger viss storlek (antal rum).

Ovan diskuterade metoder äro summariska och leda till jämförelsevis betydande avvikelser mellan hyresavdrag och hyresvärde i enskilda fall, även om dessa avvikelser kunna begränsas i någon mån genom lämplig utformning av metoden.

Önskas bättre anslutning vid hyressättningen, måste metoden bli mer komplicerad genom införandet av en klassificering eller värdering av de enskilda bostäderna.

De ovan diskuterade metoderna äro enkla i tillämpningen genom att hyresavdraget är givet, när lönegraden och orten är känd. Upplägningen av systemet och tillämpningen blir genast mer komplicerad så snart avdragsbeloppet blir på

något sätt beroende av bostaden. Uppgifter erfordras icke blott vid systemets införande angående varje bostad och dess skick utan även under den tid det tillämpas angående de förändringar, som inträffa inom hela beståndet av tjänstebostäder.

Även här kunna mer eller mindre komplicerade metoder tänkas beroende på hur god anslutning till de faktiska hyresvärdena som önskas i de enskilda fallen. Ju fler uppgifter det erfordras för varje bostad, desto mer komplicerat blir förarbetet.

Relativt enklast blir en klassificering av bostäderna efter exempelvis rumsantal och utrustning (cv, badrum samt vatten och avlopp), särskilt om de erforderliga uppgifterna finnas samlade centralt hos stiftsnämnderna.

Varje bostad tillföres viss storleksgrupp och kvalitetsklass. Hyresavdraget utgår efter en hyrestablå uppställd som tab. 7, sålunda med åtskillnad av hyresgrupp men givetvis icke av lönegrad. Hyresbeloppen (avdragsbeloppen) ha bestämts med ledning av uppgifterna i tab. 7 och efter justering av dessa med hänsyn till olika omständigheter. När varje tjänstebostad väl blivit helt mekaniskt klassificerad exempelvis efter förekomsten av cv och badrum och efter antalet boningsrum, tillämpas hyrestablån utan närmare prövning av de enskilda fallen.

Om tjänstebostäderna vore helt standardiserade, så att exempelvis endast typen 5 rum och kök med cv och badrum förekom för komministerar och 6 rum och kök med cv och badrum för kyrkoherdar, skulle detta hyresavdragssystem vara identiskt med det ovan utförligt diskuterade, eljest i princip enklare systemet.

Denna metod ger en väsentligt bättre anslutning mellan hyresavdrag och hyresvärde för de enskilda tjänstebostäderna än den som kan uppås med någon i det föregående diskuterad metod. Här åsyftas, liksom i det föregående, det hyresvärde som tjänstebostäderna kunna skäligen äga för befattningshavarna med hänsyn till bostädernas speciella karaktär, bostadstvånget etc. Full anslutning vinnes emellertid icke. Vissa avvikelser måste nämligen uppstå därför, att hyresavdrags-schemat vid denna metod icke ger uttryck åt varken hyresnivåns växlingar mellan orter inom samma hyresgrupp eller standardolikheter mellan bostäder inom samma kvalitetsklass.

Klassificeringen av bostäderna medför emellertid vissa komplikationer. Rumsantalet kan sålunda vara svårt att bestämma i åtskilliga fall. Vissa andra utrymmen kunna vara så avgränsade, att tvekan uppstår om de skola räknas som boningsrum. Det kan finnas hallar av större bostadsvärde än normala boningsrum men medräknas icke i rumsantalet. Rumsantalet är bristfälligt som mått på en bostadsstorlek även därför, att rummens ytstorlek växlar mycket starkt. Dessutom kan rumsantalet lätt ändras utan ändring av bostadens ytstorlek genom uppdelning av ett större rum i flera mindre eller genom sammanslagning av ett par rum till ett större.

Det är då lättare att konstatera om cv, badrum samt vatten och avlopp finnas. Men även här aktualiseras i praktiken frågan om precisionen i klassificeringen av standarden, i detta fall den kvalitativa.

Över huvud leder gärna införandet och tillämpningen av en relativt schematisk klassificering av tjänstebostäder, varav hyresavdragens storlek blir beroende, till krav på en noggrannare precisering av standarden.

Även detta system kan givetvis kompletteras med särbestämmelser för undantagsfall. Bostad skulle sålunda kunna under vissa omständigheter tillföras en lägre kvalitetsklass eller hyresklass. Hyresschemat skulle däremot stå fast. En bostad med cv och badrum skulle exempelvis kunna placeras icke i den högsta utan närmast lägre kvalitetsklass, om den i övrigt vore av jämförelsevis låg stan-

dard. En dylik prövning, innebärande en besiktning av bostaden, skulle endast ske efter framställning härom. Garantier kunna emellertid svårligen vinnas för att denna prövning bleve begränsad till undantagsfall.

Det kan förmodas, att en summarisk hyressättning, som avlöser ett system med fri bostad, accepteras lättare av flertalet befattningshavare, om den göres beroende av omständigheter, som kunna omedelbart och definitivt konstateras och som ej kräva särskild bedömning (t. ex. lönegraden och orten), än om hyressättningen sker efter en schematisk klassificering av bostäderna efter standard, där det schematiska direkt framstår som en ofullkomlighet och där utvägar till en förbättring av klassificeringssystemet ligga nära till hands. I varje fall får ett system med schematisk klassificering av bostäderna en mindre stabil karaktär såsom en övergångsform till system med noggrannare bestämning av bostädernas standard. Invändningar mot systemet och dess resultat i enskilda fall leda till krav på en utveckling i sådan riktning.

En noggrannare klassificering av bostäderna efter standard kan ske på det sätt, som tillämpas vid hyressättningen av tjänstebostäder för folk- och småskollärare. Hyresavdrag utgå efter ett givet hyresschema, uppställt såsom tab. 7. Tjänstebostäderna tillföras de olika kvalitetsklasserna med ledning av en rad uppgifter för varje bostad, vilka inhämtas vid lokal besiktning och därvid prövas och vägas mot varandra. Även en övernormal eller undernormal ytstorlek kan ingå i bedömningen.

Vid denna metod blir anslutningen mellan hyresavdrag och hyresvärde för de enskilda tjänstebostäderna ännu bättre. Fördelningen på kvalitetsklasser blir säkrare. Mycket utförliga anvisningar krävas emellertid, om den subjektiva bedömningen skall få minsta möjliga spelrum och en enhetlig praxis kunna vinnas. Systemet blir betydligt mera arbetskrävande än det närmast föregående.

Full anslutning mellan hyresavdrag och hyresvärde vinnas emellertid icke, även om den blir bättre än vid något tidigare redovisat system. Vissa mindre avvikelser måste nämligen uppstå som en följd av klassindelningen av bostäderna efter storlek, kvalitet och hyresgrupp.

Skola även sådana avvikelser mellan hyresavdrag och hyresvärde så vitt möjligt undvikas, återstår endast att tillgripa en fullständig, individuell hyressättning av samtliga tjänstebostäder. Hyressättningen blir icke bunden till ett fast hyresschema, såsom fallet är vid ovan redovisade system.

En sådan hyressättning sker på olika håll inom statsförvaltningen, där ju endast en mindre del av tjänstemannakåren innehar tjänstebostäder. Detaljutformningen växlar, men en gemensam utgångspunkt finnes i de allmänna riktlinjer, som lämnas i statens allmänna avlöningsreglemente angående ersättning för tjänstebostad (SFS 1947, nr 411, 44 §). Där säges bl. a. följande:

»Ersättning för tjänstebostad skall bestämmas med hänsyn till det pris, som å orten i allmänhet gäller för lägenhet, vilken beträffande storlek och bekvämlighet samt beskaffenhet i övrigt kan anses likvärdig med tjänstebostaden. Är tjänstebostaden belägen å ort, där hyresmarknad, som kan tjäna till ledning vid ersättningsbestämmande, saknas, må i stället skälig hänsyn tagas till det hyrestal, som för orten beräknats i samband med dyrortsgrupperingen. Vid ersättningsbestämmande skall jämväl beaktas bostadens belägenhet och karaktär av tjänstebostad.

I ersättningen skall i förekommande fall inbegripas gottgörelse för centraluppvärmning eller för tillhandahållande av möbler, så ock för ladugård, planteringsland eller dylikt, som följer med bostaden.»

Huvudprincipen är att hyror på den öppna hyresmarknaden skola vara bestämmande, en princip som även tillämpats vid den tidigare redovisningen av olika, mer schematiska former för hyressättningen.

En fullständig anslutning mellan hyresavdrag och hyresvärde skall i princip uppnås vid en hyressättning obunden av i förenklingssyfte företagna klassindelningar. Det gäller nämligen att i varje särskilt fall beräkna hyresvärdet och att begagna detta belopp som hyresavdrag. I detta fall skall sålunda hyresavdrag och hyresvärde, i den mening som närmare preciserats i det föregående, vara identiska. När det icke längre är fråga om en klassindelning, framträda emellertid svårigheterna att exakt ange hyresvärdet. Det är givet att en osäkerhetsmarginal icke kan undgås, när bl. a. möjligheterna till erforderliga jämförelser med den allmänna hyresmarknaden äro begränsade på grund av bostadsbeståndets mycket skiftande sammansättning.

Stockholm den 15 juli 1948.

Gunnar Hävermark.

Bil. 24
(åberopad s. 150)

Antalet fasta prästerliga befattningar (kyrkoherde-, komministers- och kyrkoadjunkt-befattningar) i de särskilda kontrakten inom stiftet.

Stift	Kontrakt där antalet fasta prästerliga befattningar utgör																										
	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	28	29	30	32	36	57
Uppsala.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Linköpings.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skara.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strängnäs.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västerås.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Växjö.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lunds.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborgs.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Karlstads.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Härnösands.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Luleå.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Visby.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	3	2	5	12	10	16	18	17	14	14	15	7	13	4	6	5	3	3	3	2	2	1	2	1	1	1	1

Särskilda yttranden.

Herrar *Berger* och *Helander*:

Vi ha i vissa avseenden icke kunnat följa kommitténs majoritet och måste fördenskull i ett par punkter i korthet anföra avvikande mening:

1. På grund av ordningen för tillsättandet av prästerliga tjänster utblir ofta befordran för komminister och kyrkoadjunkt. Det synes oss riktigt att någon kompensation härför beredes befattningshavare som efter 25 prästerliga tjänsteår och efter att ha varit uppförd på förslag tre gånger, icke vunnit befordran på grund av det oberäkneliga i prästvalslagens verkningar. Sådan präst bör efter beslut av Kungl. Maj:t få åtnjuta lön enligt den löneklass, vars nummer med två enheter överstiger numret för högsta löneklassen inom lönegraden.

2. I den nya lagstiftningen bör upptagas en bestämmelse i det syfte 10 § prästlönerregleringslagen innehåller angående befogenhet för pastorat att besluta om höjning av prästs avlöning.

3. I fråga om donation utöver lön föreslår kommittén, att präst fråntages rätten att uppbära donationens avkastning. Som motivering härför anföres bl. a. att den rättsliga grundvalen för åtnjutande av donation över lön visat sig ytterst bristfällig. Grunden för att vederbörande präst kommit i åtnjutande av donationsavkastningen är ju dock donationsurkundens bestämmelse att avkastningen skall tillkomma honom *utöver* lönen. I åtskilliga fall är även uttryckligen sagt, att donationen icke får minska den lön, som framdeles kan komma att bestämmas. Exempel finnas även på att Kungl. Maj:t fastställt sådant villkor vid donationens tillkomst.

Förslaget att präst skall berövas avkastningen av donation utöver lön innebär en undantagslagstiftning gentemot prästerskapet. Vid vissa andra statligt reglerade tjänster där donationer finnas får tjänsteinnehavaren åtnjuta inkomsten därav utöver lönen såsom t. ex. läroverkslärarna, några befattningshavare inom landsstaten m. fl. Men fränsett att förslaget innebär en undantagslagstiftning gentemot prästerskapet måste bestämt hävdas, att detsamma står i motsats till gällande rättsprinciper. Den återopade permutationsrätten har här ingen tillämpning. Till vanlig rättsuppfattning har hitintills pläгат höra att där en donator givit uttryck för sin vilja, denna vilja respekteras. Till jämförelse må nämnas att den år 1946 antagna danska prästlönelagen uttryckligen stadgar att avkastning av donation utöver lön tillfaller vederbörande präst. I Danmark ha de lagstiftande myndigheterna alltså varken velat eller ansett sig kunna genomföra en rättskränkning av det slag som här föreslås. F. ö. kan påpekas att borttagandet

av prästerskapets rätt till donationsavkastning i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän står i strid med Roskildefredens bestämmelser i fråga om donation tillkommen före år 1658.

Betänkandet har redogjort för 1927 års prästlönesakkunnigas förslag om borttagandet av rätten till donation utöver lönen. Men den kritik som förslaget utsattes för från de hörda myndigheterna har icke omnämnts. Kammarkollegiet, statskontoret, överståthållarämbetet, åtskilliga länsstyrelser, ävensom de kyrkliga myndigheterna togo avstånd från förslaget. 1931 års prästlönesakkunniga ansågo sig icke heller till någon del kunna upptaga det av 1927 års sakkunniga framförda förslaget utan föreslogo att de på donation grundade rättigheterna måtte bibehållas okränkta, vilket också är vår mening.

Herr Berger:

Betänkandets förslag att ordinarie präst skall vara underkastad förflyttningsskyldighet på samma sätt som stadgas i statens allmänna avlöningsreglemente m. m. kan icke av mig biträdas. En förflyttningsskyldighet grundad på en sådan tänjbar bestämmelse som »då särskilda skäl därtill äro», kommer att göra prästens mycket ömtåliga ställning ännu svårare och ömtåligare. Predikoämbetets frihet, som är en för kyrkan väsentlig sak, kan här komma i fara.

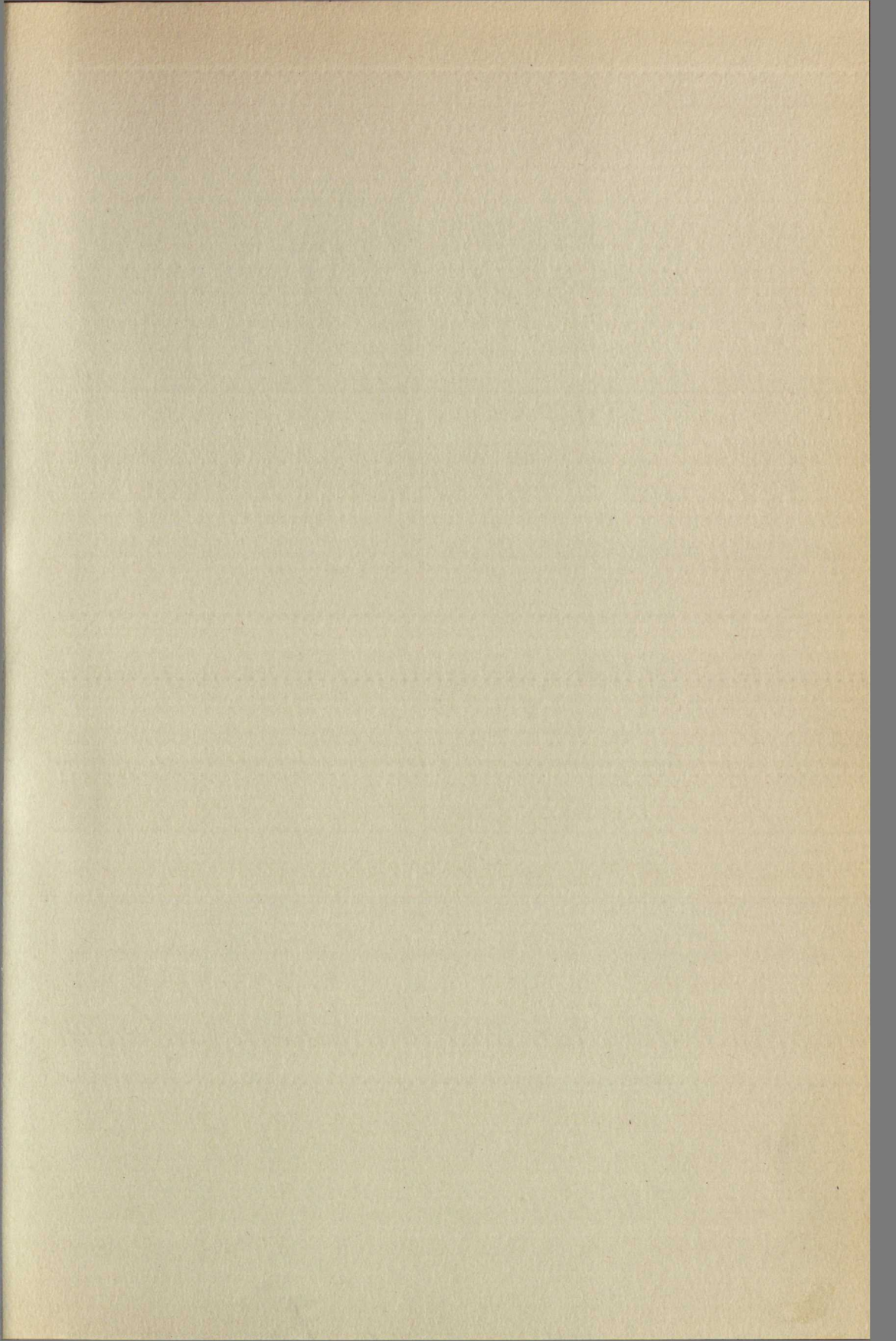
Herr Helander:

Jag biträder kommitténs förslag att bestämmelse angående prästs förflyttningsskyldighet och överförande till avgångsstat införes. Ärenden rörande dessa angelägenheter böra avgöras av en nämnd bestående av ärkebiskopen och fyra andra biskopar, vilka sistnämnda av Kungl. Maj:t utses.

Herr Rubbestad:

Då jag i detta betänkande biträtt förslaget om att inplacera pästerna i en dyrortsgrupperad löneskala har detta icke berott på en ändrad inställning från min sida till dyrortsgrupperingen såsom sådan utan endast därpå att hela uppläggningsen av detta lönespörsmål har varit att vid löneregleringen för prästerna erhålla en så nära anslutning som möjligt till det lönesystem, som gäller för statstjänstemän i allmänhet. Borttagandet av dyrortsgrupperingen får därför tagas i ett vidare sammanhang, då det gäller ställningstagandet till hela det statliga lönesystemet.

Statens offentliga utredningar 1948

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

- Betänkande med förslag till ändrad butikstängningslagstiftning. [3]
Markutredningen. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i expropriationslagstiftningen. [4]
Strafflagberedningens promemoria med förslag till lagstiftning om domstols rätt att nedsätta eller eftergiva påföljd för brott samt om eftergift av åtal. [40]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

- 1944 års allmänna skattekommitté. 2. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser ang. beskattning av livförsäkringsanstalter och livförsäkringstagare m. m. [22]

Politi.

- Parlamentariska undersökningskommissionen ang. flyktgärenden och säkerhetstjänst. 3. Betänkande ang. säkerhetstjänstens verksamhet. [7]

Nationalekonomi och socialpolitik.

- Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 4. Förslag ang. partiellt arbetsföras anställning i allmän tjänst. [11]
Förslag till sjoärbetstidslag. [16]
Betänkande med förslag till lag om nykterhetsvård m. m. [23]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 8. Tiden juli 1946—juni 1947. [26]
Socialvårdskommitténs betänkande. 16. Utredning och förslag ang. lag om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. [39]

Hälsa- och sjukvård.

- Den öppna läkarvården i riket. [14] Bilagor. [24]
1943 års sockersjukutrednings betänkande ang. sockersjukvården i riket. [33]
Statens sjukhusutredning av år 1943. 4. Synpunkter och förslag rörande sinnessjukvården. [37]
Betänkande med utredning och förslag rörande ortoped- och vanförevårdens organisation. [41]

Allmänt näringsväsen.

- Elkraftutredningens redogörelse nr 2:6—7. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Jönköpings län och Kronobergs län. [6] 2:16. Skaraborgs län. [15] 2:5. Östergötlands län. [25]
Den svenska spritfabrikationen och dess avsättningsförhållanden. [19]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

- Betänkande med förslag rörande organisation och avlösningsförhållanden m. m. vid lantmäteristyrelsen och länslantmäterikontoren. [1]
Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av verksamheten för jordbrukets yttre och inre rationalisering. [2]
Betänkande med förslag ang. artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur. [36]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

- Utredning rörande skogstillgångarna och skogsindustriernas råvaruförskning i övre och mellersta Norrland m. m. [32]

Industri.

Handel och sjöfart.

- Betänkande med förslag till ny Kungl. Maj:ts förordning ang. explosiva varor m. m. [8]
Betänkande rörande vissa utrikeshandelsfrämjande åtgärder. [29]
Betänkande med förslag ang. isbrytningens ordnande längs Norrlandskusten m. m. [31]

Kommunikationsväsen.

- Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 3. Smalspåriga järnvägar i Östra Småland och Östergötland. [9]
Betänkande ang. skärgårdstrafiken m. m. [10]
Betänkande ang. statens järnvägars organisation. Del 1. Den centrala ledningen. [13]
Betänkande rörande vägnämndernas och länsvägnämndernas arbetsuppgifter m. m. [18]
Betänkande med förslag till åtgärder för höjande av trafik säkerheten. [20]
Betänkande med förslag till vägtrafikförordning m. m. [34]
Förslag rörande förbättring av statens järnvägars bestandsbestånd. [35]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

- Trädgårdsundervisningen. [5]
Statens trädgårdsförsök. [12]
Betänkande ang. utbildning av sjuksköterskor och annan sjukvårdspersonal. [17]
Ungdomen och arbetet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 6. [21]
1946 års skolkommisjons betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling. [27]
Betänkande med förslag till nya mellaninstanser för folkskoleväsendet. [28]
Betänkande och förslag ang. det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Del 2. Estetiskt folkbildningsarbete. [30]
Betänkande med förslag till förordning ang. kollektör. [38]
Betänkande och förslag ang. studentsociala stödåtgärder. [42]
Betänkande med förslag till nya grunder för avlöningen av präster, m. m. Del 1. [44]

Försvarsväsen.

- Biltraktorn. En undersökning rörande ett för jordbruket och försvaret gemensamt drag-, last- och personfordon. Del 1. [43]

Utrikes ärenden. Internationell rätt